İVAN SERGEYEVİÇ
TURGENYEV

HAM TOPRAK

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: ERGİN ALTAY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 3347

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV
HAM TOPRAK

ÖZGÜN ADI
НОВЬ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
ERGİN ALTAY

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2007
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, TEMMUZ 2015, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-514-7 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-332-513-0 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

HAM TOPRAK

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
ERGİN ALTAY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

"Ham toprağı hafif bir karasabanla sığ değil,
pullukla derinden sürmeli."
Bir tarımcının notlarından.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

1868 yılının bir bahar günü, öğlen saat birde, Petersburg'un Subaylar Sokağı'nda beş katlı bir apartmanın arka merdivenlerinden özensiz, yoksul giyimli, yirmi yedi yaşlarında bir adam çıkıyordu. Eski, çarpık galoşlarını pat pat vurup, hantal bedeniyle hafifçe yalpalayarak nihayet en üst kata çıktı, yarı açık, eski püskü bir kapının önünde çıngırağı çalmadan durdu, sadece gürültüyle göğüs geçirdikten sonra küçük, karanlık hole daldı.

— Nejdanov evde mi? –diye seslendi kaba, tok bir sesle.

Bitişik odadan yine oldukça kaba bir kadın sesi geldi:

— Yok, ben varım, içeri gelin.

Gelen adam tekrar sordu:

— Sen misin Maşurina?

— Evet ta kendisi. Siz misiniz Ostrodumov?

— Evet, Pimen Ostrodumov, –diye karşılık verdi adam, sonra galoşlarını dikkatle çıkardı, eski püskü paltosunu çiviye astı, kadın sesinin geldiği odaya girdi.

Duvarları mat yeşile boyalı, alçak tavanlı, pis odayı toz kaplı iki pencereden giren ışık güçlükle aydınlatıyordu. Odanın bütün eşyası köşedeki demir bir karyola, orta yerde bir masa, birkaç sandalye ve üzeri kitap yığılı bir etajerdi. Masada otuz yaşlarında, başı açık, siyah yünlü giysili bir

kadın oturmuş sigara içiyordu. Odaya giren Ostrodumov'u görünce iri, kırmızı elini bir şey söylemeden ona uzattı. Beriki de bir şey söylemeden uzatılan eli sıktı, bir sandalyeye çöktü ve yan cebinden yarım bir puro çıkardı. Maşurina ateş verdi ona. Ostrodumov purosunu yaktı; ikisi de, hiç konuşmadan, hatta birbirine bakmadan, odanın zaten yeterince sigara dumanı kaplı, donuk havasına dalga dalga mavimsi dumanlar salmaya koyuldular.

İki tiryakinin yüz hatları birbirine hiç benzemiyor gibi görünse de, ortak bir yanları vardı. İri dudaklı, iri dişli, büyük burunlu (ayrıca Ostrodumov'un yüzü çiçek bozuğuydu) bu iki pasaklı insanın dürüst, sağlam, çalışkan bir ifadeleri vardı.

— Nejdanov'u gördünüz mü? –diye sordu Ostrodumov nihayet.

— Gördüm. Birazdan gelir. Kitapları kütüphaneye götürdü.

Ostrodumov yana, yere tükürdü.

— Neden sürekli kaçmaya çalışıyor benden? Bir türlü yakalayamıyorum onu.

Maşurina bir sigara daha çıkardı.

— Canı sıkkın, –diye mırıldandı sigarasını dikkatle yakarken.

— Canı sıkkın! –diye sitemle tekrarladı Ostrodumov.– Şımarıklıktan başka bir şey değil bu! Sanki yapacak işimiz yok. Bütün bu işleri gereğince halletmek gerek... ama beyefendinin canı sıkkınmış!

Maşurina bir süre sustuktan sonra sordu:

— Moskova'dan mektup geldi mi?

— Evet, geldi... önceki gün.

— Okudunuz mu?

Ostrodumov başıyla onayladı sadece.

— Ee... ne olmuş?

— Ne olacak? Hemen gitmemiz gerekiyor.

Maşurina ağzından sigarayı çıkardı.

— Neden? Duyduğuma göre orada işler iyiymiş.

— Evet, iyi. Yalnız bir adam güvenilir çıkmamış. İşte böyle... Onu değiştirmek gerekiyor, ya da bütünüyle uzaklaştırmak. Hem başka işler de var. Sizi de çağırıyorlar.

— Mektupta öyle mi yazıyor?

— Evet, öyle yazıyor.

Maşurina sık saçlarını şöyle bir savurdu. Arkada gelişigüzel, kısa bir örgü halinde toplanmış saçları alnına, kaşlarının üzerine döküldü.

— Elden bir şey gelmez! –diye mırıldandı.– Emir öyleyse... tartışacak yanı yok!

— Evet, yok. Ama parasız olmuyor... Parayı nereden bulacağız?

Maşurina düşünmeye başladı. Neden sonra, kendi kendine konuşur gibi alçak sesle:

— Nejdanov para bulmak zorunda, –dedi.

— Ben de buraya bunun için geldim işte, –diye karşılık verdi Ostrodumov.

— Mektup yanınızda mı? –diye sordu birden Maşurina.

— Yanımda. Okumak ister miydiniz?

— Verin... ya da yok, gerekmez. Sonra... birlikte okuruz.

— Doğru söylüyorum, –diye homurdandı Ostrodumov,– kuşkunuz olmasın...

— Kuşkulandığım yok zaten.

Tekrar sustular; sessiz dudaklarından yalnızca hafifçe, dalga dalga kıvrılarak karışık saçlarının üzerine yükselen duman çıkmaya başladı.

Holden galoş sesi geldi.

— İşte geldi, –diye fısıldadı Maşurina.

Odanın kapısı usulca aralandı, aradan bir baş uzandı, ama Nejdanov'un başı değildi bu.

Simsiyah, dik saçlı, geniş, buruşuk alınlı, gür kaşların altında parlayan kahverengi gözleri, kalkık ördek burun-

lu, küçük, pembe, tuhaf biçimli bir ağzı olan küçük bir baştı. Küçük baş şöyle bir bakındı, eğildi, gülümsedi (bu arada küçük, sık, bembeyaz dişlerini de göstermişti) ve sıska bedeniyle odaya girdi; kolları pek kısaydı, bacakları biraz çarpıktı, hafif aksıyordu. Maşurina ile Ostrodumov bu küçük başı gördükleri anda yüzlerinde hoşgörülü-küçümser bir ifade belirmiş, her ikisi de içlerinden sanki şöyle geçirmişti: "Ah! *Buymuş*!" Ama tek bir sözcük çıkmadı ağızlarından, hatta kımıldamadılar bile. Ne var ki böyle karşılanması yeni geleni hiç şaşırtmamıştı, hatta bundan hoşlanmış gibiydi.

— Neler oluyor burada? –dedi ince bir sesle.– Düet mi? Neden trio değil? Baş tenor nerede?

— Nejdanov'u mu soruyorsunuz Bay Paklin? –dedi Ostrodumov ciddi bir tavırla.

— Tam üstüne bastınız Bay Ostrodumov, onu sordum.

— Herhalde birazdan gelir Bay Paklin.

Aksak adam Maşurina'ya döndü. Maşurina kaşlarını çatmış oturuyor, hiç acele etmeden sigarasını tüttürüyordu.

— Ya siz nasılsınız sayın... sayın... Ne kadar ayıp! Adınızı, baba adınızı hep unutuyorum!

Maşurina omuz silkti.

— Bilmenize hiç gerek yok zaten! Soyadımı biliyorsunuz. O kadarı yeter! Hem neden hep nasıl olduğumu soruyorsunuz ki? Sağ olduğumu görmüyor musunuz?

Paklin burun deliklerini şişirip, kaşlarını kaldırarak bağırdı:

— Haklısınız, çok haklısınız! Sağ olmasaydınız sadık kulunuz sizi şu anda görme, sizinle konuşma mutluluğuna eremezdi! Sorumu eski, kötü alışkanlığıma veriniz. Adınıza, baba adınıza gelince... Anlarsınız işte, size doğruca Maşurina diye hitap etmek biraz tuhaf geliyor! Mektuplarınızı bile Bonaparte gibi, yalnızca Maşurina diye imzaladığınızı biliyorum elbette! Yine de konuşurken...

— Peki benimle konuşmanızı isteyen kim?

Paklin nefesi kesilmiş gibi sinirli sinirli güldü.

— Ama yeter artık sevgili dostum, uzatın elinizi, kızmayın, çok iyi yürekli olduğunuzu biliyorum, ben de iyiyimdir... Tamam mı?..

Paklin elini uzattı... Maşurina ters ters ona baktı, yine de elini uzattı.

— İlle de adımı bilmeniz gerekliyse buyurun: Adım Fekla, –diye mırıldandı hep o ters tavırla.

— Benimki de Pimen, –dedi Ostrodumov bas sesiyle.

— Ah, bu çok... çok aydınlatıcı oldu! Öyleyse siz bana biraz Fekla'dan söz edin, siz de Pimen'den! Hem söylesenize, neden ikiniz de bana karşı soğuksunuz, hem de her zaman böylesiniz, oysa ben...

Paklin'in sözünü kesti Ostrodumov:

— Maşurina sizin her şeye daima komik yanından baktığınızı, ayrıca size güvenilemeyeceğini düşünüyor, hem böyle düşünen sadece o değil...

Paklin topuklarının üzerinde sertçe döndü.

— İşte insanların benimle ilgili sürekli yanıldığı şey de bu saygıdeğer Pimen! Birincisi, ben her zaman gülmem; ikincisi, gülmenin bir sakıncası da yoktur, ben güvenilecek bir insanım, sizin saflarınızda birçok kez yararlı olmam da bunun kanıtıdır! Ben dürüst bir insanım saygıdeğer Pimen!

Ostrodumov dişlerinin arasından bir şeyler mırıldandı. Paklin buna karşılık başını salladı, artık gülümsemiyordu.

— Hayır! –dedi.– Ben her zaman gülmem! Hiç de neşeli biri değilimdir! Bana şöyle bir baksanıza!

Ostrodumov ona baktı. Gerçekten de Paklin gülmediğinde, susarken yüzünde neredeyse hüzünlü, ürkek bir ifade oluyordu; ancak ağzını açar açmaz hüzünlü, ürkek ifadenin yerini eğlenceli, hatta öfkeli bir ifade alıyordu. Yine de bir şey söylemedi Ostrodumov.

Paklin tekrar Maşurina'ya döndü.

— Peki öğreniminiz nasıl gidiyor? Gerçek insansever mesleğinizde başarılı oluyor musunuz? Sizinki de zor iş... Gözlerini dünyaya ilk kez açan deneyimsiz bir yurttaşa yardım etmek zor değil mi?

Ebelik sınavını yeni vermişti Maşurina, kendini beğenmiş bir tavırla gülümseyerek cevap verdi:

— Boyu sizden biraz uzunsa hiç de zor değil.

Maşurina bir buçuk yıl önce Rusya'nın güneyinde, doğup büyüdüğü yeri, yoksul ama soylu ailesini terk edip cebinde altı rubleyle Petersburg'a gelmiş, kadın doğum okuluna girmiş, büyük bir azimle çalışarak arzuladığı diplomaya sonunda kavuşmuştu. Genç bir kızdı... hem de çok iffetli bir genç kız. Her şeyden kuşkulanan biri, bu kızın dış görünümü için söylenenleri hatırlayınca "Şaşılacak bir şey yok bunda!" diyecektir. Biz ise şöyle diyeceğiz: "İnanılmaz ve az görülen bir şey!"

Maşurina'nın ters cevabını duyunca Paklin tekrar güldü.

— Harikasınız canım! –dedi yüksek sesle.– Çok güzel terslediniz beni! Hak ettim bunu! Böyle cüce kaldığım için! Bu arada sizin şu ev sahibiniz de nerede kaldı?

Paklin konuyu bilerek değiştirmişti. Boyunun kısalığını, bedeninin biçimsizliğini bir türlü kabullenemezdi. Kadınlara pek düşkün olduğu için bu konuda daha da hassastı. Kadınların ondan hoşlanmaları için neler vermezdi! Zavallı dış görünüşünün bilincinde olması, alt tabakadan gelmesinden ve toplum içindeki hiç de gıpta edilemeyecek yerinden daha çok kemiriyordu içini. Paklin'in babası birtakım yalan dolanla dokuzuncu dereceden memurluğa kadar yükselmiş sıradan bir küçük burjuva; mahkeme işlerinde usta bir dolandırıcıydı. Çiftlikler, apartmanlar yönetiyor, çok para kazanıyordu, ama son günlerinde kendini içkiye vermiş ve öldüğünde hiç miras bırakmamıştı. Genç Paklin (adı Sila'ydı... Sila Samsonıç ki, bunu da kaderin kendisine bir alayı[1] kabul ediyordu)

1 Sila Rusça güç anlamına gelir. (ç.n.)

Almancayı çok iyi öğrendiği ticaret okulunu bitirdi. Birçok badire atlattıktan sonra nihayet yıllık bin beş yüz gümüş ruble ücretle özel bir büroda işe başladı. Bu parayla kendi geçiniyor, hasta teyzesiyle kambur kız kardeşine de bakıyordu. Bizim öykümüzün başladığı sıralar Paklin yirmi sekiz yaşındaydı. Alaycı yırtıklığıyla, kendine güven dolu neşeli, iğneleyici konuşmasıyla, tek yanlı, ama ukalalığa kaçmayan çok bilirliğiyle öğrencilerin, gençlerin çoğu tarafından tanınıyordu. Ancak arada bir onların hışmına uğradığı da oluyordu. Bir gün siyasi bir toplantıya geç kalmıştı... Gelir gelmez hemen özür dilemeye başlamıştı... Arkalardan biri "Ödleğin tekidir zavallı Paklin," diye şarkı söylemeye başlayınca herkes kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Sonunda gönülsüz de olsa Paklin de gülmüştü. "Çok doğru buyurdu sahtekâr!" diye geçirmişti içinden. Nejdanov'la, akşam yemeklerini yediği bir Yunan aşevinde tanışmış, kısa zamanda onda oldukça özgür ve iyi bir izlenim bırakmıştı. Demokratlığını, karaciğerini bozan berbat Yunan yemeklerine borçlu olduğunu söylerdi.

Sorusunu tekrarladı Paklin:

— Evet... gerçekten... nerede kaldı sizin şu ev sahibiniz? Dikkat ediyorum da bir süredir keyifsiz gibi... Tanrı korusun, âşık falan mı oldu acaba?

Maşurina yüzünü buruşturdu.

— Kütüphaneye kitap götürdü, kitap alacak; ayrıca ne âşık olmaya zamanı var, ne de âşık olacak biri.

Paklin az kalsın "Ya siz?" diyecekti ki kendini tuttu.

— Çok önemli bir konuda onunla konuşmam gerektiği için görmek istiyorum kendisini, –dedi.

— Neymiş o konu? –diye araya girdi Ostrodumov.– Bizim işle mi ilgili?

— Belki sizin işle de ilgilidir... yani bizim genel işimizle.

Ostrodumov bir "Hımm," koyuverdi. İçten içe kuşkulanıyordu, "Hinoğluhin!" diye geçirdi içinden. "Ne anasının gözü adam!"

— Hah, sonunda geldi işte, –dedi birden Maşurina.

Hole açılan kapıya diktiği ufak, çirkin gözlerinin ta derinlerinde tatlı, yumuşak küçücük bir ışık belirmişti sanki...

Kapı açıldı, bu kez başında kasket, koltuğunun altında bir bağ kitapla yirmi üç yaşlarında bir genç, Nejdanov girdi odaya.

II

Odasında yabancıları görünce kapının eşiğinde durdu Nejdanov, hepsine tek tek baktı, kasketini çıkarıp yana attı, koltuğunun altındaki kitapları doğruca yere bıraktı, bir şey söylemeden karyolaya gidip kenarına ilişti. Koyu kızıl kıvırcık saçları yüzünden olduğundan daha beyaz görünen güzel yüzünde bir hoşnutsuzluk ve sıkıntı ifadesi vardı.

Maşurina başını hafifçe öte yana çevirip dudaklarını ısırmaya başladı; Ostrodumov homurdandı:

— Nihayet!

Önce Paklin gitti Nejdanov'un yanına.

— Neyin var Rus Hamleti Aleksey Dmitriyeviç? Birileri mi sıktı canını? Yoksa sebepsiz yere neşen mi kaçtı?

Nejdanov öfkeyle karşılık verdi:

— Kes lütfen Rus Mefistofeli. Hiç seninle yavan nükte yarıştıracak halim yok.

Paklin güldü.

— Yanlış söylüyorsun: Yapılan nükteyse, yavan değildir, yavansa da nükte değildir.

— Tamam, pekâlâ, pekâlâ... Biliyoruz, çok zekisin.

— Sen sinirlisin, –dedi Paklin bir süre sustuktan sonra.– Gerçekten bir şey mi oldu yoksa?

— Özel bir şey yok; sadece bir adilikle, aptallıkla, çirkin bir haksızlıkla, bir saçmalıkla karşılaşmamak için bu iğrenç kentte, Petersburg'da sokağa adımını atmayacaksın! Artık yaşanmaz bu kentte.

— Bunun için de gazetelere taşrada bile olsa öğretmenlik işi aradığına dair ilanlar verdin, –diye homurdandı Ostrodumov.

— Elbette, büyük bir memnuniyetle gidebilirim bu kentten! Yeter ki bana böyle bir iş önerecek bir aptal çıksın!

Maşurina öte yana bakmayı sürdürerek, pek anlamlı bir tavırla:

— Önce buradaki görevinizi tamamlamanız gerekir, –dedi.

Nejdanov birden sertçe döndü Maşurina'ya.

— Yani? –diye sordu.

Maşurina dudak büktü.

— Ostrodumov söyler size.

Nejdanov Ostrodumov'a döndü. Ama beriki "bekle biraz" demek ister gibi öksürüp, vaklar gibi bir ses çıkardı.

Paklin söze karıştı:

— Yo, şaka bir yana, gerçekten bir şeyler biliyorsun sen, kötü bir şey mi var?

Nejdanov, bir şey tarafından tutulup havaya fırlatılmış gibi yatağın üzerinde şöyle bir sıçradı. Çın çın öten bir sesle:

— Kötü daha ne olsun istiyorsun? –diye haykırdı.– Rusya'nın yarısı açlıktan ölüyor. "Moskova Haberleri" dergisi zafer kazanıyor. Geçmişi geri getirmek istiyorlar, öğrenci sandıkları yasaklanıyor, her yerde ispiyoncular, baskı, ihbar, yalan, sahtekârlık, elimizden bir şey gelmiyor, soluk alamıyoruz... bütün bunlar az geliyor, bizimki yeni bir kötülük bekliyor, şaka ettiğimi sanıyor... –sesini biraz alçaltıp ekledi:– Basanov'u içeri almışlar, bana da kütüphanede söylediler.

Ostrodumov ile Maşurina birden başlarını kaldırdı.

— Sevgili dostum Aleksey Dmitriyeviç, –dedi Paklin,– heyecanlısın, anlaşılmayacak bir şey yok bunda... Ama hangi zamanda, hangi ülkede olduğumuzu unuttun mu? Evet, boğulmak üzere olan biri, tutunacağı saman çöpünü kendi yaratmak zorundadır bizde! Aşırı hassasiyete ne gerek var?

Şeytanın gözünün içine bakmak gerek kardeşim, çocukça sinirlenmenin faydası yok...

Nejdanov can sıkıntısıyla (hatta canı yanıyormuş gibi yüzünü bile buruşturmuştu) kesti Paklin'in sözünü:

— Ah, lütfen, lütfen. Malum cesur bir adamsın sen; hiçbir şeyden, hiç kimseden korkmazsın...

— Hiç kimseden korkmaz mıyım? –dedi Paklin.

— İyi ama kim ele vermiş olabilir Basanov'u? –diye devam etti Nejdanov.– Aklım almıyor!

— Kuşkusuz bir dosttur. Dostlarımız bu işlerde ustadır. Onların yanında çok dikkatli olacaksın! Mesela benim de bir dostum vardı, görünüşte iyi biriydi: Benimle, ünümle çok yakından ilgileniyordu! Kimi zaman bana gelirdi... Şöyle haykırıyordu: "Düşünebiliyor musunuz, ne aptalca bir dedikodu yayıyorlar sizinle ilgili: Sözde öz amcanızı zehirleyip öldürmüşsünüz, bir eve götürmüşler sizi; odaya girer girmez evin sahibesine sırtınızı dönüp oturmuş, akşam süresince de öyle kalmışsınız! Bu yaptığınıza çok gücenmiş kadın, üzüntüsünden ağlamış, ağlamış! Ne saçma şey! Ne zevzeklik! Hangi aptal inanır böyle bir şeye!" Peki sonra ne oldu dersiniz? Bir yıl sonra aramız bozuldu o dostla... Ve bana yazdığı veda mektubunda şöyle diyordu: "Amcasını öldüren bir insansınız siz! Saygın bir kadına arkanızı dönerek hakaret etmekten utanmayan bir insansınız!" vs., vs.. Dost dediklerimiz böyledir işte!

Ostrodumov Maşurina ile bakıştı.

— Aleksey Dmitriyeviç! –dedi bas sesiyle, besbelli, bu gereksiz konuşmaya bir son vermek istemişti.– Moskova'dan, Vasiliy Nikolayeviç'ten bir mektup geldi.

Nejdanov hafifçe ürperdi, titredi, başını önüne eğdi.

— Ne yazıyor? –diye sorabildi sonunda.

— Eh işte... onunla, –Ostrodumov gözleriyle Maşurina'yı işaret etti,– bizim gitmemiz gerekiyor...

— Nasıl? Onu da mı çağırıyorlar?

— Evet, onu da.

— Peki yapacak bir şey var mı?

— Malum... Para sorunu.

Nejdanov karyoladan kalktı, pencereye gitti.

— Çok mu gerekli?

— Elli ruble... Daha azı olmaz.

Nejdanov bir süre sustu. Neden sonra pencerenin camını parmağıyla tıklatarak mırıldandı:

— Şu anda bende para yok, ama... Toparlayabilirim. Bulurum. Mektup yanında mı?

— Mektup mu? Elbette... yanımda...

Paklin sesini yükseltti:

— Neden her şeyi saklıyorsunuz benden? Hâlâ güveninizi kazanamadım mı? Kendimi girişiminize tam anlamıyla... yakın hissetmemiş olsam bile... ne yani, size ihanet edeceğimi, ağzımdan bir şey kaçıracağımı mı sanıyorsunuz?

— Kasten olmasa da... belki! –diye karşılık verdi Ostrodumov kalın sesiyle.

— Kasten ya da değil, asla! Bakın Bayan Maşurina da gülümseyerek bakıyor bana... oysa ben diyorum ki...

— Hiç de gülümsemiyorum, –diye karşılık verdi Maşurina ters ters.

— Benim söylediğim –diye devam etti Paklin,– sizde sezgi diye bir şey yok baylar; kimin gerçek dostlarınız olduğunu bilemediğinizi söylüyorum! Biri güldü mü, hemen onun ciddiyetsiz olduğuna hükmediyorsunuz...

Bir kez daha ters karşılık verdi Maşurina:

— Öyle değil mi yani?

Paklin kendine daha güvenerek ve artık yalnızca Maşurina'ya hitap etmiyormuş gibi sözünü kesti:

— Mesela paraya ihtiyacınız var... ama Nejdanov'da yok... Oysa ben verebilirim size...

Nejdanov birden döndü pencereden:

— Hayır... hayır... ne gerek var buna? –dedi.– Ben bulurum... Bursumun bir bölümünü alacağım... Hatırladığım

kadarıyla içeride bir miktar alacağım kalmıştı. Neyse, Ostrodumov şu mektubu göster bana.

Ostrodumov bir süre hareketsiz durdu, sonra çevresine bakındı, daha sonra ayağa kalktı, öne iyice eğilerek pantolonunun paçasını sıyırdı, çizmesinin koncunun arasından özenle katlanmış mavi bir kâğıt çıkardı ve her nedense kâğıda üfleyerek Nejdanov'a uzattı.

Nejdanov kâğıdı alıp açtı, dikkatle okuduktan sonra Maşurina'ya uzattı. Maşurina önce ayağa kalktı, okudu ve Paklin'in elini uzatmasına karşın kâğıdı Nejdanov'a geri verdi. Nejdanov omuz silkip gizemli mektubu Paklin'e verdi. Paklin de çabucak şöyle bir okudu, dudaklarını pek anlamlı büküp mağrur, sakin bir tavırla masanın üzerine bıraktı. Ostrodumov mektubu aldı, büyük bir kibrit yaktıktan sonra (kesif bir kükürt kokusu yayılmıştı yanan kibritten) onu odadaki herkese göstermek ister gibi başının üzerine kaldırıp, parmaklarının yanmasına aldırmadan sonuna kadar yaktı ve külünü sobaya attı. Kâğıdın tamamen yanmasına kadar hiç kimse bir şey söylememiş, yerinden kıpırdamamıştı. Herkes başını önüne eğmişti. Ostrodumov ciddi, meşgul görünüyordu; Nejdanov'un yüzünde öfke vardı, Paklin gergindi; Maşurina bir ayindeymiş gibi saygılıydı.

İki dakika böyle geçti... Daha sonra herkes biraz rahatsız hissetmeye başladı kendini. Sessizliğin bozulması gerektiğini ilk hisseden Paklin oldu.

— Tamam mı? –dedi.– Yurdumuz için yapacağım bağış kabul ediliyor mu, edilmiyor mu? Ortak amacımıza elli olmasa da, yirmi beş, ya da otuz katkıma izin var mı?

Birden kıpkırmızı kesildi Nejdanov'un yüzü. Canının çok sıkıldığı belliydi... Mektubun törenle yakılması can sıkıntısını azaltmamışa benziyordu. Öfkesini dışa vurmak için bir neden arar gibiydi.

— Kaç kez söyledim sana, gerek yok buna, gerek yok... yok! Bunu yapmana izin vermem, senden para almam. Para

bulacağım ben, hemen bulacağım! Hiç kimsenin yardımına ihtiyacım yok!

— Tamam kardeşim, –diye mırıldandı Paklin.– Farkındayım: Devrimci olsan da, demokrat değilsin!

— Açık söyle, aristokratsın de!

— Bir bakıma aristokrat... gibisin de.

Zoraki gülümsedi Nejdanov.

— Yani bir aristokratın yasadışı oğlu olduğumu mu ima etmek istiyorsun? Boşuna uğraşma dostum... Sen söylemesen de unutamıyorum ben bunu.

Paklin ellerini çırptı.

— İnsaf Alyoşa, neyin var senin? Bu söylediğimi öyle anlaman çok yanlış! Bugün tanıyamıyorum seni... –Nejdanov başı ve omuzlarıyla sabırsız bir hareket yaptı.– Basanov'un tutuklanması canını sıktı, ama o da çok dikkatsizdi doğrusu...

Maşurina üzgün bir sesle araya girdi:

— Fikrini hiç saklamıyordu, ama onu yargılamak bize düşmez!

— Evet; ama bu durumda açığa çıkabilecek arkadaşlarını da düşünmesi gerekirdi.

— Neden böyle suçluyorsunuz onu? –diye bağırdı Ostrodumov.– Basanov karakterli biridir; hiç kimseyi ele vermez. Dikkatli olmaya gelince... herkesin dikkatli olması gerekir Bay Paklin!

Paklin alındı bu söze, itiraz edecek oldu, ama Nejdanov onu susturdu.

— Baylar! –dedi.– Rica ederim bir an için siyaseti bir yana bırakalım!

Herkes sustu. Sonra Paklin şöyle dedi:

— Bugün Skoropihin'i, şu büyük Rus eleştirmenini, estetikçiyi, eylem adamımızı gördüm. Ne çekilmez bir yaratık! Habire fıkırdıyor, tıslıyor; beş para etmez, ekşi mi ekşi bir şişe içki gibi... Hani garsonun getirirken mantar yerine par-

mağıyla tıkadığı, boğazına tıkılmış üzüm tanesinin arasından içkinin fıslayarak köpük köpük taştığı şişe gibi; sonunda şişenin dibinde iğrenç içkiden, hiç kimsenin susuzluğunu gideremeyecek, sadece mideye kramp sokacak birkaç damla kalır ya, öyle işte... Gençlere çok kötü örnek olabilecek bir insan!

İyi ve yerinde bir örnek olsa da, Paklin'in bu anlattığı olay hiç kimsenin yüzünde bir gülümsemeye neden olmamıştı. Yalnızca Ostrodumov, estetikle ilgilenebilecek yetenekte olan gençlere, Skoropihin onları yoldan çıkaracak olsa da acınmayacağını söyledi.

— Ama bir dakika durun lütfen! –diye heyecanla itiraz etti Paklin, dışlandığını hissettikçe daha çok heyecanlanıyordu.– Diyelim ki burada sorun siyasi değil, ama yine de çok önemli. Skoropihin'e kalırsa bütün eski sanat eserleri, sırf eski oldukları için işe yaramazmış... Bu durumda sanat, genel olarak sanatın her türü bir çeşit modadan başka bir şey değilmiş, üzerinde ciddi olarak durmaya bile değmezmiş! Sanat sağlam, uzun ömürlü değilse, atın gitsin! Bilimde, mesela matematikte Euler'i, Laplace'ı, Gauss'u[2] modası geçmiş gevezeler saymıyorsunuz değil mi? Onların önünde saygıyla eğiliyorsunuz; peki Raffaello ya da Mozart aptal mı? Onların otoritesi karşısında gururunuz mu kırılıyor? Sanatın yasalarını belirlemek, bilimin yasalarını belirlemekten çok daha zordur... kabul; ama onlar da vardır ve bunu görmeyenler kördür; isteyerek de olsa, istemeyerek de olsa hiç fark etmez!

Paklin sustu... herkes dilleri tutulmuş, biraz da utanmış gibi susuyordu. Yalnızca Ostrodumov homurdandı:

— Ben yine de Skoropihin'in yönlendirdiği gençlere zerre acımıyorum.

Paklin "Yolunuz açık olsun!" diye geçirdi içinden. "Ben gidiyorum!"

---

2 Leonard Euler (1707-1783) İsviçreli matematikçi. Pierre-Simon de Laplace (1749-1827) Fransız matematikçi. Carl Friedrich Gauss (1777-1855) Alman matematikçi. (ç.n.)

Yurt dışından "Kutup Yıldızı"nın ("Çan" dergisi artık çıkmıyordu) getirtilmesi düşüncesini anlatmak için Nejdanov'un yanına gitmek niyetindeydi, ama o anda konuşma öyle değişik bir yön almıştı ki, bu konuyu açmasa daha iyi olacağını düşündü. Şapkasını aldı, ama tam o anda holden herhangi bir gürültü, en ufak bir ses bile duyulmadan, ansızın son derece hoş, erkeksi, gür, eğitimli, hatta tatlı bir bariton ses geldi:

— Bay Nejdanov evde mi?

Herkes şaşkınlıkla birbirine baktı.

— Bay Nejdanov evde mi? –diye tekrarladı bariton ses.

— Evde, –diye karşılık verdi Nejdanov neden sonra.

Kapı usulca açıldı ve kırk yaşlarında, uzun boylu, gösterişli bir erkek, saçı kısa kesilmiş, güzel başından gıcır gıcır şapkasını çıkararak odaya girdi. Nisan ayının sonları olmasına karşın kalın kumaştan, pek gösterişli paltosuyla, kunduz yakalığıyla, kendine güven dolu zarif tavrı ve yumuşak sevecen selam verişiyle herkesi, Nejdanov'u, Paklin'i, hatta Maşurina'yı... hatta Ostrodumov'u bile şaşırtmıştı! Onu görünce herkes elinde olmadan ayağa kalkmıştı.

III

Zarif beyefendi Nejdanov'un yanına yürüdü, dişlerini iltifat eder bir tavırla göstererek:

— Hatırlıyorsanız önceki gün tiyatroda sizinle karşılaşmak, sohbet etmek mutluluğunu tatmıştım Bay Nejdanov, –dedi konuk ve cevap bekliyormuş gibi bir an sustu. Nejdanov başıyla onayladı ve kıpkırmızı oldu.– Evet! Şimdi de, gazetelerdeki ilanınız üzerine geldim buraya... Konuklarınızı sıkmayacaksam (konuk öne eğilerek Maşurina'ya selam verdi, gri İsveç eldivenli elini Paklin ve Ostrodumov'dan yana salladı) ve onlara engel de olmayacaksam sizinle biraz konuşmak isterdim...

Nejdanov kendini biraz da zorlayarak karşılık verdi:

— Hayır... olur mu hiç... Bir itirazları olmaz... Oturmaz mıydınız?

Konuk kibarca öne eğildi, bir sandalyeyi arkalığından zarif bir hareketle tutup çekti, ama oturmadı (odada herkes ayaktaydı çünkü), yarı kapalı da olsa, aydınlık gözleriyle herkese şöyle bir baktı.

— Hoşça kalın Aleksey Dmitriyeviç, –dedi Maşurina birden.– Sonra uğrarım.

— Ben de, –diye ekledi peşinden Ostrodumov,– ben de sonra... uğrarım.

Maşurina konuğun yanından onu umursamaz bir tavırla geçip Nejdanov'un elini tuttu, kuvvetlice salladıktan sonra kimseye selam vermeden çıktı. Onun arkasından Ostrodumov, çizmelerini hiç gereği yokken yere vurarak, hatta "Al sana bir kunduz yakalık!" diye homurdanarak çıktı. Konuk onların arkasından kibarca, biraz merakla bakmıştı. Sonra dönüp, diğerleri gibi gitmesini beklercesine Paklin'e baktı. Ama yabancı odaya girdiği andan beri onun yüzüne, tutmaya çalıştığı bir gülümsemeyle bakmakta olan Paklin yürüdü, odanın bir köşesine çekildi. O zaman sandalyeye oturdu konuk. Nejdanov da oturdu.

— Adım Sipyagin, –dedi konuk azametli bir alçakgönüllülükle,– belki duymuşsunuzdur.

Ama önce Nejdanov'un onunla tiyatroda nasıl karşılaştığını anlatmamız gerekiyor.

Sadovski'nin Moskova'dan gelişi nedeniyle tiyatroda Ostrovski'nin "Başkasının Kızağına Binme" piyesi oynuyordu. Bilindiği üzere Rusakov rolü ünlü aktör Sadovski'nin en sevdiği rollerden biriydi. Nejdanov akşam yemeğinden önce bilet gişesine gitmişti. Gişenin önü çok kalabalıktı. Parterden bir bilet almayı düşünüyordu. Ama tam gişenin önüne gelmişti ki, arkasındaki subay Nejdanov'un başının üzerinden banknot olarak üç ruble uzatıp seslenmişti gişe memuruna:

"O (yani Nejdanov) herhalde para üstünü almayı bekleyecektir, ama ben paranın üstünü istemiyorum; onun için ön sıradan hemen bir bilet verin bana... acelem var!" Nejdanov sert bir tavırla söylenmişti: "Affedersiniz ama sayın subay, ben de birinci sıradan bilet almak istiyorum." Sonra da yanındaki bütün parası üç rubleyi hemen camdaki delikten içeri atmıştı... Gişe memuru biletini vermiş ve Nejdanov o gece Aleksandrovski Tiyatrosu'nun aristokratlar bölümünde bulmuştu kendini.

Üstü başı dökülüyordu. Elinde eldiven yoktu, çizmeleri çamurluydu, kıyafetinden utanıyor ve bu duygu canını sıkıyordu. Sağında omzu kalabalık bir general oturuyordu; solunda ise iki gün sonra odaya girişiyle Maşurina ve Ostrodumov'un öylesine heyecanlanmalarına neden olan o şık adam, üçüncü dereceden müşavir Sipyagin vardı. General arada bir dönüp Nejdanov'a tiyatroya yakışmayan, beklenmedik, hatta aşağılık bir şeymiş gibi bakıyordu. Sipyagin ise tersine, kaçamak bile olsa, hiç düşmanca olmayan bakışlarla inceliyordu onu. Nejdanov'un çevresindekiler hiç de sıradan değil, önemli kişilerdi; ayrıca birbirlerini tanıyor, aralarında kısa konuşmalar geçiyor, (kimi yine Nejdanov'un başı üzerinden) kısa sözcüklerle, hatta sade seslenişlerle selamlaşıyorlardı. Nejdanov bir parya gibi kıpırdamadan, beceriksizce oturuyordu geniş, yumuşak koltuğunda. İçinde bir acı, utanç, iğrenç bir duygu vardı. Ostrovski'nin komedisi de, Sadovski'nin oyunu da hiç tat vermiyordu ona. Ve birden bir mucize oldu! Antraktlardan birinde, solunda oturan komşusu (sağında oturan omzu kalabalık general değil, solunda oturan, göğsünde herhangi bir nişan olmayan komşusu) pek kibar, yumuşak, bir çeşit dalkavukça hoşgörüyle konuşmaya başlamıştı onunla. "Genç kuşağın bir temsilcisi olarak" Nejdanov'un, Ostrovski'nin eseri üzerine ne düşündüğünü öğrenmek istiyordu. Şaşıran, neredeyse korkuya kapılan Nejdanov (kalbi bile çarpmaya başlamıştı) önce kesik

kesik, tek sözcüklü cevaplar veriyordu... Ama sonra sıkıldığı, heyecanlandığı için kendine kızmaya başladı. O da herkes gibi insan değil miydi? Ve hiç sıkılmadan, çekinmeden, hatta yüksek sesle, heyecanla (öyle ki, omzu kalabalık komşusu huzursuzluğunu gizlemiyordu artık) düşüncesini anlatmaya koyuldu. Ostrovski'nin ateşli bir hayranıydı Nejdanov. Ama onun sanatına olan büyük saygısına karşın, "Başkasının Kızağına Binme" oyununda karikatürize edilmiş Vihorev'in kişiliğinde uygarlığı küçümsemesini hoş görmüyordu. Kibar komşusu, Nejdanov'u büyük bir dikkatle, ilgiyle dinliyordu ve bir sonraki antraktta tekrar (ama bu kez Ostrovski'nin oyunu üzerine değil, genel olarak yaşamla, bilimle, hatta politikayla ilgili) konuşmaya başlamıştı onunla. Genç, heyecanlı sohbet arkadaşına ilgi duyduğu belliydi. Nejdanov önceki gibi sıkılmadan, sakin konuşmuyordu artık, üzerine bir cesaret de gelmişti. "Merak ediyorsan, al sana!" Yanındaki generalde ise şimdi yalnızca huzursuzluk değil, öfke ve kuşku da uyandırmaya başlamıştı. Oyunun sonunda Sipyagin iltifatlar ederek vedalaştı Nejdanov'la, ama onun soyadını öğrenmek istememiş, kendisininkini de söylememişti. Çıkışta merdivenin başında arabasını beklerken yakın arkadaşı yaver Prens G. ile karşılaştı.

Prens bol parfümlü bıyıklarının altından gülümseyerek:

— Locadan sana bakıyordum, –dedi.– Kiminle konuştuğunu biliyor musun?

— Hayır, bilmiyorum. Sen biliyor musun?

— Kafası çalışan bir genç, değil mi?

— Çok... Kimin nesidir?

Prens, Sipyagin'in kulağına eğilip Fransızca fısıldadı:

— Kardeşim. Evet, benim kardeşimdir. Babamın evlilik dışı oğlu... Adı Nejdanov... Başka bir zaman anlatırım sana... Babam böyle bir şey beklemiyordu, bunun için de Nejdanov adını verdi ona.[3] Fakat geleceğini sağlama aldı...

3 Nejdanov kelimesi "beklenmeyen" anlamına gelir. (ç.n.)

il lui a fait un sort... Aylık bağladık ona. Zeki bir çocuk... Babamın yardımıyla iyi bir öğrenim de gördü. Ama sonra kafası karıştı, cumhuriyetçi falan oldu galiba... Eve kabul etmiyoruz onu... Il est impossible![4] Neyse, hadi hoşça kal, arabam gelmiş.

Prens gitti. Ertesi gün Sipyagin "Polisten Haberler" gazetesinde Nejdanov'un verdiği ilanı okuyunca onu görmeye gitti...

Nejdanov'un karşısındaki hasır sandalyeye otururken yüzüne ilgiyle, etkileyici bir tavırla bakarak:

— Soyadım Sipyagin, –dedi.– Gazetede, öğretmenlik işi aradığınızı okudum ve buraya, size bir öneride bulunmak için geldim. Evliyim, dokuz yaşında, açık söyleyeyim, çok yetenekli bir oğlum var. Yazın ve sonbaharın büyük bir bölümünü S... ilinde, il merkezine beş versta uzaklıkta bir köyde geçiriyoruz. Konu şu: Tatilde bizimle birlikte oraya gelmek, gazete ilanında sözünü ettiğiniz gibi Rusça ve Rus tarihi konularında oğluma ders vermek sizin için uygun mudur? Benden, ailemden, çiftliğimizden memnun kalacağınızı umuyorum. Bahçemiz, nehrimiz çok güzeldir, havamız temizdir, evimiz geniş... Kabul ediyor musunuz? Kabul ederseniz yalnızca sizin koşullarınızı öğrenmem kalıyor ki, –hafifçe gülümseyerek ekledi:– sanırım bu konuda aramızda herhangi bir zorluk çıkmaz.

Sipyagin durmadan konuşuyor, Nejdanov ise gözlerini ayırmadan ona, hafifçe geriye attığı pek büyük olmayan başına, dar ama zeki alnına, ince Romalı burnuna, hoş gözlerine, aralarından böylesine sevecen sözcüklerin çıktığı düzgün dudaklarına, İngiliz stili uzun, sarkık favorilerine bakıyor ve şaşıyordu: "Bu da ne şimdi?" diye geçiriyordu içinden. "Neden basbayağı dalkavukluk ediyor bana bu adam? Kendisi aristokrat... ya ben?! Ne oldu da bir araya geldik? Hem ne getirdi onu bana?"

---

4 İmkânsız! (Fr.)

Öyle derin düşünceye dalmıştı ki, Sipyagin konuşmasını bitirdikten sonra susup cevap beklediğinde bile ağzını açıp bir şey söyleyememişti. Sipyagin, sindiği köşeden kendisine Nejdanov'dan daha kötü bakan Paklin'e çevirdi bakışını. "Üçüncü bir kişinin odada olması Nejdanov'un rahat konuşmasına engel mi acaba?" diye düşündü. Kendi isteğiyle girdiği bu ortamın tuhaflığına hak verir gibi üzüntüyle kaşlarını kaldırdı ve sesini biraz daha yükselterek sorusunu tekrarladı.

Nejdanov irkildi.

— Elbette, –diye başladı aceleyle,– ben... kabul ediyorum... seve seve kabul ediyorum, gerçi itiraf edeyim ki... bu öneriniz biraz şaşırttı beni... çünkü size sunabileceğim herhangi bir tavsiye mektubu yok elimde... hem sonra, önceki gün size tiyatroda açıkladığım düşüncelerim de bana böyle bir öneride bulunmanıza engel olmalıydı...

— Bu konuda çok yanılıyorsunuz sevgili Aleksey... Aleksey Dmitriç![5] Baba adınız buydu değil mi? (Dişlerini göstererek gülümsedi Sipyagin.) Size şunu söyleyebilirim: Çevremde liberal, ilerici biri olarak tanınırım; sizin gençliğe özgü, her şeyi yadsımaya, –beni bağışlayın ama– abartmaya meyilli düşünceleriniz benimkilere pek ters düşmüyor, hatta içerdikleri gençlik ateşiyle daha çok hoşuma gidiyorlar!

Sipyagin hiç tereddüt etmeden konuşuyordu, sözcükler ağzından yağ gibi akıyordu sanki.

— Karım da paylaşır düşüncelerimi, –diye sürdürdü konuşmasını,– hatta onun düşünceleri benden çok size yakındır belki; bunda da anlaşılmayacak bir şey yok: Benden gençtir! Sizinle görüşmemizin ertesi günü gazetelerde isminizi, yeri gelmişken söyleyeyim, alışılmışın tersine, adresinizi de bildirerek (bu çok şaşırtmıştı beni) verdiğiniz ilanı (isminizi daha tiyatroda öğrenmiştim) okuyunca... İlanı-

5 Sipyagin, Dmitriyeviç yerine, baba adını Dmitriç olarak kullanarak karşısındakine saygısını belirtiyor. (ç.n.)

nızdaki bu farklılıkta bir şey görür gibi oldum... ifademin bağnazlığını bağışlayın... nasıl desem, kaderin parmağı var bunda dedim! Tavsiye mektubundan söz ettiniz, ama tavsiye mektubuna falan ihtiyacım yok benim. Dış görünüşünüz, kişiliğiniz beni size çekti. Bu yeterli benim için. Görüşüme güvenirim ben. Öyleyse umutlanabilir miyim? Önerimi kabul ediyor musunuz?

— Kabul ediyorum... elbette kabul ediyorum... –diye cevap verdi Nejdanov.– Güveninizi boşa çıkarmayacağımı da umuyorum. Ancak izninizle bir şey için uyarayım sizi: Oğlunuzun öğretmeni olmaya hazırım, ama mürebbi olamam ona. Bunu yapamam, boyunduruk altına giremem, özgürlüğümden ödün vermem istemem.

Sipyagin elini kaldırıp, sinek kovar gibi hafifçe salladı.

— İçiniz rahat olsun sevgili dostum... Mürebbilerin pişirildiği hamurdan değilsiniz siz, hem ben oğluma mürebbi aramıyorum. Öğretmen arıyorum ve buldum! Peki koşullarınız nedir? Maddi koşullar? İğrenç metal?

Nejdanov ne söyleyeceğini bilemedi bir an...

Sipyagin öne eğilip parmaklarının ucuyla Nejdanov'un dizine dokundu.

— Bakın, akıllı insanlar arasında bu çeşit sorunlar iki sözcükle çözülür. Ayda yüz ruble öneriyorum size. Oraya gidiş dönüş masrafınız da elbette bana ait. Kabul mü?

— Benim istemeyi düşündüğümden çok fazla bu... çünkü... ben...

Sipyagin Nejdanov'un sözünü kesti:

— Pekâlâ, pekâlâ... Bu sorunu halledilmiş sayıyorum... sizi de ev halkından biri olarak görüyorum... –Oturduğu sandalyeden kalktı, birden hediye almış gibi hayli neşelenmiş, gevşemişti; her halinde hoş bir samimiyet, hatta şakacılık vardı; senlibenli bir tavırla sürdürdü konuşmasını:– Birkaç güne kadar yola çıkıyoruz. Doğuştan işine bağlı, tam bir düzyazı insanı olsam da, kendimi kente mıhlanmış gibi his-

setsem de, ilkbaharı köyde karşılamayı severim... Bu yüzden ilk ayınızı bugünden başlamış kabul edelim. Karımla oğlum şu anda Moskova'dalar. Karım önden gitti. Onlarla köyde, doğanın koynunda buluşacağız... Biz ikimiz, iki bekâr erkek birlikte gideceğiz... He, he! (Sipyagin bıyık altından çapkınca güldü.) Ama şimdilik...

Paltosunun cebinden üzeri gümüş işlemeli cüzdanını çıkardı, içinden bir kart aldı.

— Bu benim şu andaki adresim. Yarın hiç olmazsa bir uğrayın. Saat... on iki gibi. Daha etraflıca konuşuruz. Eğitimle ilgili bazı düşüncelerimi anlatırım size... Ayrıca, yola çıkış tarihimizi de kararlaştırırız. –Sipyagin Nejdanov'un elini tuttu, sesini alçaltıp başını hafifçe yana yatırarak ekledi:– Bakın ne diyeceğim? Ön ödemeye ihtiyacınız varsa... Çekinmeyin, lütfen! Bir aylık peşin de olabilir!

Nejdanov ne cevap vereceğini bilemiyor, aydınlık, hoş, aynı zamanda ona öylesine yaklaşmış, öylesine hoşgörüyle gülümseyen bu güzel yüze şaşkınlıkla bakıyordu.

— İhtiyacınız yok mu? Ha? –diye fısıldadı Sipyagin.

— İzin verirseniz bunu yarın söyleyeyim size, –diyebildi nihayet Nejdanov.

— Çok güzel! Öyleyse hoşça kalın! Yarın görüşürüz!

Sipyagin Nejdanov'un elini bıraktı, dönüp gitmeye davrandı...

— İzninizle bir şey soracağım, –dedi Nejdanov birden.– Demin adımı daha tiyatroda öğrendiğinizi söylediniz. Kimden öğrendiniz adımı?

— Kimden mi? Sizi yakından tanıyan birinden, sanırım akrabanız da, Prens... Prens G.'den.

— Yaver Prens G.'den mi?

— Evet, ondan.

Nejdanov'un kıpkırmızı kesildi –hem de öncekinden beter,– bir şey söylemek için ağzını açtı... ama söylemedi. Sipyagin bu kez bir şey söylemeden bir kez daha Nejdanov'un

elini sıktı ve öne eğilerek önce Nejdanov'a, sonra Paklin'e selam verdi, kapıda şapkasını giydi, yüzünde kendinden hoşnut gülümsemesi, aceleyle çıktı. Bu gülümsemesinden, ziyaretinin yaratması gereken derin etkinin bilincinde olduğu anlaşılıyordu.

IV

Sipyagin kapıdan çıkar çıkmaz Paklin oturduğu sandalyeden ayağa fırladı, Nejdanov'un yanına koştu, kutlamaya başladı onu.

— Amma balık yakaladın! –dedi ayaklarını yere vurup kıkırdayarak.– Peki kim olduğunu biliyor musun? Saray yaveri, başka bir deyişle, toplumumuzun bir çeşit kodamanlarından, geleceğin bakanı, ünlü Sipyagin!

— Hiç tanımıyorum onu, –dedi Nejdanov keyifsizce.

Paklin umutsuzca salladı kollarını.

— Bizim sorunumuz da bu işte Aleksey Dmitriç, kimseyi tanımıyoruz! Bir şeyler yapmaya çalışıyoruz, dünyanın altını üstüne getirmek istiyoruz, ama bu dünyadan uzakta duruyoruz, birkaç arkadaşla birlikteyiz, hepsi o kadar... dar bir çevrenin içinde tepinip duruyoruz...

— Affedersin ama doğru değil bu, –diye Paklin'in sözünü kesti Nejdanov.– Biz yalnızca düşmanlarımızla tanışmak istemiyoruz, bizim gibi olanlarla, halkla sürekli ilişkideyiz.

Bu kez Paklin kesti Nejdanov'un sesini:

— Dur, dur, dur, dur! Önce, düşmanlarımız dediklerin için, izin ver, Goethe'nin bir şiirini hatırlatayım sana:

Wer den Dichter wil versteh'n,
Muss in Dichter's lande geh'n...[6]

Ben ise şöyle diyorum:

---

6 Şairi anlamak isteyen/Onun ülkesinde bulunmalı... Goethe'nin Doğu Batı Divanı'ndan. (ç.n.)

Wer die *Feinde* will versteh'n,
Muss in *Feindes* Lande geh'n...[7]

Düşmanlarına yabancı kalmak, onların alışkanlıklarını öğrenmemek aptallıktır! Ap...tal...lık! Evet! Evet! Ormanda bir kurt vurmak istiyorsam, inlerinin hepsini öğrenmeliyim... Hem şimdi söyledin: Halkla yakınlaşmak dedin... Canım benim! 1862'de Lehler ormana çekilmişti; şimdi biz de yine ormana, başka bir deyişle, bizim için herhangi bir ormandan daha az kuytu, karanlık olmayan halkın arasına çekileceğiz!

— Peki sence ne yapmalıyız?

Paklin karamsar bir tavırla sürdürdü konuşmasını:

— Hindular Cagannatha'da tekerleklerin altına atıyorlar kendilerini. Tekerlekler eziyor onları, mutlu ölüyorlar.[8] Bizde de bir Cagannatha var... O da bizi eziyor, ama mutluluk vermiyor bize.

Nejdanov handiyse bağırarak tekrarladı:

— Peki, sence ne yapmalıyız? "Yönlendirici" öyküler mi yazalım?

Paklin kollarını iki yana açtı, başını sol omzuna eğdi.

— Her hâlükârda öykü yazabilirsin, zira bir edebiyat damarı var sende... Tamam kızma, bir daha söylemeyeceğim bunu! Bunun ima edilmesinden bile hoşlanmazsın bilirim; ama haklısın: "İçeriği dolu" bir şeyler, üstelik birtakım moda deyişlerle yazmak pek keyifli bir iş değil: "Ah! Seviyorum sizi!" dedi kız aniden, delikanlı ensesini kaşıdı, "Bana göre hava hoş!" dedi vs. Bu yüzden tekrar söylüyorum: En yukarıdan başlayarak her sınıftan insanla yakınlaşın! Yalnızca Ostrodumov'lara bel bağlamakla olmaz. Evet, onlar dürüst, iyi insanlardır, fakat aptaldırlar! Aptal! Gördün işte dostumuzu. Çizmelerinin tabanını gördünüz, aklı başın-

7 Düşmanını anlamak isteyen/Onun ülkesinde bulunmalı...

8 Hindistan'da Cagannatha mabedinde yapılan ayinlerde insanlar kendilerini putun bulunduğu, dört bin kişinin çektiği arabanın tekerleklerinin altına atıyorlardı. (ç.n.)

da bir insanın giyeceği çizmeler midir onlar? Ayrıca neden hemen gitti? Bir aristokratla aynı odada bulunmak, onunla aynı havayı solumak istemedi!

Nejdanov heyecanla Paklin'in ağzından sözü kaptı:

— Rica ederim benim yanımda Ostrodumov'dan böyle söz etme. Kaba çizmeler giyer, çünkü öylesi daha ucuzdur.

— Ben o anlamda söylememiştim... –diye başladı Paklin.

Nejdanov sesini alçaltıp devam etti:

— Bir aristokratla aynı odada bulunmak istemiyorsa, bunun için takdir ederim onu; asıl önemli olan da, kendisini feda edebilmesi... Gerekirse ölüme bile gider ki benim de, sizlerin de yapamayacağı bir şey bu!

Paklin acıklı yüzünü ekşitti, cılız, aksayan bacaklarını göstererek:

— Bende savaşacak güç mü var sevgili Aleksey Dmitriç! –dedi.– İnsaf et! Ama bütün bunları bir kenara bırakalım şimdi... Tekrar söylüyorum: Bay Sipyagin'le yakınlaşmana yürekten sevindim; bu yakınlaşmanın işe, bizim işimize çok yarayacağını da düşünüyorum. Yüksek çevreden insanların arasına gireceksin! *İspanya Üzerine Mektuplar*'da yazdığı gibi, çelik yaylar üzerinde yumuşak bedenli o dişi aslanları, o kadınları göreceksin. İncele onları dostum, öğren! Epikürcü bir haz düşkünü olsaydın korkardım bile senin için... gerçekten korkardım! Ama böyle bir amaçla girmiyorsun sen bu işe!

Nejdanov kesti Paklin'in sözünü:

— Açlıktan ölmemek için giriyorum... (Kendi kendine mırıldanarak ekledi:) "Bir de sizlerden bir süreliğine uzaklaşmak için."

— Evet, elbette! Elbette! İşte bunun için ben de sana şöyle diyorum: İncele! Öğren! Peki bu beyefendi nasıl bir izlenim bıraktı sende? (Paklin burnundan derin derin soluk aldı.) *Müfettiş*'te[9] valinin karısının hayalini kurduğu "amber" bu işte!

---

9 Gogol'ün Müfettiş oyunu. (ç.n.)

Nejdanov tekrar pencere yaslanıp boğuk bir sesle,

— Beni Prens G.'den soruşturmuş, –dedi.– Herhalde geçmişimle ilgili her şeyi öğrenmiştir.

— Herhalde değil, kesin! Aman ne çıkar bundan? Bahse girerim, seni çocuğuna öğretmen tutmak istemesinin asıl nedeni de kesin budur. Kim ne derse desin, kan bakımından sen de bir aristokrat sayılırsın! Anlayacağın, bir yabancı değilsin! Ama çok meşgul ettim seni; büroya, sömürücülerin yanına gitmeliyim! Hoşça kal kardeşim!

Paklin kapıya yürüdü, ama eşikte durup geri döndü.

— Bak ne diyeceğim Alyoşa, –dedi nazik bir sesle,– biraz önce reddettin... biliyorum, artık çok paran olacak, yine de izin ver, ortak amacımız için küçük de olsa bir katkım olsun! Cebimden başka bir şeyle yardımcı olamam! Bak, masanın üzerine on rublelik bir banknot bırakıyorum! Kabul mü?

Nejdanov cevap vermedi, olduğu yerden kıpırdamadı da.

— Susmak, kabul anlamına gelir! Teşekkürler!

Paklin böyle dedikten sonra çıkıp gitti.

Nejdanov odada yalnız kaldı... Pencereden, yaz güneşinin bile vurmadığı yarı karanlık, dar avluya bakmayı sürdürüyordu. Onun yüzü de karanlıktı.

Prens G.'nin anlattıklarından zaten öğrendiğimiz gibi Nejdanov çok zengin saray yaveri bir generalin, kızlarının mürebbiyeliğini yapan çok güzel bir enstitü öğrencisinden olma oğluydu, kadın doğumda ölmüştü. Nejdanov ilköğrenimini işini iyi bilen, disiplinli bir pedagog olan bir İsviçrelinin yatılı okulunda almış, sonra üniversiteye girmişti. Hukukçu olmak istiyordu, ama nihilistlerden nefret eden general babası, Nejdanov'un acı acı gülümseyerek dediği gibi, kaydını "estetik"e, yani tarih-filoloji fakültesine yaptırmıştı. Babası yılda ancak üç dört kez görüşüyordu Nejdanov'la, ama geleceğiyle yakından ilgilenmişti, öldüğünde de "Nastyenka"nın (Nejdanov'un annesinin) anısına, 6000 gümüş ruble bırakmıştı ona. Kardeşleri Prens

G.'ler bu paranın faizini Nejdanov'a "emekli maaşı" gibi ödüyorlardı. Paklin aristokrat olduğunu boşuna söylemiyordu; aristokrat bir soydan geldiği her şeyinden belliydi: Kulakları, elleri, ayakları küçüktü; yüz hatları biraz sıradan, ama zarifti; cildi hassas, saçları yumuşaktı; biraz gırtlaktan gelen, ama hoş bir sesi vardı. Son derece sinirli bir yapısı vardı, kendini beğenmişin biriydi, duygusal ve hırçındı; çocukluğundan beri içinde bulunduğu yalancı ortam alıngan, öfkeli yapmıştı onu, ama doğuştan gelen yücegönüllülüğü kuşkucu, güvensiz biri olmasına izin vermemişti. Aynı yalancı ortam, Nejdanov'un kişiliğindeki çelişkileri de açıklıyordu. Titizlik derecesine varan bir derli topluluğu, iğrenç bir pisliği vardı. Alaycı bir tavırla konuşmaya çalışır, açık saçık, kaba sözcükler kullanırdı. Yapı olarak idealist, tutkulu, sağduyulu, aynı anda hem ürkek, hem yürekliydi. Yüz kızartıcı bir suçmuş gibi bu ürkekliğinden de, sağduyulu olmasından da utanır, ideallerini alaya almayı kendisi için bir görev sayardı. Yumuşak yürekliydi, insanlara uzak durur du; çabuk öfkelenir, öfkesini yine çabucak unuturdu. Onu "estetiğe" yönlendirdiği için babasından nefret eder; açıkça, kimseden gizlemeden siyasetle, sosyal sorunlarla ilgilenir, en uç düşünceleri savunur (boş, tumturaklı sözler değildi bunlar onun için) ve gizli gizli sanatın, şiirin, her çeşit inceliğin güzelliğinden haz duyardı... hatta şiirler yazardı. Şiirlerini yazdığı defterini büyük bir titizlikle saklardı. Petersburg'daki arkadaşları içinde yalnızca Paklin (o da kendisine özgü sezgisiyle) kuşkulanırdı onun şiir yazdığından. Nejdanov'u şiir yazmasıyla ilgili en küçük bir ima kadar hiçbir şey incitmez, gücendirmezdi. Bunun bağışlanamaz bir zayıflık olduğunu düşünürdü. İsviçreli eğitimcisi sayesinde pek çok şey öğrenmişti ve çalışmaktan da kaçmazdı. Hatta şevkle çalışırdı, doğrusu biraz da tutkulu ve tutarsız. Arkadaşları onu seviyordu... Dürüstlüğü, iyi niyetliliği ve temizliği çekiyordu onları; gelgelelim şanslı bir yıldızın altında doğmamıştı Nej-

danov, zor bir hayatı vardı. Bunu ta derinden hissediyordu ve arkadaşlarının bağlılığına karşın, yapayalnız olduğunun bilincindeydi.

Pencerenin önünde ayakta durmayı sürdürüyor, kendisini bekleyen yolculuğu, hayatındaki bu yeni, beklenmedik değişikliği hüzünle, derin derin düşünüyordu... Petersburg'dan ayrılmaya üzülmüyordu; onun için değerli, önemli bir şey bırakmayacaktı bu kentte; ayrıca, sonbaharda geri geleceğini de biliyordu. Yine de bir tereddüt vardı içinde: Elinde olmadan üzülüyordu.

"Benden de ne öğretmen olur ama!" diye düşünüyordu. "Nasıl bir eğitimci olurum ben?" Öğretmenlik görevini kabul ettiği için kendi kendine sitem ediyordu. Öte yandan, böyle bir sitem haksız da olabilirdi. Nejdanov aslında bu konuda oldukça donanımlıydı ve günü gününe uymayan bir mizacı olsa da çocuklar ona çabucak ısınır, o da kolay bağlanırdı onlara. Nejdanov'u saran hüzün, duygusal, melankolik insanların her yer değişikliğinde hissettiklerine benzer bir duyguydu; atak, canlı insanlar bu duyguyu bilmez: Onlar, günlük yaşamlarında bir değişiklik olduğunda, alışık oldukları durum değiştiğinde daha çok sevinç duymaya hazırdır. Nejdanov düşüncelerine öylesine dalmıştı ki, neredeyse farkına bile varmadan sözcüklere dökmeye başlamıştı onları; içinde karmakarışık dolaşan duygular ölçülü bir uyum yakalamaya başlamıştı...

— Kahretsin be! –diye haykırdı.– Galiba yine şiir yazacağım!

Ürperdi, pencereden uzaklaştı. Paklin'in masada bıraktığı on rublelik banknotu görünce alıp cebine attı, odanın içinde dolaşmaya başladı.

"Avans almam gerekecek," diye düşünüyordu. "Neyse ki adam kendisi önerdi. Yüz ruble... kardeşlerimden de –ekselanslarından– yüz ruble... Ellisi borçlara, elli ya da yetmişi yola... kalanını da Ostrodumov'a. Paklin'in bıraktığını da veririm... Merkulov'dan da bir şeyler almalı...

Nejdanov kafasında bu hesapları yaparken daha önce ahenkli olan düşünceleri tekrar kıpırdamaya başlamıştı. Durup bir düşündü... gözlerini bir noktaya dikti... Sonra neredeyse el yordamıyla masanın çekmecesini bulup açtı ve en arkasından sayfaları tükenmek üzere olan bir defter çıkardı...

Bir sandalyeye çöktü, gözlerini diktiği noktadan hiç ayırmadan eline kalemi aldı, mırıldanarak, arada bir saçlarını karıştırarak, çizerek, karalayarak dizeleri peş peşe sıralamaya başladı...

Hole açılan kapı aralandı ve Maşurina'nın başı göründü. Nejdanov onu fark etmeden yazmayı sürdürdü. Maşurina gözlerini ayırmadan uzun uzun baktı ona, başını iki yana salladıktan sonra geri dönüyordu... Ama Nejdanov birden başını kaldırdı, sağına soluna bakındı, can sıkıntısıyla:

— Ah! Siz! –dedi.

Defteri masanın çekmecesine fırlattı.

O zaman Maşurina kararlı adımlarla odaya girdi.

— Ne zaman para alınabileceğini sormam için Ostrodumov yolladı beni, –dedi kısa bir sessizlikten sonra.– Bugün bulabilirseniz, akşam gideceğiz.

— Bugün olmaz, –dedi Nejdanov kaşlarını çatarak.– Yarın gelin!

— Saat kaçta?

— İkide.

— Tamam.

Bir süre sustu Maşurina, sonra birden elini uzattı Nejdanov'a...

— Sanırım engel oldum size, affedersiniz. Ama... ayrılıyorum buradan. Kim bilir, belki görüşemeyiz... Sizinle vedalaşmak istedim.

Maşurina'nın kırmızı, soğuk elini sıktı Nejdanov.

— Buraya gelen adamı gördünüz değil mi? –diye başladı.– Onunla anlaştık. Köyüne gideceğim. Çiftliği S. kentinde... İl merkezine yakın bir köyde.

Maşurina'nın yüzünde bir sevinç gülümsemesi belirdi.

— S.'ye yakın mı? Öyleyse tekrar görüşebiliriz. Muhtemelen oraya gönderecekler bizi. –İç geçirdi.– Ah Aleksey Dmitriç...

— Ne? –diye sordu Nejdanov.

Maşurina bir an düşündükten sonra cevap verdi:

— Bir şey yok. Hoşça kalın! Bir şey yok.

Nejdanov'un elini bir kez daha sıkıp çıktı.

Nejdanov "Bütün Petersburg'da bu... bu tuhaf kadın kadar hiç kimse bağlı değil bana!" diye geçirdi içinden. "Ama onun da canımı sıktığı oldu... Bununla birlikte, her şey iyi olacak!"

Nejdanov ertesi sabah Sipyagin'in kentteki evine gitti ve orada, klasik mobilyalarla dolu görkemli bir çalışma odasında, tam anlamıyla aydın bir devlet memurunun, bir centilmenin, üzeri düzenle yerleştirilmiş, hiç kimseye gerekli olmayan, hiçbir şeye yaramayan bir sürü evrak, hemen yanlarında da hiçbir şey kesmemiş fildişi saplı bıçakların olduğu büyük, görkemli çalışma masasının önünde oturdu ve özgür düşünceli ev sahibinin mantıklı, iyi niyetli, hoşgörülü konuşmasını dinledikten sonra yüz rublelik avansını aldı. On gün sonra aynı Nejdanov trenin birinci sınıf vagonunda aynı mantıklı, aydın devlet memuru centilmenle kadife kanepede yarı yatar durumda, Nikolayev demiryolunun sallantılı rayları üzerinde hızla Moskova'ya doğru gidiyordu.

V

Sipyagin'in, ünlü tarımcı ve "diş hekimi" babasının yüzyılımızın yirmili yıllarında yaptırdığı klasik Yunan alınlıklı, sütunlu büyük taş evin konuk salonunda çok güzel bir hanımefendi, Sipyagin'in karısı Valentina Mihaylovna, geleceğini telgrafla bildirmiş olan kocasını bekliyordu. Konuk

salonu yeni, ince bir zevkle döşenmişti: Hoş kreton duvar kâğıtlarından ve alacalı örtülerden tutun, etajerlerin, masaların üzerine gelişigüzel yerleştirilmiş ve ardına kadar açık kocaman pencerelerden içeri dolan mayıs gününün neşeli ışığı altında çok hoş görünen çeşit çeşit porselen, bronz, kristal öteberiye kadar her şeyde göze hoş gelen bir incelik vardı. Salonun inciçiçeği kokusu yüklü havası (bu pek güzel ilkbahar çiçeğinin beyaz, büyük buketleri vardı her yanda) bol çiçekli bahçenin üzerinde hafifçe süzüldükten sonra içeri dolan esintiyle zaman zaman dalgalanıyordu.

Harika bir tabloydu! Ev sahibesi Valentina Mihaylovna da bu harika tabloyu tamamlıyor, ona anlam ve hayat veriyordu. Uzun boylu, koyu kumral saçlı, esmer, ama aydınlık yüzü Sistina Madonnası'nınkini andıran otuz yaşlarında bir kadındı; kadife gibi yumuşak, derin, olağanüstü bakışları vardı. Dudakları biraz iri, solgundu; omuzları hafifçe kalkık, elleri de biraz iriydi... Ama onun konuk salonunda kâh ince bedenini zarif bir biçimde eğip gülümseyerek çiçekleri koklayışını, kâh bir Çin vazosunun yerini değiştirmesini, kâh aynanın önünde gözlerini hafifçe kısarak parlak saçlarını düzeltişini gören herkes, ya hayranlıkla kendi kendine mırıldanır ya da yüksek sesle, hayatında böylesine büyüleyici bir şey görmediğini söylerdi diyebiliriz herhalde...

İskoç kostümlü, bukle bukle saçları pomatlı, dokuz yaşlarında bir erkek çocuğu bacakları çıplak vaziyette koşarak salona daldı ve Valentina Mihaylovna'yı görünce birden durdu.

— Ne istemiştin Kolya? –diye sordu Valentina Mihaylovna.

Sesi de kadife gibi yumuşacıktı... tıpkı bakışları gibi.

— Şey... anne, –dedi çocuk kararsız bir sesle.– Teyzem yolladı beni... kendi odası için... ona inciçiçeği getirmemi söyledi... onun odasında yokmuş...

Valentina Mihaylovna sevgili oğlunun çenesini tutup, pomatlı küçük başını kaldırdı.

— Teyzene söyle, inciçiçeğini bahçıvandan istesin; bunlar benim... Onlara kimsenin dokunmasını istemiyorum. Söyle, düzenimin bozulmasından hoşlanmam ben. Bu söylediklerimi olduğu gibi tekrar edebilecek misin ona?

— Edebilirim... –diye fısıldadı çocuk.

— Tamam, öyle söyle ona...

Güldü Valentina Mihaylovna. Gülüşü de yumuşacıktı.

— Bana sorarsan, sana başka görev vermeye gerek yok. Haydi git, ne kadarı aklında kalırsa onu söyle.

Çocuk çabucak öptü annesinin yüzüklerle süslü elini ve kapıya koştu.

Valentina Mihaylovna oğlunun arkasından baktı, iç geçirdi ve yeşil bir papağanın gagası ve ayaklarıyla tellerine tutunmaya çalıştığı altın kaplama kafesin yanına gitti, parmağının ucuyla bir süre kuşla oynadı; sonra oymalı, yuvarlak etajerin üzerinden *Revue des Deux Mondes*'un son sayısını alıp kendini alçak kanepeye bıraktı.

Saygılı bir öksürük duyunca dönüp baktı. Kapının eşiğinde resmî giysili, beyaz kravatlı, hoş tavırlı bir uşak duruyordu.

— Ne var Agafon? –diye sordu Valentina Mihaylovna aynı yumuşak sesiyle.

— Semyon Petroviç Kallomeytsev geldiler efendim. Kabul buyuracak mısınız?

— Söyle gelsin; elbette gelsin! Ayrıca, Marianna Vikentyevna'ya da haber versinler, konuk salonuna buyursun.

Valentina Mihaylovna *Revue des Deux Mondes*'u etajerin üzerine atıp kanepenin arkalığına yaslandı, bakışlarını tavana dikip düşünmeye başladı ki, bu da yüzüne çok yakışmıştı.

Otuz iki yaşlarında bir gençti Semyon Petroviç Kallomeytsev. Salona pek rahat, umursamaz, dalgın girişinden, birden içtenlikle gülümsemesinden, hafifçe yana eğildikten sonra lastik gibi hemen doğrulmasından, hemen (mırıldanarak da değil, yavan da değil) konuşmaya başlamasından

ve Valentina Mihaylovna'nın elini saygıyla tutup, pek ciddi bir tavırla öpüşünden... bütün bunlardan, salona giren bu konuğun sıradan, taşralı zengin bir komşu değil, en yükseğinden, gerçek bir Petersburg "granjanr"ı olduğunu anlamak mümkündü. Ayrıca en iyisinden İngiliz stili giyinmişti: Beyaz patiska mendilinin renkli ucu, alacalı ceketinin yan ön cebinden üçgen biçiminde dışarı çıkmıştı. Oldukça geniş bir kurdelenin ucunda monoklü sallanıyordu; İsveç eldivenlerinin soluk rengi ekose pantolonunun soluk-gri rengiyle uyumluydu. Bay Kallomeytsev'in saçları kısa kesilmiş, sinekkaydı tıraş olmuştu. Biraz kadınsı yüzü, birbirine yakın ufak gözleri; ince, kemerli burnu, dolgun, kırmızı dudakları iyi eğitimli bir soylunun hoş rahatlığını yansıtıyordu. Bir sevimlilik vardı yüzünde... ama nadiren de olsa öfkeli, hatta kaba bir ifadeye bürünebilirdi: Hele biri herhangi bir şekilde dokunduracak olsundu Semyon Petroviç'e, onun tutucu, yurtsever, dindar düşüncelerine laf etsindi... Ah! İşte o zaman acımasız olurdu! Zarifliği, nazikliği bir anda yok olur, sevecen gözleri öfke ateşiyle parlar, güzel dudaklarından kötü sözcükler dökülürdü... ve hemen öter, durumu derhal yetkililere bildirirdi!

Semyon Petroviç sebze yetiştiriciliği yapan bir aileden geliyordu. Doğum yerinden ötürü büyük dedesine Kolomentsov derlerdi... Ama dedesi soyadını Kolomeytsev olarak değiştirmişti. Babası soyadını Kalomeytsev olarak yazardı, Semyon Petroviç ise "y" harfinin yerine "i" harfi koyup, gayet ciddi olarak safkan bir aristokrat olduğunu söylüyor; hatta, soyunun Otuz Yıl Savaşı'nda Avusturya ordusu mareşallerinden olan Baron von Gallenmeier'e dayandığını ima ediyordu. Semyon Petroviç sarayda yaverdi, rütbesi de teğmendi. Yurtseverliği diplomat olmasını engellemişti; oysa öğrenimiyle de, sosyeteye yakınlığıyla da, kadınlar arasında başarılarıyla da, yakışıklılığıyla da... çok iyi bir diplomat olurdu... mais quitter la Russie?—jamais![10] Kallomeytsev'in

10 "Ama Rusya'dan ayrılmak mı? Asla!" (Fr.)

maddi durumu da, ilişkileri de iyiydi. Petersburg devlet görevlilerinin en önde gelenlerinden biri olan ünlü Prens B.'nin onun için dediği gibi, "un peu trop... féodal dans ses opinions"[11] vardı, ama güvenilir, sadık biri olarak tanınıyordu. S...'ye Kallomeytsev çiftliğiyle ilgilenmek, yani "birilerine gözdağı vermek, birilerini sıkıştırmak" için köyüne iki ay izinli gelmişti. Başka bir şey için gelmezdi çünkü!

— Boris Andreiç'i burada bulacağımı umuyordum, –diye söze başladı ağırlığını sevimli bir tavırla bir bacağından ötekine verirken ve pek önemli birine öykünerek başını birden yana çevirdi.

Valentina Mihaylovna hafifçe gözlerini kıstı.

— Yoksa gelmez miydiniz yani?

Kallomeytsev neredeyse biraz geriye sıçradı, Bayan Sipyagina'nın sorusu ona öylesine haksız, yersiz gelmişti!

— Valentina Mihaylovna! –diye yükseltti sesini,– rica ederim, hiç öyle şey olur mu...

— Pekâlâ, pekâlâ, oturun, biraz sonra gelecek Boris Andreiç. Onu alması için arabayı tren istasyonuna gönderdim. Biraz bekleyin... Görürsünüz. Şu anda saat kaç?

Kallomeytsev yelek cebinden mineli, büyük, altın saatini çıkarıp baktı.

— İki buçuk, –dedi ve saatini Bayan Sipyagina'ya gösterdi.– Bu saatimi gördünüz mü? Mihail... tanıyorsunuzdur kendisini... Sırp Prens... Obrenoviç hediye etti bunu... İşte isminin baş harfleri... bakın... İyi dostuz kendisiyle. Birlikte çok ava çıktık. Çok hoş bir insandır! Her yöneticinin olması gerektiği gibi katıdır da. Şakaya gelmez! He-he-he...

Kallomeytsev bir koltuğa çöktü, ayaklarını çapraz kavuşturup ağır ağır, sol elindeki eldivenini çıkarmaya koyuldu.

— İşte böyle bir Mihail olmalı ilimizde!

— Ne o? Bir şeyden pek hoşnut değilmişsiniz gibi?

Kallomeytsev yüzünü buruşturdu.

---

11 "Biraz aşırı... feodal görüşleri" (Fr.)

— Zemtsvodan[12] işte! Zemtsvodan! Ne işe yarar ki zemtsvo? Yalnızca işleri aksatır, insanları sinirlendirir... Gereksiz fikirler (Kallomeytsev eldivenin sıkılığından kurtulmuş sol elini havada sallayarak konuşuyordu)... ve olmayacak hayaller... (Eline üfledi Kallomeytsev.) Petersburg'da çok söyledim bunu... mais, bah![13] Kulak asan olmadı. Düşünsenize... sizin kocanız bile! Oysa ünlü bir liberaldir kendisi!

Sipyagina kanepede doğruldu.

— Nasıl? Siz de Mösyö Kallomeytsev, siz de mi hükümete karşısınız?

— Ben mi? Ben mi karşıyım? Asla! Hiçbir şekilde! Mais j'ai mon franc parler.[14] Arada bir eleştirdiğim oluyor, ama her zaman hükümete boyun eğerim, saygılıyımdır!

— Oysa ben tersine: Eleştirmem, boyun da eğmem.

— Ah! Mais c'est un mot![15] İzniniz olursa, bu düşüncenizi söyleyeceğim dostuma... Ladislas, vous savez,[16] yüksek sosyeteyle ilgili bir kitap yazıyor, birkaç başlığını da okudu bana. Bu harika olacak! Nous aurons enfin le grand monde russe peint par lui-meme.[17]

— Nerede çıkacak bu kitap?

— Elbette *Ruskiy Vestnik*'te. Bizim *Revue des Deux Mondes*'umuzdur *Ruskiy Vestnik*. Farkındayım, siz de onu okuyorsunuz.

— Evet. Ama biliyor musunuz, bu aralar çok sıkıcı olmaya başladı.

— Olabilir... olabilir... Sanırım *Ruskiy Vestnik* de öyle... Bir süredir, günümüzün deyimiyle söyleyecek olursak, biraz sapıttı...

---

12 1864 reformlarıyla Avrupa Rusya'sındaki taşralarda kurulmuş yerel yönetimlere verilen isim. (ç.n.)

13 "Ama nerede!" (Fr.)

14 "Ne düşünüyorsam, onu söylüyorum ben." (Fr.)

15 "Ah! İşte bir nükte!" (Fr.)

16 "Ladislas'a, tanıyorsunuzdur onu." (Fr.)

17 "Sonunda, onun anlattığı bir Rus yüksek sosyetemiz olacak." (Fr.)

Kallomeytsev bir kahkaha attı, "biraz sapıttı" deyiminden pek hoşlanmış gibiydi. Konuşmasını sürdürdü:

— Mais c'est un journal qui se respecte...[18] Bu da çok önemli... Size açık söyleyeyim, ben... Rus edebiyatıyla çok az ilgileniyorum. Şimdilerde her türden karakterler sokuyorlar kitaplara. Hatta işi öyle bir yere vardırdılar ki, bir aşçı kadın, basit bir aşçı kadın bile bir romanın kahramanı olabiliyor parole d'honneur![19] Ama şu Ladislas'ın romanını kesin okuyacağım. Il y aura le petit mot pour rire...[20] belli bir amacı da! Amaç! Nihilistler rezil olacak. Bu konuda Ladislas'ın qui est tres correct.[21] düşünce tarzına kefilim,

Bayan Sipyagina,

— Ama geçmişi öyle değil, –dedi.

Kallomeytsev sağ elinden eldivenini çıkarırken haykırdı:

— Ah! jetons un voile sur les erreurs de sa jeunesse![22]

Bayan Sipyagina tekrar kıstı büyüleyici gözlerini, biraz cilve yapar gibi,

— Semyon Petroviç, –diye devam etti,– sormama izin verin, Rusça konuşurken neden araya bu kadar çok Fransızca sözcük sıkıştırıyorsunuz? Öyle sanıyorum ki... bağışlayın ama... artık modası geçti bunun.

— Neden? Neden? Herkes anadiline, mesela sizin gibi hâkim değil... Bana gelince, kabul ediyorum, Rusça devlet kararnamelerinin, kanunların dilidir ve onun temizliğini, duruluğunu değerli buluyorum! Karamzin'in önünde saygıyla eğiliyorum! Ama nasıl desem, Rusça gündelik bir dildir... Öyle değil mi? Mesela benim de tout a l'heure "C'est un mot?!"[23] sözünü Rusça nasıl söylersiniz? Nasıl bir sözcük bu? Lütfen!

— Şöyle derdim: Yerinde bir sözcük.

---

18 "Ama saygın bir dergidir." (Fr.)

19 "Doğru söylüyorum!" (Fr.)

20 "Onda komik bir şeyler olacaktır." (Fr.)

21 Kusursuz. (Fr.)

22 "Ah! Gençlik yılları hatalarının üzerini örtelim." (Fr.)

23 "...demin söylediğim C'est un mot! sözünü..." (Fr.)

Kallomeytsev gülmeye başladı.

— "Yerinde bir sözcük"! Valentina Mihaylovna! Bunda bir... okullu kokusu gelmiyor mu burnunuza?.. Sözcüğün tüm anlamı kayboldu...

— Beni ikna edemezsiniz. Marianna nerede kaldı? (Çıngırağın kordonunu çekti, içeri bir uşak girdi.) Marianna Vikentyevna'nın konuk salonuna inmesini söylemiştim. Haber vermediniz mi kendisine?

Uşak bir cevap vermeye hazırlanıyordu ki, hemen arkasında eşikte koyu renk bluzlu, saçları yuvarlak kesilmiş genç bir kız, Sipyagin'in anne tarafından yeğeni Marianna Vikentyevna Sinetskaya göründü.

VI

— Bağışlayın Valentina Mihaylovna, –dedi Sipyagina'ya yaklaşıp,– meşguldüm, geciktim.

Sonra eğilerek Kallomeytsev'i selamladı, onu görünce kanatlarını çırpmaya başlayan, ona doğru atılmaya çalışan papağanın yanındaki sandalyeye oturdu.

Onu sandalyeye oturuncaya kadar bakışlarıyla izleyen Sipyagina:

— Neden o kadar uzağa oturdun Marianna? –dedi.– Küçük dostuna yakın olmak mı istiyorsun? (Kallomeytsev'e dönüp ekledi:) Düşünebiliyor musunuz Semyon Petroviç, bu papağan bizim Marianna'ya âşık gibi...

— Şaşılacak bir şey yok bunda!

— Bendense nefret ediyor.

— Bu şaşılacak bir şey işte! Belki de kızdırıyorsunuzdur onu?

— Hiç de değil. Tersine... Şeker veriyorum ona. Ama benim elimden hiçbir zaman almıyor. Yo... bu sempati... ve antipati meselesi...

Marianna sertçe Sipyagina'ya baktı... Sipyagina da ona... İki kadın birbirini sevmiyordu.

Marianna teyzesine kıyasla biraz "çirkin" sayılabilirdi. Yuvarlak bir yüzü, ,iri, kemerli bir burnu vardı; iri, gri gözleri apaydınlıktı, kaşları da dudakları gibi incecikti. Gür, kumral saçları kısa kesilmişti, bakışları somurtkandı. Ama tüm varlığıyla güçlü, cesur, kararlı, hırslı bir havası vardı sanki. Ayakları, elleri küçüktü; XVI. yüzyıl Floransa heykellerini andıran ince, sağlam, kıvrak bedeninin hareketleri zarif, yumuşaktı.

Sipyaginlerin evinde durumu hiç iyi değildi. Yarı Leh bir aileden gelen çok zeki, atak bir adam olan babası generalliğe kadar yükselmiş, ama hazineden zimmetine yüklü bir para geçirdiğinin anlaşılması üzerine her şeyini birdenbire kaybetmişti. Onu yargılamış, suçlu bulmuş, rütbesini de, soyluluğunu da elinden almış ve Sibirya'ya sürmüşlerdi. Daha sonra affedilmişti... Sibirya'dan dönmüş, ama bir daha yükselememiş, yoksulluk içinde ölmüştü. Karısı, Sipyagin'in öz kız kardeşi, Marianna'nın annesi (Marianna'dan başka çocukları yoktu) hayatını altüst eden bu darbeyi kaldıramamış, kocasından kısa bir süre sonra o da ölmüştü. Dayısı Sipyagin, Marianna'yı evine almıştı. Ama böyle bağımlı yaşamak ağır geliyordu genç kıza. Boyun eğmez mizacı yüzünden tüm varlığıyla özgür olmak istiyordu... teyzesiyle arasında gizli de olsa sürekli bir mücadele vardı. Sipyagina onun bir nihilist, bir dinsiz olduğu kanısındaydı; Marianna da, kendisini ister istemez baskı altında tuttuğuna inandığı Sipyagina'dan nefret ediyordu. Marianna herkese olduğu gibi, dayısına da uzak duruyordu. Uzak duruyor, ama onlardan korkmuyordu. Aslında hiçbir şeyden korkmuyordu; ürkek falan değildi.

— Antipati, –diye tekrarladı Kallomeytsev.– Evet, çok tuhaf bir şey bu. Mesela herkes benim dindar, kelimenin tam anlamıyla bir Ortodoks olduğumu bilir. Gelgelelim, örgülü papaz saçı görmeye katlanamam: Öyle birini görünce içimde bir şeyler kaynamaya başlıyor, öyle kaynıyor ki!

Kallomeytsev böyle derken, içinde gerçekten bir kaynama varmış gibi, sıkılı yumruğunu göğsünün önünde iki kez kaldırıp indirmişti.

— Genelde saçlar sizi rahatsız eder zaten Semyon Petroviç, –dedi Marianna.– Eminim, benimki gibi kısa kesilmiş saç görmekten de hoşlanmıyorsunuzdur.

Sipyagina ağır ağır kaşlarını kaldırdı, Marianna'nın, zamane genç kızlarının konuşmaya girmelerindeki küstahlığına şaşırmış gibi, başını önüne eğdi; Kallomeytsev ise hoşgörüyle sırıttı.

— Elbette Marianna Vikentyevna, –dedi,– sizinkiler gibi güzelim buklelerin acımasız makaslarla yerlere dökülmesine acımamak olanaksız, ama buna antipati duymuyorum ve her hâlükârda... sizin örneğiniz beni... beni... değiştirebilir!

Kallomeytsev sözcüğün Rusça karşılığını bulamamış, ev sahibesinin uyarısından sonra Fransızca bir sözcük kullanmaktan da çekinmişti.

— Neyse ki bizim Marianna henüz gözlük kullanmıyor; –diye araya girdi Sipyagina,– yakalıklardan, manşetlerden de henüz ayrılmış değil; ayrıca (ki buna yürekten üzülüyorum), doğal bilimler üzerine çalışıyor; kadın sorunuyla da ilgileniyor... Öyle değil mi Marianna?

Sipyagina bütün bunları Marianna'yı mahcup etmek için söylemişti. Ama Marianna hiç mahcup olmamıştı.

— Evet teyzeciğim, –dedi,– bu konuda yazılmış her şeyi okuyor; bu sorunun ne olduğunu anlamaya çalışıyorum.

Sipyagina Kallomeytsev'e döndü:

— Gençlik işte! Mesela biz ilgilenmiyoruz böyle şeylerle, değil mi?

Kallomeytsev onaylar gibi gülümsedi: Sevimli hanımefendinin neşesini kaçırmaya gelmezdi. Sipyagina'nın sorusuna cevap verdi:

— Marianna Vikentyevna'nın hâlâ idealleri var... Gençliğin romantizmi... ki zamanla...

— Aslında kendime iftira atıyorum, –diye sözünü kesti Sipyagina,–beni de ilgilendiriyor bu sorunlar. O kadar da yaşlı sayılmam.

Kallomeytsev hemen karşılık verdi:

— Ben de ilgileniyorum bu sorunlarla... Ama elimde olsa, böyle şeylerin konuşulmasını yasaklardım!

— Yasaklar mıydınız? –diye sordu Marianna.

— Evet! Topluma şöyle derdim: "İlgilenmenize engel olmam... konuşmanıza gelince (parmağını dudaklarına götürdü)... şşşt!" En azından basında yazılmasını yasaklardım! Kesinlikle yasaklardım!

Sipyagina güldü.

— Ne yani? Sizce bu sorunun çözülmesi için bakanlıkta bir komisyon falan mı kurulmalı?

— Hiç değilse bir komisyon kurulabilir. Yoksa siz bu sorunu burnundan ötesini göremeyen, kendilerini dâhi sanan bütün o yazar bozuntularından daha iyi çözemeyeceğimizi mi sanıyorsunuz? Boris Andreyeviç'i de başkan yapardık.

Sipyagina daha çok gülmeye başladı.

— Yalnız dikkatli olun, Boris Andreiç bazen aşırı jakoben olur...

— Jako, jako, jako, –diye tekrar etti papağan.

Valentina Mihaylovna ona doğru mendilini salladı.

— Kes sesini, insanların konuşmasına engel olma! Marianna, sustur şunu.

Marianna dönüp kafese baktı ve hemen başını ona uzatan papağanın boynunu parmağıyla okşamaya başladı.

— Evet, –diye devam etti Sipyagina,– Boris Andreiç kimi zaman şaşırtıyor beni. Yetenekli... hem de çok yetenekli... kürsüye de yakışıyor...

Kallomeytsev heyecanla, Fransızca olarak:

— C'est parce qu'il est orateur![24] –dedi.– Kocanızın hitabet yeteneği muazzam, onun gibi konuşan azdır; ayrıca par-

24 "İyi bir hatip olduğu için!" (Fr.)

lak bir alışkanlığı da... ses propres paroles le grisent[25] ayrıca ünlü olma isteği de... Ama bu aralar sinirleri biraz bozuk, öyle değil mi? Il boude? Eh?[26]

Sipyagina Marianna'ya baktı. Kısa bir süre sustuktan sonra:

— Öyle bir şey fark etmedim, –dedi.

— Evet, –diye dalgın dalgın ekledi Kallomeytsev,– bayramda da onu biraz atladılar.

Sipyagina gözleriyle Marianna'yı işaret etti.

Kallomeytsev gülümsedi, "anladım" anlamına gözlerini kıstı. Birden hiç gerek yokken sessini yükseltti:

— Marianna Vikentyevna! Bu yıl da okulda tekrar ders vermeye niyetli misiniz?

Marianna kafese bakıyordu, başını çevirip Kallomeytsev'e baktı.

— *Bunu* mu merak ediyorsunuz Semyon Petroviç?

— Elbette; hem de çok merak ediyorum.

— Yoksa *bunu* da mı yasaklayacaksınız?

— Nihilistlere okulları düşünmeyi bile yasaklardım; okulları ruhban sınıfına teslim eder, onları da bizzat denetlerdim!

— Ya! Bu yıl ne yapacağımı bilmiyorum. Geçen yıl durum çok kötüydü. Hem yaz okulu nasıl olur hiç bilemiyorum!

Konuştukça Marianna'nın yüzü yavaş yavaş kızarıyordu; kendini zorladığı, konuşmayı sürdürmek zorunda olduğunu hissettiği belliydi. Onuruna çok düşkündü.

— Yeterince hazırlanamadın mı? –dedi Sipyagina alaycı bir sesle.

— Belki de.

Kallomeytsev tekrar yükseltti sesini:

— Demek öyle! Neler duyuyorum? Aman Tanrım! Köylü kız çocuklarına alfabe öğretmek için hazırlık gerekir mi?

---

25 "...sözcükleri onu sarhoş ediyor." (Fr.)

26 "Biraz somurtkan mı? Ha?" (Fr.)

Tam o anda Kolya "Anne, anneciğim! Babam geldi!" diye haykırarak daldı konuk salonuna. Onun arkasından başlıklı, sarı şallı, ak saçlı bir kadın kalın bacakları üzerinde yalpalayarak salona girdi ve aynı şeyi, Boris'ciğinin geldiğini söyledi!

Bu kadın Sipyagin'in halası Anna Zaharovna idi. Konuk salonunda herkes ayağa kalkıp hole yürüdü, oradan merdivenleri inip dış kapıya indiler. Budanmış çam ağaçlarının arasındaki uzun yol dosdoğru ana kapının önündeki taşlığa geliyordu. Dört at koşulu bir kaleska bu yoldan hızla yaklaşmaktaydı. En önde duran Valentina Mihaylovna mendilini sallıyor, Kolya çığlıklar atıyordu. Arabacı heyecanlı atları ustalıkla durdurdu, uşak çabucak yere atladı ve arabanın kapısını menteşeleri ve çerçevesini koparırcasına açtı; Boris Andreyeviç dudaklarında, gözlerinde, yüzünde hoşgörülü bir gülümsemeyle, paltosunu omuzlarından ustaca bir jestle atıp arabadan indi. Valentina Mihaylovna kollarını zarifçe kocasının boynuna doladı ve üç kez öpüştüler. Kolya tepinip duruyor, babasının redingotunun eteğini çekeliyordu... Ama babası hiç de rahat olmayan, çirkin, üç köşeli İskoç yol şapkasını çıkardıktan sonra ilk olarak Anna Zaharovna ile öpüştü, sonra Marianna ve Kallomeytsev'le (onlar da taşlığa çıkmıştı) selamlaştı (Kallomeytsev'in elini "çan çalar" gibi İngiliz usulü sıkmıştı), ancak ondan sonra döndü oğluna; koltuk altlarından tutup kucağına aldı onu, yüzüne kadar kaldırdı.

Bütün bunlar olurken Nejdanov sessizce, kendini suçlu hissediyormuş gibi inmişti kaleskadan, ön tekerleklerin yanında şapkasını çıkarmadan, göz ucuyla olanları izleyerek dikiliyordu... Valentina Mihaylovna kocasını kucaklarken omzunun üzerinden yeni gelene dikkatle bakmıştı; Sipyagin yanında bir öğretmenle geleceğini yazmıştı ona.

Herkes yeni gelen ev sahibiyle selamlaşarak, tokalaşarak, önde gelen kadınlı erkekli uşakların iki yanına dizildiği merdivenden taşlığa çıktılar. Uşaklar efendilerinin eline davran-

mamış –bu "Asyalı" alışkanlığını çoktan bırakmışlardı– yalnızca saygıyla eğilmişlerdi, Sipyagin de başıyla değil, daha çok kaşlarıyla, burnuyla karşılık vermişti onlara.

Geniş merdiveni Nejdanov da ağır ağır çıktı. Hole girdiğinde bakışlarıyla bir süredir onu arayan Sipyagin karısıyla, Anna Zaharovna'yla, Marianna'yla tanıştırdı onu. Kolya'ya ise şöyle dedi: "Senin öğretmenin bu. Onun sözünü dinlemeni istiyorum! Elini sık bakalım!" Kolya ürkek ürkek elini uzattı Nejdanov'a, sonra dik dik baktı yüzüne, ama orada özel, ya da hoş bir şey bulamadığı için olacak, tekrar "babacığının" yüzüne çevirdi gözlerini. Nejdanov tiyatrodaki gibi, yine kendini rahat hissetmiyordu. Üzerinde eski, kötü bir palto vardı. Yolun tozu yüzüne, ellerine sinmişti. Valentina Mihaylovna hoş bir şeyler söylemişti ona, ama ev sahibesinin ne dediğini iyi duyamamış, bu yüzden cevap da verememişti; ancak kadının kocasına pek candan, sevgiyle sokulduğunu fark etmişti. Kolya'nın lüleli, pomatlı saçından hoşlanmamıştı. Kallomeytsev'i görünce şöyle geçirmişti içinden: "Ne dayaklık bir surat!" Öteki yüzlere ise hiç dikkat etmemişti bile. Sipyagin babaevini gözden geçiriyormuş gibi, başını gururla iki kez çevirip sağına soluna bakmış, başını her çevirişinde uzun favorileri dalgalanmış; biraz dik, dar ensesi görünmüştü. Sonra yolda hiç kısılmamış güçlü, hoş sesiyle uşaklardan birine seslenmişti: "İvan! Öğretmenimizi yeşil odaya götür, valizini de oraya taşı..." Sonra Nejdanov'a dönmüş, şimdi dinlenip eşyalarını yerleştirebileceğini, temizlenebileceğini, evlerinde yemeğin saat tam beşte verildiğini söylemişti. Nejdanov, İvan'ın arkasından ikinci kattaki "yeşil" odaya çıkmıştı.

Herkes konuk salonuna girmişti. Orada bir kez daha sarılıp kucaklaşmalar olmuştu. Gözleri pek görmeyen yaşlı dadı saygıyla eğilerek gelmişti Sipyagin'in yanına. Sipyagin yaşına hürmeten öptürmüştü ona elini, Kallomeytsev'den özür diledikten sonra, karısıyla birlikte yatak odasına gitmişti.

VII

Uşağın Nejdanov'u götürdüğü geniş, derli toplu odanın pencereleri bahçeye bakıyordu. Pencereler açıktı, yumuşak bir esinti beyaz perdeleri hafifçe şişiriyordu: Perdeler yelken gibi dönüyor, kalkıp iniyordu. Altın sarısı yansımalar tavanda kayar gibi sessizce dolaşıyordu. Odada taptaze, biraz rutubetli bir ilkbahar havası vardı.

Nejdanov'un ilk işi uşağı göndermek oldu, sonra valizinden eşyalarını çıkardı, yıkandı, üzerini değişti. Yolculuk çok yormuştu onu. İki gün boyunca durmadan konuşan, bir sürü boş şeyden söz eden hiç tanımadığı biriyle yolculuk etmek sinirini bozmuştu. Can sıkıntısına da, öfkeye de benzemeyen kasvetli bir şey usulca ruhunun derinlerine yerleşmişti; zayıflığına kızıyor, yüreği de sızlayıp duruyordu!

Pencereye gidip bahçeye bakmaya başladı. Moskova civarında göremeyeceğiniz, kara topraklı, eski moda bir bahçeydi bu. Uzun, yumuşak eğimli bir tepenin eteğinde yer alan bahçe birbirinden belirgin bir biçimde ayrılmış dört bölümden oluşuyordu. Evin önünde, iki yüz adım ötede düz, kumlu yollarıyla, akasya ağaçlarıyla, leylak fidanlarıyla, geniş "tarhlarıyla" bir çiçeklik vardı; solda, tavlanın ötesinden harman yerine kadar sık elma, armut, erik ağaçlarının, frenküzümü, ahududu çalılarının olduğu meyve bahçesi uzanıyordu. Evin tam karşısında, bahçe yolunun dört bir yanını çevirdiği yüksek ıhlamur ağaçları yükseliyordu. Sağda manzara, gümüş rengi iki sıra kavak ağacının örttüğü yolda bitiyordu. Akağaçların üzerinden limonluğun çatısı görünüyordu. Bahçe boydan boya, ilkbaharın göze hoş gelen ilk yeşilliğiyle kaplıydı. Böceklerin güçlü yaz uğultusu henüz başlamamıştı; yeni açmış yapraklar hışırdıyor, ispinozlar bir yerlerde ötüyor, iki kumru hep aynı ağaçta gurulduyor, bir guguk kuşu her yer değiştirdiğinde ötüyor ve uzaktan, değirmenin havuzunun ötesinden, ağır yük arabalarının tekerlek

gıcırtısını andıran karga sesleri geliyordu. Tüm bu taze, sakin, tenha canlılığın üzerinde, göğsünü şişirmiş büyük, tembel kuşları andıran aydınlık bulutlar usulca süzülüyordu. Nejdanov aralık, üşümüş dudakları arasından havayı içine çekerek seyrediyor, dinliyordu...

Bir parça hafiflemiş gibiydi; doğadaki huzur ona da geçmişti.

Bu arada alt katta, yatak odasında Nejdanov'dan söz ediyorlardı. Sipyagin karısına, onunla nasıl tanıştığını, Prens G.'nin kendisine onunla ilgili ne dediğini, yolda neler konuştuklarını anlatıyordu.

— Akıllı bir çocuk, –diyordu,– bilgili de... Evet, biraz içine kapanık, ama bilirsin, benim için hiç önemi yoktur bunun. En azından gururuna düşkün olur böyleleri. Hem Kolya henüz çok küçük, herhangi bir saçmalık kapmaz ondan.

Valentina Mihaylovna kocasını, yaptığı biraz tuhaf, ama eğlenceli bir yaramazlık için ondan özür diliyormuş gibi, dudaklarında sevecen, aynı zamanda şakacı bir gülümsemeyle dinliyordu; "seigneur et maître"in,[27] böylesine ağırbaşlı, böylesine önemli bir devlet görevlisinin onunla yirmi yaşında bir genç gibi mahcup konuşmasından pek hoşlandığı belliydi. Sipyagin kar beyazı gömleği ve mavi ipek askılı pantolonuyla aynanın karşısına geçmiş, saçlarını İngiliz usulü, iki yana ayırarak tarıyordu. Valentina Mihaylovna ise potinleriyle pek yüksek olmayan Türk sedirine çıkmış, kocasına çiftlikle, (maalesef!) gerektiği gibi çalışmayan kâğıt fabrikasıyla, değiştirilmesi artık zorunlu olan aşçıyla, sıvaları dökülen kiliseyle, Marianna ve Kallomeytsev ile ilgili haberleri veriyordu...

Karı koca arasında içten bir güven ve uyum vardı. Gerçekten de eskiden dedikleri gibi, "sevgi ve anlayış" içinde yaşıyorlardı. Sipyagin aynanın karşısında tuvaletini bitirdikten sonra, ellerini bir şövalye gibi uzatıp Valentina

27 Efendisi ve akıl hocası. (Fr.)

Mihaylovna'nın "elini" kendisine vermesini istedi, Valentina Mihaylovna iki elini uzatıp onun yüzüne mağrur bir tavırla bakınca Sipyagin ellerini sırayla öptü. O anda ikisinin yüzünde de aynı tatlı, içten ifade vardı; Valentina Mihaylovna'nın gözlerindeki ışık Rafaello'nun fırçasına, Sipyagin'in gözlerindeki "bakış" ise basbayağı generallere yakışırdı.

Nejdanov saat tam beşte, yemeğin hazır olduğunu bildiren (çıngırağın değil) Çin "gongunun" uzayıp giden sesini duyup alt kata yemeğe indi. Herkes yemek salonunda toplanmıştı. Kocaman bir boyunbağı takmış olan Sipyagin bir kez daha selam verdi Nejdanov'a ve Anna Zaharovna ile Kolya'nın arasında yer gösterdi. Hiç evlenmemiş, yaşlı bir kadın olan Anna Zaharovna, Sipyagin'in müteveffa babasının kız kardeşiydi; uzun zaman kullanılmamış bir giysi gibi kâfur kokuyordu; huzursuz, efkârlı bir duruşu vardı. Evde Kolya'nın bakıcısı ya da lalası gibiydi. Nejdanov'u çocukla arasına oturttuklarında buruşuk yüzü asılmıştı. Kolya yandan şöyle bir bakmıştı yeni öğretmeninin yüzüne; zeki çocuk, öğretmeninin sıkıldığını, kendini mahcup hissettiğini hemen anlamıştı: Nejdanov başını önünden kaldırmıyor ve hemen hiçbir şey yemiyordu. Kolya bundan hoşlandı: Öğretmeninin sert, sinirli biri olacağından korkuyordu. Valentina Mihaylovna da bakıyordu Nejdanov'a.

"Öğrenci gibi görünüyor," diye geçiriyordu içinden, "Sosyeteye hiç girmediği belli, ama ilginç bir yüzü var; saçlarının rengi de, eski İtalyan ustalarının her zaman sarı saçlı yaptıkları havarininki gibi orijinal bir sarı, elleri de pek temiz." Masadaki herkes Nejdanov'a bakıyor ve ona acımış gibi, ilk anda rahat bırakıyordu; Nejdanov da bunu hissediyordu, bu durumdan hoşnuttu da, ama her nedense bir yandan da kızıyordu. Masada daha çok Kallomeytsev ile Sipyagin konuşuyordu. Zemtsvodan, validen, yol vergilerinden, toprak fidyesinden, Petersburg'daki, Moskova'daki

ortak tanıdıklardan, Katkov lisesinden,[28] işçi bulmanın zorluklarından, cezalardan, masraflardan hayvanların tarlalara verdiği zararlardan, ayrıca Bismarck'tan, 66 savaşından, Kallomeytsev'in öve öve bitiremediği III. Napolyon'dan konuşuyorlardı. Genç saray yaverinin öne sürdüğü düşünceler hayli tutucuydu; sonunda şakayla karışık da olsa, tanıdığı bir beyefendinin isim günü partisinde kadehini kaldırıp "Bağlı olduğum yegâne prensiplerin, kırbacın ve Roederer'in[29] şerefine içiyorum!" dediğini anlatmaya kadar vardırmıştı işi.

Valentina Mihaylovna kaşlarını çattı, bu alıntının de très mauvais goût[30] olduğunu söyledi... Sipyagin ise tersine, bu düşüncenin aşırı liberal olduğunu söyledi; Kallomeytsev'in düşüncesini önemsemez bir tavırla reddetti; hatta hafiften takıldı ona. Bu arada şöyle dedi:

— Sevgili Semyon Petroviç, toprağa bağlı köylülerin azat edilmesi konusunda korkularınız bana çok saygıdeğer, çok iyi niyetli Aleksey İvanıç Tveritinov'un 1860 yılında verdiği ve Petersburg'un bütün salonlarında okuduğu dilekçeyi hatırlatıyor. Dilekçesinin, özgürlüğüne kavuşan köylülerimizin ellerinde meşalelerle yurdumuzun dört bir yanında dolaşacağını söylediği cümlesi özellikle çok hoştu. Sevimli Aleksey İvanoviç'imizin yanaklarını şişirip gözlerini kırpıştırarak, o küçücük ağzıyla "Meşale! Meşale! Meşalelerle yürüyecekler!" deyişi görmeye değerdi. İşte köylülerimiz özgürlüğe kavuştu... Peki meşaleli köylüler nerede?

Kallomeytsev asık bir yüzle karşılık verdi:

— Tveritinov sadece bir konuda yanılmış, meşaleyle dolaşan köylüler değil başkaları.

Çaprazında oturduğu için daha önce Marianna'yı hemen hiç fark etmemiş olan Nejdanov, Kallomeytsev'in bu söyle-

---

28 1868 yılında kurulan ve sadece soyluların çocuklarının kabul edildiği lise. Çar üzerinde büyük etkisi olan gazeteci Katkov'un ismiyle anılıyordu. (ç.n.)

29 O dönemlerde yaygın bir şampanya markası. (ç.n.)

30 Hayli zevksiz. (Fr.)

diği üzerine o yana bakınca birden Marianna ile göz göze gelmiş ve o anda ikisinin de (bu somurtkan kızla kendisinin) aynı düşüncede, aynı yapıda olduğunu hissetmişti. Sipyagin onu Marianna ile tanıştırdığında kız hiç ilgisini çekmemişti; öyleyse neden şimdi özellikle onunla bakışmıştı? Nejdanov kendi kendine şunu sordu: "Bu çeşit sözleri protesto etmeden, sesimi çıkarmadan oturup dinlemek, sessizliğimle bu çeşit düşünceleri paylaştığım izlenimini vermek benim için utanç verici, aşağılık bir şey değil mi?" Sonra bir kez daha baktı Marianna'ya, onun gözlerinde sorusunun cevabını görür gibi oldu: "Bekle biraz; henüz zamanı değil... değmez... sonra; her zaman yapabilirsin bunu..."

Genç kızın onu anladığını düşünmek Nejdanov'un hoşuna gitmişti. Tekrar konuşmaları dinlemeye başladı. Valentina Mihaylovna sözü kocasından aldı, kocasından daha rahat, daha radikal konuşuyordu. Kültürlü ve genç bir kadın olarak böylesine eskimiş, tutucu bir düşünceyi aklı almıyordu, "kesinlikle al... mı... yor...du!"

— Ne var ki, –diye ekledi Valentina Mihaylovna,– konuşmanıza heyecan katmak için böyle söylediğinize eminim! –Kibarca gülümseyerek Nejdanov'a döndü.– Size gelince Aleksey Dmitriç, (Valentina Mihaylovna'nın onun adını, baba adını bilmesi şaşırtmıştı Nejdanov'u) Semyon Petroviç'in düşüncesini paylaşmadığınızı biliyorum: Boris yolculuk sırasındaki sohbetlerinizi anlattı bana.

Nejdanov kızardı, önündeki tabağın üzerine eğildi, anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı: Bunun nedeni ürkekliği değil, böyle parlak kişilerle karşılıklı konuşmaya alışık olmamasıydı. Bayan Sipyagina gülümseyerek ona bakmayı sürdürüyordu; kocası da başını sallayarak onaylıyordu karısını... Öte yandan Kallomeytsev hiç acele etmeden, kaşıyla burnu arasındaki monoklünü, "çekincelerini" paylaşmayan bu öğrenciye doğrultmuştu. Oysa böyle şeylerden korkacak biri değildi Nejdanov; tersine, bir anda başını kaldırmış, bu kez

kendisi devlet görevlisi, yüksek sosyeteden beyefendinin yüzüne dikmişti bakışını. Marianna'nın dost olduğunu hemen hissettiği gibi, Kallomeytsev'in düşman olduğunu da o anda hissetmişti! Kallomeytsev de hissetmişti bunu ve monoklünü indirip başını öte yana çevirmiş, gülümsemeyi denemişti... ama bir sonuç vermemişti; yalnızca ona gizlice hayranlık duyan Anna Zaharovna ondan yana çıktı ve onu Kolya'dan ayıran davetsiz misafirden daha çok nefret etti.

Biraz sonra masadan kalkıldı. Herkes kahve içmek için taraçaya çıktı. Sipyagin ile Kallomeytsev birer puro yaktılar. Sipyagin Nejdanov'a gerçek bir Regalia purosu önerdi, ama almadı Nejdanov.

— Ah, evet! –dedi Sipyagin,– unuttum: Siz yalnızca yerli sigara içiyordunuz...

— Çok tuhaf bir zevk, –dedi Kallomeytsev dişlerinin arasından.

Az kaldı parlayacaktı Nejdanov. "Regalia ile yerli sigaranın farkını çok iyi biliyorum, ama borçlanmak istemiyorum," dememek için zor tutmuştu kendini... Ama düşmanının bu ikinci küstahlığını da "not" etmişti.

— Marianna! –dedi Sipyagina birden yüksek sesle.– Yeni konuğumuzun yanında rahat ol... sen de iç sigaranı... –Nejdanov'a dönüp ekledi:– Ayrıca duyduğuma göre, sizin grubunuzda genç kızların hepsi sigara içiyorlarmış, doğru mu?

— Evet efendim, –dedi Nejdanov soğuk bir tavırla.

Nejdanov'un ağzından çıkan ilk sözcüklerdi bunlar.

Valentina Mihaylovna kadife gözlerini pek tatlı kısarak sürdürdü konuşmasını:

— Ben içmiyorum... Çağın gerisinde kaldım...

Marianna, teyzeye nispet yapıyormuş gibi yavaş yavaş, ama ağırbaşlılıkla, sessizce çıkardı kibrit kutusunu, sigarasını yaktı. Nejdanov da Marianna'nın ateşini alıp bir sigara yaktı.

Çok güzel bir akşamdı. Kolya ile Anna Zaharovna bahçeye gittiler; ötekiler güzel havanın tadını çıkararak yaklaşık bir saat daha taraçada kaldı. Sohbet oldukça canlıydı... Kallomeytsev edebiyatı eleştiriyordu; anlaşıldığı kadarıyla, Sipyagin edebiyat konusunda da liberal görüşlüydü. Edebiyatın özgür olmasını savunuyor, onun yararlarını kanıtlamaya çalışıyor, hatta Chateaubriand'dan, İmparator Aleksandr Pavloviç'in ona kutsal Andrey Pervozvannıy nişanı verdiğinden söz ediyordu. Nejdanov bu tartışmaya katılmıyordu; Sipyagina Nejdanov'a, bir yandan onun bu ölçülü alçakgönüllülüğünden hoşlanıyormuş, bir yandan da, bu duruşuna biraz şaşıyormuş gibi bakıyordu.

Çay içmek için hep birlikte konuk salonuna geçtiler.

— Böyle berbat bir alışkanlığımız var Aleksey Dmitriç –dedi Sipyagin Nejdanov'a,– akşamları kâğıt oynarız, hem de, düşünebiliyor musunuz, yasak stukolka! Sizi oyuna davet etmeyeceğim... Ama sanırım Marianna lütfedip piyanoda bize bir şeyler çalar... Umarım müzikten hoşlanıyorsunuzdur.

Sipyagin, Nejdanov'un cevabını beklemeden iskambil destesini aldı, Marianna piyanonun başına oturdu, Mendelssohn'dan, "sözsüz birkaç şarkı" çalmaya başladı, ama ne iyi ne de kötüydü. Kallomeytsev uzaktan, üzerine kaynar su dökmüşler gibi "Charmant! Charmant quel touché!"[31] diye bağırdı. Ama bu bağırması daha çok kibarlığındandı; Nejdanov da Sipyagin'in umduğunun aksine müzikten pek hoşlanmazdı.

Bu arada Sipyagin, karısı, Kallomeytsev ve Anna Zaharovna oyun masasına oturmuşlardı... Kolya iyi geceler demeye geldi, anne babasının duasını aldı ve çay yerine büyük bir bardak sütü içtikten sonra yatmaya gitti. Babası arkasından, yarın Aleksey Dmitriç'le derslere başlayacağını söylemişti. Biraz sonra Sipyagin, Nejdanov'un salonun orta yerinde boş

31 "Harika! Harika çalıyor!" (Fr.)

boş dikilmiş, fotoğraf albümünün sayfalarını çevirdiğini görünce sıkılmamasını, gidip odasında dinlenmesini, zira yolda yorulmuş olabileceğini, onların evinde en önemli şeyin özgürlük olduğunu söyledi!

Kendisine verilen bu izinden yararlandı Nejdanov, herkese iyi geceler dileyip kapıya yürüdü. Kapıda Marianna ile karşılaştı, tekrar gözlerinin içine baktı ve bir kez daha (Marianna henüz ona hiç gülümsememiş, hatta kaşlarını çatmış olsa da) onunla dost olabileceğine inandı. Odasını hoş kokulu, taptaze bir havayla dolu buldu: Pencereler bütün gün açık kalmıştı. Penceresinin tam karşısında bahçede bir bülbül şakıyordu; ıhlamurların yuvarlak tepelerinin üzerinde alacakaranlık, ılık gökyüzü pek güzel yükseliyordu: Ay doğmak üzereydi. Nejdanov mumu yaktı, hemen karanlık bahçeden pervaneler doldu odaya, ışığın çevresinde dönmeye, birbirlerine çarpmaya başladılar, onların rüzgârı mumun mavi-sarı alevini titretiyordu.

Yatağa girerken düşünüyordu Nejdanov: "Ne tuhaf! Ev sahipleri iyi insanlara benziyor, liberal, hatta insancıllar... ama içimde bir ağırlık var sanki. Yaver... saray yaveri... Neyse, sabah ola, hayır ola... Duygusallığın anlamı yok."

Ama tam o anda bekçi tahtasına ısrarla, hızla vurmaya başladı, uzun bir ses duyuldu: "Dinnn...le!"

— Dik...kaat! –diye karşılık verdi iç karartıcı başka bir ses.

— Aman Tanrım, bir kaledeyiz sanki!

VIII

Nejdanov sabah erken uyandı, uşağın gelmesini beklemeden giyinip bahçeye indi. Bahçe çok geniş, güzel ve son derece bakımlıydı. Kiralık işçiler yolları kürekle düzeltiyordu, elleri tırmıklı köylü kızların kırmızı başörtüleri çalıların

parlak yeşili arasından görünüp kayboluyordu. Nejdanov gölete kadar yürüdü. Sabahın sisi kalkmıştı göletin üzerinden, ama gölgeli kıyılarında yer yer sis vardı hâlâ. Henüz yükselmemiş güneşin ışığı gümüş rengi geniş, ipeksi, kıpırtısız yüzeyinde yansıyordu. Salın üzerinde beş marangoz çalışıyordu; yeni boyanmış küçük bir kayık durgun suyu hafifçe dalgalandırarak bir o yana bir bu yana yalpalanıyordu. İnsan sesleri duyuluyordu arada bir. Her yanda sabahın serinliği, sessizliği, becerikli çalışması; doğru, düzenli bir yaşamın esintisi vardı. Ve işte bir dönemeçte bu düzenli, doğru yaşamın kurucusu çıktı Nejdanov'un karşısına: Sipyagin.

Üzerinde sabahlığa benzer gri bir redingot, başında alacalı bir kasket vardı. Elindeki bambu İngiliz bastonundan destek alarak yürüyordu; yeni tıraş olmuş yüzünde huzurun aydınlığı vardı... Çiftliğini dolaşıyordu.

Sipyagin gülümseyerek selamlaştı Nejdanov'la.

— Oo! Bakıyorum, yataktan erken kalkan gençlerdensiniz! –dedi, bu yerinde sözüyle kendisi gibi yatakta uzun süre kalmadığı için Nejdanov'dan memnuniyetini ifade etmek istemişti belki.– Sabahları saat sekizde yemek salonunda çay içeriz biz, saat on ikide de kahvaltı yaparız. Bu sabah saat onda Kolya'ya ilk Rusça dersinizi vereceksiniz, saat ikide de tarih... Yarın, 9 Mayıs, onun isim günüdür, ders yok; ama rica ediyorum bugün başlayın derslere.

Nejdanov başını önüne eğdi; Sipyagin Fransız usulü vedalaştı onunla: Elini birkaç kez sırayla dudaklarına, burnuna götürdü ve önemli bir devlet görevlisi, unvan sahibi biri gibi değil, temiz yürekli bir Rus country-gentleman[32] gibi bastonunu sallayarak, ıslık çalarak çabuk adımlarla uzaklaştı. Nejdanov yaşlı ağaçların gölgesinin, havanın serinliğinin, kuşların ötüşünün tadını çıkararak saat sekize kadar dolaştı bahçede, gonk sesini duyunca eve döndü, herkesi yemek salonunda toplanmış buldu. Valentina Mihaylovna

32 Çiftlik sahibi (İng.)

çok iyi davranıyordu ona. Sabah tuvaleti içinde son derece güzel gelmişti Nejdanov'a. Marianna'nın yüzünde yine her zamanki ciddiyet, soğukluk vardı. Saat tam onda Valentina Mihaylovna'nın yanında ilk ders yapıldı: Valentina Mihaylovna önce orada olmasının derse engel olup olmayacağını sormuş, ders boyunca çok sessiz oturmuştu. Kolya'nın zeki bir çocuk olduğu anlaşılmıştı; başlangıçta kaçınılmaz birtakım duraksamalardan, kararsızlıklardan sonra ders başarıyla sonuçlandı. Valentina Mihaylovna Nejdanov'dan memnun kalmıştı belli ki, birkaç kez güler yüzle sohbet bile etmişti. Nejdanov geri çekiyordu kendini... ama çok değil. Valentina Mihaylovna ikinci derste, Rus tarihi dersinde de hazır bulundu. Gülümseyerek, bu konuda Kolya'dan çok kendisinin bir öğretmene ihtiyacı olduğunu söyledi, dersin sonuna kadar saygıyla, sessizce oturdu. Nejdanov saat ikiden beşe kadar odasından çıkmadı, Petersburg'a mektuplar yazdı. Kendini... iyi hissediyordu. Can sıkıntısı ya da hüzün yoktu içinde, gergin sinirleri de biraz gevşemişti. Yemekte Kallomeytsev'in bulunmamasına, ev sahibesinin yakın ilgisinin de devam etmesine karşın sinirleri yine gerilmişti: Bu yakın ilgi biraz kızdırıyordu Nejdanov'u. Üstelik yanında oturan kız kurusu Anna Zaharovna açıktan açığa düşman gibi kaşlarını çatarak bakıyordu; Marianna soğuk davranmayı sürdürüyor, Kolya aşırı laubali tavırlarla onu ayağıyla dürtüyordu. Sipyagin de biraz keyifsiz gibiydi. Kâğıt fabrikasının büyük paralar ödediği müdürü Alman'dan hiç memnun değildi. Genel olarak bütün Almanları kötülüyor, bu arada kendisinin (aşırı değilse de) bir ölçüde Slavist olduğunu söylüyor, komşusu toprak sahibinin iplik fabrikasını çok iyi bir duruma getiren Solomin adında bir Rus gencinden övgüyle söz ediyor, bu Solomin'le tanışmayı çok istediğini söylüyordu.

Akşamüzeri, çiftliği "Arjanovo"ya (Sipyagin'in köyünün adı buydu) on versta uzakta olan Kallomeytsev geldi. Ayrıca, Lermontov'un,

Kravatlı, frakının eteği topuğunda...
Bıyıkları, ince sesi ve donuk bakışları...

dizeleriyle pek ustaca anlattığı, köylülerle soylular arası anlaşmazlıklarda arabuluculuk eden soylulardan bir toprak sahibi de geldi.

Dişsiz, yüzünde hüzünlü bir ifade olan, ama son derece iyi giyimli bir komşu daha vardı. Mesleğinde hayli başarısız olan, ama bilimsel konuşmayı pek seven bölge doktoru da gelmişti. Mesela Kukolnik'i[33] Puşkin'e yeğlediğini, çünkü Kukolnik'te "protoplazma"nın çok olduğunu söylüyordu. Nejdanov odasına çekildi, bütün gece yazdı, okudu.

Ertesi gün, 9 Mayıs Kolya'nın isim günüydü. Ev halkı üstü açık arabalarla, arabaların arkasındaki uşak yerlerinde uşaklarla, hep birlikte kiliseye, ayine gidiyordu. Kilise bir çeyrek verstadan bile yakındı. Herkes en güzel, en gösterişli giysisini giymişti. Sipyagin nişan kurdelesini takmıştı; Valentina Mihaylovna Paris'ten aldığı açık leylak rengi pek şık giysisini giymiş ve kilisede ayin boyunca elindeki koyu kırmızı kadife ciltli kitapçığa bakarak dua okumuş, bazı yaşlı insanları bu rahatsız etmiş, hatta biri kendini tutamamış, yanındakine sormuştu: "Nedir onun okuduğu, Tanrı korusun, büyü falan olmasın?" Kiliseyi dolduran çiçeklerin hoş kokusu köylülerin yeni kaftanlarının, katranlı çizmelerinin, potinlerinin güçlü kokusuna karışıyor ve bunların üzerinde de başka bir koku, buhurdanlıkların kesif kokusu yükseliyordu. Koro yerinde kilise görevlileri büyük bir şevkle ilahi söylüyordu. Onlara katılan fabrika işçilerinin yardımıyla, bir çeşit konser verir gibi heyecanlıydılar! Bir ara kilisede bulunan herkesi biraz... ürküten bir şey oldu. Tenor bir ses (fabrika işçisi, ağır verem hastası Klim'in sesiydi bu) birden tek başına, borazan gibi minör ve bemol karışımı sesler çıkarmaya başlamıştı. Bu mi-

33 Nestor Vasilyeviç Kukolnik (1809-1868), Rus yazar, şair, çevirmen. XIX. yüzyılın popüler romans güfteleri ve tumturaklı milliyetçi tragedyalarıyla tanınır. (ç.n.)

nör ve bemol sesler korkunçtu, ama kesilecek olsalar, konser de biterdi... Ne var ki... sonuçta... bir şey olmadı. Üzerinde tören cüppesi, başında tepesi geniş, uzun şapkasıyla son derece saygıdeğer görünen papaz Kiprian önündeki defterden çok öğretici bir vaaz okuyordu. Ne yazık ki görevini hakkıyla yapmaya çalışan peder bir ara bazı Asurlu bilge kralların adlarını da saymayı gerekli görmüş, ama bunu yaparken kendini zorladığı için terlemişti! Uzun süredir kiliseye gitmemiş Nejdanov köylü kadınların olduğu bir köşeye çekilmişti. Kadınlar arada bir haç çıkararak, eğilip selamlayarak, yanlarındaki çocuklarının burnunu ağırbaşlılıkla silerek, şaşkın, yan gözle ona bakıyordu. Yeni giysilerini giymiş, alınlarında ipe dizili boncuklarla köylü genç kızlar; koltuklarının altından kuşaklı kırmızı gömlekleriyle çocuklar dönüp, kilisede ilk kez gördükleri yeni adamın yüzüne bakıyorlardı dosdoğru... Nejdanov da onlara bakıyor, türlü şeyler düşünüyordu.

Hayli uzun süren ayinden sonra –bilindiği gibi Ortodoks kilisesinin neredeyse en uzun duası Aziz Nikolay duasıdır– din adamlarının hepsi, Sipyagin'in daveti üzerine bey evine geldiler ve ayin dolayısıyla gereken birkaç görevi de burada yerine getirip, hatta odaları bile kutsadıktan sonra sıradan, umut dolu, ama biraz sıkıcı konuşmalar yaptıkları zengin bir kahvaltıya oturdular. Günün bu saatinde asla kahvaltı yapmayan ev sahibiyle sahibesi de kahvaltıya katılmış, birkaç yudum çay içmişlerdi. Sipyagin hayli edepli, ama komik bir fıkra bile anlatmıştı. Öyle ki, bu fıkranın onun kırmızı nişan kurdelesine, ağırbaşlı kişiliğine pek yaraştığı da söylenebilirdi; Peder Kiprian'da hem minnettarlık hem hayret uyandırmıştı.

Peder Kiprian "karşılık" olarak, kendisinin de güzel bir şeyler anlatabileceğini göstermek için, piskoposla arasında geçen bir konuşmayı anlattı: Piskopos bölgesini denetlemeye geldiğinde ilin bütün papazlarını kent manastırında toplamış... Şöyle anlatıyordu Peder Kiprian: "Çok serttir bizim

piskopos. Önce havaları, işlerin nasıl gittiğini sordu, sonra sınava çekti bizi... Bir ara bana döndü: 'Senin kilisenin bayramı nedir?' 'Spas'ın değişimi,' dedim. 'Peki o günün ilâhisini biliyor musun?' 'Bilmez olur muyum!' 'Söyle bakalım!' 'Hemen söylüyorum efendim: Tanrımız o dağda İsa'ya göründü...' 'Dur! Göründü ne demektir ve onu nasıl anlamamız gerekir?' 'Bunun için tek açıklama vardır: İsa büyüklüğünü öğrencilerine göstermek istedi!' 'Pekâlâ,' dedi piskopos, 'al sana benden hatıra olarak küçük bir tasvir.' Hemen ayaklarına kapandım: 'Size minnettarım efendim!' dedim. Böylece iyi not almış oldum kendisinden."

— Kendileriyle tanışmak mutluluğuna erdim, –dedi Sipyagin mağrur bir tavırla.

Peder Kiprian Sipyagin'in dediğini onayladı:

— Çok büyük bir din adamıdır! Çok! Yalnız yardımcılarına biraz fazla değer verir.

Valentina Mihaylovna köy okulundan söz etmeye başladı, orada öğretmenlik yapacak olan Marianna'yı gösterdi. Köy okulu sorumlusu atletik yapılı, uzun dalgalı saç örgüsü, biraz rahvan Orlov atlarının taranmış kuyruğunu andıran papaz yardımcısı, bunun çok doğru olduğunu söylemek istedi, ama bunu söyleyecek gücü bulamadı gırtlağında, aksırdı, kendi de korktu, başkalarını da korkuttu. Sonra din adamları gitti.

Altın düğmeli ceketiyle Kolya günün kahramanıydı: Hediyeler veriyor, kutluyorlardı onu; ön kapıdan arka kapıya kadar dizilmiş fabrika işçileri, uşaklar, yaşlı kadınlar, oda hizmetçisi kızlar ellerini öpüyorlardı; köylüler daha çok, evin önünde kurulu börek, votka sürahileri olan masaların çevresinde, toprağa bağlı köle oldukları eski günlerden kalma alışkanlıkları yüzünden gürültüyle yiyip içiyorlardı. Kolya utanıyor, neşeleniyor, gurur duyuyor, çekiniyor, anne babasına sokuluyor, koşarak odadan çıkıyordu. Yemekte Sipyagin şampanya açmalarını söyledi, kadehini oğlunun sağlığına

kaldırmadan önce bir konuşma yaptı. "Vatana hizmet"in ne anlama geldiğini, Nikolay'ın (Kolya yerine, oğlu büyümüş gibi özellikle Nikolay demişti) hangi yolda yürümesini arzu ettiğini, ondan neler beklediğini anlattı. İlk olarak oğlunun iyi bir ailesi olmasını istiyordu, ikincisi bir soylu olarak toplum içinde önemli bir yere gelmesini, üçüncüsü halka yakın durmasını, dördüncüsü de devletine bağlı olmasını! Sipyagin giderek yükseltiyordu sesini, sonunda heyecanlı konuşmaya başlamıştı. Hatta Robert Peel[34] gibi ellerini frakının kuyruğunun arkasına atmıştı. Bilimden söz ederken duygulanmış, konuşmasını, hemen Rusçaya çevirdiği Latince bir haykırışla bitirmişti: "Laboremus!"[35] Kolya, babasına teşekkür etmek, herkesle öpüşmek için elinde kadehle masa boyunca yürüdü.

Nejdanov bir kez daha göz göze geldi Marianna'yla... İkisinin de aynı şeyi hissettiği belliydi... Ama birbirleriyle hiç konuşmamışlardı. Bununla birlikte, gördüğü her şey Nejdanov'a sıkıcı, ters olmaktan çok komik, hatta ilginç geliyordu. Öte yandan, cana yakın ev sahibesi Valentina Mihaylovna'nın, salonda kendisinin rol yaptığını anlayan; aynı zamanda, onun duygularını bilen zeki, anlayışlı bir kişinin olduğunu görerek buna için için sevinecek kadar zeki, uyanık bir kadın olduğunun farkındaydı... Nejdanov, Valentina Mihaylovna'nın ona gösterdiği yakınlığın, gururunu ne kadar okşadığının belki de farkında değildi.

Ertesi gün dersler başladı, hayat olağan akışını sürdürüyordu.

Bir hafta çabucak geçti... Nejdanov'un neler yaşadığı, neler hissettiği liseden arkadaşı, en yakın dostu Silin'e yazdığı mektubundan anlaşılabilir herhalde. Silin Petersburg'da değildi, uzak bir taşra kentinde, her şeyiyle bağımlı olduğu varlıklı bir akrabasının yanında kalıyordu. Bir gün bu akrabasının evinden ayrılabileceğini umacak durumu da yoktu.

---

34 Robert Peel (1788-1850), İngiliz başbakanı, muhafazakârların lideriydi. (ç.n.)

35 Çalışalım! (Lat.)

Zayıf kişilikli, ürkek, ilerisini göremeyen, ama son derece temiz yürekli biriydi; politikayla ilgilenmez, önemsiz birtakım kitaplar okur, can sıkıntısından flüt çalar, kızlara yaklaşmaya çekinirdi. Nejdanov'u çok severdi; sadık bir yüreği vardı. Nejdanov, Vladimir Silin'le olduğu kadar hiç kimseyle rahat konuşamazdı. Ona mektup yazarken kendini her zaman candan bir dostla (ama başka bir dünyadan biriyle ya da kendi vicdanıyla) sohbet ediyormuş gibi hissederdi. Nejdanov onunla aynı kentte olsa yeniden arkadaşlık etmeyi aklından bile geçirmezdi... Öyle bir durumda belki de hemen soğurdu ondan, ortak yanları çok azdı çünkü; ama sık sık severek, tam anlamıyla açıkyüreklilikle mektuplar yazardı ona. Başkalarına karşı (en azından kâğıt üzerinde) yapmacık ya da gösterişli gibiydi hep; Silin'e karşıysa asla! Kalemi pek zayıf olan Silin kısa, beceriksiz cümlelerle seyrek cevaplar veriyordu ona. Nejdanov'un da uzun cevaplara ihtiyacı yoktu zaten: Bu olmadan da, dostunun onun her sözcüğünü, yoldaki tozun yağmur damlalarını yutması gibi yuttuğunu, sırlarını derin, çıkışı olmayan yalnızlığında kutsal şeyler gibi sakladığını, yalnızca onunla yaşadığını biliyordu. Nejdanov onunla arasındaki bağdan dünyada hiç kimseye söz etmez ve bu bağa çok değer verirdi.

Şöyle yazıyordu ona: "Temiz yürekli, candan dostum Vladimir! (Her zaman temiz yürekli, derdi ona ve bu da hiç boşuna değildi!) Kutla beni: Bir otlağa düştüm, artık dinlenip gücümü toplayabileceğim. Zengin devlet adamı Sipyagin'in evinde işe başladım, oğluna ders veriyorum, karnım harika doyuyor (ömrümde hiç bu kadar yememiştim!), geceleri çok güzel uyuyorum, çevrede bol bol dolaşıyorum... en önemlisi, Petersburg'daki dostların baskısından bir süreliğine kurtuldum. Başta canım hayli sıkılmış olsa da şimdi rahatlamış gibiyim. Yakında yine koşumları kuşanacağım, yani hamama girdim, terleyeceğim (buraya da bunun için geldim); ama istersem burada çok güzel bir

hayatım olabilir, göbek salıveririm, belki şiir bile yazarım. Sözde gözlemlerimi başka zamana erteleyeyim. Çiftliğin durumu fena değil sanırım, ama fabrikanın durumu kötü; kurtulmalıkların ödenmesi işinde köylüler sanki ulaşılmaz; maaşlı uşakların hepsi gayet terbiyeli. Ama bunları daha sonra anlatırım sana. Ev sahipleri kibar, liberal insanlar; beyefendi her zaman hoşgörülü, yalnız kimi zaman bulutların üzerine çıkıyor: Kültürlü bir insan! Hanımefendi melek gibi güzel bir kadın, zeki de. Gözünü ayırmıyor insanın üzerinden, ama çok da yumuşak! Kemiksiz gibi tıpkı! Çekiniyorum ondan; benim nasıl biri olduğumu bilirsin! Komşular iğrenç; yaşlı bir kadın beni çok sıkıyor... Ama beni en iyi anlayan, şu ana dek iki kelime konuşamadığım, ama aynı kafa yapısında olduğumuzu hissettiğim (akraba mı, nedime mi Tanrı bilir!) bir genç kız..."

Burada Marianna'nın dış görünüşünü, davranışlarını anlatıyor, sonra şöyle devam ediyordu:

"Hiç kuşkum yok, bu kız talihsiz, mağrur, onurlu, içine kapanık, en önemlisi de mutsuz... Neden mutsuz olduğunu henüz bilmiyorum. Dürüst biri olduğu açık; iyi huylu olup olmadığını ise şimdilik bilmiyorum. Hem saf olanlar haricinde, tamamen iyi huylu kadın var mıdır? Ayrıca bu gerekli bir şey mi? Gerçi kadınları pek tanımam... Hanımefendi sevmiyor bu kızı... O da hanımefendiye karşı soğuk... Hangisinin haklı olduğunu bilmiyorum. Sanırım daha çok hanımefendi haksız... çünkü kıza karşı pek kibar. Kızın ise, ev sahibesiyle konuşurken kaşları sinirli sinirli kalkıp iniyor. Evet, çok *asabi* bir kız. Bu bakımdan da bana benziyor; anlaşılan yalnızca bu bakımdan da değil...

Bu konu biraz daha açıklığa kavuşunca sana yazarım...

Söylediğim gibi, benimle hiç konuşmuyor, ama (beklenmedik bir anda bana bakarak) söylediği birçok sözcüğünde kadınlara özgü bir açıkyüreklilik hissediyorum... Hoşuma gidiyor bu.

Bu arada akrabandan ne haber? Hâlâ soğuk mu sana karşı? Ölmeye niyeti yok mu?

Vestnik Evropı dergisinde Son Sahtekâr Orenburglular makalesini okudun mu? 34 yılında oldu bu kardeşim! Sevmiyorum ben o dergiyi, yazar da gericinin teki. Ama ilginç bir makale, belki bir fikir verebilir..."

IX

Mayısın ortaları geride kalmış, yazın ilk sıcak günleri başlamıştı. Nejdanov tarih dersini bitirdikten sonra bahçeye çıktı, oradan, hemen bitişiğindeki akağaç korusuna geçti. Bu korunun bir bölümünü tüccarlar kesmişti on beş yıl önce. Kesilen yerde sık bir akağaç korusu yetişmişti. Bazı yerlerde kesilmiş ağaçların hafif mat, gümüş rengi gövdeleri, sarımsı yuvarlak kesik yüzeyleri görünüyordu; küçük, parlak yeşil yapraklar sanki birisi tarafından yıkanıp cilalanmış gibi ahenkliydi; ilkbahar otları geçen yıldan kalma koyu saman sarısı yapraklarının arasından sivri dillerini uzatmıştı. Koru dar patikalarla doluydu; sarı gagalı karatavuklar, ürkmüş gibi aniden bu patikalardan havalanıveriyor, yere yakın uçarak ağaçların arasında gözden kayboluyorlardı. Nejdanov yarım saat dolaştıktan sonra, çevresinde eski, sararmış yongaların olduğu kesilmiş bir ağacın kütüğüne oturdu. Yongalar yığınlar halinde, baltanın ağzından döküldükleri yerde öylece duruyordu. Kışları birçok kez karla örtülmüşlerdi, sonra ilkbaharda kar kalkmıştı, bu arada hiç kimse elini sürmemişti onlara. Nejdanov duvar gibi yükselen genç akağaçlara arkası dönük, koyu, ama küçük bir gölgede oturuyordu. Bir şey düşünmüyordu. Genç, yaşlı demeden her yürekte hüzünle karışık bir duygu bırakan çok özel ilkbahar havasına bırakmıştı kendini... genç bir yürekte beklemenin huzursuz hüznü... yaşlı bir yürekte hasretin durgun hüznü...

Nejdanov birden yaklaşan ayak sesleri duydu.

Ayak sesleri çarık ya da ağır çizme giymiş bir köylüye de, yalınayak bir köylü kadına da ait değildi. Sanki iki kişi sakin, ölçülü adımlarla yürüyordu... Bir kadın giysisi hafifçe hışırdıyordu...

Birden boğuk bir erkek sesi duyuldu:

— Demek son söyleyeceğiniz bu, öyle mi? Asla mı?

Nejdanov'a hiç de yabancı gelmeyen bir kadın sesi karşılık verdi:

— Asla!

Çok geçmeden Marianna bir akağaç fidanını dolanan yolun dönemecini, yanında Nejdanov'un daha önce hiç görmediği esmer bir erkekle döndü.

Nejdanov'u görünce ikisi de birden durdu. Nejdanov ise o kadar şaşırmıştı ki, oturduğu ağaç kütüğünden kalkamamıştı bile... Marianna kulaklarına kadar kıpkırmızı oldu, ama hemen küçümser bir tavırla gülümsedi... Neyeydi bu gülümsemesi? Yüzü kızardığı için kendine mi, yoksa Nejdanov'a mı? Ama yanındaki erkek gür kaşlarını çattı, huzursuzluk okunan gözlerini, sarımtırak akları görünecek kadar iri iri açtı. Sonra Marianna ile bakıştı, ikisi birlikte sırtlarını Nejdanov'a dönüp, bir şey söylemeden, adımlarını da hızlandırmadan yürüdü. Nejdanov şaşkın gözlerle onları izledi. Nejdanov yarım saat sonra eve döndü, odasına çıktı ve gongun uğultulu çağrısıyla konuk salonuna indiğinde, Marianna'nın yanında, koruda karşılaştığı aynı esmer yabancı erkeği gördü. Sipyagin onun yanına götürdü Nejdanov'u ve beaufrere'i,[36] Valentina Mihaylovna'nın ağabeyi... Sergey Mihayloviç Markelov diye tanıştırdı. Yüzünde her zamanki mağrur, aynı zamanda dalgın gülümsemesiyle şöyle dedi:

— Rica ederim birbirinizi sevin baylar, dost olun!

---

36 Kayınbirader. (Fr.)

Markelov bir şey söylemeden başıyla selam verdi. Nejdanov da aynı şekilde karşılık verdi... Sipyagin ise küçük başını arkaya atıp omuz silkti ve yanlarından uzaklaştı. İçinden şöyle diyordu: "Eh, tanıştırdım sizi işte, birbirinizi sever misiniz, dost mu olursunuz, orası beni ilgilendirmiyor!"

İkisinin kıpırdamadan, sessizce dikildiklerini görünce Valentina Mihaylovna yanlarına geldi, bir kez daha tanıştırdı ikisini ve sevecen bir ışıltı saçan büyüleyici gözlerinde neredeyse buyurgan bir ifadeyle ağabeyiyle konuşmaya başladı.

— Ne o, cher Serge,[37] hiç arayıp sormuyorsun bizi! Kolya'nın isim gününe bile gelmedin. İşlerin o kadar çok mu yoksa? –Nejdanov'a döndü:– Toprağa bağlı köylüleriyle yeni, çok değişik bir düzen kurmaya çalışıyor: Toprağının dörtte üçünü köylülere verdi, dörtte birini kendine aldı; hâlâ kendine çok kaldığını düşünüyor.

— Kız kardeşim şaka yapmayı sever, –dedi Markelov Nejdanov'a,– ama ben toprağın dörtte birini bir kişinin almasının haksızlık olduğunu düşünüyorum.

Valentina Mihaylovna hep aynı yumuşak bakışı ve sesiyle:

— Peki Aleksey Dmitriyeviç, –dedi,– siz benim şaka yaptığımı gördünüz mü hiç?

Nejdanov verecek bir cevap bulamadı. Tam o sırada uşak, Kallomeytsev'in geldiğini bildirdi. Valentina Mihaylovna konuğu karşılamaya gitti; birkaç dakika sonra da uşak şarkı söyler gibi bir sesle yemeğin hazır olduğunu duyurdu.

Masada Nejdanov elinde olmadan Marianna ile Markelov'a bakıyordu. Yan yana oturuyor, sürekli önlerine bakıyorlardı, dudakları kasılmıştı; yüzlerinde asık, sert, neredeyse öfkeli bir ifade vardı. Nejdanov özellikle şunu anlayamıyordu: Markelov nasıl ağabeyi olabilirdi Sipyagina'nın? Birbirlerine o kadar az benziyorlardı ki... Bir kere: İkisi de esmerdi; ama Valentina Mihaylovna'nın yüzünün, ellerinin, omuzlarının mat rengi onun güzelliklerinden biriydi... Oysa

37 Sevgili Sergey. (Fr.)

ağabeyinin esmerliği, kibar insanların bronz rengi diyerek yücelttiği, ama Rus görüşüne göre çizme koncunu andıran bir esmerlikti. Markelov'un saçı kıvırcık, burnu hafif kemerli, dudakları kalın, yanakları ve karnı çöküktü, elleri damarlıydı. Aslında her yanı damarlı, kuruydu... Sesi madenî, kaba, kesik kesikti... Safra kesesi hasta biri gibi bakışı uykulu, kasvetliydi! Az yiyor, daha çok, ekmekten küçük toplar yapıyor; arada bir de, hiç hoşlanmadığı bir iş için valiyle görüşmeye gittiği kentten yeni dönmüş (bu işin ne olduğunu açıklamaktan ısrarla kaçınan) Kallomeytsev'e bakıyordu. Yol yorgunu olduğu için Sipyagin hemen oturtmuştu Kallomeytsev'i ve "qu'il est un affreux réactionnaire"[38] bulsa da, anlattıklarına çok gülmüştü.

Kallomeytsev bu arada, köylülerin avukatlara, oui, oui! les peuple russe est simples mougiks,[39] taktıkları ismin onu çok sevindirdiğini anlattı. Heyecanla şöyle tekrarlıyordu: "Yalancılar! yalancılar! Ce peuple russe est délicieux!"[40] Sonra, günün birinde bir halk okulunu ziyaret ettiğinde öğrencilere "Strofokamil nedir?"[41] diye sorduğunu anlattı. Bu soruya cevap verebilen öğrenci de, öğretmen de çıkmamış. Bunun üzerine Kallomeytsev başka bir soru sormuş: "Pifik[42] nedir?" Arkasından Hemnitser'in bir dizesini okumuş: "Aklı kıttır pifikin, hayvanların kurtarıcısının..." Bu soruya cevap veren de çıkmamış. Halk okullarının durumu bu işte...

Valentina Mihaylovna söze karıştı:

— Ama müsaadenizle, ben bile bilmiyorum bunun nasıl bir hayvan olduğunu.

— Hanımefendi! –diye sesini yükseltti Kallomeytsev.– Bilmek zorunda değilsiniz zaten!

---

38 "Aşırı gerici" (Fr.)

39 "...evet, evet, sıradan köylülerin..." (Fr.)

40 Şu Rus halkı harika! (Fr.)

41 Devekuşu. Rusçaya Yunanca'dan geçmiş bir sözcük. (ç.n.)

42 Pifik: Bir çeşit maymun. Rusçaya Yunanca'dan (pithekos) geçmiş bir sözcük. (ç.n.)

— Öyleyse halkın bilmesine ne gerek var?

— Çünkü Proudhon'dan, hatta Adam Smith'den önce pifiki ya da strofokamili öğrenmektir onun için önemli olan!

Ama burada Sipyagin, Adam Smith'in insanlığın düşünce güneşlerinden biri olduğunu, prensiplerinin (kendine bir kadeh château d'Yquem doldurdu) handiyse anne (kadehi burnuna götürüp kokladı) sütüyle birlikte özümsenmesi gerektiğini söyleyerek Kallomeytsev'i bir kez daha mahcup etti... Sonra kadehinden bir yudum aldı. Kallomeytsev de şaraptan içip güzel olduğunu söyledi.

Markelov Petersburglu yaverin konuşmasını pek önemsemiyordu, ama Nejdanov'a iki kez sorar gibi baktıktan sonra, ekmekten yaptığı küçük toplardan birini atmış, top çok konuşan heyecanlı konuğun neredeyse burnuna gelmişti...

Sipyagin hiç ilgilenmiyordu kayınbiraderiyle; Valentina Mihaylovna da onunla pek konuşmuyordu. Besbelli ikisi de Markelov'u, ilişilmemesi gereken tuhaf biri sayıyordu.

Yemekten sonra Markelov sigara içmek için bilardo odasına gitti, Nejdanov da kendi odasına gidiyordu, koridorda Marianna ile karşılaştı. Bir şey söylemeden yürüyüp geçmek istedi... ama Marianna sert bir el hareketiyle durdurdu onu.

Hiç de kararlı olmayan bir sesle şöyle dedi:

— Bay Nejdanov, benim hakkımda ne düşünürseniz düşünün, şu anda umurumda olmaması gerekir; ama yine de öyle sanıyorum... sanıyorum ki (söylemek istediği sözcüğü bulamıyordu)... Sanıyorum ki bugün beni koruda Bay Markelov'la görmeniz üzerine bir açıklama yapmam yerinde olacak... Sizinle karşılaştığımızda ikimizin de neden huzursuz olduğumuzu, randevulaşmış gibi, neden orada bulunduğumuzu düşünmüş olmalısınız...

— Gerçekten de biraz tuhaf geldi bana... –diye başlayacak oldu Nejdanov.

Marianna sözünü kesti:

— Bay Markelov bana evlenme teklif etti... teklifini reddettim. Size söyleyebileceğim bu kadar işte... hoşça kalın. Hakkımda nasıl isterseniz öyle düşünün.

Birden döndü Marianna, koridorda hızlı adımlarla uzaklaştı.

Nejdanov odasına gitti, pencerenin önünde oturup düşünmeye başladı: "Ne tuhaf kız... Hem bu hırçınlığı, kendisinden istenmeyen bu açıkyürekliliği niye? Ne bu şimdi, orijinal olma isteği mi, ya da düpedüz tumturaklı konuşma mı, yoksa gurur mu? Hepsinden çok gurur. En ufak bir kuşkuya tahammülü yok... Kimsenin onun hakkında kötü bir şey düşünmesine katlanamıyor. Çok tuhaf bir kız!"

Nejdanov böyle düşünüyordu; alt katta taraçadaysa ondan söz ediyorlardı ve o her şeyi duyuyordu.

— Burnum birtakım kokular alıyor, –diyordu Kallomeytsev,– onun ilericilerden olduğunu hissediyorum... Moskova genel valisinin yanında (avec Ladislas)[43] özel görevli olduğum sıralar gözümden kaçmıyordu böyleleri. Kızılları da, raskolnikleri[44] de... Hissedip hemen enseliyordum...

Kallomeytsev tam burada "sırası gelmişken" diyerek bir gün Moskova dolaylarında, az kalsın pencereden atlayıp tüyecek ihtiyar bir raskolniği polislerle nasıl kıstırdığını anlattı... Uyanık, yakayı ele verince tahta sıranın üzerinde pek uslu oturuyormuş!

Ne var ki Kallomeytsev, sözünü ettiği bu ihtiyarın cezaevinde hiçbir şey yemediğini, kendisini açlıktan öldürdüğünü eklemeyi unutmuştu.

Atak yaver anlatmayı sürdürüyordu:

— Sizin şu yeni öğretmen de kesin kızıldır! Dikkat ettiniz mi, asla önce kendi selam vermiyor...

— Neden önce onun selam vermesi gerekiyor? –dedi Sipyagina.– Bu tavrı tam aksine benim hoşuma gidiyor.

---

43 Ladislas ile. (Fr.)

44 Kilise reformuna karşı çıkanlar. (ç.n.)

— Onun hizmet ettiği bu evin konuğuyum ben! –diye bağırdı Kallomeytsev.– Evet, evet, hizmet ettiği, hem de parasıyla, comme un salarié...[45] Dolayısıyla büyüğüyüm onun. Önce onun eğilerek selam vermesi *zorunlu.*

— Çok şey istiyorsunuz siz değerli dostum, –dedi Sipyagin karısının söylediğine vurgu yaparak.– Bağışlayın ama bir bağnazlık kokusu var sizin bu söylediğinizde. Onun hizmetini, işini satın almış olabilirim, ama kendisi özgür bir insan.

— Gemi yok, öyle bir şey hissetmiyor –diye devam etti Kallomeytsev,– evet dizgin: Le frein! Kızılların hepsi böyledir. Söylüyorum size: Burnum onların kokusunu almakta çok hassastır! Evet, bu alanda yalnızca Ladislas boy ölçüşebilir benimle. O öğretmen benim elime düşseydi gösterirdim ona! Öyle bir hizaya getirirdim ki onu! Yanımda başka çıkardı sesi, karşımda şapkasını nasıl çıkarırdı görürdünüz... uslu uslu!

Nejdanov yukarıdan aşağı "Kendini beğenmiş, aşağılık herif!" diye bağıracaktı ki, o anda odasının kapısı açıldı ve (onu çok şaşırtarak) odaya Markelov girdi.

X

Nejdanov onu karşılamak için yerinden kalktı. Markelov da doğrudan ona doğru yürüdü, selam vermeden, gülümsemeden, onun gerçekten Petersburg Üniversitesi öğrencilerinden Aleksey Dmitriyev Nejdanov olup olmadığını sordu.

— Evet... ta kendisiyim, –diye cevap verdi Nejdanov.

Markelov yan cebinden açılmış bir mektup çıkardı.

— Öyleyse şunu okuyun. –Sesini anlamlı bir biçimde alçaltarak ekledi:– Vasiliy Nikolayeviç'ten...

Nejdanov mektubu açıp okudu. Bu Sergey Markelov'un kesinlikle güvenilir, "bizden" biri olduğuna dair yarı resmî

45 Ücretli işçi... (Fr.)

bir genelgeydi; derhal birlikte hareket edilmesine, malum kuralların propagandasına dair tavsiyelerle devam ediyordu. Bu arada mektupta Nejdanov'un da güvenilir biri olduğu yazıyordu.

Nejdanov elini uzattı Markelov'a, oturmasını rica etti, kendi de bir sandalyeye oturdu. Markelov hiçbir şey söylemeden sigarasını yaktı, Nejdanov da aynısını yaptı.

— Buranın köylüleriyle yakınlaşabildiniz mi? –dedi Markelov bir süre sonra.

— Hayır, henüz değil.

— Peki, geleli çok oluyor mu?

— Yakında iki hafta olacak.

— İşiniz çok mu?

— Pek değil.

Markelov, canı sıkkın, öksürdü.

— Hım! Buranın halkı epey boş, –diye devam etti.– Cahil kalmış. Eğitmek gerek. Üstelik her yerde büyük bir yoksulluk var ve bu yoksulluğun nereden kaynaklandığını izah edebileceğiniz kimse de yok.

— Göründüğü kadarıyla enişteniz eski köylüleri yoksul değil, –dedi Nejdanov.

— Eniştem uyanıktır, adam aldatmakta da ustadır. Buranın köylülerinin durumu fena değildir; ama bir de fabrikası var. Asıl fabrika üzerinde çalışmak gerek. Karınca yuvasına hafif bir duman ver, çomak sok, hemen kargaşa başlar. Yanınızda kitap var mı?

— Var... ama çok değil.

— Ben getiririm size. Niye az getirdiniz ki?

Nejdanov cevap vermedi. Markelov da sustu, yalnızca sigara dumanını burun deliklerinden dışarı verdi.

— Yalnız şu Kallomeytsev alçağın teki! –dedi birden.– Yemekte kalkıp yanına gitmek, bir daha öyle saçmalamaması için o iğrenç suratını dağıtmak geldi içimden. Hak etti bunu! Ama yaver efendilerin yüzünü dağıtmaktan daha

önemli işlerimiz var bizim. Saçmaladıkları için aptallara kızma zamanı değil; şimdi aptalca şeyler yapmalarına engel olma zamanı...

Nejdanov onaylar gibi başını salladı; Markelov ise tekrar sigarasına davrandı.

— Evdeki uşaklar arasında iyi, işe yarar bir genç var, – dedi bir süre sonra,– ama sizin oda hizmetçiniz olan İvan değil... sizinki saf bir şey; bu başka... Serviste çalışıyor, adı Kirill. (Bu Kirill ayyaşlığıyla nam salmıştı.) Ona dikkat edin. Uçarı bir çocuktur... ama öyle çok seçici olacak halimiz yok. –Markelov birden başını kaldırdı ve gri gözlerini Nejdanov'un yüzüne dikerek ekledi:– Peki kız kardeşime ne diyorsunuz? Benim enişteden de uyanıktır. Onunla ilgili ne düşünüyorsunuz?

— Onun çok hoş, sevimli bir kadın olduğunu düşünüyorum... Üstelik çok da güzel.

— Hım! Siz Petersburglu baylar çok güzel ifade ediyorsunuz bunu... Şaşıyorum doğrusu! Neyse, şu konuya... –diye devam edecek oldu, ama birden kaşlarını çattı, yüzü bulutlandı, cümlesini tamamlamadı.– Sanırım sizinle iyice konuşmamız gerekiyor. –dedi neden sonra.– Burada konuşamayız. Ne olur ne olmaz! Bakarsınız kapıyı dinlerler. Bakın ne önereceğim size... Bugün cumartesi. Sanırım yarın yeğenime ders vermeyeceksiniz... Öyle değil mi?

— Yarın saat üçte ders provası var.

— Prova ha! Tiyatrodaki gibi yani... Sanırım, benim kız kardeşim icat ediyor böyle sözcükleri. Neyse, fark etmez. İster misiniz? Şimdi bana gidelim. Köyüm buraya on versta. Atlarım iyidir: Atıverirler bizi oraya, geceyi bende geçirirsiniz, öğlene kadar kalırsınız, yarın saat üçten önce de buraya yetiştiririm sizi. Tamam mı?

— Elbette, –dedi Nejdanov.

Markelov odasına geldiği andan beri bir heyecan, bir huzursuzluk vardı içinde. Onunla bu kadar çabuk yakın-

laşmak hem huzursuz ediyordu Nejdanov'u, hem de ona çekiyordu. Karşısındakinin belki dar kafalı, ama kesinlikle dürüst ve güçlü biri olduğunu hissediyor, düşünüyordu. Öte yandan, korulukta o tuhaf karşılaşma, Marianna'nın beklenmedik açıklaması...

— Çok güzel öyleyse! –dedi Markelov.– Siz hazırlanırken ben de arabamı hazırlamalarını söyleyeyim. Umarım buradakilerden izin almanıza gerek yoktur.

— Haber veririm. Sanırım haber vermeden evden ayrılmam doğru olmaz...

— Ben haber veririm, –dedi Markelov.– Siz zahmet etmeyin. Şu anda iskambil kâğıtlarıyla boğuşuyorlardır. Sizin yokluğunuzun farkına bile varmazlar. Eniştemin gözü devlet hizmetinde çok yukarılardadır... sırf bunun için de iskambil oyunlarında iyi olmak ister. Çoğu kimse bu yolla bazı yerlere geliyor! Tamam, siz hazırlanın. Gerekeni hemen yaparım ben.

Markelov çıktı. Bir saat sonra Nejdanov yayvan, çok eski, çok rahat bir yaylının geniş, maroken minderinde Markelov'un yanında oturuyordu. Kısa boylu, ufak tefek arabacı son derece hoş bir kuş sesiyle durmadan ıslık çalıyor, siyah yeleleriyle kuyrukları örülü karışık renkli üç at dümdüz yolda hızla ilerliyordu. Gecenin ilk karanlığı çökmüş ağaçlar, çalılıklar, çayırlar, tarlalar, hendekler (evden çıkarlarken saat dokuzu vurmuştu) uzaklıklarına göre bazıları geriye, bazıları ileriye doğru akarcasına kayıyordu.

Markelov'un küçük köyü (yaklaşık iki yüz hektar toprağı, 700 ruble geliri vardı, adı Borzenkovo idi) Sipyagin'in çiftliğinin yedi versta uzağındaki il merkezine üç versta uzaklıktaydı. Borzenkovo'ya girmek için kentten geçmek gerekiyordu. Yeni tanışan iki kişi aralarında henüz elli sözcük konuşmamışlardı ki, önlerinde kentin kenar mahallelerinin eski, basık, çarpık pencerelerinden yer yer ölgün ışıklar sızan esnaf evleri görünmüş; aynı anda tekerlekler kentin kaldırım

taşlarında gürültü çıkarmaya, araba hoplamaya, sağa sola yalpalamaya başlamıştı... arabanın her hoplayışında tüccarların iki katlı, alınlıklı, aptal görünümlü taş evleri, sütunlu kiliseler, meyhaneler hoplayıp duruyorlardı... Cumartesi gecesiydi; sokaklarda artık kimsecikler yoktu, ama meyhaneler insan doluydu. Hırıltılı sesler, sarhoş naralar ve akordeonların hüzünlü sesi yükseliyordu buralardan; ansızın açılan kapılardan sokağa, keskin alkol kokusuyla, kandillerin kırmızı ışığıyla birlikte kötü kokan bir sıcaklık taşıyordu. Hemen her meyhanenin önünde, başını uysalca önüne sarkıtmış, uyuyormuş gibi bekleyen kabarık kıllı, şiş karınlı lagar beygirlerin koşulu olduğu üstü açık köylü arabaları vardı. Başında kocaman kışlık şapkasıyla perişan görünen bir köylü, boynunda asılı torbasıyla çıkıyordu meyhaneden, göğsünü arabanın okuna dayayıp eliyle kendini yokluyordu; ya da kasketini yana yatırmış, Çin işi gömleği açılmış, yalınayak (çizmeleri içeride rehin kalmıştır) sıska bir fabrika işçisi kararsız birkaç adım attıktan sonra duruyor, sırtını kaşıyor ve bir "ah" çekip tekrar içeri giriyordu...

— İçki mahvediyor Rus insanını! –dedi Markelov canı sıkkın.

Her meyhanenin önünde ıslık çalmayı kesip, sanki derin düşüncelere dalan arabacı, dönüp arkaya bakmadan mırıldandı:

— Efkârdan Sergey Mihayloviç, efkârdan!

Markelov paltosunun yakasını can sıkıntısıyla silkeleyerek seslendi arabacıya:

— Sen önüne bak! Yürü!

Araba, lahana ve hasır kokan geniş pazar alanından geçti, kapısında alacalı nöbetçi kulübeleri olan vali konağını, kuleli bir evi, yeni dikilmiş ağaçları kurumuş bir bulvarı, köpek havlamaları, zincir şakırtıları duyulan bir oteli arkada bıraktı; uzun, hem de çok uzun bir yük arabasının yanından geçtikten sonra kentin kapılarından iki yanında söğüt ağaç-

ları olan geniş şoseye, tekrar kent dışının açık havasına çıktı ve yine hızla, sarsılmadan gitmeye başladı.

Markelov –onun hakkında da birkaç söz etmemiz gerekiyor– kız kardeşi Valentina Mihaylovna'dan altı yaş büyüktü. Topçu okulunu bitirmiş bir asteğmenken, Alman komutanla arasında geçen tatsız bir olay nedeniyle ordudan ayrılmıştı. O günden beri Almanlardan, özellikle Rusya Almanlarından nefret ederdi. Ordudan ayrıldığı için araları bozulan ve ölümüne kadar hiç görüşmediği babasından kalan köye yerleşmişti. Büyük saygı duyduğu pek çok zeki liderle Petersburg'da sık sık bir araya gelirdi. Bu insanlar onun düşüncelerini bütünüyle değiştirmişti. Markelov çok okuyan biri değildi... Daha çok işe yarayan kitapları, özellikle Herzen'i okuyordu. Asker duruşunu sürdürüyor, elindekilerle yetiniyor, bir rahip gibi yaşıyordu. Birkaç yıl önce bir kıza fena halde tutulmuştu, ama kız son derece çirkin bir biçimde ona ihanet etmiş ve –hem de Alman– bir yaverle evlenmişti. Markelov yaverlerden de nefret ediyordu. Topçumuzun eksiklikleri üzerine makaleler yazmayı denemişti, ama hiç öyküleme yeteneği yoktu: Başladığı bir makalenin sonunu getiremiyordu; yine de iri, beceriksiz, gerçekten çocuksu el yazısıyla geniş gri kâğıtlardan epeyce karalamıştı. İnatçı, son derecede korkusuz, bağışlamayı da, unutmayı da bilmeyen; hem kendini, hem de ezilenlerin hepsini küçümseyen ve... her şeye hazır bir insandı. Kısıtlı aklı hep aynı noktaya yöneliyordu: Anlayamadığı, onunla ilgisi olmayan şeylere... Ama yapmacıktan, ikiyüzlülükten, yalandan nefret ederdi. Kendisinin deyimiyle, "gerici" yüksek sınıftan insanlara karşı soğuk, hatta kabaydı. Halka karşı ise içten... Köylülere karşı da kardeş gibi nazik... Orta halli bir toprak sahibiydi: Kafasının içinde çeşitli sosyal planlar dönüp durmaktaydı, ama topçu sınıfının eksiklikleri üzerine yazmaya başladığı makaleleri bitiremediği gibi, onları da bir türlü gerçekleştiremiyordu. Genelde hiçbir zaman, hiçbir şeyde şansı

yaver gitmezdi. Ordudayken lakabı "talihsiz"di. İçten, açık-yürekli, tutkulu ve şanssız bir insandı ama her an acımasız, kan dökücü, canavar ruhlu biri olabileceği gibi, gerektiğinde hiç tereddüt etmeden, bir daha dönmemek üzere kendini feda da edebilirdi.

Kenti üç versta kadar geçtikten sonra araba birden görünmeyen yaprakları hışırdayan bir kavak korusunun yumuşak karanlığına daldı; orman havasının taze, keskin kokusu duyuluyordu; yukarıda belli belirsiz bir ışıltı, aşağıda birbirine karışan gölgeler görünüyordu. Ay ufukta geniş, kırmızı bir kalkan gibi yükselmişti. Araba ağaçların altından küçük bir çiftliğin önüne çıktı. Ay yuvarlağına siper olan alçak evin ön yüzünde ışıl ışıl parlayan dört köşeli üç pencere vardı; ardına kadar açık kapı hiçbir zaman kilitlenmemiş gibi duruyordu. Avlunun yarı karanlığında, iki kır posta atının koşulu olduğu tepeleme yüklü, bağlı bir araba vardı; birden beyaz iki köpek yavrusu çıktı ortaya, tiz, ama öfkeli olmayan sesleriyle havlamaya başladılar. Evde bir hareketlenme oldu, araba kapıya yanaştı; demircinin hiç de yerinde yapamadığı demir basamağı ayağıyla yoklayarak arabadan inen Markelov Nejdanov'a:

— İşte geldik, –dedi.– Çok iyi tanıdığınız, ama burada karşılaşmayı hiç ummadığınız dostlarınızı bulacaksınız içeride. Buyurun!

XI

Bunlar önceden tanıdığımız dostlardı: Ostrodumov ile Maşurina. İkisi de Markelov'un küçük, son derece kötü döşenmiş konuk odasında, gazyağı lambasının ışığında oturuyor, biralarını yudumlayıp tütün içiyorlardı. Nejdanov'u görünce hiç şaşırmamışlardı. Markelov'un onu getirmeye gittiğini biliyorlardı çünkü. Ama Nejdanov onları görünce

çok şaşırmıştı. O içeri girince Ostrodumov yalnızca "Selam kardeşim!" demişti, hepsi o kadar. Maşurina önce kulaklarına kadar kızarmış, sonra ona elini uzatmıştı. Markelov Nejdanov'a, Ostrodumov ile Maşurina'nın yakında gerçekleştirilmesi gereken "ortak amaç" için gönderildiğini; Petersburg'dan bir hafta önce geldiklerini; Ostrodumov'un propaganda için S... kentine, Maşurina'nın ise biriyle buluşmak üzere K.'ye gideceğini söyledi.

Dediklerine kimse itiraz etmemiş olsa da, birden öfkelenmişti Markelov. Gözlerini patlatıp bıyıklarını ısırarak boğuk, ama net anlaşılır bir sesle, heyecanla anlatmaya başladı: Yapılan yanlışlıkları, ertelenemeyecek işleri, aslında her şeyin hazır olduğunu, çıbanı bütünüyle yok etmek için neşteri vurur gibi harekete geçmeyi yalnızca korkakların geciktirebileceğini söylüyordu! Neşter örneğini birkaç kez tekrarlamıştı: Besbelli hoşlanıyordu bu benzetmeden; kendi bulduğu bir benzetme değildi, bir yerlerde okumuştu. Anlaşıldığı kadarıyla, Marianna'dan karşılık görme umudunu yitirdikten sonra artık bir şeye üzülmüyor, yalnızca bir an önce "işe" başlamayı düşünüyordu. Baltayla kesip atar gibi, kurnazlığa kaçmadan, açık açık, sade ve öfkeli konuşuyordu. Kanı çekilmiş, beyazlaşmış dudaklarından sözcükler ağır ağır, tekdüze, birbiri ardına dökülüyordu. Durmadan konuşması avludaki yaşlı köpeğin hiç kesilmeyen havlamasını andırıyordu. Çevredeki fabrika işçilerini çok iyi tanıdığını, aralarında –mesela Goloplyoklu Yeremey gibi– iş bilir, her an her türlü işe koşturulabilecek insanlar olduğunu söylüyordu. Sık sık bu Goloplyok köylüsü Yeremey'den söz ediyordu. Her on sözcükte sağ eliyle (ama avuç içiyle değil, tersiyle) masaya vuruyor, sol elinin işaretparmağını havaya kaldırıyordu. Kupkuru, kıllı ellerinin, parmağının, boru gibi sesinin, alev alev yanan gözlerinin güçlü, tuhaf bir etkisi oluyordu. Markelov yol boyunca Nejdanov'la çok az konuşmuştu. İçindeki zehir giderek birikmiş ve... taşmıştı işte.

Maşurina ile Ostrodumov gülümsemeleriyle, bakışlarıyla, arada bir de mırıldanarak onu onaylıyordu. Ama Nejdanov bir tuhaftı. Önce itiraz etmeyi denemişti; acele etmenin, zamanı gelmeden, iyice düşünmeden bir şeyler yapmanın kötü sonuç verebileceğini; en önemlisi de, her şeyin böyle çabucak kararlaştırılmasına, her şeyden emin olunmasına, durumun incelenmemesine, hatta halkın özellikle ne istediğini hiç araştırmamaya şaştığını söylüyordu... Ama daha sonra sinirleri keman teli gibi gerilip titreşmeye başladı ve umutsuzca, gözlerinde neredeyse öfke gözyaşlarıyla, sesi titreyerek Markelov gibi heyecanlı konuşmaya başladı; hatta daha da ileri gitti. Onu böyle coşturanın ne olduğunu söylemek zordu: Son zamanlarda sanki gücünü yitirmiş olmanın verdiği pişmanlık mı, kendine ve başkalarına duyduğu küskünlük mü, içindeki bir kurdu ezip öldürme ihtiyacı mı ve nihayet, acemilerin karşısında kendini gösterme isteği mi? Yoksa Markelov'un söyledikleri onu etkilemiş, kanını mı kaynatmıştı? Sohbet şafağa dek sürdü. Ostrodumov ile Maşurina oturdukları sandalyelerden hiç kalkmamış, Markelov ile Nejdanov ise hiç oturmamıştı. Markelov olduğu yerde bir nöbetçi gibi dikilmiş; Nejdanov ise odanın içinde sürekli aşağı yukarı düzensiz, kâh yavaş, kâh hızlı adımlarla dolaşmıştı. İleride alınacak önlemleri, yapılması gereken işleri, herkesin üstleneceği rolü konuşuyorlar, çeşitli kitapları, broşürleri paketliyorlar; cahil olsa da güvenilir, Goluşkin adında bir raskolnikten; çok genç ama çok bilgili, yetenekli, gelecek vaat eden Kislyakov diye birinden söz etmişler, bu arada Solomin'i de anmışlardı...

Nejdanov, Sipyaginlerde yemekte bu Solomin için söylenenleri hatırlayıp sordu:

— İplik fabrikasını yöneten Solomin değil mi bu?

— Ta kendisi, –dedi Markelov– Onunla tanışmalısınız. Nasıl biri olduğunu tam anlayabilmiş değiliz, ama işe yarayacak biri. İşe yarar...

Tekrar Goloplyoklu Yeremey'den söz açıldı. Ona Sipyaginlerin Kirill'i, sonra Dutik takma adlı Mendeley diye biri eklendi. Ama bu Dutik'e güvenmek zordu: Ayıkken yürekliydi, sarhoşken ise ödlek ve hemen her zaman sarhoştu.

— Peki sizinkilerden güvenilir birileri var mı? –diye sordu Nejdanov Markelov'a.

Markelov olduğunu söyledi. Ama hiçbirinin adını vermedi, sonra kent esnafından, bedence güçlü, sağlam oldukları, gerekirse yumruklarını kullanabilecekleri için çok daha yararlı olabilecek öğrencilerden söz etmeye başladı. Nejdanov soyluların durumunu merak ediyordu. Markelov ona gençlerden beş altı kişi olduğu, hatta en radikallerinden birinin Alman olduğunu söyledi, ama bilindiği gibi, Almanlara pek güvenilemeyeceğini de ekledi... Cayabilir ya da satabilirlerdi çünkü! Kislyakov'un edineceği bilgileri de beklemek gerekiyordu. Nejdanov askerleri de merak ediyordu. Markelov burada duraksadı, uzun favorilerini çekiştirdi ve nihayet şimdilik belirgin bir şey olmadığını, Kislyakov'un bilgi vereceğini söyledi.

— Kimin nesidir bu Kislyakov? –diye sordu Nejdanov sabırsızlıkla.

Markelov anlamlı anlamlı gülümsedi, bu adamın... işte öyle biri... olduğunu söyledi.

— Ama çok az tanıyorum onu, –diye ekledi.– Sadece iki kez görüştük. Ama görseniz öyle mektuplar yazıyor ki! Size de göstereceğim... Şaşıracaksınız! Ateş gibi şeyler! Öyle de çalışkan ki! Rusya'yı beş altı kez bir baştan bir başa dolaşmış... her menzil istasyonundan da yirmişer sayfalık on mektup!

Nejdanov sorar gibi baktı Ostrodumov'a; ama Ostrodumov boş boş bakarak, put gibi oturuyor, kaşlarını bile kıpırdatmıyordu; Maşurina da dudaklarında acı-alaylı bir gülümseme, öylece duruyor, hiç sesini çıkarmıyordu. Nejdanov Markelov'a çiftliğinde ne gibi sosyal değişiklikler yaptığını soracak oldu... ama o anda söze Ostrodumov karıştı:

— Bunun sırası mı şimdi? Nasıl olsa, daha sonra her şeyi değiştirmek gerekecek.

Konu tekrar politikaya döndü. İçindeki gizli kurt Nejdanov'un yüreğini kemirmeyi sürdürüyordu. Ne var ki, kurdun kemirmesi arttıkça Nejdanov daha yüksek sesle, daha ters konuşuyordu. Sadece bir bardak bira içmişti, ama zaman zaman sarhoş olmuş gibi hissediyor, başı dönüyor, kalbi duracakmış gibi çarpıyordu. Tartışma gecenin saat dördünde nihayet bitti; herkes holde uyumakta olan uşağın yanından geçip odasına dağıldı; Nejdanov yatmadan önce gözlerini yere dikip uzun süre kıpırdamadan ayakta dikildi. Markelov'un söylediği her şeyde sezilen sürekli, hüzünlü, yürek parçalayan havayı düşünüyordu: Bu adamın gururu incinmişti, acı çekiyor *olmalıydı*, mutluluk umutları yıkılmıştı... ama nasıl unutmuştu kendini, nasıl kabulleniyordu gerçeği! "Dümdüz bir insan," diye geçiriyordu içinden Nejdanov... "Peki ama, böylesi... mesela benim kendimi hissettiğim gibi biri olmaktan yüz kat daha iyi değil mi... böyle dümdüz biri olmak?"

Fakat hemen kendini küçümsemesine kızdı.

"Neden öyle olsun? Ben de kendimi feda edemem mi? Hele durun bakalım baylar... Sen de Paklin, zamanı gelince sen de göreceksin, bir estetikçi olsam, şiirler yazsam da..."

Öfkeyle saçlarını geriye attı, dişlerini gıcırdattı, çabucak üzerinden giysilerini çıkarıp soğuk, rutubetli yatağa attı kendini.

— İyi geceler! – dedi Maşurina dışarıdan.– Ben bitişik odadayım.

— İyi geceler! –diye karşılık verdi Nejdanov ve birden Maşurina'nın gece boyunca gözlerini ondan ayırmadığını hatırladı.

"Ne istiyor ki acaba?" diye fısıldadı kendi kendine ve birden utanıverdi: "Ah, bir an önce uykuya dalabilsem!"

Ama sinirlerini yatıştırmakta zorlanıyordu... Sonunda huzursuz bir uykuya daldığında güneş epey yükselmişti.

Geç saatte baş ağrısıyla uyandı. Giyindi, odasının olduğu çatı katının penceresinden bakınca Markelov'un arazisinin gerçekten de yok denecek kadar küçük olduğunu gördü: Küçük ek binası korunun yakınında açıklık bir yerdeydi. Bir yanda küçük bir ambar, at ahırı, küçük mahzen, saman kaplı çatısının yarısı çökmüş küçük bir kulübe; öte yanda küçücük bir gölet, bir bostan, kenevir tarlası, saman çatısı öteki gibi yarı çöküк bir başka kulübe; daha uzakta saman kurutma ambarı, harman deposu ve boş harman yeri vardı. Markelov'un gözle görünen "varı yoğu" buydu işte. Her yanda bakımsız, yabanileşmiş değil, hiçbir zaman büyüyememiş, sefil bir ağacı andıran bir yoksulluk, perişanlık göze çarpıyordu. Nejdanov aşağıya indi. Maşurina yemek odasında semaverin başında oturmuş, besbelli onu bekliyordu. Nejdanov ondan Ostrodumov'un işe gittiğini, iki haftadan önce dönmeyeceğini, ev sahibinin de ırgatlarla ilgilenmek için çıktığını öğrendi. Mayısın sonları yaklaştığından acil bir iş yokmuş, bu yüzden Markelov küçük akağaç korusunu kendi olanaklarıyla kestirmeye karar vermiş, sabah erkenden oraya gitmişti.

Nejdanov ruhunda tuhaf bir yorgunluk hissediyordu. Daha dün gece, artık ağırdan alınamayacağını, "hemen işe girişmenin" gerektiğini ne çok konuşmuşlardı. Ama nasıl girişeceklerdi, neye girişeceklerdi... hem de hiç gecikmeden? Maşurina'ya sorabileceği bir şey yoktu: Ne yapılması gerektiğinde kararlıydı Maşurina; K.'ye gitmekten başka bir şey düşündüğü yoktu. Ona ne diyeceğini bilemedi Nejdanov, çayını içtikten sonra şapkasını alıp akağaç korusuna doğru yürüdü. Yolda arabalarıyla gübrelikten dönmekte olan Markelov'un eski köylüleriyle karşılaştı. Konuşmaya başladı onlarla... ama pek bir şey öğrenemedi. Onlar da yorgun görünüyordu... ama onların yorgunluğu onunkine hiç ben-

zemeyen fiziksel, olağan bir yorgunluktu. Köylülerin dediğine göre eski çiftlik sahipleri Markelov iyi, ama tuhaf biriydi. Durumunun kötüleşeceğini önceden çok söylemişlerdi ona... işten anlamıyordu çünkü, babasının tersine, hep kendi bildiğini okuyordu. Üstelik çok da bilgiliydi... ne dediğini kimse anlayamıyordu! Ama yine de iyiydi! Nejdanov yola devam etti, sonunda Markelov'u gördü.

Yanında işçilerle yürüyordu. Onlara bir şeyler açıklamakta olduğu uzaktan belliydi... Sonra "boş ver" der gibi elini salladı! Davranışlarından miyopluğu hiç belli olmayan genç kâhyası da yanındaydı. Sürekli şöyle tekrarlıyordu kâhya: "Siz nasıl uygun görürseniz efendim..." Oysa onun daha yaratıcı olmasını bekleyen amirinin canını sıkıyordu bu... Nejdanov Markelov'un yanına gitti; onun yüzünde de, kendisindeki ruhsal yorgunluğun izlerini gördü. Selamlaştılar. Markelov hemen konuşmaya başladı. Kısaca dün geceki "sorunlardan", devrimin yakın olduğundan söz etti. Ama yorgunluk ifadesi gitmemişti yüzünden. Üstü başı toz içindeydi, terlemişti. Yonga parçaları, yeşil yosun lifleri yapışmıştı paltosuna, sesi kısıktı... Yanındakiler sessizdi: Çekingen de görünmüyorlardı, neşeli de... Nejdanov Markelov'un yüzüne bakıyordu. O anda yine Ostrodumov'un söyledikleri geldi aklına: "Bunun sırası mı şimdi? Nasıl olsa, daha sonra her şeyi değiştirmek gerekecek!" Kabahatli bir işçi cezasını bağışlaması için yalvarıyordu Markelov'a... Markelov önce sinirlenmiş, bağırmaya başlamıştı, ama sonra affetti işçiyi... "Tamam, sonra hallederiz..." Nejdanov eve dönebilmek için araba ve at istedi ondan; Markelov basbayağı hayret etti onun bu isteğine, yine de biraz sonra hepsinin hazır olacağını söyledi.

Nejdanov'la birlikte eve döndü... Yorgunluktan, yolda yürürken sallanıyordu.

— Neyiniz var? –diye sordu Nejdanov.

Markelov sert sert söylendi:

— Çok yorgunum! Bu insanlarla ne kadar konuşmaya çalışırsan çalış, bir şey anlamıyorlar, dediğin bir şeyi yapmıyorlar... Rusça bile anlamıyorlar. "Tarla"nın ne olduğunu çok iyi biliyorlar, ama "katılım" deyince... anlamıyorlar, o da ne ola ki? Akılları ermiyor! Kahretsin, oysa o da Rusça bir sözcük! Tarlalarını ellerinden alacağımı sanıyorlar! (Markelov köylülere birlik olmanın prensiplerini anlatmaya, hepsini bir araya toplamaya çalışıyordu, ama direniyorlardı köylüler. Hatta içlerinden biri şöyle demişti: "Çukur derindi... şimdiyse dibi bile görünmüyor." Bunun üzerine köylüler onaylar gibi hep birlikte derin derin iç geçirince Markelov'un tepesi atmıştı.)

Eve geldiklerinde Markelov adamlarını gönderdi, arabayla, atlarla, yemekle ilgilenmeye başladı. Evde hizmetçi olarak yalnızca bir çocuk, bir aşçı kadın, bir arabacı, bir de, zamanında dedesinin oda hizmetçiliğini yapmış sağır, uzun etekli paltosu Asya işi yünlü kumaştan, çok ihtiyar biri vardı. Bu ihtiyar derin bezgin bakışını efendisinden hiç ayırmaz, ama bir şey yapmaz (belki yapabilecek durumda da değildi), sürekli bir sandığın üzerinde büzülüp otururdu.

Yemekte katı yumurta, çaçabalığı ve soğuk çorba vardı (hizmetçi çocuk masaya hardalı eski bir krem kutusunda, sirkeyi kolonya şişesinde getirmişti). Nejdanov bir gün önce geldiği arabaya bindi. Ama üç at yerine şimdi iki at koşuluydu arabaya: Üçüncüsünü nallamışlardı... topallıyordu. Kahvaltı süresince Markelov az konuşmuş, bir şey yememişti, sık soluk alıyordu... Çiftliğiyle ilgili üzücü iki üç sözcük söylemiş, tekrar elini sallamıştı... "Fark etmez, nasıl olsa sonra her şeyi değiştirmek gerekecek." Maşurina Nejdanov'dan kendisini kente kadar götürmesini rica etmişti: Bir şeyler almak için kente gitmesi gerekiyormuş. "Dönüşte yürüyebilirim, ya da bir köylünün arabasına binerim." Onları yolcu ederken Markelov Nejdanov'a yakında yine gelip onu alacağını söylemişti. Ve o zaman... o zaman (şöyle bir silkelen-

miş, tekrar canlanmıştı Markelov) kesin karar vereceklerdi. Solomin de gelecekti o zaman. O, yani Markelov yalnızca haber bekliyordu Vasiliy Nikolayeviç'ten ve o zaman yalnızca bir şey kalacaktı: Derhal işe "girişmek..." çünkü halk ("katılım" sözcüğünü anlamayan halk) daha fazla beklemeye razı değildi!

— Bana göstermek istediğiniz mektup... neydi adı, Kislyakov mu? –diye sordu Nejdanov.

— Sonra... sonra... –diye cevapladı Markelov telaşla.– Sonra hepsi birden.

Araba hareket etmişti.

Markelov'un sesi son kez duyuldu:

— Hazır olun!

Kapının önünde verandada ayakta duruyordu; yanında da değişmez bezgin bakışıyla, düz tutmaya çalıştığı kambur bedeniyle, ellerini arkada bağlamış, çevresine çavdar ekmeği ve Asya işi yün kumaş kokusu yayan "uşakların uşağı", dedesinin oda hizmetçisi, artık iyice çökmüş ihtiyar, bir şey duymadan, öylece dikiliyordu.

Maşurina kente varana kadar hiç konuşmadı, durmadan sigara içti. Kentin kapılarına yaklaştıklarında birden gürültüyle iç geçirdi.

— Acıyorum şu Sergey Mihayloviç'e, –dedi ve yüzü bulutlandı.

— Kendini çok zorluyor, –dedi Nejdanov.– Sanırım çiftliğinde işler kötü.

— Benim ona acımam bundan değil.

— Peki neden?

— Şanssız, kısmetsiz bir insan! Çok daha iyi olabilirdi... ama hayır! Olmuyor!

Nejdanov yol arkadaşının yüzüne baktı.

— Bir şeyler mi biliyorsunuz yoksa?

— Hayır, bir şey bildiğim yok... Herkes görüyor, fark ediyor bunu. Hoşça kalın Aleksey Dmitriç.

Maşurina arabadan indi; bir saat sonra Nejdanov Sipyaginlerin avlusundaydı. Pek iyi hissetmiyordu kendini... Gece hiç uyumamıştı... ve bütün o sözlü tartışmalar... o söylenenler...

Güzel bir yüz pencereden baktı ona, dostça gülümsedi... Bayan Sipyagina hoş geldin diyordu ona.

"Ne güzel gözleri var!" diye geçirdi içinden Nejdanov.

XII

Yemekte çok konuk vardı. Nejdanov yemekten sonra, evin içindeki karmaşadan yararlanıp odasına çekildi. En azından, Markelov'un evine gidişinden edindiği izlenimleri aklında bir düzene koymak için yalnız kalmak istiyordu. Yemekte Valentina Mihaylovna birkaç kez dikkatle bakmıştı yüzüne, ama anlaşılan konuşma fırsatı bulamamıştı. Marianna ise, onu öylesine şaşırtan o beklenmedik çıkışından sonra sanki mahcuptu ona karşı, kaçıyordu ondan. Nejdanov kalemi eline alabilirdi; arkadaşı, dostu Silin'le kâğıt üzerinde sohbet etmek istiyordu; ama dostuna bile söyleyecek bir şey bulamıyordu ya da belki kafasının içinde öyle çok birbiriyle çelişen düşünce, duygu vardı ki, onları birbirine karıştırmaktan korkuyordu. Her şeyi yarına erteledi. Yemekteki konuklar arasında Kallomeytsev de vardı ve hiç o kadar kibirli, karşısındakileri küçümser centilmen olmamıştı. Ama onun küstahça konuşmaları Nejdanov'u hiç etkilemiyordu: Söylediklerini fark etmiyordu bile. Bir buluttaymış gibi hissediyordu kendini. Bu bulut onunla çevresindeki dünya arasında yarı saydam bir perde gibi duruyordu. Tuhaftır, bu perdenin öte yanında yalnızca üç kişiyi görebiliyordu. Üçü de kadındı, üçü de gözlerini dikmiş, ısrarla ona bakıyordu. Valentina Mihaylovna Sipyagina, Maşurina ve Marianna. Ne anlama geliyordu bu? Hem neden

özellikle bu üç kişi? Ortak noktaları neydi? Ne istiyorlardı ondan? Erkenden yattı, ama uyuyamadı. Hüzünlü olmasa da, karanlık düşünceler vardı kafasında... Kaçınılmaz sonla, ölümle ilgili düşünceler... Tanıdıktı onun için bu düşünceler. Kâh hiç olmanın olasılığı karşısında ürpererek, kâh bu olasılığı selamlayarak, neredeyse buna sevinerek uzun uzun düşündü. Sonunda çok değişik, çok iyi tanıdığı bir heyecana kapıldı... Kalktı, yazı masasının başına geçti ve bir süre düşündükten sonra neredeyse hiç düzeltmeden gizli defterine şöyle yazdı:

"Sevgili dostum,
Ben ölüm döşeğindeyken
Şudur sana vasiyetim:
Yazdığım her şeyi
Hemen o saat yok et!
Donat beni çiçeklerle.
Perdeleri aç, güneş dolsun odaya,
Yerleştir müzisyenleri,
Ardına kadar açık kapıların ardına,
Ama çalmasınlar tek bir hüzünlü şarkı bile!
Bayramda gibi çalsınlar
Şöyle şen şakrak bir vals,
Keman yaylarını tellere vura vura!
Tellerin ağır ağır yiten sesiyle,
Ben de uykuya dalar gibi öleyim...
Ve ölüm öncesi sessizliğini
Bozmadan gereksiz inlemelerle,
Dünyevi neşenin ninnisiyle
Geçeyim bir başka dünyaya!"

"Dostum" diye yazarken yine Silin vardı aklında. Yazdığı şiiri mırıldandı heyecanla... böyle bir şiiri yazabildiği için kendine şaştı. Bu kuşkuculuk, bu kayıtsızlık, inançsızlığın bu tasasızlığı... bütün bunlar nasıl uzlaşabilmişti onun prensipleriyle, Markelov'un evinde söylediklerileyle? Defterini ma-

sanın gözüne attı, yatağına döndü. Ama ancak sabaha karşı, hafiften aydınlanmakta olan havada çayır kuşları ötmeye başladığında uyuyabildi.

Ertesi gün dersi bitirdikten sonra bilardo odasında oturuyordu; Sipyagina girdi, Nejdanov'u görünce gülümseyerek yanına gitti ve kendi odasına gelmesini söyledi. Üzerinde çok sade, çok hoş ince muslin bir giysi vardı: Büzgülü kolları ancak dirseklerine kadar iniyordu, geniş bir kuşak bedenini sarmıştı, gür saçları omuzlarına dökülmüştü. Her şeyiyle, yarı kapalı gözlerinin sade ışığıyla da, sesinin, hareketlerinin, yürüyüşünün yumuşak uyuşukluğuyla da cana yakın, güler yüzlü, içten ve sevecendi. Sipyagina Nejdanov'u rahat, hoş döşenmiş, çiçek ve parfüm kokan, bir kadının sürekli orada bulunmasının verdiği kadın giysilerinin taze, temiz havasıyla dolu odasına götürdü. Onu bir koltuğa oturttu, kendisi de yanına oturdu ve Markelov'un evine gidişiyle, Markelov'un yaşamıyla ilgili –ama çok dikkatli, sevecen, hoş bir tavırla– sorular sormaya başladı. O ana kadar Nejdanov'un yanında hiç sözünü etmediği ağabeyinin durumuyla çok yakından, içtenlikle ilgileniyordu. Kullandığı bazı sözcüklerden, Marianna'nın Nejdanov'a açıkladığı duygunun onun dikkatinden kaçmadığını anlamak mümkündü. Biraz üzgündü Sipyagina... Ağabeyinin duygusuna Marianna'nın karşılık vermemiş olmasına mı, yoksa ağabeyinin gerçekte kendisine çok yabancı bir kızı seçmiş olmasına mı üzüldüğünü Nejdanov anlayamamıştı. Ama önemli olan şuydu: Nejdanov'u kendine bağlamaya, onun güvenini kazanmaya, ona uzak durmasına bir son vermeye çalışıyordu. Valentina Mihaylovna, kendisiyle ilgili yanlış bir izlenim edinmiş olduğu için Nejdanov'a sitem bile etmişti.

Nejdanov ellerine, omuzlarına bakarak onu dinliyor, arada bir pembe dudaklarına, hafifçe sallanan saçlarına göz atıyordu. Önce çoğu cevapları kısaydı; gırtlağında, göğsünde bir sıkışma hissediyordu... bu sıkışma yerini yavaş ya-

vaş yine huzursuz, ama hoş başka bir duyguya bırakmıştı. Böyle önemli, güzel bir hanımefendinin, böyle aristokrat bir kadının onun gibi sıradan bir öğrenciye ilgi duyabileceğini hiç beklemiyordu. Ama Valentina Mihaylovna yalnızca ilgi duymuyordu ona... sanki biraz flört ediyordu onunla. Nejdanov kadının neden böyle yaptığını kendi kendine soruyor, bir cevap bulamıyordu; doğrusu bu sorunun cevabına hiç ihtiyacı da yoktu. Sipyagina Kolya'dan söz etmeye başlamıştı; hatta Nejdanov'u, onunla yakınlaşmasının nedeninin aslında, oğlunun durumunu konuşmak istemesi, genel olarak da, onun Rus çocuklarının eğitimiyle ilgili neler düşündüğünü öğrenmek olduğuna inandırmaya başlamıştı. Valentina Mihaylovna'nın bu isteğe böyle birden kapılmasının biraz tuhaf olduğu düşünülebilirdi. Ama iş hiç de Valentina Mihaylovna'nın dediği gibi değildi; aslında, içinde bir duygu teli kıpırdamıştı: Bu dikbaşlı genci kendine bağlamak, ayaklarına kapanmasını sağlamak istiyordu.

Ama burada biraz gerilere gitmemiz gerekiyor. Valentina Mihaylovna tek yıldızlı, elli yıllık hizmet karşılığı nişan ve toka almış, dar kafalı, hiç de atak olmayan bir generalin kızıydı. Küçük Rusya'dan olanların kurnazlık ve hilekârlığına sahipti ve her hemşerisi gibi son derece saf, hatta aptal görünürdü, bu özelliklerinden de olabildiğince yararlanırdı. Valentina Mihaylovna'nın ailesi zengin değildi; yine de Smolnıy Manastırı'na girmiş, orada cumhuriyetçi olarak bilinmesine karşın, derslerine çok çalıştığı, davranışlarına dikkat ettiği için başarılı olmuştu. Manastırı bitirdikten sonra annesiyle birlikte (ağabeyi köye gitmişti, nişan ve toka almış babası ise daha önce ölmüştü) derli toplu, ama soğuk bir daireye yerleşmişti: Bu dairede konuşurken insanın ağzından çıkan buharın görülebildiğini anlatıyordu; Valentina Mihaylovna gülerek, "kilisedeki gibi" diyordu. Kısıtlı olanaklara sahip yoksul yaşamın zorluklarına cesaretle katlanıyordu Valentina Mihaylovna; insanı şaşırtacak kadar sakin bir kişiliği

vardı. Annesinin yardımlarıyla sosyetede tanıdıkları, yakın ilişkileri oldu: Herkes, hatta yüksek çevrelerde herkes onun çok cana yakın, çok eğitimli ve çok kibar bir kız olduğunu söylüyordu. Valentina Mihaylovna'nın evlenebileceği birkaç kişi vardı; içlerinden Sipyagin'i seçti ve kolayca, çabucak, ustaca âşık etti onu kendine... Aslında Sipyagin de kısa bir süre sonra ondan daha iyi bir eş bulamayacağına inanmıştı. Zekiydi Valentina Mihaylovna, sert değil... hatta iyi niyetli, soğuk, kayıtsızdı... ve kimsenin ona kayıtsız kalabileceği düşüncesine izin vermez gibiydi. Valentina Mihaylovna'nın "şirin" bencillere özgü bir zarafeti vardı. Onun bu zarafetinde şiirsel ya da gerçek bir duygusallık yoktu, ama yumuşaklık, sempatiklik, hatta incelik vardı. Ancak bu çeşit bencillere itiraz etmeye gelmez: Onlar hükmetmeyi sever, bağımsız olanlara tahammülleri yoktur. Sipyagina gibi kadınlar deneyimsiz ve tutkulu erkekleri etkilemeye, heyecanlandırmaya çalışırlar; oysa kendileri düzenli, sakin bir yaşam isterler. Kolayca erdemli olabilirler... kendilerine hâkimdirler. Ancak sürekli buyurmak, çekici olmak, hoşa gitmek isteği bir canlılık, parlaklık kazandırır onlara; iradeleri güçlüdür... çekicilikleri de çoğu zaman bu güçlü iradelerine bağlıdır... Böylesine hoş, ulaşılmaz bir kadının içinde istemdışı böyle gizli, hoş bir istek ateşi yandığında bir erkeğin buna direnmesi zordur. Erkek arzusuna ulaştı, ulaşacak... buz eriyecek sanarak bekler... Gel gör ki, pırıl pırıl buz ışıkla oynar yalnızca, hiçbir zaman erimez, bulanmaz bile...

Cilvenin pek zararı dokunmamıştı Valentina Mihaylovna'ya: Kendisi için bir tehlike olmadığını, olamayacağını biliyordu. Bu arada erkeklerin gözlerini kâh karartmak, kâh parlatmak; yanaklarını arzuyla, korkuyla kızartmak; seslerini titretmek ve kesmek; heyecanlandırmak... ah, ne güzel, ne hoştu bütün bunlar! Gecenin geç bir saatinde rahat bir uyku için tertemiz yatağına girerken bütün o heyecanlı sözcükleri, bakışları, iç çekmeleri hatırlamak ne hoştu! Ula-

şılmazlığının, erişilmezliğinin bilinciyle, dudaklarında pek mutlu bir gülümsemeyle çekiliyordu odasına, yasal kocasının okşamalarına hoşgörüyle bırakıyordu kendini! Bu öylesine hoş bir şeydi ki, bazen duygulanıyor, iyi bir şey yapmak, bir yakınına yardım etmek geliyordu içinden... Ona deli gibi âşık bir elçilik sekreterinin boğazını keserek canına kıymayı denemesi üzerine küçük bir düşkünlerevi bile yaptırmıştı! Çocukluğundan beri din duygusu zayıf olmasına karşın, onun için içtenlikle dua etmişti.

Şimdi Nejdanov'la da böyle konuşuyor, onu "kendine bağlamaya" çalışıyordu. Onun kendisine yaklaşmasına izin veriyor, ona içini açar gibi yapıyordu... ve bu hiç de fena olmayan ilginç, radikal gencin ona usulca, beceriksizce yaklaşmasını sevecen bir merakla, yarı-anne şefkatiyle izliyordu. Bir gün sonra, bir saat, bir dakika sonra bütün bunlar iz bırakmadan bitecekti, ama şimdilik hoştu, biraz eğleniyordu, biraz heyecanlı... hatta hüzünlüydü. Valentina Mihaylovna, Nejdanov'un nasıl bir aileden geldiğini unutup, bu tür bir ilginin içe kapanık, yalnız insanlarca nasıl algılanacağını bilmeden, ona gençliğiyle, ailesiyle ilgili sorular sormaya başlamıştı... Ama onun şaşkın, ters tavrından Valentina Mihaylovna çürük tahtaya bastığını anlamakta gecikmedi, hatasını düzeltmeye çalıştı, biraz daha açıldı Nejdanov'a... Bunaltıcı, sıcak bir yaz günü öğleyin ıtırlı yapraklarını açan gül de, çok geçmeden, gecenin serinliğinde yeniden toplar yapraklarını. Ne var ki hatasını tam düzeltememişti. En hassas yerine dokunulan Nejdanov daha önce olduğu gibi güvenemiyordu ona artık. He zaman üzerinde taşıdığı, hep içinde hissettiği o acı duygu kıpırdamıştı yine; demokratik kuşkuları, sitemleri uyanmıştı. "Bunun için gelmedim ben buraya," diye geçirdi içinden; Paklin'in alaylı tavsiyelerini hatırladı... ve ilk sessizlik anından yararlanıp kalktı, hafifçe eğilerek selam verdi ve çıktı. Elinde olmadan kendi kendine şöyle mırıldanıyordu: "Çok aptal-

ca!" Nejdanov'un can sıkıntısı Valentina Mihaylovna'nın gözünden kaçmamıştı... ama onun arkasından bakarken dudaklarındaki hafif gülümsemeden, bunun kendisi için iyi olduğunu düşündüğü belliydi.

Nejdanov bilardo odasından geçerken Marianna'yı gördü. Kendi odasının kapısının hemen yanında, sırtı pencereye dönük, kollarını sıkı sıkı kavuşturmuş, ayakta duruyordu. Yüzü koyu bir gölgedeydi; ama cesur gözleri Nejdanov'a öylesine soru dolu, öylesine ısrarlı bakıyordu, sıkılı dudaklarında öylesine bir küçümseme, öylesine bir incitici acıma vardı ki, şaşkınlık içinde birden durmuştu Nejdanov...

— Bana bir şey mi söylemek istiyorsunuz? –diye sordu hiç düşünmeden.

Marianna biraz bekledikten sonra cevap verdi:

— Hayır... ya da evet, istiyorum. Ama şimdi değil.

— Peki ne zaman?

— Biraz bekleyin. Belki yarın, belki hiçbir zaman. Çünkü nasıl biri olduğunuzu henüz bilmiyorum.

— Ama, –diye başladı Nejdanov,– bazen bana öyle geliyor ki... sanki aramızda...

— Beni hiç tanımıyorsunuz, –diye sözünü kesti Marianna.– Biraz bekleyin. Belki yarın. Şimdi... hanımefendinin yanına gitmeliyim. Yarın görüşürüz.

Nejdanov iki adım attı, ama birden döndü.

— Ah, evet! Marianna Vikentyevna... hep sormak istiyordum size: Kapanmadan, sizinle birlikte okula gelmeme, orada neler yaptığınızı görmeme izin verir miydiniz acaba?

— Olur... Ancak, ben sizinle okulla ilgili konuşmak istemiyordum.

— Peki neyle ilgili?

— Yarın görüşürüz, –diye tekrarladı Marianna.

Ama yarını beklemedi, Nejdanov'la o akşam, taraçadan uzak, iki yanında ıhlamur ağaçları olan yolda konuştu.

XIII

Önce Marianna yaklaştı Nejdanov'a.

— Bay Nejdanov, –diye başladı aceleci bir tavırla,– anlaşılan Valentina Mihaylovna'ya hayransınız değil mi?

Sorusunun cevabını beklemeden dönüp iki yanı ağaçlı yolda yürüdü. Nejdanov da yanı sıra yürüyordu.

— Nereden çıkardınız bunu? –dedi kısa bir sessizlikten sonra.

— Öyle değil mi yani? Kötü bir girişimde bulundu bugün. Nasıl uğraştığını, küçük ağlarını nasıl örmeye çalıştığını düşünüyorum da!

Nejdanov bir şey söylemedi, yalnızca dönüp yanındaki tuhaf sohbet arkadaşının yüzüne baktı.

— Bakın, –diye devam etti Marianna,– sizinle açık konuşacağım: Valentina Mihaylovna'yı sevmiyorum, siz de gayet iyi biliyorsunuz bunu. Haksızlık ettiğimi düşünebilirsiniz... ama önce şunu düşünün...

Marianna'nın sesi çatallandı, sonunu getiremedi. Kıpkırmızı olmuş, heyecanlanmıştı... Heyecanlandığında hep böyle öfkelenmiş gibi olurdu.

— Belki de, kendi kendinize bu kız neden söylüyor bana bunları, diye soruyorsunuzdur, –diye başladı.– Size Bay Markelov... konusunu açtığımda da aynı şeyi düşünmüşsünüzdür.

Birden eğildi, büyükçe bir mantar kopardı, ikiye bölüp kenara attı.

— Yanılıyorsunuz Marianna Vikentyevna, –dedi Nejdanov,– tersine, sizin güveninizi kazandığımı düşündüm ve bu düşünce çok hoşuma gitti.

Nejdanov'un söylediği tam doğru değildi: Bunu o anda düşünmüştü.

Marianna birden dönüp yüzüne baktı, oysa daha önce hep başını öte yana çeviriyordu.

— Size güvendiğim falan yok, –dedi bir şey düşünür gibi,– benim için bir yabancısınız. Ama durumunuz benimkine çok benziyor. İkimiz de aynı biçimde mutsuzuz; bizi birbirimize yaklaştıran da bu işte.

— Siz mutsuz musunuz? –diye sordu Nejdanov.

— Ya siz... değil misiniz? –diye karşılık verdi Marianna.

Bir şey söylemedi Nejdanov.

— Hikâyemi biliyor musunuz? –dedi Marianna kararlı bir tavırla.– Babamın hikâyesini? Sürgüne gönderildiğini? Bilmiyorsunuz değil mi? Şunu bilin ki yargılandı, suçlu bulundu, rütbeleri söküldü... her şeyi alındı elinden, Sibirya'ya gönderildi. Sonra öldü, annem de öldü. Dayım Sipyagin, annemin kardeşi alıp buraya getirdi beni. Onun ekmeğini yiyorum, velinimetimdir, Valentina Mihaylovna da velinimetimdir, oysa nankörlük ediyorum onlara, çünkü kalbim kötü olsa gerek, başkalarının ekmeği acıdır ve bu hoşgörülü aşağılanmayı kabul edemiyorum... lütuf görmeye katlanamıyor ve... ve gizleyemiyorum... sürekli iğnelendiğimde de sırf gururuma çok düşkün olduğumdan haykırmıyorum.

Marianna bütün bunları anlatırken adımlarını giderek sıklaştırıyordu.

Birden durdu.

— Biliyor musunuz, teyzem sırf beni evden uzaklaştırmak için şu... iğrenç Kallomeytsev'le evlendirmek istiyor. Çünkü fikirlerimi biliyor, onun gözünde bir nihilistim ben... o adam ise! Kallomeytsev elbette hoşlanmıyor benden, çünkü güzel değilim, ama satılabilirim ona. Bu da bir lütuf işte!

— Peki neden... –diye başlayacak oldu Nejdanov, ama birden sustu.

Marianna bir kez daha dönüp ona baktı.

— Neden Bay Markelov'un önerisini kabul etmediğimi mi soracaktınız? Bunu soracaktınız değil mi? Evet, ne yapabilirim? İyi bir insandır Bay Markelov. Ama suç bende değil, sevmiyorum onu.

Marianna bu beklenmedik itirafı karşısında yanındakini bir şeyler söyleme zorunluluğundan kurtarmak ister gibi tekrar önden yürüdü.

Birlikte yolun sonuna kadar gittiler. Marianna birden sık çam ağaçlarının arasındaki dar yola saptı, orada yürümeye başladı. Nejdanov da onu izledi. İki şeye şaşıyordu: Kendi başına buyruk bu kızın nasıl olup da ona birden böyle açıldığına, daha çok da, bu açılmayı hiç yadırgamaması, hatta olağan bulmasına.

Marianna birden yolun ortasında durup Nejdanov'a döndü. Öyle ki, yüzü Nejdanov'un yüzüne yetmiş santim uzaklıktaydı... ve gözlerini onun gözlerinin içine dikmişti.

— Aleksey Dmitriç, –dedi,– teyzemin kötü biri olduğunu düşünmeyin... Hayır! Baştan aşağı yalandır her şeyi, düzenbazdır, ikiyüzlüdür; herkes onun güzelliğine hayran olsun, kutsal bir varlıkmış gibi önünde saygıyla eğilsin ister! Duygusal bir sözcük düşünür, onu birine söyler, sonra bir başkasına, bir üçüncü kişiye tekrarlar... ve her defasında bu sözcük o anda aklına gelmiş gibi yapar, bir yandan da büyüleyici gözlerini süzer! Nasıl göründüğü çok iyi bilir, Meryem Ana'ya benzediğinden kuşkusu yoktur ve hiç kimseyi sevmez! Hep Kolya ile ilgileniyormuş gibi yapar, ama tek yaptığı insanlara sürekli ondan söz etmektir. Kimsenin kötülüğünü istemez... herkese karşı güler yüzlüdür! Ama onun yanında bütün kemiklerini kırsalar... umurunda olmaz! Seni kurtarmak için parmağını oynatmaz, ama bu kendisi için gerekliyse, çıkarına ise... o zaman... ah, o zaman!

Marianna sustu. Öfkeden boğulacak gibi oluyordu, içindeki öfkeyi boşaltmaya kararlıydı, tutamıyordu artık kendini, ama konuşması elinde olmadan kesiliyordu. Marianna kendine has mutsuz insanlardandı (Rusya'da böyleleri sık görülmeye başlamıştı)... Böyleleri için adalet yeterlidir, ama sevindirmez onları; aşırı hassas oldukları adaletsizlik ise ruhlarının derinliklerine kadar işler. Marianna konuşurken

Nejdanov onun yüzüne bakıyordu. Kısa saçlarının hafiften çevrelediği kıpkırmızı yüzü, titreyen ince dudakları hem tehditkâr, hem anlamlı, hem güzel geliyordu ona. Dalların arasından süzülen güneş ışığı alnında altın sarısı yatay bir leke oluşturmuştu ve bu ateşten leke iri iri açılmış, sabit, çakmak çakmak gözlerine, yüzünün heyecanlı ifadesine, ateşli sesinin tınısına çok yakışmıştı.

— Söyler misiniz, –dedi Nejdanov neden sonra,– neden benim mutsuz olduğumu söylediniz? Geçmişimi biliyor musunuz yoksa?

Marianna başını salladı.

— Evet.

— Yani... nasıl bilebilirsiniz ki? Birisi size benden mi söz etti?

— Biliyorum... geçmişinizi.

— Biliyorsunuz demek... Kim söyledi size?

— Sizi öylesine büyüleyen Valentina Mihaylovna... Benim yanımda, her zamanki gibi, bütün önyargıların üzerinde liberal bir kadın olarak umursamaz bir tavırla, ama üstüne basa basa, pek üzgünmüş gibi, yeni öğretmenin işte böyle bir hayatı olduğunu anlatma fırsatını kaçırmadı. Hiç şaşırmayın lütfen: Valentina Mihaylovna eve gelen hemen her konuğa yeğeninin böyle bir hayatı olduğunu da yine öyle umursamaz tavırlarla, ama pek üzgünmüş gibi anlatır... Ayrıca, "Babasını da rüşvet almaktan Sibirya'ya sürdüler..." diye ekler. Bir de aristokrat geçinir, düpedüz dedikoducunun, ikiyüzlünün tekidir; sizin Rafaello'nun Meryem Ana'sı budur işte!

— Bağışlayın ama, –dedi Nejdanov,– neden "benim" oluyormuş?

Marianna tekrar dönüp yürüdü.

— Uzun uzun sohbet ettiniz, –dedi boğuk bir sesle.

— Ben hemen hiç konuşmadım, –diye karşılık verdi Nejdanov.– Hep o konuştu.

Marianna bir şey söylemeden önden yürüyordu. Biraz sonra yol yana kıvrıldı, çamlar birden bitti. Önlerine orta yerinde kalın bedenli bir akağaçla, yaşlı ağacın bedenini dolanan yuvarlak bir tahta sıranın olduğu küçük bir düzlük çıktı. Marianna bu sıraya oturdu. Nejdanov da yanına... Başlarının üzerinde ağacın küçük yapraklı, sarkık dalları hafifçe sallanıyordu. Çevrelerindeki koyu yeşil otlar arasında beyaz yıldız çiçekleri açmıştı; göğüslere çam ağaçlarının ağır reçine buğusuyla birlikte her yandan yükselen genç otların pek hoş kokusu doluyordu.

— Benimle köy okuluna gelmek istiyorsunuz öyle mi? –diye sordu Marianna.– Olur, gideriz... Yalnız... bilemiyorum. Gördükleriniz pek hoşunuza gidecek mi... Duymuşsunuzdur, başöğretmenimiz bir din adamıdır. İyi birisidir, ama öğrencilere neler anlattığına inanamazsınız! Öğrencilerin arasında bir çocuk var... adı Garas. Dokuz yaşında bir yetim... ve düşünün! Sınıfın en başarılı öğrencisi!

Konuyu birden değiştirmişti Marianna, sanki kendi de değişmişti: Yüzü bembeyaz kesildi, sustu... Bu söyledikleri için üzülmüş gibiydi. Nejdanov'u sırf önceki konuyu kapatmak için okulla, köylülerle ilgili bir "sorun"a getirmek istediği belliydi. Ama Nejdanov'un o anda "sorunlar"ı umursadığı yoktu.

— Marianna Vikentyevna, –diye başladı,– açıkyüreklilikle söyleyeceğim size: Şu anda aramızda... olanları hiç beklemezdim. (Nejdanov "olanları" dediğinde Marianna hafifçe ürpermişti.) Bana öyle geliyor ki, birden çok... çok yakın olduk birbirimize. Evet, öyle olması da gerekiyordu. Uzun zamandır karşılıklı olarak yakınlaşıyorduk çünkü. Ama yalnızca dile getiremiyorduk bunu. Bu nedenle hiçbir şeyi saklamadan konuşacağım sizinle. Bu evde rahat değilsiniz, bunalıyorsunuz; ama dayınız, dar kafalı da olsa, anladığım kadarıyla iyi bir insan, öyle değil mi? Durumunuzu göremiyor mu, sizin yanınızda yer almıyor mu?

— Dayım mı? Bir kere, hiç de insan değildir o; bir devlet memuru, bilmiyorum... senatör ya da bakan. İkincisi... ben boş yere şikâyetçi olmak, iftira etmek istemem: Bu evde hiç de rahatsız değilim, bunalmıyorum da; yani sıkan kimse yok beni burada; teyzemin hafif iğnelemeleri benim için aslında hiç önemli değil... Tam anlamıyla rahatım, özgürüm.

Nejdanov şakınlıkla baktı Marianna'ya.

— Bu durumda... şu anda bana bütün bu anlattıklarınıza göre...

Marianna sözünü kesti:

— Benimle alay edebilirsiniz. Ama ben mutsuzsam, bunun nedeni kendi mutsuzluğum değildir. Kimi zaman Rusya'daki bütün ezilenler, yoksullar, zavallılar için acı çekiyormuşum gibi geliyor bana... yok, acı çekmiyorum da, onlar adına öfkeleniyor, isyan ediyorum... ve onlar için... ölmeye bile hazırım. Bir genç kız, bir sığıntı olduğum için, bir şey, hiçbir şey yapamadığım, elimden bir şey gelmediği için mutsuzum! Babam Sibirya'dayken annemle ben Moskova'daydık... Ah, nasıl istiyordum onun yanında olmayı! Ama onu çok sevdiğim ya da ona büyük saygım olduğundan değil, orada sürgün hayatı yaşayanların, oraya terk edilmişlerin nasıl yaşadıklarını gözlerimle görmek için... Kendime de, bütün bu rahat, refah içinde yaşayan, karnı tok insanlara da nasıl kızıyordum! Sonra, babam sürgünden bitik, hırpalanmış döndüğünde aşağılanmaya, bir şeyler yapmaya, sağa sola yaltaklanmaya başladığında ise... ah, ne dayanılmaz, ne ağır günlerdi! Ölmekle çok iyi yaptı... anneciğim de öyle! Ama ben ölmedim... Neden mi? Kötü huylu, nankör biri olduğumu, gün yüzü göremeyeceğimi, kendim için de, başka birileri için de bir şey yapamayacağımı görmek için!

Marianna yana çekildi, o sırada eli sıradan kaymıştı. Nejdanov çok acıdı ona. Sıradan sarkan elini tuttu... Hemen çekti elini Marianna. Ama Nejdanov'un bu hareketini

yakışıksız bulduğu için değil, genç adamın (Tanrı korusun) ondan yakınlık beklediğini düşünmesini istemediği için yapmıştı bunu.

Uzakta, çam dalları arasından bir kadın giysisi göründü.

Marianna doğruldu.

— Bakın, sizin Meryem Ana hafiyesini yollamış. Bu oda hizmetçisi kadının görevi beni gözetlemek, kiminle nereye gittiğimi hanımına yetiştirmektir! Teyzem sizinle olduğumu, bunun, özellikle sizin karşınızda oynadığı o duygulu sahneden sonra yakışıksız kaçacağını düşünmüş olacak... Evet, gerçekten, eve dönmeliyiz artık. Gidelim.

Marianna ayağa kalktı; Nejdanov da doğruldu oturduğu sıradan. Marianna omzunun üzerinden Nejdanov'a baktı, yüzünde birden handiyse çocuksu, sevimli, biraz çekingen bir ifade belirdi.

— Kızmadınız ya bana? –dedi.– Size kendimi beğendirmeye çalıştığımı düşünmüyorsunuz ya? –Nejdanov'un bir şey söylemesine fırsat vermeden ekledi:– Hayır, öyle bir şey gelmesin aklınıza. Siz de benim gibi mutsuzsunuz, siz de... benim gibi... huysuzsunuz. Neyse, yarın birlikte okula gideceğiz, çünkü artık iki iyi arkadaşız.

Marianna ile Nejdanov eve yaklaştıklarında Valentina Mihaylovna dudaklarında her zamanki hoş gülümsemesiyle balkonda durmuş, başını hafifçe sallayarak saplı gözlüğüyle onlara bakıyordu. Sonra cam kapıdan Sipyagin'in çay masasında sesi pek çıkmayan bir konuğuyla iskambil oynadığı konuk salonuna geçti, tane tane, her hecenin üzerine basarak şöyle dedi:

— Bugün de hava çok rutubetli! Sağlık için çok kötü bu!

Marianna'yla Nejdanov bakıştılar. Oyun arkadaşını yenen Sipyagin gerçek bir bakan tavrıyla şöyle bir baktı karısının yüzüne ve sonra aynı ciddi-soğuk, ama etkileyici bakışını karanlık bahçeden gelen iki gence çevirdi.

XIV

Aradan iki hafta daha geçti. Her şey kendi düzeninde yürüyordu. Sipyagin günlük işlerini bir bakan gibi olmasa da daire müdürü gibi sürdürüyor; önceki gibi çevresindekilere pek insancıl, biraz kayıtsız davranıyordu. Kolya dersleriyle ilgileniyordu, Anna Zaharovna'nın sürekli canı sıkılıyor, öfkeleniyordu; sık sık konuklar geliyor, sohbetler ediyor, iskambil oynarken çekişiyor ve görünüşte eğleniyorlardı; Valentina Mihaylovna, gösterdiği yakınlığına biraz iyi niyetli alay eklenmiş olsa da, Nejdanov'la oyun oynamayı sürdürüyordu. Marianna ile Nejdanov tam anlamıyla yakınlaşmışlardı ve Nejdanov, Marianna'nın çok düzgün bir kişiliği olduğunu, onunla her şeyi aşırı sert tepkiyle karşılaşmadan konuşabileceğini gördükçe şaşıyordu. Onunla okula iki kez gitmişti, ama daha ilk gidişinde, orada yapabileceği bir şey olmadığını anlamıştı. Peder, Sipyagin'in kararı, isteği üzerine okula iyice hâkimdi. Eski usulle de olsa, dilbilgisi derslerini iyi veriyordu, ama sınavlarda saçma sorular soruyordu; mesela bir sınavda Garas'a "Göğün altında sular karardı" deyimini açıklamasını söylemişti. Pederin istediği, Garas'ın "Bu deyimin açıklaması yoktur," cevabını vermesiydi. Öte yandan, kısa süre sonra yaz tatili için sonbahara kadar kapanacaktı okul. Nejdanov, Paklin ve ötekilerin söylediklerini hatırlayıp bir yandan da köylülere yakınlaşmaya çalışıyordu. Ama çok geçmeden, propaganda yapmaktan çok, onları sıktığını fark etmeye başlamıştı! Zamanının aşağı yukarı tümünü kentte geçiriyordu; köylülerle arasında ise ne yaparsa yapsın aşamadığı bir uçurum ya da çukur vardı.

Nejdanov ayyaş Kirill'le, hatta Mendeley Dutik'le birkaç şey konuşmayı başarmıştı, ama –tuhaftır!– karşılarında basbayağı korkar gibiydi ve çok genel, çok kaba küfürlerden başka bir şey duymamıştı onlardan. Bir başka köylü (adı Fityuyev'di) düpedüz şaşkına çevirmişti onu. Bu köylünün

son derece enerjik, neredeyse haydut yüzü gibi bir yüzü vardı... "Sanırım, bu işe yarar!" diye düşünüyordu Nejdanov... Sonuç ne oldu? Fityuyev'in topraksız olduğu anlaşıldı. Mir[46] –sağlıklı, hatta güçlü kuvvetli olmasına rağmen– *çalışamayacağı* gerekçesiyle toprağını elinden almıştı. Fityuyev derin derin iç geçirerek inliyordu: "Çalışamazmışım! Öldürün beni! Yoksa kendim kıyacağım canıma!" Sonunda da bir parça ekmek için dilenmeye başladı... Oysa yüzü tepeden tırnağa silahlı bir Rinaldo Rinaldini'nin yüzüydü! Nejdanov fabrika işçilerine de yaklaşamıyordu; hepsi ya çok sertti, ya da çok karamsar... dolayısıyla Nejdanov onlara da ulaşamıyordu. Bunun üzerine arkadaşı Silin'e, beceriksizliğinden yakındığı, bu durumu iğrenç öğrenimiyle, aşağılık estetikçi yaradılışıyla açıkladığı uzun bir mektup yazdı. Sonra propaganda görevini birebir, sözlü olarak değil, yazılı yapabileceğine karar verdi; ama tasarladığı broşürler de işe yaramadı. Kâğıda dökmeyi denediği her şey ona son derece sahte, zorlama, yalan bir izlenim bırakıyormuş gibi geliyordu... ve iki kez de –ah ne korkunç bir şeydi!– tekrar şiire ya da duygularını dışa vurmaya yöneldi. Hatta bu başarısızlığını Marianna'ya açmaya (güven ve yakınlaşmanın en belirgin işaretiydi bu) karar verdi... Ve Marianna'dan yakın ilgi görmüş, buna da yine çok şaşırmıştı. Genç kızın bu yakın ilgisi onun elbette yazdıklarına değil, kendisinin de yabancısı olmadığı ruhsal rahatsızlığınaydı. Marianna'nın estetiğe karşı duruşu Nejdanov'unkinden az değildi, fakat Markelov'u sevmemesinin, onunla evlenmemesinin asıl nedeni de onda en ufak bir estetik belirtisi görmemesiydi! Ne var ki Marianna kendine bile itiraf edemiyordu bunu; fakat içimizde en güçlü kalan şey de yarı kuşkulandığımız bir bilinmezdir zaten.

Günler işte böyle gergin, düzensiz geçiyordu, ama sıkıcı değildi.

---

46 Bir tür köy kooperatifi olan Selskoye Obşçina'nın yaygın olarak kullanılan diğer adı. (ç.n.)

Nejdanov'a tuhaf şeyler oluyordu. Kendinden, yaptığı işten, yani etkisiz kalmaktan hoşnut değildi; konuşmalarında hemen her zaman kendini yermenin öfkesi, sertliği vardı, oysa ruhunun ta derinlerinde bir yerlerde durum kötü değildi; hatta bir huzur hissediyordu orada. Bu köyün sakinliğinin, havasının, yazın, lezzetli yemeklerin, rahat bir yaşamın sonucu muydu, yoksa hayatında ilk kez kadın ruhuna yakın olmanın hazzını tatması mı? Bunu söylemek zordu; ama arkadaşı Silin'e yakınsa da –ki içtendi yakınması– kendini gerçekten rahat hissediyordu.

Gelgelelim bir gün Nejdanov'un bu ruh hali birden çok bozuldu.

O sabah Vasiliy Nikolayeviç'ten bir mektup almıştı. Vasiliy Nikolayeviç mektubunda, (gelecek talimatlarının yanında) Markelov'la birlikte hiç zaman geçirmeden Solomin adında biri ve Goluşkin adında S.'de yaşayan raskolnik bir tüccarla tanışıp anlaşmalarını istiyordu. Mektup Nejdanov'u huzursuz etti. Bir şey yapamamış olmasının sitemi vardı sanki mektupta. Bu arada uzun süredir içinde yalnızca sözcükler halinde kaynayan acı şimdi dışa vurmuştu.

Yemek vaktine doğru Kallomeytsev geldi. Sinirli, öfkeliydi. Neredeyse ağlamaklı bir sesle haykırıyordu:

— Demin gazetede nasıl bir haber okudum bilemezsiniz: Birkaç cani bir dostumu, Sırp prensi sevgili dostum Mihail'i Belgrad'da öldürmüş! Sert önlemler alınmazsa bu jakobenler, devrimciler işi buraya kadar vardırırlar işte!

Sipyagin bu iğrenç cinayetin "Sırbistan'daki varlıkları şüphe götüren" jakobenler tarafından işlenmemiş olabileceğini "belirtmeyi" uygun buldu; bunun Karageorgiyeviç taraftarlarından, Obrenoviç'in düşmanlarından birilerinin işi olabileceğini söyledi... Ama Kallomeytsev bir şey duymak istemiyor; ağlamaklı bir sesle öldürülen prensin onu çok sevdiğini, ona bir tüfek armağan ettiğini söyleyip duruyordu... İçini döküp biraz rahatladıktan sonra sonunda sözü yurt dışındaki

jakobenlerden yerli nihilistlere, sosyalistlere getirdi... ve ileri geri konuşmaya başladı. Modaya uyup gerçek bir Parislinin "Café Riche"te yemek yerken yaptığı gibi, büyük bir beyaz ekmek dilimini iki eliyle alıp çorba tabağının üzerinde, neye olursa olsun karşı çıkanların hepsini (tam olarak böyle dedi) parçalamak, yok etmek istediğini göstermek için ikiye böldü! Kaşığı ağzına götürürken de özellikle şöyle dedi: "Zamanıdır! Zamanı!" İçki servisi yapan uşağa boş kadehini uzatırken tekrarladı: "Zamanıdır! Zamanı!" Saygıyla Moskovalı büyük gazetecilerden söz ediyor ve dilinden Ladislas, Notre bon et cher Ladislas[47] sözleri düşmüyordu. Bu arada "Buyurun işte! Çözün bakalım düğümü! Bunu senin hesabına yazıyorum! Haydi bakalım!" demek ister gibi ikide bir Nejdanov'a bakıyordu. Nejdanov sonunda dayanamamış, biraz titrek (elbette korkudan değil), hırıltılı bir sesle gençlerin umutlarını, ilkelerini, ideallerini savunmaya başladı. Kallomeytsev hemen sesini yükseltti (öfkelendiğinde her zaman falsetto çıkardı sesi), kaba konuşmaya başladı. Sipyagin mağrur bir tavırla Nejdanov'dan yana çıktı, Valentina Mihaylovna da kocasına uydu. Anna Zaharovna Kolya'nın dikkatini kendisine çekmeye çalışıyor, alnının üzerine düşmüş bağcıklı başlığının altından kızgın bakışlarını odadakilerin üzerinde dolaştırıyordu. Marianna donup kalmış gibi kıpırdamadan oturuyordu.

Ama yirminci kez Ladislas adını duyunca Nejdanov'un yüzü birden kıpkırmızı oldu, avcunu masaya vurarak haykırdı:

— Bizim aristokratlarımız böyledir işte! Şu Ladislas'ın ne mene bir şey olduğunu biz bilmiyoruz sanki! Uşak ruhlu adamın tekinden başka bir şey değildir!

— A...a...a... vay canına... neler duyuyorum! –diye inledi Kallomeytsev öfkesinden kekeleyerek.– Kont Blasenkrampf ve Prens Kovrijkin gibi önemli kişilerin saygı duyduğu bir insan için nasıl böyle konuşabiliyorsunuz!

47 Ladislas, bizim iyi yürekli, sevgili Ladislas. (Fr.)

Nejdanov omuz silkti.

— Prens Kovrijkin'in, şu sıkı yandaşın onayı çok önemli sanki...

— Ladislas benim dostum! –diye bağırdı Kallomeytsev.– Arkadaşım... ve ben...

— Böylesi sizin için daha kötü, –diye sözünü kesti Nejdanov,– bu demektir ki, onun düşüncelerini paylaşıyorsunuz, o zaman sözüm aynı zamanda size...

Kallomeytsev öfkeden kuduruyordu.

— Na... nasıl? Ne dediniz? Benimle nasıl böyle konuşabiliyorsunuz? He... hemen şimdi sizi...

Nejdanov alaylı bir saygıyla bir kez daha kesti sözünü:

— *Şimdi* benimle ilgili ne yapmak uygun olurdu sizin için?

Sipyagin bu tartışmayı daha en başında kesmeseydi iki düşmanın bu kapışması nasıl biterdi Tanrı bilir. Bir devlet adamının ciddiyeti, ya da ev sahibi olma üstünlüğüyle sesini yükseltip sakin, kararlı bir tavırla masasında böyle ölçüsüz ifadeler işitmek istemediğini; uzun süredir her tür düşünceyi saygıyla karşılamayı kendine prensip (kutsal prensip, diye düzeltti sonra) edindiğini; dolayısıyla (burada armalı bir yüzük taktığı işaretparmağını havaya kaldırdı) ikisinin de terbiye ve görgü sınırını aşmamalarını ve Bay Nejdanov'un kendini tutamayıp biraz ileri gitmesini gençliğine verip hoş görebilecekse de, Bay Kallomeytsev'in onun gibi düşünmeyen insanlara (ve aynı zamanda toplumun refahına) duyduğu bu aşırı öfkeyle saldırmasını hoş göremeyeceğini söyledi. Sözlerini şöyle bitirdi:

— Benim çatımın altında, Sipyaginlerin çatısı altında jakoben de yoktur, köle de; yalnızca, birbirlerini iyice anladıktan sonra birbirlerine ellerini uzatan vicdanlı insanlar vardır!

Nejdanov ile Kallomeytsev sustu, ama birbirlerine ellerini uzatmadılar. Besbelli, birbirlerini anlama zamanı henüz gelmemişti. Tersine, o anda daha çok nefret ediyorlardı

birbirlerinden. Yemek tatsız, sıkıcı bir sessizlik içinde sona erdi. Sipyagin politik bir olay anlatmayı denemiş, ama yarım bırakmıştı. Marianna ısrarla önündeki tabağa bakıyordu. Nejdanov'un sözlerini onayladığını açıklamak istemiyordu, ama elbet korkudan değil! Her şeyden önce Sipyagina'ya açık vermek istemiyordu. Uyanık bakışlarını kendisine diktiğini hissediyordu. Gerçekten de Sipyagina gözlerini ondan ayırmıyordu, ondan ve Nejdanov'dan. Zeki kadın genç adamın beklenmedik çıkışına önce çok şaşırmış, sonra birden ayıvermişti... öyle ki, elinde olmadan "A!" diye fısıldamıştı. Birden Nejdanov'un, yakın zamana kadar avucunun içinde olan Nejdanov'un ondan uzaklaştığını fark etmişti. "Bir şeyler olmuş... Marianna mı yoksa? Evet, kesinlikle Marianna... Hoşlanıyor delikanlıdan... O da ondan..."

"Önlem almak gerekiyor," diye karara vardı nihayet. Bu arada Kallomeytsev öfkeden kuduruyordu. Hatta iki saat sonra kâğıt oynarken "Pas!" ya da "Satın alıyorum!" derken bile içi kabarıyor, olanları "umursamaz" görünmeye çalışsa da, boğuk sesinde incinmişliğin titreşimi hissediliyordu. Sadece Sipyagin kendinden epey memnundu. Etkili konuşması, kopmak üzere olan bir fırtınayı bastırmaya yetmişti... Latince biliyordu, Vergilius'un "Quos ego!"su[48] (Ben size!) yabancı değildi ona. Kendisini kasten Neptün'le kıyasladığı yoktu, ama bir tür sempati duyuyordu.

XV

Nejdanov ilk fırsatta gidip odasına kapandı. Hiç kimseyi, Marianna'dan başka hiç kimseyi görmek istemiyordu. Marianna'nın odası üst katın bir ucundan ötekine uzanan aynı koridorun sonundaydı. Nejdanov yalnızca bir kez, (o

48 Vergilius'un *Aeneid* (I,135) eserinden. Neptün'ün rüzgârlara küstahlıkları yüzünden gözdağı verdiği dizelerden. (ç.n.)

da birkaç dakika için) gitmeyi düşünmüştü oraya. Kapısını çalarsa Marianna kızmazmış, hatta kendisi de onunla konuşmak istiyormuş gibi geliyordu ona. Vakit hayli geçti, saat dokuz olmak üzereydi. Yemekte olanlardan sonra ev sahipleri onu serbest bırakmışlardı, Kallomeytsev'le kâğıt oynamayı sürdürüyorlardı. Valentina Mihaylovna birkaç kez sormuştu Marianna'yı, çünkü masadan kalkılınca hemen arkasından o da ortadan kaybolmuştu. Özellikle, herhangi bir kimseye sormuyormuş, daha çok, genelde bir şeye çok şaşırmış birinin yaptığı gibi, duvarlarla konuşuyormuş gibi, önce Rusça, sonra Fransızca "Marianna Vikentyevna nereye kayboldu?" diye sormuş, ama sonra o da oyuna katılmıştı.

Nejdanov odasında birkaç kez volta attı, sonra koridora çıkıp Marianna'nın odasına kadar yürüdü, hafifçe kapısını tıklattı. İçeriden cevap gelmedi. Bir kez daha tıklattı, kapıyı açmayı denedi... Kilitliydi. Ama odasına dönüp bir sandalyeye yeni oturmuştu ki, odasının kapısı hafiften gıcırdadı ve Marianna'nın sesi duyuldu:

— Aleksey Dmitriç, odamın kapısını çalan *siz* miydiniz?

Birden ayağa fırladı Nejdanov, koridora çıktı. Marianna kapının önünde, yüzü bembeyaz, kıpırdamadan, elinde bir mumla duruyordu.

— Evet... bendim... –diye fısıldadı Nejdanov.

— Gelin, –dedi Marianna; koridorda ilerledi ama odasına varmadan durdu, alçak bir kapıyı itti. Nejdanov küçük, boş sayılabilecek bir oda gördü.– İyisi mi buraya girelim Aleksey Dmitriç, burada kimse rahatsız etmez bizi, –dedi Marianna.

Nejdanov odaya girdi. Marianna mumu pencerenin önüne koyup Nejdanov'un yanına geldi.

— Neden özellikle beni görmek istediğinizi anlıyorum, –diye başladı Marianna,– bu evde yaşamak çok ağır geliyor size, bana da öyle.

— Evet Marianna Vikentyevna,– diye karşılık verdi Nejdanov.– Sizi görmek istedim, ama sizinle yakınlaştığımdan beri bu evde yaşamak ağır gelmiyor bana.

Marianna dalgın dalgın gülümsedi.

— Teşekkür ederim Aleksey Dmitriç, peki söyleyin bana, bütün bu çirkinliklerden sonra burada kalacak mısınız?

— Sanırım artık tutmazlar beni, işten çıkarırlar! –dedi Nejdanov.

— Yani kendiniz ayrılmayacak mısınız?

— Kendim... Hayır.

— Neden?

— Gerçeği öğrenmek ister misiniz? Çünkü *siz* buradasınız.

Marianna başını önüne eğdi, odanın köşesine doğru biraz çekildi.

Nejdanov devam etti:

— Ayrıca burada kalmak zorundayım. Hiçbir şeyden haberiniz yok, ama size her şeyi anlatmak zorunda olduğumu hissediyorum, bunu istiyorum da. –Marianna'ya doğru yürüdü, elini tuttu, ama Marianna karşılık vermedi, yalnızca yüzüne baktı; Nejdanov ani, güçlü bir heyecanla birden sesini yükseltti:– Beni dinleyin! Beni dinleyin!

Sonra odada bulunan iki üç sandalyeden birine oturmadan, Marianna'nın karşısında durup onun elini avucunda tutmayı sürdürerek coşkuyla, heyecanla, kendisinden hiç beklemediği bir tutkuyla Marianna'ya planlarını, niyetini ve onu Sipyagin'in önerisini kabul etmek zorunda bırakan nedeni; ilişkilerini, tanıdıklarını, geçmişini, gizli her şeyini, hiç kimseye açmadığı her şeyi anlattı! Aldığı mektuplardan, Vasiliy Nikolayeviç'ten, her şeyden, Silin'den bile söz etti! Şimdiye kadar Marianna'ya sırlarını açmadığı için kendine sitem ediyor, ondan özür diler gibi çabuk çabuk, hiç duraksamadan, hiç tereddüt etmeden konuşuyordu. Marianna dikkatle, heyecanla dinliyordu onu. Başlangıçta şaşkındı... Ama çabuk geçmişti şaşkınlığı. Minnettarlık, gurur, sadakat,

kararlılık, o anda ruhuna dolan duygulardı. Yüzü, gözlerinin içi ışıl ışıldı; öteki elini Nejdanov'un elinin üstüne koydu, dudakları coşkuyla aralandı... Bir anda müthiş güzelleşmişti!

Nejdanov kendisi için öylesine değerli, öylesine tanıdık bu yüzün karşısında nihayet sustu.

Derin derin iç geçirdi... Dudaklarından, güçlükle işitilen bir fısıltı döküldü:

— Ah, her şeyi size anlatmakla ne iyi ettim!

— Evet, iyi oldu... iyi oldu! –diye tekrarladı Marianna da fısıldayarak. Elinde olmadan onun gibi fısıldamıştı.– Demek benim de sizden olduğumu biliyorsunuz, –diye devam etti,– benim de sizin yararlı amacınıza hizmet etmek istediğimi, gereken her şeyi yapmaya hazır olduğumu, nereye emrederlerse oraya gideceğimi, bütün ruhumla sizin istediğiniz şeyi istediğimi biliyorsunuz demek...

Sonra o da sustu. Bir sözcük daha edecek olsa gözyaşlarına boğulacaktı. Sağlam kişiliği bir anda balmumu gibi yumuşamıştı. O anda bir şeyler, bir fedakârlık, hemen bir fedakârlık yapma coşkusu vardı içinde.

Kapının dışından birinin dikkatli, çabuk, yumuşak ayak sesi geldi.

Birden doğruldu Marianna, ellerini çekti, bir anda değişti, neşelendi. Yüzünde küçümser, cesur bir ifade belirdi.

Her sözcüğü kapının dışında rahat duyulacak kadar yüksek sesle şöyle dedi:

— Şu anda bizi gizlice kimin dinlettiğini biliyorum. Bayan Sipyagina dinletiyor... Ama zerre umurumda değil.

Ayak sesleri kesildi.

— Nasıl olacak? –dedi Marianna Nejdanov'a.– Ne yapmalıyım? Nasıl yardımcı olacağım size? Söyleyin... hemen söyleyin bana! Ne yapacağım?

— Ne mi? –dedi Nejdanov.– Şu anda bilemiyorum... Markelov'dan bir mektup aldım...

— Ne zaman? Ne zaman?

— Bu akşam. Yarın onunla birlikte fabrikaya, Solomin'i görmeye gitmem gerekiyor.

— Evet... evet... Markelov da harika biridir! Gerçek bir dosttur!

— Benim gibi mi yani?

Marianna Nejdanov'un gözlerinin içine baktı.

— Hayır, öyle değil!

— Nasıl?

Marianna birden başını öte yana çevirdi.

— Ah! Benim için ne ifade ettiğinizi, şu anda neler hissettiğimi bilmiyor musunuz yani?

Nejdanov'un kalbi hızla çarpmaya başlamıştı, elinde olmadan başını eğdi. Onu, bu yersiz yurtsuz bedbaht genci seven, ona güvenen, onunla aynı amaca yürümeye hazır bu kız, bu harika kız, Marianna, Nejdanov için o anda dünyadaki iyi ve dürüst her şeyin, tatmadığı aile, kız kardeş, kadın sevgisinin, vatan, mutluluk, mücadele, özgürlük sevgisinin ta kendisiydi!

Başını kaldırdı, Marianna'nın tekrar ona diktiği gözlerini gördü...

Ah, bu gözlerin aydınlık, harika bakışı nasıl işlemişti ruhunun derinliklerine!

— Neyse, yarın gidiyorum... –dedi kararsızlıkla.– Döndüğümde söyleyeceğim... size... (birden, Marianna'ya "siz" demek yadırgatıcı gelmişti) öğrendiklerimi, ne karar verileceğini... Bundan böyle neler yapacağımı, neler düşündüğümü... her şeyi önce... sen... öğreneceksin.

— Ah, dostum benim! –diye haykırdı Marianna ve yine Nejdanov'un elini tuttu.– Ben de sana aynı şeyi yapacağıma söz veriyorum!

Bu "sana" sözcüğünü öylesine sade, kolayca söylemişti ki, sanki başka bir anlamı olamazdı, bu yalnızca arkadaşça bir "sen" hitabıydı.

— Peki o mektubu görebilir miyim?

— İşte burada.

Marianna çabucak bir göz attı mektuba ve neredeyse derin bir saygıyla baktı Nejdanov'a.

— Böyle önemli görevler mi veriyorlar sana?

Nejdanov gülümsedi, mektubu cebine koydu.

— Çok tuhaf, –dedi,– öyle ya, birbirimize aşkımızı itiraf etmiş oluyoruz, seviyoruz birbirimizi... oysa bu konuda aramızda tek sözcük geçmedi.

— Hangi konuda? –diye fısıldadı Marianna.

Ve birden Nejdanov'un boynuna atıldı, başını omzuna sıkı sıkı bastırdı... Ama öpüşmediler bile. Bu çok bayağı ve bir şekilde aşırı kaçardı; en azından o anda ikisine de öyle gelmişti... Birbirlerinin ellerini kuvvetle sıkarak hemen ayrıldılar.

Marianna dönüp pencerenin kenarına koyduğu mumu almaya gitti, ancak o zaman bir tuhaflık hissetti. Mumu söndürdü, koyu karanlık koridorda hızlı adımlarla odasına yürüdü, soyunup nedense pek hoşuna giden aynı karanlıkta yatağına girdi.

XVI

Sabah uyandığında Nejdanov akşam olanlarla ilgili en ufak bir utanç hissetmiyordu, tersine çoktan yapması gereken bir şeyi yapmanın verdiği sevinçle doluydu içi. Sipyagin'den iki gün izin isteyip (Sipyagin hemen, ama sert bir tavırla kabul etmişti bu isteğini) Markelov'a gitti. Yola çıkmadan Marianna ile görüşmeyi başarmıştı. Marianna da akşam olanlardan hiç utanmıyor, huzursuz olmuyordu. Sakin ve kararlı görünüyor, ona rahatlıkla "sen" diyebiliyordu. Heyecanlandığı tek şey Nejdanov'un Markelov'dan öğrenecekleriydi ve her şeyi kendisine de anlatmasını istiyordu.

— Elbette anlatacağım, –dedi Nejdanov.

Bunu söylerken şöyle geçiriyordu içinden: "Öyle ya, neden çekineceğiz? Birbirimize yaklaşmamızda kişisel duy-

gularımız rol oynadı... ayrıca, bir daha ayrılmamak üzere bağlandık birbirimize. Dava uğruna mı? Evet, davamız uğruna!"

Böyle düşünüyordu Nejdanov ve düşüncelerinin ne kadarının gerçek, ne kadarının gerçekdışı olduğuyla hiç ilgilenmiyordu.

Markelov'u yine yorgun, sıkıntılı buldu. Sade bir yemekten sonra, o bildiğimiz arabaya binip (daha önce hiç yana koşulmamış çok genç bir atı bir köylüden kiralık almışlardı, çünkü Markelov'un atı hâlâ aksıyordu) Solomin'in yaşadığı, tüccar Faleyev'in büyük iplik fabrikasına gittiler. Nejdanov merak içindeydi: Son zamanlarda hakkında çok şey duyduğu Solomin'le tanışmayı çok istiyordu. Solomin, Markelov'la Nejdanov'un geleceğinden haberdardı. Markelov'la Nejdanov fabrikanın kapısına geldiklerinde kendilerini tanıttılar, hemen "üretim müdürünün" ek binadaki odasına götürdüler onları. Solomin'in odası berbat görünüyordu. Kendisi fabrika binasının içinde bir yerlerdeydi; işçilerden biri koşarak ona haber vermeye gittiğinde Nejdanov'la Markelov pencereye yaklaşıp çevreye bakmaya başladılar: Fabrikada işlerin çok iyi gittiği belliydi, her yer mal yığılıydı. Her yandan aralıksız çalışan makinelerin uğultusu geliyordu. Makineler pofurduyor, takırdıyor, tezgâhlar gıcırdıyor, çarklar uğulduyor, kayışlar şakırdıyor, el arabaları, fıçılarla yüklü arabalar hızla geçip gözden kayboluyordu; komutlar, çıngırak sesleri, ıslıklar duyuluyordu; gömleklerinin beli kuşaklı ustalar, saçlarını ince deri şeritlerle toplamış, basma entarili işçi kızlar aceleyle oraya buraya koşturuyorlardı; arabalara koşulu atlar kıpırdanıp duruyordu... Bin insan gücü, gerilmiş bir tel gibi uğulduyordu her yanda. Her şey belli bir düzen içinde, mantıklı, ustaca yapılıyordu. Fakat yalnızca güzel görünüm ya da düzen, hatta derli topluluk değildi burada eksik olan. Tersine, her yanda bir boş vermişlik, pislik, is hüküm sürüyordu. Şurada bir pencerenin camı kırıktı, şurada bir do-

lap yan yatmış, tahtaları dökülüyordu, ardına kadar açık bir kapı uyuyakalmış gibi öylece duruyordu. Gökkuşağı renklerini yansıtan çamurla kaplı, kara bir su birikintisi avlunun ortasında parlıyordu. Daha ötede sağa sola atılmış kerpiç yığınları göze çarpıyordu; hasır, kilim parçaları, kırık sandıklar, ip parçaları yerlerde sürünüyordu; tüyleri dökülmüş köpekler sarkık karınlarıyla ortalıkta dolaşıyor, havlamaya bile tenezzül etmiyorlardı; sundurmanın altında kocaman karınlı, saçı başı karışık, yüzü gözü is içinde dört yaşlarında bir çocuk oturuyor, hemen yanındaki, alacalı bir sürü yavrusuyla lahana koçanlarını kemirmekte olan, onun gibi is içinde bir domuzla dünyada yalnız bırakılmış gibi umutsuzca ağlıyordu; gerili bir ipte delik çamaşırlar sallanıyordu... Her yanda pis bir koku, boğucu bir hava vardı! Rusya'da fabrikalar böyledir; Alman, Fransız iplik fabrikalarına benzemezler.

Nejdanov dönüp Markelov'un yüzüne baktı.

— Solomin'in üstün özelliklerinden bana öyle çok söz ettiler ki, ne yalan söyleyeyim, bu düzensizlik şaşırttı beni. Böyle bir durumla karşılaşmayı hiç beklemiyordum.

— Düzensizlik falan yok burada, –diye karşılık verdi Markelov sıkıntıyla.– Rus insanının derbederliği işte... Yine de milyonluk iş! Solomin'in hem işine hem de patronuna karşı kendini eski usullere uydurması gerekiyor. Faleyev'le ilgili bilginiz var mı?

— Hiç yok.

— Moskova'nın en zenginlerindendir. Tam anlamıyla bir burjuva!

O sırada Solomin girdi odaya. Nejdanov fabrika gibi, onu görünce de hayal kırıklığına uğradı. Solomin ilk bakışta bir Fin ya da İsveçliye benziyordu. Uzun boylu, sarışın, sıska, geniş omuzluydu; sarıya çalan yüzü uzundu, burnu küçük ve yassı, gözleri ufak, yeşilimsi, bakışı sakin, dudakları iri ve öne çıkıktı; dişleri bembeyazdı, yine iri, çukurlu çenesi hafif sakallıydı. Bir makinist, bir ateşçi gibi giyinmişti: Üzerinde cepleri

sarkık bir ceket, başında ezik bir muşamba kasket, boynunda yün atkı, ayaklarında katrana bulanmış çizmeler vardı. Yanında, topuklarına kadar uzanan basit bir kaftan giymiş, yüzünden son derece hareketli bir Çingene'ye benzeyen, simsiyah gözleri keskin bakışlı (odaya girer girmez Nejdanov'a dikmişti bakışını) Pavel diye biriyle gelmişti... Markelov'u daha öncesinden tanıyordu. Solomin'in yardımcısıydı.

Solomin hiç acele etmeden iki ziyaretçinin yanına yaklaştı. Nasırlı, kemikli elini ikisine de bir şey söylemeden uzattı, masanın gözünden kapalı bir zarf çıkarıp, yine bir şey söylemeden Pavel'e verdi. Pavel zarfı alır almaz odadan çıktı. Sonra şöyle bir gerindi Solomin, öksürdü; elinin bir hareketiyle kasketini ensesinden atıp boyalı küçük bir iskemleye oturdu, Markelov'la Nejdanov'a aynı kanepede yer gösterdi:

— Buyurun!

Markelov önce Nejdanov'la Solomin'i tanıştırdı; Solomin bir kez daha elini uzattı. Daha sonra Markelov "iş"i anlatmaya başladı, Vasiliy Nikolayeviç'in mektubundan söz etti. Nejdanov mektubu Solomin'e verdi. Solomin mektubu dikkatle, hiç acele etmeden, gözlerini satırlar üzerinde dolaştırarak okurken Nejdanov ona bakıyordu. Solomin pencerenin yakınında oturuyordu. Artık ufka doğru hayli alçalmış güneşin yatay, parlak ışığı onun hafif terli yanık yüzünü, üzerlerinde altın rengi sayısız noktalar oluşturarak, tozlu sarı saçlarını aydınlatıyordu. Mektubu okurken burun delikleri açılıp kapanıyor, dudakları bir şey söyler gibi kıpırdıyordu. Mektubu iki elinde sıkıca, yukarıda tutuyordu. Nedense bütün bunlar Nejdanov'un çok hoşuna gitmişti. Solomin mektubu Nejdanov'a geri verdi, gülümsedi, tekrar Markelov'u dinlemeye başladı. Markelov anlattı, anlattı, sonunda sustu.

— Bakın ne diyeceğim, –diye başladı Solomin, sesi biraz kısık, ama sağlıklı ve güçlüydü, bu da hoşuna gitmişti Nejdanov'un,– benim burası pek uygun değil; size gide-

lim... topu topu yedi versta yol. Nasıl olsa arabayla geldiniz değil mi?

— Evet.

— Eh... umarım bana da yer vardır. Bir saat sonra işim bitecek. Rahat rahat konuşuruz. –Nejdanov'a döndü:– Sizin de zamanınız vardır umarım?

— Ertesi güne kadar.

— Çok güzel! Geceyi onun evinde geçiririz. Olur mu Sergey Mihayloviç?

— Soruya bakın! Elbette olur.

— Pekâlâ... hemen geliyorum. Önce izin verin, biraz temizleneyim.

— Fabrikada işler nasıl? –diye sordu Markelov anlamlı anlamlı.

Solomin etrafına bakındı.

— Konuşuruz, –diye tekrarladı yine.– Bekleyin... hemen geliyorum... Bir şey unutmuşum.

Solomin odadan çıktı. Nejdanov üzerinde bıraktığı iyi izlenim olmasaydı, belki Markelov'a: "Yan çizmiyor ya bu?" diye sorardı. Oysa hiç böyle bir şey geçmedi aklından.

Bir saat sonra işçiler kocaman binanın bütün katlarının merdivenlerinden gürültüyle inmeye, bütün kapılarından çıkmaya başladıklarında Markelov, Nejdanov ve Solomin arabayla avlu kapısından çıkıyordu.

Solomin'i avlu kapısına kadar geçiren Pavel arkasından seslendi:

— Vasiliy Fedotıç! Devam edelim mi?

— Yavaş yavaş... –diye karşılık verdi Solomin ve yanındakilere açıklama yaptı:– Küçük bir gece operasyonu var da...

Borzenkovo'ya geldiler, –daha çok nezaketen– yemek yediler, sonra sigaralarını tüttürdüler; sonra, başka hiçbir ulusta bu ölçüde görülmeyen, Rus halkına özgü o bitmek tükenmek bilmeyen konuşmalar başladı. Bununla birlikte, Nejdanov burada da Solomin'de beklediğini bulamadı. Çok

az konuşuyordu... o kadar az ki, hiç konuşmadığını söylemek bile mümkündü. Ama büyük bir dikkatle dinliyor, bir düşüncesini ya da fikrini açıklayacak olursa da bu mantıklı, anlamlı ve çok kısa oluyordu. Anlaşıldığı kadarıyla, Solomin Rusya'da bir devrimin yakın olduğu düşüncesinde değildi. Ne var ki, kendi düşüncesini başkalarına aşılamak istemediği için, onların bir şeyler yapmasına engel olmuyor, onları uzaktan değil ama kenardan izliyordu. Petersburg devrimcilerini iyi tanıyordu, bir ölçüde onlara hak da veriyordu, çünkü o da halktan biriydi. Ama halksız "hiçbir şey yapılamayacağı" ve uzun uzun hazırlanması gereken bu halkın ister istemez (öyle ya da böyle) dışarıda kalmasını da anlıyordu. İşte bunun içindir ki, birtakım hinoğluhinler, düzenbazlar gibi yapmıyor; kendini de, başkalarını da felakete sürüklemek istemeyen aklı başında bir insan gibi kenarda duruyordu. Ama dinliyordu... neden dinlemeyecekti, yeri gelirse bir şeyler de öğrenecekti... Solomin bir rahip yardımcısının tek oğluydu: Beş kız kardeşi vardı. Hepsi de rahip yardımcılarıyla evliydi. Ama o ciddi, kafası çalışan biri olan babasının onayını alarak papaz okulundan ayrılmış, matematikle, özellikle de mekanikle ilgilenmiş, onu oğlu gibi seven, iki yıl kaldığı, orada İngilizce öğrendiği Manchester'e gitmesini sağlayan bir İngiliz'in fabrikasına girmişti. Moskovalı tüccarın fabrikasına yakın bir zaman önce girmişti. Kendinden altta olanlardan çok şey istiyor olsa da (İngiltere'de öyle görmüştü çünkü) işçiler onu seviyordu: "Bizden, iyi biri!" diyorlardı. Babası ondan çok memnundu, onun "aklı başında" olduğunu, ama evlenmeye hiç yanaşmadığı için üzgün olduğunu söylüyordu.

Markelov'un evinde gece konuşurlarken, daha önce de söylediğimiz gibi, Solomin hemen hep susuyordu, ama Markelov fabrika işçileriyle ilgili umutlarından söz etmeye başlayınca Solomin her zamanki özlü konuşmasıyla, Rusya'da fabrika işçilerinin yurt dışındakilere benzemediğini, çok yumuşak başlı olduklarını söyledi.

— Ya köylüler? –diye sordu Markelov.

— Köylüler mi? Onların arasında da toprak ağaları çoğaldı, ağalar da yalnızca kendi çıkarlarını düşünür; geri kalanlarsa koyundur, cahildir.

— Öyleyse nereden bulacağız?

Solomin gülümsedi.

— Arayın, bulursunuz.

Neredeyse sürekli gülümsüyordu. Gülümsemesi de kurnazlıktan uzak, ama her şeyi gibi, nedensiz değildi. Nejdanov'a özellikle yakın davranıyordu: Genç öğrenci onda ilgi, handiyse şefkat uyandırmıştı.

O geceki sohbette Nejdanov birden heyecanlanmış, coşmuştu; Solomin sessizce ayağa kalkmış, sallantılı yürüyüşüyle odayı bir baştan bir başa arşınlamış, Nejdanov'un başının hemen arkasındaki açık pencereyi kapamıştı...

Berikinin şaşkın bakışına karşılık, iyi niyetle mırıldanmıştı:

— Üşütmeyesiniz...

Nejdanov Solomin'e, ona verilen fabrikada ne gibi sosyal fikirler geliştirmeye çalışacağını; işçilerin kâra ortak olmaları konusunda bir şeyler yapmak niyetinde olup olmadığını sordu.

— Benim istediğim bu! –diye cevap verdi Solomin.– Bir okul, küçük bir revir edindik... ama patron ayı gibi direniyor!

Ancak bir kez hiç de şakaya gelmeyecek biçimde öfkelendi Solomin, güçlü yumruğunu masaya öyle bir indirdi ki, mürekkep hokkasının yanındaki ağırlık taşı da dâhil, masanın üzerinde ne var ne yok, hepsi hopladı. Mahkemede bir haksızlıktan, işçi birliğine yapılan bir baskıdan söz etmişlerdi ona...

Nejdanov'la Markelov ona işe nasıl "girişileceğini", planın nasıl uygulanacağını anlatırlarken Solomin ağzını açıp bir şey söylemeden dikkatle, hatta saygıyla dinliyordu onla-

rı. Bu konuşma gecenin dördüne kadar devam etti. Ne çok, ne çok şey anlattılar ona! Markelov bu arada, yorulmak nedir bilmeden sürekli köy kent dolaşan Kislyakov'dan, onun gün geçtikçe birbirinden daha ilginç olan mektuplarından söz etmiş, bu mektuplardan bazılarını Nejdanov'a göstereceğini, hatta onları eve götürmek üzere kendisine vereceğini söylemişti. Çünkü mektuplar çok ayrıntılı, rahat okunamayacak bir el yazısıyla yazılmıştı; ayrıca çok önemli yerleri vardı, kimi yerlerinde hiç de hafif olmayan sosyal içerikli şiirler bile bulunuyordu! Kislyakov'dan erlere, yaverlere, Almanlara geçti Markelov, nihayet kendi topçuluk yazılarına vardı. Heine, Börne ve Proudhon'daki karşıtlıklardan, sanatta realizmden söz etti. Solomin dikkatle dinliyor, dişe dokunan tek sözcük söylemeden sigarasını tüttürmeyi sürdürüyor, devamlı gülümsüyordu. İşin aslını herkesten iyi anlar gibiydi.

Saat gecenin dördünü vurdu... Nejdanov ile Markelov yorgunluktan zor ayakta duruyorlardı, ama Solomin hâlâ dinçti! Arkadaşlar odalarına çekildi, ama daha önce ertesi gün propaganda çalışmaları için kente, raskolnik tüccar Goluşkin'e gitmeye karar verdiler. Goluşkin yeni taraftarlar bulacağına söz vermişti! Solomin bunu kuşkuyla karşılamış, Goluşkin'e gitmenin ne gereği olduğunu sormuş, ama sonunda buna değeceğini kabul etmişti.

XVII

Kız kardeşi Bayan Sipyagina'nın uşaklarından biri ona mektup getirdiğinde Markelov'un konukları hâlâ uyuyordu. Valentina Mihaylovna mektubunda çiftlikle ilgili önemsiz birtakım şeylerden söz ediyor, kendisinden aldığı kitabı geri göndermesini rica ediyordu. O arada, aklına gelmiş gibi de, mektubun altına çok "komik" bir not düşmüştü:

Eski gözdesi Marianna öğretmen Nejdanov'a, öğretmen de Marianna'ya sevdalanmışlardı. Valentina Mihaylovna duyduğu bir söylentiyi de haber vermiyordu ağabeyine, her şeyi kendi gözleriyle görmüş, kendi kulaklarıyla işitmişti. Markelov'un yüzü geceden beter kararmıştı... Ama mektubu getiren uşağa bir şey söylemedi, kitabı verdi ve o sırada üst kattan inmekte olan Nejdanov'u görünce bir şey olmamış gibi selamlaştı, hatta söz verdiği gibi Kislyakov'un mektuplarını ona verdi, ama yanında durmayıp "çiftliği" dolaşmaya gitti. Nejdanov odasına döndü, Markelov'un verdiği mektuplara şöyle bir göz gezdirdi. Genç propagandist Kislyakov mektuplarında sürekli kendinden, kendi deyimiyle, çarpıcı çalışmalarından bahsediyordu. Son bir ayda on bir kasabayı dolaşmış, dokuz kentte, yirmi dokuz büyük köyde, elli küçük köyde, bir çiftlikte, sekiz fabrikada bulunmuştu. On altı geceyi samanlıklarda, bir geceyi at ahırında, bir geceyi de inek ahırında (bu arada parantez içinde, *nota bene* ibaresiyle pirelerin onu yemediğini belirtiyordu) geçirmişti; toprak damlara, işçilerin koğuşlarına girip çıkmış, her yerde insanların gözünü açmış, onlara akıl vermiş, kitaplar dağıtmış, yolunun düştüğü her yerden bilgi toplamış; bazı bilgileri yerinde not edememiş, yeni bir hatırlatma yöntemiyle aklında tutmuş; uzun on dört, kısa yirmi sekiz, (bazıları kurşun kalemle, biri kanla, biri suda eritilmiş kurumla olmak üzere) on sekiz mektup yazmış; bütün bunları başarabilmesinin sebebi de, Quentin Jonnson'ın, Sverlitski'nin, Karrelius ve öteki yazarların, istatistikçilerin zamanı sistematik kullanma prensiplerini incelemiş, öğrenmiş olmasıymış. Sonra sözü tekrar kendine, geleceğinin parlak olduğuna, Fourier'nin tutku teorisinin ne olduğuna, neler içerdiğine getiriyordu. Daha sonra, "toprağı" ilk olarak kendisinin bulduğunu, "bu dünyadan hiçbir iz bırakmadan göçmeyeceğini", henüz yirmi iki yaşında bir gencin yaşamın ve bilimin sorunlarını nasıl çözdüğüne şaştığını yazı-

yor, Rusya'yı altüst edeceğini, hatta onu "sarsacağını" iddia ediyordu! Yazdıklarını "Dixi!!" diye bağlıyordu. Bu Dixi sözcüğü sık geçiyordu Kislyakov'un mektuplarında, hem de her zaman iki ünlem işaretiyle. Mektuplardan birinde, bir kıza şöyle başlayan sosyal içerikli bir şiir de vardı:

Beni sevme; düşünceyi sev!

Nejdanov, Bay Kislyakov'un kendini bu kadar övmesine de, Markelov'un böylesine iyi niyetli olmasına da şaşıyordu... Ama bir yandan da şöyle düşünüyordu: "Estetiği çıkar! Bay Kislyakov yararlı da olabilir." Üç arkadaş yemek odasında çay masasında buluştular. Ama geceki konu tekrar açılmadı. Hiçbirinin içinden konuşmak gelmiyordu... Ama sakin, sessiz oturan yalnızca Solomin'di. Nejdanov da, Markelov da heyecanlı görünüyordu. Çaydan sonra birlikte köye gittiler. Markelov'un küçük bir sandığın üzerinde oturan yaşlı hizmetçisi efendisini hüzünlü bakışlarla yolcu etmişti.

Nejdanov'un tanışacağı tüccar Goluşkin eski dine bağlı Fedoseyevcilerden,[49] ilaç ticaretiyle zengin olmuş bir tüccarın oğluydu. Babasının varlığını önemsediği yoktu, çünkü –deyim yerindeyse– uçarı, Rus tarzı bir zevk adamıydı, ticaretten hiç anlamazdı. Kırk yaşlarındaydı, oldukça sağlam yapılıydı, çirkin, çilli bir yüzü, domuzlarınki gibi küçük gözleri vardı; çok hızlı konuşuyor, konuşurken sözcükleri birbirine karıştırıyordu; sürekli elini kolunu sallıyor, küçük adımlar atarak yürüyordu... Hafif aptal, şımarık, kendini aşırı beğenmiş bir delikanlı izlenimi veriyordu. Pek kültürlü olduğunu sanıyordu, çünkü Almanlar gibi giyiniyor, biraz pis de olsa, rahat yaşıyor, zenginlerle arkadaşlık ediyordu... Tiyatroya gidiyor, Fransızcayı andıran bir dilde anlaştığı dansçıları himayesine alıyordu. Ünlü olma tutkusu vardı:

49 Fedoseyevcilik: Kurucusu Feodosiy Vasilyev olan (17. yy.), evlenmeyi, Çar için dua etmeyi yasaklayan bir tarikat. (ç.n.)

Dünyada herkes tanımalı seni Goluşkin! Suvorov, Patyomkin[50] neyse, Kapiton Goluşkin de odur! Aileden gelme cimriliğini yenen bu tutkusu (gurur duyarak söylediği gibi) onu muhalif olmaya (daha önce doğrudan "pozisyon almaya" diyordu, ama daha sonra bunun muhalefet olduğunu öğretmişlerdi ona), nihilistlere katılmaya kadar götürmüştü onu: Son derece aşırı söylemlerde bulunuyor, ailesinin de içinde olduğu eski dine bağlı olanlarla alay ediyor, oruç zamanı yasak olan şeyler yiyor, kâğıt oynuyor, su gibi şampanya içiyordu. Üstelik bütün bunlar başına hiçbir iş açmıyordu, çünkü şöyle diyordu: "Gereken her yerde satın alınmış adamlarım var, bütün ağızlar kapalı, bütün delikler, bütün kulaklar tıkalı." Duldu, çocuğu yoktu; kız kardeşinin çocukları yaltaklanarak, titreyerek dört dönüyorlardı çevresinde... Ama kendisi onların kara cahil mankafalar, barbarlar olduğunu söylüyordu, neredeyse gözüne görünmelerini bile yasaklamıştı. Hayli kötü durumda, büyük, taş bir evde oturuyordu. Odalarındaki eşyalar yurt dışındandı, ama bu eşyalar arasında renkli sandalyeler ve muşamba bir sedirden başka bir şey yoktu. Duvarlarda tablolar, hem de güzel tablolar vardı: Sarı peyzajlar, leylak rengi deniz manzaraları, Moller'in "Öpücük"ü, dizleri, dirsekleri kırmızı, çıplak, şişman kadınlar. Gerçi Goluşkin'in bir ailesi yoktu, ama evinde bir sürü hizmetçi, birçok sığıntı vardı: Ama cömertliğinden değil, yine ünlü olma tutkusundan, birilerine bağıra çağıra emirler verme arzusundan evinde bulunmalarına göz yumuyordu. Karşısındakini etkilemek istediğinde, "Benim adamlarım" diye söz ederdi onlardan. Kitap okumazdı, ama bilimsel deyimleri çok iyi hatırlar, hiç unutmazdı.

Gençler Goluşkin'i çalışma odasında buldular. Üzerinde uzun bir palto, ağzında sigara, gazete okuyormuş gibi ya-

50 Aleksandr Vasilyeviç Suvorov: Ulusal kahraman, Rus komutan. Komutanlığı süresince altmıştan fazla savaşta hiç yenilmedi. Grigori Aleksandroviç Patyomkin (1739-1791) Rus devlet adamı. (ç.n.)

pıyordu. Gelenleri görünce hemen ayağa fırladı, telaşlandı, yüzü kıpkırmızı oldu, hemen yiyecek bir şeyler getirmeleri için seslendi, bir şey sordu, bir şeye güldü, bütün bunları çok değişik bir yüz ifadesiyle yapmıştı. Nejdanov'un öğrenci olduğunu öğrenince tekrar güldü; bir kez daha sıktı elini ve şöyle dedi:

— Çok güzel! Çok harika! Çoğaldık artık... Bilgi aydınlık, bilgisizlik ise karanlıktır. Ben pek bilgili değilimdir, ama kafam çalışır, bu yüzden de başarılıyım!

Nejdanov'a, Bay Goluşkin mahcup olmaktan çok korkuyor gibi gelmişti... Gerçekten de öyleydi. İlk kez karşılaştığı konuklarına bakarken aklından şöyle geçmişti: "Hele dur bakalım, Kapiton kardeş! Yüzükoyun çamura düşme de!" Ama... çabuk toparladı kendini ve aynı telaşlı, peltek, karmakarışık konuşmasıyla Vasiliy Nikolayeviç'ten, onun kişiliğinden, pro...pa...ganda... nın (bu sözcüğü çok iyi biliyordu, ama böyle heceleyerek söylemişti) öneminden; kendisinin, Goluşkin'in güvenilir yeni bir genç bulduğundan söz etmeye başladı. Şöyle diyordu: "Galiba neşteri... neşteri (bunu söylerken, kaşını bile oynatmayan Markelov'a bakmıştı) vurmanın zamanı yakın artık." Sonra Nejdanov'a dönüp en az büyük haberci Kislyakov gibi kendini övmeye başladı. Sözde başına buyrukluğu, insanları küçümsemeyi uzun zaman önce bırakmış, proleterlerin (bu sözcüğü hiç unutmuyordu) haklarını çok iyi biliyormuş, kendisi ticareti bırakmış, (sermayesini büyütmek için) banka operasyonlarıyla ilgilense de, çünkü bu devirde sermayesinin büyümesi çok yararına olduğundan... toplumun yararına, yani halkın yararına olduğundan bankalarla çalışıyormuş... ama Goluşkin olarak kendisinin gözünde, aslında paranın hiç önemi yokmuş! Bu sırada yiyecek bir şeyler getiren uşak girmişti odaya; Goluşkin pek anlamlı bir tavırla haykırarak ortadan sordu: "Birer kadeh atsak mı ne dersiniz?" Ve ilk olarak kendisi bir kadeh biber votkasını "devirdi".

Konuklar yiyeceklere uzandı. Goluşkin havyar ezmesini kocaman parçalarla ağzına tıkıştırıyor, kadehleri birbiri ardına devirerek şöyle diyordu: "Buyurun baylar! Lütfen... haşhaş çok güzel!" Sonra tekrar Nejdanov'a döndü, nereden geldiğini, ne kadar süre burada olacağını, nerede kaldığını sordu; Sipyagin'in yanında olduğunu öğrenince:

— Tanıyorum ben o beyefendiyi! –diye haykırdı.– Boş adamın tekidir!

Ve arkasından, S. kentinin bütün toprak sahiplerini toplumsal, hatta kişisel hiçbir duyguları olmadığı için yermeye, onlar için ağır ifadeler kullanmaya başladı... Ağzına geleni söylüyordu, ama (tuhaftır!) gözleri, sanki pek huzursuz gibiydi. Nejdanov onun nasıl biri olduğunu ve ne işlerine yarayacağını bir türlü anlayamıyordu. Solomin genelde susuyordu; Markelov'un yüzü öylesine asıktı ki, sonunda neyi olduğunu sormuştu ona. Markelov da "Bir şey yok," diyerek cevaplamıştı; ama bunu insanların bir sorunları varken, neleri olduğunu sorana bunun onları hiç ilgilendirmediğini belli etmek istediklerinde kullandıkları ses tonuyla söylemişti. Goluşkin konuşmaya başladı; önce tekrar birileri için ileri geri bir şeyler söyledi, sonra gençleri övdü: Günümüzün gençleri çok zekiymiş! Öf! Solomin sözünü kesti: Bahsettiği umut veren gençliğin nerede olduğunu, onları nerede bulabileceklerini sordu. Goluşkin bir kahkaha attı, iki kez "Göreceksiniz, göreceksiniz!" diye tekrarladı. Sonra ona çalıştığı fabrikanın durumuyla, "sahtekâr" sahibiyle ilgili sorular sormaya başladı. Solomin genelde tek sözcükle cevap veriyordu. Sonra Goluşkin herkese şampanya koydu ve Nejdanov'a dönüp "Devletimize!" diyerek bir dikişte içti. Nejdanov bir yudum aldı. Solomin sabahları içmediğini söyledi; Markelov kadehindeki içkiyi öfke ve kararlılıkla, sonuna dek içti. Çok sabırsız görünüyordu: "Boş konuşuyor, bir türlü asıl soruna gelemiyoruz..." Elini masaya vurup soğuk bir tavırla "Baylar!" dedi, bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu...

Tam o anda odaya züppe kılıklı, testi suratlı, veremliye benzeyen, tüccarlar gibi kalın pamukludan kaftan giymiş biri girdi. Kollarını iki yana açıp öne eğilerek herkesi selamladıktan sonra Goluşkin'e alçak sesle bir şeyler söyledi.

— Hemen! Hemen! –diye aceleyle karşılık veren Goluşkin konuklara dönüp ekledi:– Baylar, sizden özür dilemek zorundayım... Vasya, kendisi benim kâhyam olur, küçük bir "haber" getirdi bana (Goluşkin sanki özellikle alaylı konuşuyordu), bu nedenle bir süreliğine sizi yalnız bırakmak durumundayım; ama umarım, bugün benimle yemek yemeyi kabul edersiniz baylar... Saat üçte, o zaman çok daha rahat konuşuruz!

Solomin de, Nejdanov da ne söyleyeceklerini bilemediler. Ama Markelov yine yüzünde ve sesinde o soğuk ifadeyle hemen karşılık verdi:

— Elbette olur. Ama nasıl bir komedidir bu?

— Çok teşekkürler, –dedi Goluşkin Markelov'a doğru eğilip.– Nasıl olsa işimize bir "binlik" yatıracağım... bundan kuşkun olmasın!

Böyle söylerken sağ elinin serçeparmağıyla başparmağını birleştirip "anlaştık!" anlamında üç kez elini sallamıştı.

Konuklarını kapıya kadar geçirdi, kapının eşiğinde durup arkalarından seslendi:

— Saat üçte bekliyorum!

Yalnızca Markelov karşılık verdi:

— Bekle!

— Baylar! –dedi Solomin sokağa çıktıklarında.– Ben bir arabaya binip fabrikaya gidiyorum. Yemeğe kadar ne yapacağız burada? Aylak aylak dolaşacak mıyız? Hem şu bizim tüccar... bence teke gibi; yün de, süt de çıkmaz.

— Yün çıkacak, –dedi Markelov canı sıkkın.– Para sözü verdi işte. Yoksa tiksindiniz mi ondan? Her şey istediğimiz gibi olacak değil ya. Fazla titiz olmaya gerek yok.

— Ben tiksindim! –dedi Solomin sakin bir sesle.– Kendime sorduğum yalnızca bir soru var: Benim ne gibi bir yararım olabilir? –Gülümseyerek Nejdanov'a bakıp ekledi:– Yine de kalırım isterseniz. Dostlar arasında ölüm bile güzel gelir.

Markelov başını kaldırdı.

— Şimdilik parka gidelim; hava güzel. İnsanları seyrederiz.

— Olur, –dedi Solomin.

Yürüdüler. Markelov ile Solomin önden gidiyordu, Nejdanov da arkalarından.

XVIII

Nejdanov'un ruh hali bir tuhaftı. Son iki gününü ne çok duygu, ne çok insan doldurmuştu... Hayatında ilk kez bir kızla –büyük ihtimalle– sevdiği bir kızla yakınlaşmıştı ve –yine büyük ihtimalle– bütün gücünü harcadığı bir işin başlangıcındaydı... Peki ne olmuştu? Mutlu muydu? Hayır. Tereddüt mü ediyordu? Korkuyor muydu? Şaşkın mıydı? Kesinlikle hayır. Hiç değilse, çarpışmanın yakın olduğu bildirildiğinde en ön safta olanların hissettiği bütün bedeni saran o gerginliği, o öne atılma arzusunu mu hissediyordu? O da değil... Peki nihayet, inanıyor muydu bu işe? Aşkına inanıyor muydu? "Ah şu kahrolası estetikçi! Kuşkucu!" diye bir fısıltı döküldü dudaklarından. Çığlık atacak, öfkelenecek yerde nedendi bu yorgunluk, konuşmaya bile isteksizlik? İçinden gelen hangi sesi bastırmak istiyordu bu çığlıkla? Marianna, bu harika, sadık dost, bu tertemiz, tutkulu ruh, bu olağanüstü güzel Marianna sevmiyor muydu onu? Onunla karşılaşmış olmak büyük bir mutluluk değil miydi? Marianna'nın dostluğunu, sevgisini kazanmış olmak büyük bir mutluluk değil miydi? O anda önünde yürüyen iki kişi henüz çok az tanıdığı, ama kendine öylesine yakın hissettiği şu Markelov, şu Solomin

Rus gerçeğinin birer örneği değil miydiler? Onlarla tanışmış olmak, kendini onlara yakın hissetmek bir mutluluk değil miydi? Peki öyleyse bu belirsiz, ağır, içini sızlatan duygu neyin nesiydi? Bu can sıkıntısının nedeni neydi? Tekrar bir fısıltı döküldü dudaklarından: "Eğer bir yansıtıcı ve melankoliğin tekiysen devrimcilik senin neyine? Şiirler yaz sen, hüzünlen, küçük fikirlerinle, duygularınla oyalan, psikolojik düşünceleri eşele, küçük ayrıntılarla uğraş; en önemlisi de hastalıklı asabiliğini, kaprislerini, inanmış bir insanın mert nefreti, haklı öfkesi sanma! Ah Hamlet, Hamlet! Danimarka Prensi, senin gölgenden nasıl kurtulmalı? Her şeyde, kendini rezilce yermenin hazzında bile seni taklit etmeyi nasıl bırakmalı?"

Birden, sanki bütün bu düşündüklerinin yankısı gibi, kısık, tanıdık bir ses duydu:

— Aleksis! Dostum! Rus Hamlet'i! Gerçekten sen misin?

Nejdanov başını kaldırıp baktı, karşısında Paklin'i, çoban görünümlü Paklin'i gördü... Ten rengi yazlık bir şey giymişti, kravatı yoktu, başında, ensesine düşmüş mavi şeritli hasır büyük bir şapka, ayağında cilalı potinler vardı... Aksayarak hemen Nejdanov'un yanına geldi, kolundan tuttu.

— İlk olarak, –diye başladı,– parkta da olsa, geleneğe uyup kucaklaşmamız gerekiyor, kucaklaşmak... ve öpüşmek... Bir! İki! Üç! İkincisi şunu bil ki, bugün karşılaşmasaydık, yarın mutlaka karşında bulacaktın beni, çünkü oturduğun yeri biliyorum ve özellikle senin için geldim buraya... Nasıl olduğunu sonra anlatırım. Üçüncüsü arkadaşlarınla tanıştır beni. Kısaca kim olduklarını söyle, beni de tanıt, hep birlikte hayatın tadını çıkaralım!

Nejdanov arkadaşının istediğini yaptı, adını söyledi onlara, ona da Markelov'la Solomin'in adını... her birinin kim olduğunu, nerede yaşadığını, ne iş yaptığını vs. anlattı.

— Çok güzel! –diye haykırdı Paklin,– şimdi izin verin, kalabalıktan uzaklaşıp kimsenin olmadığı bir yerde oturup saatlerce doğayı seyrettiğim ıssız bankıma götüreyim sizle-

ri. Harika bir manzarası var: Valinin evi, yanında çizgili iki bekçi kulübesi, üç jandarma ve hiç köpek yok... Ancak sizi güldürme hevesiyle söylediğim bu sözlere fazla şaşırmayın! Dostlarım, benim Rus nüktedanlığını temsil ettiğimi söyler... Topallamam da belki bundandır.

Paklin arkadaşlarını "ıssız bankına" götürdü, üstü başı dökülen iki kadını banktan kaldırıp kovaladıktan sonra arkadaşlarını oturttu. Gençler "düşüncelerini paylaşmaya" başladı... ama, özellikle başlangıçta konuşmalar hayli sıkıcı ve son derece yararsızdı.

Paklin, Nejdanov'a dönüp sesini yükseltti:

— Dur hele! Önce buraya niçin geldiğimi anlatmam gerekiyor. Biliyorsun, kız kardeşimi her yaz bir yere götürürüm... Senin bu kentin yakınlarında bir yerde olduğunu öğrenince, burada harika bir çift olduğunu hatırladım: Anne tarafından akrabamız olan bir karı koca... Babam eşraftandı (Nejdanov bunu biliyordu, Paklin bunu diğerleri için söylemişti), annem ise soylulardan... Bu yaşlı karı koca da kaç yıldır bizi çağırıyordu! "Dur yahu!" dedim kendi kendime, "Tam istediğim şey işte!" İyi insanlar, kız kardeşim onlarda kalacak... harika, daha ne isterim? Biz de geldik işte... Aslında burada iyiyiz... şikâyet edecek bir şey yok! Aman, nasıl insanlar! Hem de nasıl! Kesinlikle tanıştırmalıyım sizi. Peki neden buradasınız? Yemeği nerede yiyorsunuz? Hem neden özellikle buraya geldiniz?

— Bugün yemeğe Goluşkin'deyiz... –dedi Nejdanov.– Böyle bir tüccar var burada.

— Saat kaçta?

— Üçte.

— Ve bazı şeyleri... onunla görüşeceksiniz...

Paklin gülümseyen Solomin'le, yüzünü giderek daha çok asan Markelov'a baktı.

—Alyoşa, söyle onlara... şöyle bir farmason işareti falan yapalım ve... benden çekinmesinler... Öyle ya ben de... sizdenim...

— Goluşkin de bizden, –dedi Nejdanov.

— Öyleyse çok iyi! Saat üçe daha çok var. Gelin akrabalarıma gidelim!

— Sen aklını yitirdin galiba! Öyle şey olur mu?

— Merak etme! Bana güven! Bir vaha düşün! Politika, edebiyat, modern hiçbir şey henüz kapıdan geçmemiş. Şimdilerde hiçbir yerde göremeyeceğiniz yusyuvarlak bir evleri var. Bir çeşit antika, kokusu, içindekiler, havası bile! Elini neye atsan antika; İkinci Yekaterina, pudra, kabarık etekler on sekizinci yüzyıldan kalma! Ev sahipleriyse şöyle: Karı koca ikisi de ihtiyar mı ihtiyar, aynı yaştalar... ve yüzlerinde tek kırışık yok. Tombul, yumuşacık, tertemiz, evcil papağan gibiler; ayrıca neredeyse ahmaklık, azizlik derecesinde, sınırsız iyi yürekliler! Derler ki, "sınırsız" iyi yürekliliğe daima ahlaksızlık eşlik eder... Ama ben o kadar ayrıntıya girmiyorum, tek bildiğim bu iki ihtiyarın iyi yürekli olduğu. Hiç çocukları olmamış. Mutlular! Kentte adları da "mutlu çift"... İkisi aynı giyiniyor: Üzerlerinde yine şimdilerde hiçbir yerde bulamayacağınız çok ucuz kumaştan, çizgili bir çeşit entari oluyor. İnanılmayacak kadar birbirlerine benziyorlar. Ama birinin başında bağcıklı bir başlık, ötekinin başında ise, yine, başlık gibi işlemeli, yalnızca bağcıksız bir takke... O bağcık olmasa kim kimdir ayırt edemezsiniz, çünkü koca da sakalsız. Birinin adı Fomuşka, ötekinin Fimuşka... Bakın ciddi söylüyorum, onları görmek için para bile verilir. İnanılmaz derecede düşkünler birbirine. Birileri ziyarete mi gelmek istiyor onları... buyursun gelsin! Cömerttirler, neleri var neleri yok konuklarının önüne koyarlar. Yalnız bir şey var: Yanlarında kimse sigara içemez; raskolnik olduklarından değil, tütün kokusundan iğrenirler... Öyle ya, onların zamanında pek sigara içen var mıydı? Ayrıca evde kanarya da yoktur, çünkü eskiden bu kuşu besleyen de yoktu... Kabul edersiniz ki büyük bir mutluluk! Ee? Geliyor musunuz?

— Doğrusu bilemiyorum, –dedi Nejdanov.

— Bekle: Henüz hepsini anlatmadım. İkisinin sesi de aynı: Gözlerini kapa, konuşanın hangisi olduğunu anlayamazsın. Fomuşka'nın sesi biraz daha duygulu gibidir o kadar. Evet baylar, şu anda büyük bir işe, belki de korkunç bir mücadeleye... başlamak üzeresiniz. Bu fırtınalı dalgaların arasına atılmadan önce...

— Durgun suya mı bırakalım kendimizi? –diye araya girdi Markelov.

— Dilerseniz durgun olsun... Durgun... ama tertemiz suya... Bozkırlarda öyle küçük göletler vardır: Aktıkları bir yer olmasa da, hiçbir zaman yosun tutmazlar, çünkü altlarında kaynaklar vardır. Bizim ihtiyarların da kaynakları var. Onların derinlerinde kalpler, temiz, tertemiz kalpler var. Yüz, yüz elli yıl önce insanların nasıl yaşadığını öğrenmek istiyor musunuz? Öyleyse acele edin, benimle gelin... Yoksa birden bir gün, bir saat gelecek (kesinlikle ikisi için de aynı anda gelecek) ve benim evcil kuşlarım tüneklerinden düşecek, antika her şey onlarla birlikte o anda kesinkes yok olacak ve onların yerinde, büyükannemin deyimiyle, "insanoğlunun" olduğu her yerde, özellikle ısırganlar, dulavrat otları dikenli çalılar, pelinler, kuzukulakları bitecek. İz kalmayacak onlardan ve insanlar yüzyıllar boyu bir daha bulamayacaklar öylelerini!

— Eh! –diye haykırdı Nejdanov.– Hemen gidiyor muyuz?

— Benim için büyük bir zevk olur, –dedi Solomin.– Gerçi ilgi alanımın dışında, ama Bay Paklin kimseyi rahatsız etmeyeceğimizden eminse, ilginç olacak gibi... Neden olmasın...

— Hiç kuşkunuz olmasın! –diye haykırdı Paklin.– Üstelik sevindirirsiniz onları. İçiniz rahat olsun! Ne dedim size: Mutlu insanlardır, şarkı bile söyletiriz onlara. Peki siz Bay Markelov, geliyor musunuz?

Markelov canı sıkkınmış gibi omuz silkti.

— Burada yalnız kalacak değilim ya! –dedi.– Ben de geliyorum.

Gençler banktan kalktı.

Paklin, Markelov'u işaret ederek Nejdanov'a fısıldadı:

— Ne sert adam! Gören de çekirgeyle baldan başka bir şey yemeyen Vaftizci Yahya[51] sanacak... ama bu çekirgeyi bal katmadan yiyeni! (Başıyla Solomin'i işaret etti.) Ama o iyi biri! Ne güzel gülümsüyor! Başkalarından üstün olan, ama bunun farkında olmayan insanların böyle gülümsediklerini görmüştüm.

— Öyle insanlar var mı? –diye sordu Nejdanov.

— Az, ama var... –diye karşılık verdi Paklin.

XIX

Fomuşka ile Fimuşka, yani Foma Lavrentyeviç ile Yevfimiya Pavlovna Suboçevler ikisi de soylu ve köklü Rus ailelerinden geliyordu. S. kentinin neredeyse en eski sakinleriydiler. Çok gençken evlenmiş, yıllar önce kentin bir ucundaki dededen kalma ahşap eve yerleşip oradan bir daha hiç çıkmamış, yaşam biçimlerini de, alışkanlıklarını da hiç değiştirmemişlerdi. Onlar için zaman durmuş gibiydi. Tek bir "yenilik" bile "vahalarının" sınırını geçmeyi başaramamıştı. Arazileri küçüktü. Ama köylüleri eskiden olduğu gibi yine yılda birkaç kez tavuk, erzak getiriyorlardı. Köy muhtarı köylülere verilen yerlerin ödemelerini belirli zamanlarda getiriyordu; seyrek olarak da, sözde onların korusunda avlanmış gibi, çil tavuk getirdiği oluyordu. Oysa koruları, yazlıkları çoktan kaybolup gitmişti. Muhtara konuk odasının eşiğinde çay veriyorlar, ona bir koyun postu, yeşil bir çift güderi eldiven armağan ettikten sonra köye geri gönderiyorlardı. Eskiden olduğu gibi, evde bir sürü hizmetçi

51 Matta 3:4. bap. (ç.n.)

vardı. Üzerinde küçük çelik düğmeleri olan kalkık yakalı, aba kumaştan yeleğiyle yaşlı hizmetçi Kalliopıç hâlâ eskisi gibi "yemeğin hazır olduğunu" haber veriyor, hanımefendisinin omzunun üzerinden çorbasını koyuyordu. Kilere o bakıyordu, "her çeşit bakliyat, baharat, limon" alışverişini o yapıyordu ve "Bütün kölelere özgürlük verildiğini duymadın mı?" sorusuna her seferinde "Yalan yanlış az şey mi uydurup söylüyorlar," diye cevap veriyor, belki Türklerin azat edilmiş olabileceğini, ama Tanrı'ya şükür, kendisinin başına böyle bir şey gelmediğini söylüyordu. Cüce hizmetçi kız Pufka eğlence olsun diye bulunduruluyordu evde; yaşlı dadı Vasilyevna ise yemekte, başında siyah, geniş bir örtüyle odaya giriyor, boğuk sesiyle yeni haberleri anlatıyordu: Napolyon'u, 1812'de Rusya'ya girdiğini, deccalı, beyaz Arapları... Ama elini çenesine dayayıp, sanki pek üzgünmüş gibi, gece gördüğü bir rüyayı da, gördüğü bu rüyanın ne anlama geldiğini de, iskambil falında ne çıktığını da ekliyordu. Suboçevlerin evi kentin öteki evlerinden farklıydı: Bütünüyle meşe ağacından yapılmıştı, pencereleri kare biçimindeydi, çift pencere çerçeveleriyse neredeyse hiç çıkarılmıyordu! Evde her şey eskiden olduğu gibiydi: Sundurma, ocaklar, lambalar, küçük sandıklar, ince direklere asılı kurutulmuş lahana dolmaları, her türlü arka kapı, küçük odalar... Evin önünde, çevresi çitle çevrili küçük bir bahçe, daha ötede kulübelerin, ambarların, mahzenlerin, buzlukların olduğu geniş bir bahçe vardı... Ama bütün bu yapılar yiyecek içecekle dolu olmak bir yana, çoğu yıkılmaya yüz tutmuştu. Hepsi çok eskilerden kalmaydı ve yıkılmamak için direniyorlardı. Suboçevlerin çok yaşlı, kaba tüylü iki binek atı vardı. Birinin tüyleri yaşlılıktan yer yer dökülmüş, bedeninde beyaz lekeler oluşmuştu. Adı Nedviga'ydı. Bu iki atı, çoğu zaman ayda bir kez, kentte herkesin çok iyi tanıdığı tuhaf görünümlü, yerküre biçiminde yuvarlak, önünün dörtte biri işlemeli; içi, son metreleri daha İmparatoriçe Ye-

lizaveta zamanında Utrecht ya da Lyon'da dokunmuş, artık sakal gibi püskül püskül olmuş sarı kumaş kaplı bir arabaya koşuyorlardı! Suboçevlerin arabacısı da antika, balıkyağı, katran kokan bir ihtiyardı. Sakalları artık hemen gözlerinin yakınında çıkmaya başlamıştı, kaşları ise sakallarının üzerine çağlayan gibi dökülüyordu. Öylesine yavaş hareket ediyordu ki, enfiye tabakasını çıkarıp burnuna çekmesi için beş dakikaya, kırbacını kemerine sokması için iki dakikaya, yalnızca Nedviga'yı arabaya koşması için iki saatten fazlasına ihtiyacı vardı. Adı Perfişka idi. Suboçevler arabayla bir yere giderken hafif de olsa bir bayır çıkmaları gerekirse, karı koca kesinlikle korkuya kapılıyor (aslında inişlerde de aynı korkuyu yaşıyorlardı) ve arabanın bir yerlerine yapışıp ikisi bir ağızdan sesleniyorlardı: "Tanrım atlara... atlara Samuel gücü ver... Bizi tüyden hafif kıl... tüyden hafif!" Kentte herkes Suboçevlerin tuhaf insanlar olduğunu düşünüyor, hatta neredeyse deli sayıyorlardı. Evet, günün koşullarına göre yaşamadıklarını kendileri de biliyordu... ama bunu dert ettikleri yoktu: Nasıl bir ortamda doğup büyüyüp, evlendilerse öyle kalmışlardı... O günlerin yalnızca bir özelliğini benimsememişlerdi: Ömürlerinde hiçbir zaman hiç kimseyi cezalandırmamış, hiç kimseye para cezası ödettirmemişlerdi. Bir hizmetçilerinin ayyaşlık ya da hırsızlık yaptığı ortaya çıkarsa önce uzun süre sabrediyor, katlanıyorlardı... Kötü havanın önüne böyle geçiyorlardı; ama başaramazlarsa sonunda suçluyu evden uzaklaştırıyor, başka birinin yanına veriyorlardı: "Git, biraz onlar çeksin senin kahrını!" Ne var ki böyle üzücü durumlarla hayatlarında nadiren karşılaşmışlardı. Mesela şöyle diyorlardı: "Çok eskiden olmuş bir şey bu; uslanmaz Aldoşka bizdeyken başımıza gelmişti" ya da "Dededen kalma tilki kuyruğu şapka çalındığında olmuştu..." Suboçevler hâlâ kullanıyorlardı böyle şapkaları. Ancak, eskiye özgü belirleyici başka bir özellikleri yoktu: Fimuşka da, Fomuşka da aşırı dindar değildi. Hatta Fomuş-

ka bir parça Voltaireciydi; Fimuşka ise din adamlarından ölesiye korkardı; çünkü onun deyimiyle gözleri kötüydü. Şöyle diyordu: "Papaz bize geldiğinde bir bakışıyla kaymağı bile ekşitiyor." Kiliseye nadiren gidiyor, Katolikler gibi perhiz yapıyor, yani yumurta, yağ ve süt yiyorlardı. Kentte herkes bunu biliyordu ve elbette ünlerine olumlu bir katkısı da olmuyordu. Ama iyi yüreklilikleri her şeye yetiyordu; insanlar bu tuhaf Suboçevlere gülse de, onları kaçık ya da divane saysa da, aslında saygı duyuyorlardı.

Evet; saygı duyuyorlardı... ama evlerine kimse gitmiyordu. Mamafih buna üzüldükleri falan da yoktu. Baş başayken canları hiç sıkılmıyordu, bu yüzden hiç ayrılmıyor, birilerinin ziyaretini de beklemiyorlardı. Fomuşka da, Fimuşka da hiç hastalanmıyordu; biri hafiften kendini halsiz hissederse, hemen *ikisi de* ıhlamur kaynatıp içiyor, bellerini ya da ayaklarını sıcak yağla ovuyor ve kısa sürede iyileşiveriyorlardı. Günlerini hep yalnız geçiriyorlardı. Sabahları geç kalkıyor, küçük, havana benzeyen fincanlarla sıcak çikolata içiyor ("çay bizden sonra moda oldu" diyorlardı), sonra karşı karşıya oturup ya sohbet ediyor (her zaman konuşacak bir şeyleri oluyordu), ya da "Hoş vakit geçirmek", "Hayatın Aynası" ya da "Aonid"den bir şeyler okuyor, o da olmazsa altın kılıflı, kırmızı maroken ciltli (üzerindeki yazıdan anlaşıldığına göre, bir zamanlar Madame Barbe de Kabyline diye birine ait olan) çok eski bir deftere bakıyorlardı. Bu defter ne zaman, nasıl onların olmuştu... bunu kendileri de bilmiyordu. Defterde birkaç Fransızca, çok sayıda Rusça şiir ve mesela "Cicero" üzerine şöyle "kısa" notlar vardı:

"Cicero quaestor görevine nasıl yükseldiğini şöyle anlatır: Tanrıların şahit olduğu o güne kadar üstlendiği her görevde gösterdiği dürüstlük ve hassasiyet, onu böyle bir yere kutsal bağlarla bağlanacağına inandırmış ve Cicero yalnızca yasalara karşı gelmemekle kalmayıp, her tür eğlenceden de

uzak durmayı gerekli görerek bu niyetini gerçekleştirmiştir." Bunun hemen altında şöyle yazıyordu: "Sibirya'da aç susuz, buz gibi havada yazılmıştır." Ve "Tirsis" başlığı altında yazılı güzel bir şiirde de şöyle satırlar vardı:

Huzur dolu evren,
Tatlı tatlı parıldayan çiy,
Doğayı tatlandırıyor, serinletiyor,
Yeni bir hayat veriyor ona!

Sadece Tirsis üzgün,
Azap çekiyor, kederleniyor, üzülüyor...
Sevgili Anet'i yanında değilken...
Hiçbir şey neşelendiremiyor!

1790'da kentten geçen bir yüzbaşı da "Mayısın altısı" adlı doğaçlama şiirinde şöyle sesleniyordu:

Hiç unutmayacağım
Seni sevgili köyüm!
Hep hatırlayacağım!
Ne güzel günler geçirdim!
Sahibenin evinde!
Hayatımın en güzel beş gününü!
Saygıdeğer dostları arasında!
Bir sürü hanımefendi ve genç kızla!
Ve daha birçok ilginç insanla!

Defterin son sayfalarında, şiir yerine mide, spazm... ve – ne yazık ki!– bağırsak solucanı için ilaç tarifleri vardı. Suboçevler öğlen yemeğini tam on ikide yiyorlardı. Yemeklerinin hepsi de eskiden kalma çeşitlerdi: Peynirli çörek, salatalık çorbası, balık çorbası, meyve püresi, patates püresi, safranlı tavuk, komposto, ballı gözleme... Yemekten sonra en fazla

bir saat dinleniyorlardı; uyanınca tekrar karşılıklı oturuyor, biraz yaban mersini suyu, bazen de, hemen her zaman şişede çabucak tükeniveren, karı kocanın çok gülmesine, Kalliopıç'ın da canının çok sıkılmasına neden olan (içkinin hemen arkasından "her yeri" temizlemesi gerekiyordu çünkü ve bu içkiyi getirmeyi düşündükleri için kâhya kadına, aşçıya uzun uzun çıkışıyordu) "kırk akıllı" denen köpüklü bir içkiden içiyorlardı... "Ne zevk alırlar ki bu meretten? Sağı solu berbat etmekten başka bir şeye yaradığı yok!" diye söyleniyordu Kalliopıç. Sonra yine bir şeyler okuyordu Suboçevler... ya cüce Pufka ile karşılıklı gülüşüyor, ya birlikte eski romanslar söylüyor (ikisinin sesi de aşağı yukarı aynı, yüksek, özellikle uykudan sonra güçsüz, biraz titrek ve kısıktı, ama hiç de kötü değildi), ya da sonunda kâğıt (yine eski oyunları) oynamaya başlıyorlardı: Krebs, lamuş, hatta boston samprander! Sonra ortaya semaver geliyordu; akşamları çay içiyorlardı... Çay içerken kendilerini çok mutlu hissediyor, ama bir yandan da, "Çin otlarıyla" çay yapan halkın bu yüzden daha zayıf düştüğüne üzülmeden edemiyorlardı. Genelde yeni zamanları eleştirmekten, eskiyi övmekten uzak duruyorlardı: Doğdukları günden bu yana başka türlü bir yaşantıları olmamıştı; başkaları değişik biçimlerde yaşayabilirdi, üstelik daha güzel bir hayat da sürebilirlerdi... buna bir diyecekleri yoktu. Yeter ki hiç kimse onların yaşam biçimini değiştirmeye çalışmasın! Saat sekize doğru Kalliopıç zorunlu olan soğuk çorbayla birlikte akşam yemeğini getiriyordu; dokuzda da kuş tüyü kalın döşekler Fomuşka ile Fimuşka'nın tombul bedenlerini kabarık, yumuşak koyunlarına alıp sarmalıyorlardı, huzur dolu uyku zaman kaybetmeden nazik bedenlerine çöküyor ve bu eski evde her şey susuyordu: Küçük kandil çevresine soluk bir ışık veriyor; köstebek kürkü, melisa kokuları ve cırcırböceği sesleri duyuluyor, iyi yürekli, tuhaf, masum çift uykuya dalıyordu.

Paklin, kız kardeşinin evlerinde kaldığı işte bu divanelerin, ya da onun deyimiyle papağanların evine götürdü arkadaşlarını.

Kız kardeşi zeki, yüzü de fena olmayan bir kızdı... gözleri olağanüstüydü, fakat ne yazık ki, kamburu onu kahrediyordu; kendine güvenini, neşesini yok ediyor, onu kuşkucu, handiyse hırçın yapıyordu. Adı da çok değişikti: Snanduliya! Paklin adını değiştirmeyi, Sofiya yapmayı çok istemişti, ama kız kardeşi direnmiş, kambur bir kıza ancak Snanduliya gibi bir isim yakışacağını söyleyerek tuhaf adını değiştirmemişti. Müziğe yatkındı, güzel piyano çalıyordu; "Uzun parmaklarım sayesinde," diyordu hiç gocunmadan, "Kamburların parmakları hep uzun olur."

Konuklar geldiğinde Fomuşka ile Fimuşka öğle uykusundan yeni kalkmış, yaban mersini sularını içiyorlardı.

— XVIII. yüzyıla giriyoruz! –dedi Paklin Suboçevlerin evine girerken.

Gerçekten de, XVIII. yüzyıl konuklarını mavimsi, alçak paravanlarıyla, yüzleri pudralı kadın ve erkek silüetleriyle daha holde karşılamıştı. Lavater'in hünerli elinden çıkma silüet tablolar geçen yüzyılın seksenli yıllarında Rusya'da pek revaçtaydı. Ansızın bu kadar kalabalık ziyaretçinin (dört kişi!) görünmesi, nadiren ziyaretçi gelen evde heyecan yaratmıştı. Potinli ya da çıplak ayak sesleri duyuldu, aralanan kapılardan birkaç kadın yüzü görünüp bir anda kayboldu, biri itildi, biri ofladı, biri burnunu çekti, biri telaşla "Ah sizi!" diye fısıldadı.

Nihayet, aba kumaş yeleğiyle Kalliopıç göründü, "salonun" kapısını açıp epey yüksek sesle içeriye doğru bağırdı:

— Sila Samsonıç hazretleri ve diğer baylar!

Ev sahipleri korkudan çok, büyük bir telaşa kapıldı. Boylu boslu dört erkeğin salonlarına girmesi (gerçi salon hayli genişti) bir parça şaşırtmıştı yaşlı karı kocayı; ama Paklin çeşitli nüktelerle Nejdanov'u, Solomin'i, Markelov'u "hü-

kümetin adamları" değil, akıllı uslu insanlar olarak tanıştırdıktan sonra hemen yatıştırmıştı yaşlıları. Fomuşka ile Fimuşka devlet adamlarından, yani memurlardan özellikle hoşlanmazlardı.

Kardeşinin seslenmesi üzerine salona gelen Snanduliya ise yaşlı Suboçevlerden de çok telaşlanmıştı. Yaşlı karı koca (aynı anda, yüzlerinde aynı ifadeyle) konukları oturmaya davet ettiler; çay, çikolata, ya da reçelli köpüklü içecek isterler mi diye sordular. Konukların Goluşkin'in evinde yeni kahvaltı ettiklerini, bir şey istemediklerini, biraz sonra da yine orada öğlen yemeği yiyeceklerini söylemeleri üzerine onlara bir şey ikram etmekten vazgeçip ikisi de kollarını karınlarının üzerinde aynı biçimde kavuşturup sohbete başladılar.

Yaşlı kadın başlangıçta biraz durgundu, ama çok geçmeden açılmıştı. Paklin, Gogol'ün tıka basa dolu kiliseye giren belediye başkanı ve belediye başkanı olan yemek fıkrasını[52] anlatarak yaşlıları çok güldürdü. Karı koca gözlerinden yaş gelene dek kahkahalarla güldü. Gülmeleri de yine aynıydı: Çok tiz bir sesle gülmeye başlıyor, sonunda öksürüyor, kulaklarına kadar kızarıyorlardı. Paklin, Gogol'den alıntıların Suboçevler gibi yaşlı insanları epey, hatta aşırı etkilediğini biliyordu. Ama ihtiyarları eğlendirmekten çok arkadaşlarını onlarla tanıştırmayı istediği için, fıkra bombardımanını kesip konuyu öyle ustalıkla değiştirdi ki ihtiyarlar da cesaretlendi. Fomuşka çok sevdiği, kapağında bir zamanlar çeşitli pozisyonda otuz altı insan figürü oyması olan (gerçi hepsi silinmişti artık, ama Fomuşka onlara öyle uzun süre bakmıştı ki, hepsini tek tek sayabilirdi, şimdi de her birinin yerini gösterebiliyordu) ahşap tütün tabakasını çıkarıp gösterdi konuklara. "Bakın," diyordu, "şu pencereden bakıyor; bakın, başını dışarı uzatmış..." Oysa tombul, tırnağı kalkık parmağıyla gösterdiği yer, tütün tabakasının bütün yüzeyi gibi dümdüzdü. Sonra, başının üzerinde duvarda asılı yağ-

52 Gogol'ün Ölü Canlar eserinin ikinci cilt, üçüncü bölümünden. (ç.n.)

lıboya tabloyu gösterdi konuklarına. Tabloda profilden görünen bir avcı, kar kaplı dümdüz bir ovada, –yine profilden görünen– kula atıyla dörtnala gidiyordu. Avcının başında koyun postundan, mavi kurdeleli beyaz şapka; üzerinde saçaklı, altın işlemeli kuşaklı, devetüyü bir kaftan vardı. İpek işlemeli eldivenini kuşağına sıkıştırmıştı; kılıfı gümüş işlemeli hançeri kuşağından sarkıyordu. Çok genç ve şişman görünen avcının bir elinde kırmızı püsküllü, kocaman bir boynuz vardı, ötekiyle dizginleri ve kamçısını tutuyordu. Atın dört ayağı da havadaydı, ressam dört nalını da, çivilerine varıncaya kadar özenle yapmıştı. Fomuşka, atın ayaklarının arkasındaki beyaz fonda karın üzerinde yarım daire biçiminde dört beyaz lekeyi aynı yumuşak parmağıyla göstererek "Dikkatinizi çekerim, ressam bunları bile koymuş buraya!" Neden arkada başka iz görünmediği, neden sadece dört tane iz olduğu konusundaysa bir şey söylemedi.

— Bu benim işte! –diye ekledi utangaç bir gülümsemeyle bir süre sonra.

— Nasıl yani? –diye haykırdı Nejdanov.– Avcı mıydınız?

— Avcıydım... ama kısa süreliğine. Bir gün dörtnala giderken attan düştüm, kurpeyimi incittim. Fimuşka çok korktu... ata binmeyi yasakladı. O gün bu gündür ata bindiğim yok.

— Nerenizi incittiniz? –diye sordu Nejdanov.

— Kurpeyimi, –diye tekrarladı Fomuşka sesini alçaltıp.

Konuklar bir şey söylemeden bakıştılar. Kurpeyin ne olduğunu hiçbiri bilmiyordu. Aslında, Markelov kurpeyin Kazak ve Çerkeslerin şapkalarına taktıkları püskül olduğunu biliyordu. Ama Fomuşka şapkasının püskülünü incitmiş olamazdı ya... kurpeyle neyi kastettiğini sormaya da kimse cesaret edemiyordu.

— Eh sen övünüyorsan, ben de kendimi överim, –dedi birden Fimuşka.

"Bonerdujur"dan[53] (küçük, eğri ayaklar üzerinde duran, sürmeli üst kapağı arkaya kadar açılan yazı masasına böyle diyorlardı) küçük, bronz, oval çerçeveli suluboya bir resim çıkardı. Resimde, omzunda ok kılıfı, göğsünde çapraz mavi bir kurdele olan, okların sivriliğini parmağının ucuyla kontrol eden, neredeyse çıplak, dört yaşlarında küçük bir çocuk vardı. Saçları kıvırcık, gözleri şehlaydı ve gülümsüyordu. Fimuşka resmi konuklara gösterdi.

— Bu da benim... –diye mırıldandı.

— Siz mi?

— Evet ben. Çocukluğumda... Toprağı bol olsun, babama çok iyi bir Fransız ressam gelip gidiyordu! Bir isim günüme geldiğinde benim bu resmimi yapmıştı. Ne iyi bir Fransız'dı! Daha sonraları da çok geldi gitti bize. Odaya girince topuklarını asker gibi birbirine vurur, sonra uygun adım yürüyerek gelip elinizi öperdi... Giderken de kendi parmaklarının ucunu öperdi, ay, ay! Sonra sağına, soluna, arkasına, önüne dönüp eğilerek selam verirdi! Çok iyi bir Fransız'dı!

Konuklar ressamın yaptığı resmi övdü. Paklin resimdeki çocuğun Fimuşka'ya biraz benzediğini bile söyledi.

Bu arada Fomuşka şimdiki Fransızlardan söz etmeye başladı ve günümüzde çok kötüleştiklerini söyledi!

— Neden öyle diyorsunuz Foma Lavrentyeviç?

— İnsaf edin! Baksanıza nasıl isimleri var günümüzde!

— Örneğin?

— Örnek mi? İşte örnek: Nogent-Saint-Laurens! Sanki adam haydut!

Fomuşka ayrıca, şimdi Fransa'da tahtta kimin olduğunu merak ediyordu. Napolyon dediler. Bunun onu çok şaşırttığı, üzdüğü belliydi.

— Nasıl olur? –diye başlamış, birden susmuş, şaşkın şaşkın bakınmıştı.

---

53 Bonheur du jour, kadınlar için üretilmiş yazı masası. (ç.n.)

Fransızcası iyi değildi Fomuşka'nın ve Voltaire'i Rusça çevirilerinden okumuştu (El yazması "Candide" yatağının başucundaki çok değerli kutusunda duruyordu), yine de kimi zaman ağzından şöyle kaçırdığı oluyordu: "Bu basbayağı foss-parkea azizim!" ("Kuşkulu", "güvenilmez" anlamında söylüyordu bunu.) Bir Fransız bilim adamı bunun 1789 yılına kadar kullanılmış eski bir parlamento deyimi olduğunu açıklayana kadar insanlar bu sözcükle epey alay etmişti.

Söz Fransa'dan, Fransızlardan açılınca Fimuşka içinde kalmış bazı şeyleri sormaya karar verdi. Önce Markelov'a soracaktı; ama onun yüz ifadesi çok sert geldi; Solomin'e soracaktı... "Yok, yok!" diye düşündü, "Sıradan biri, herhalde Fransızca bilmiyor." Sonunda Nejdanov'a döndü.

— Baksanıza azizim, bir şey sormak istiyorum size... bağışlayın beni! Akrabam şu Sila Samsonıç benimle, bu ihtiyar kadınla alay ediyor... sözde cahil bir kadınmışım.

— Nasıl yani?

— Şöyle ki... Fransızcada biri "Bu nedir?" diye soracak olursa, şöyle demeliymiş: "Kese-kese-kese-lâ?"

— Evet, öyle.

— Yani yalnızca, "kese-kese-lâ?" da diyebilir mi?

— Diyebilir.

— Peki kısaca, kese-lâ?

— Öyle de diyebilir.

— Yani bütün bunlar hep aynı mı oluyor?

— Evet...

Fimuşka düşünmeye başladı. Sonra ellerini salladı.

— Peki Sila'cığım, –diye mırıldandı.– Ben haksızmışım, sen haklısın. Yalnız şu Fransızlar! Ne belaymışlar!

Paklin ihtiyarlardan eski bir aşk şarkısı söylemelerini rica etti... İhtiyarlar güldü, böyle bir şeyin nereden aklına geldiğini sordular. Ama bu ricayı hemen kabul ettiler; yalnız bir koşulla: Snanduliya piyanonun başına geçecek, onlara eşlik

edecekti. Salonun bir köşesinde, konuklardan hiçbirinin o ana dek fark etmediği küçük bir piyano vardı. Snanduliya piyanonun başına geçti, birkaç akor çaldı... Nejdanov hayatında bu kadar tatsız, cansız, ekşi, renksiz, gevşek sesler duymamıştı, ama ihtiyarlar hemen şarkıya başlamıştı:

Hüzünlenmek niye...

diye başladı Fomuşka...

Aşkı bulduk artık,
Tanrılar kalp vermedi mi bize,
Sevelim diye?
Sadece tutku...

Fimuşka karşılık verdi:

Var mı dünyada bir yer,
Acı hüznün, kederin olmadığı?
Yok, yok, yok!

Fomuşka aldı sözü:

Yok, yok, yok!

Onunla gelir gaddar acı,
Her yere, her yere, her yere!

diye tekrarladı Fimuşka. Sonra ikisi birlikte tekrarladılar:

Her yerde, her yerde, her yerde!

Fomuşka tek başına sürdürdü şarkıyı:

Her yerde, her yerde, her yerde!

— Bravo! –diye haykırdı Paklin.– Bu şarkının birinci bölümüydü, ya ikincisi?

— İzin verin, –dedi Fomuşka,– Snanduliya Samsonovna, hani tiz ses? Benden sonra tiz ses gerek.

— Tamam, –dedi Snanduliya,– sizden sonra tiz vereceğim.

Tekrar şarkı söylemeye başladı Fomuşka:

Dünyada sevip de
Acı çekmemiş var mıdır?
Hangi, hangi âşık
Ağlayıp, inlemez?

Burada Fimuşka aldı sözü:

Âşık bir kalp,
Batan bir filika gibidir...
Ne gelir elinden başka?
Öfkeden, öfkeden, öfkeden!

Fomuşka sesini yükseltip, Snanduliya'ya tiz ses vermesi için zaman tanımak amacıyla bekledi.

Snanduliya onun istediği tiz sesi verdi.

Öfkeden, öfkeden, öfkeden!

diye tekrarladı Fimuşka.

Öfkeden, öfkeden, öfkeden!

Sonra ikisi birlikte söylemeye başladılar:

Alın Tanrılar, kalbimi,
Geri, geri, geri!
Geri, geri, geri!

Arkasından tekrar tiz sesle bitti şarkı.

Markelov hariç herkes "Bravo! Bravo!" diye haykırdı, hatta alkışladı. Alkışlar sustuğunda Nejdanov şöyle geçirdi içinden: "Palyaçolar gibi... rol yaptıklarının farkında değiller mi acaba? Belki de değildirler; ama belki de farkındadırlar ve şöyle düşünüyorlardır: 'Ne olacak yani? Kimseye bir zararımız yok ya! Hatta eğlendiriyoruz insanları!' Aslında haklılar, yüz kez haklılar!"

Bu düşüncenin etkisiyle birden iltifatlar yağdırmaya başladı ihtiyarlara. Onun bu iltifatlarına karşılık karı koca koltuklarından kalkmadan, hafifçe eğilerek karşılık verdiler... Ama tam o anda, bir süredir fısıltıların, hışırtıların duyulduğu (yatak ya da hizmetçi odası olsa gerek) bitişik odadan birden cüce Pufka, dadı Vasilyevna ile birlikte daldı konuk salonuna. Pufka ezilip büzülerek, ince sesiyle bir şeyler söylüyor, dadı onu susturmaya çalışıyor, yatıştırmaya çalışırken daha çok kışkırtıyordu.

Uzun süredir sabırsızlandığını belli eden Markelov (Solomin ise, her zamankinden daha güleçti) birden Fomuşka'ya döndü. Her zamanki sert tavrıyla:

— Sizin gibi aydın bir insanın, duyduğum kadarıyla bir Voltaire hayranıymışsınız ya, acılarla, özellikle de sakatlıklarla eğlenebileceğini hiç beklemezdim... –dedi.

Tam o anda Paklin'in kız kardeşini hatırlayıp dilini ısırdı. Fomuşka'nın yüzü ise kıpkırmızı olmuştu, "Ama... ben değil... o kendi..." diye mırıldandı. Sonra Pufka Markelov'un üzerine yürüdü. Gırtlaktan gelen sesiyle:

— Nedir senin bu yaptığın? –diye bağırdı. Efendilerimize nasıl hakaret edebilirsin? Benim gibi zavallı birini evlerine alıp büyüttüler, yedirip içiriyorlar... ne o çekemiyor musun?

Başkasının ekmeğinde gözün mü var? Nereden çıktın sen, kara suratlı, iğrenç, suratsız, hamam böceği bıyıklı adam...

Pufka bunu söyledikten sonra kısa, tombul parmaklarıyla kendisine bıyık yaptı. Vasilyevna dişsiz ağzını göstererek gülmeye başlamıştı... bitişik odadan da birtakım sesler geliyordu.

Markelov Fomuşka'ya döndü.

— Elbette sizi yargılayacak değilim, sakat, zavallı insanlara hamilik etmek de çok güzel bir şey... Ama izin verirseniz, size bir konuyu açıklamam gerekiyor: Bir eli yağda, bir eli balda yaşamak, başkalarının hayatını sömürmek, en yakını için parmağını oynatmamak... bu iyi olmak anlamına gelmez. Doğrusunu söylemek gerekirse, böyle bir iyiliğin benim gözümde, en azından, hiçbir yararı yoktur!

O anda Pufka kulakları sağır edecek biçimde çığlıklar atmaya başladı. Markelov'un dediklerinden bir şey anlamış değildi; ama "kara suratlı" hakaret ediyordu... nasıl cesaret edebilirdi böyle bir şeye! Vasilyevna da bir şeyler mırıldanıyordu; Fomuşka ise kollarını kavuşturup karısına dönmüş, neredeyse ıhlayarak şöyle diyordu: "Fimuşkacığım, güvercinim benim, bir elimizin yağda, bir elimizin balda olduğunu söylüyor, ay! Ay! Ay! Hayatımızı kazanmak için seninle birlikte, elde süpürge sokağa çıkmalıymışız ah! Ah!" Bu üzücü sözleri duyunca Pufka daha yüksek sesle çığlıklar atmaya başladı. Fimuşka gözlerini kısıp dudaklarını çarpıttı... istediği gibi bağırarak karşılık vermek için derin bir soluk aldı...

Paklin duruma el koymasaydı neler olurdu bilinmez.

— Ne oluyorsunuz, insaf, –diye başladı ellerini sallayıp kahkahalar atarak,– hiç utanmıyor musunuz? Bay Markelov şaka yaptı! Ama görünüşü her zaman çok ciddi olduğu için biraz sert göründü tabii... Hemen inandınız mı? Yeter! Yevfimiya Pavlovna, canım, bizim gitmemiz gerekiyor... ama bakın ne diyeceğim? Vedalaşmadan hepimizin falına baksanız ne iyi olurdu... bu işin ustasısınız. Kardeşim! Kartları getiriver!

Fimuşka kocasına baktı; Fomuşka tamamen sakinleşmiş oturuyordu, onu görünce Fimuşka da rahatladı.

— Kartları getirin... –dedi.– Ama uzun zamandır elime aldığım yok onları azizim, fal bakmayı da unuttum...

Ama bu arada Snanduliya'nın elinden çok eski, tuhaf kart destesini almıştı.

— Kimin falına bakacağım?

— Herkesin... –dedi Paklin.– ("Ne hayat dolu bir kadın! Ne yana istersen çeviriyorsun... Harika bir şey!" diye geçirdi içinden.) Herkesin nineciğim, herkesin. Kaderimizi söyleyin bize, nasıl insanlar olduğumuzu, neler yaşayacağımızı söyleyin... Her şeyi anlatın!

Fimuşka kartları yayarken birden attı elinden desteyi.

— Fal bakmama hiç gerek yok! –dedi.– Her birinizin karakterini biliyorum. Karakterin neyse, kaderin de öyle olur. (Solomin'i gösterdi) Şuna bakın... soğukkanlı, sağlam bir kişiliği var; (Markelov'a döndü) şu da heyecanlı, yıkıcı biri (Pufka dilini çıkardı Markelov'a; Fimuşka dönüp Paklin'e baktı), sana söyleyebileceğim bir şey yok, kendin biliyorsun nasıl olduğunu: Havai! Şuna gelince...

Nejdanov'u gösteriyordu ve duraksadı, tereddüt etti.

— Ne oldu? –diye sordu Nejdanov.– Söyleyin lütfen: Ben nasıl biriyim?

— Nasıl mı? –dedi Fimuşka sözcükleri uzatarak.– Zavallının birisin, işte o kadar!

Nejdanov irkildi.

— Zavallı ha! Neden?

— Öyle işte! Acıdım sana, işte o kadar!

— Neden?

— Çünkü gözüme öyle göründün! Aptal mı sanıyorsun beni? Saçların sarı ama ben senden çok daha akıllıyım. Acıyorum sana... Söyleyeceğim bu kadar!

Herkes sustu... Birbirlerine baktılar ama kimse bir şey söylemedi.

— Hoşça kalın dostlarım, –dedi Paklin.– Fazla oturduk, bıkmışsınızdır herhalde. Artık bu bayların gitmeleri gerek... ben de gidiyorum. Hoşça kalın, konukseverliğiniz için teşekkürler.

Fomuşka ile Fimuşka bir ağızdan karşılık verdiler:

— Güle güle, güle güle! Yine uğrayın, bekleriz...

Birden uzatarak ekledi Fomuşka:

— Uzun, uzun, çok uzun yıllar...

Gençlere kapıyı açan Kalliopıç da hiç beklenmedik bir biçimde kalın sesiyle tekrarladı:

— Uzun, uzun...

Dört arkadaş evin önünde, sokakta buldular kendilerini. Pencerenin arkasından Pufka'nın ince sesi geldi:

— Aptallar... –diye bağırıyordu.– Aptallar!

Paklin kahkahalarla gülmeye başladı, ama başka katılan olmadı ona. Markelov kötü bir söz, bir sitem bekliyormuş gibi tek tek herkesin yüzüne bakmıştı...

Yalnızca Solomin her zamanki gibi gülümsüyordu.

XX

— Ne olmuş yani? –dedi Paklin.– XVIII. yüzyıldaydık işte... Hadi şimdi de XX. yüzyıla gidelim. Goluşkin öyle ilerici ki, onu XIX. yüzyılda düşünemiyor insan.

— Tanıyor musun onu yoksa? –diye sordu Nejdanov.

— Bir yerden duydum işte; haydi! Ben de sizinle geleceğim.

— Nasıl? Tanışıyor musun onunla?

— Aman! Siz benim akrabalarımla tanışıyor muydunuz?

— Tanıştırdın ya bizi!

— Sen de beni tanıştırırsın o zaman! Benden bir şey gizleyecek değilsiniz herhalde... Goluşkin de geniş biri. Bakarsın yeni biriyle tanışmaktan hoşlanır. Ayrıca bizim burada, S.'de böyledir!

— Evet, –dedi Markelov,– burada insanlar teklifsizdir.

Paklin başını salladı.

— Herhalde bunu benim için söylüyorsunuz... –dedi.– Haklısınız! Bu sitemi hak ettim. Hem biliyor musunuz, benim yeni arkadaşım, heyecanlı yapınızdan kaynaklanan iç karartıcı düşüncelerinizi bir zaman için uzaklaştırın kafanızdan! En önemlisi de...

Markelov heyecanla sözünü kesti:

— Sayın yeni arkadaşım, kendi açımdan... bir uyarı olarak şunu söyleyebilirim size: Ben hiçbir zaman, hiçbir yakınlığı şakaya almadım, özellikle de bugün! Peki, benim heyecanlı (bu sözcüğü üzerine basa basa söylemişti) bir yapım olduğunu nereden biliyorsunuz? Yanılmıyorsam ilk kez bugün karşılaştık, birbirimizi daha yeni tanıyoruz.

— Durun, durun, hemen kızmayın, sitem de etmeyin, –dedi Paklin,– size güveniyorum... (Solomin'e dönüp sesini yükseltti) Ya siz, insanları çok iyi tanıyan Fimuşka'nın soğukkanlı dediği, gerçekten de sakin biri olan siz söyleyin... düşüncelerimle birini incittiğim ya da yersiz şakalar yaptığım oldu mu? Yalnızca, sizinle birlikte Goluşkin'e gelmeme izin vermenizi istedim, o kadar. Bununla birlikte, masumum. Bay Markelov'un yüzünün sararmasının suçlusu ben değilim.

Solomin önce bir omzunu, sonra ötekini kaldırdı. Hemen cevap vermeye kararlı olmadığı zamanlar yaptığı bir şeydi bu. Neden sonra şöyle dedi:

— Kuşkusuz Bay Paklin, kimseyi incitemezsiniz siz, böyle bir şey istediğiniz de yok; ayrıca, neden gelmeyecekmişsiniz Goluşkin'e? Sanırım sizin bizi akrabalarınızın evine götürmeniz gibi, aynı zevkle biz de sizi oraya götürürüz. Ayrıca bu yararlı da olabilir.

Paklin gözdağı verircesine salladı ona parmağını.

— Ah! Bakıyorum siz de öfkelisiniz! Ama anlaşılan siz de gidiyorsunuz Goluşkin'e?

— Elbette gidiyorum. Nasıl olsa gitsem de, gitmesem de bugünüm boşa geçti.

— Öyleyse, XX. yüzyıla! "en avant, marchons!"[54] Önderimiz Nejdanov, götür bizi!

— Tamam, yürü; yalnız aynı nükteyi tekrarlayıp durma. Yoksa nüktelerinin tükendiğini düşüneceğiz.

— Bu kardeşinde daha çok var onlardan, –diyerek neşeyle itiraz etti Paklin ve zıplaya zıplaya değil, onun deyimiyle "hoplaya hoplaya" önden yürüdü.

— Eğlenceli bir adam, –dedi Solomin Nejdanov'la kol kola onun arkasından yürürken.– Tanrı korusun, hepimizi Sibirya'ya sürerlerse, orada bizi eğlendirecek biri gerek!

Markelov en arkada, bir şey söylemeden yürüyordu.

Bu arada tüccar Goluşkin'in evinde, "çalımlı" ya da "şık" bir yemek için bütün hazırlıklar tamamdı. Aşırı yağlı ve aşırı iğrenç bir balık çorbası yapılmış; çeşit çeşit "pâté chaud" ve "fricassé" pişirilmiş, (Goluşkin, eski dine bağlı biri olmakla birlikte, en yükseğinden Avrupa eğitimi aldığı için, Fransız mutfağını severdi ve pisliği yüzünden kovulduğu kulüpten bir aşçı tutmuştu), en önemlisi de birkaç şişe şampanya soğutulmuştu.

Ev sahibi bizim gençleri her zamanki beceriksiz-yapmacık hareketleri ve aceleci tavırlarıyla karşıladı. Kendisinin de dediği gibi Paklin'i çok sevmişti. "O da bizden mi? diye sormuş, cevabı beklemeden haykırmıştı: "Elbette öyle! Daha neler?" Sonra ne olduğunu bilemediği birtakım hayır kurumları yüzünden canını sıkıp duran şu "tuhaf adamın", valinin yanına gittiğini anlattı... Goluşkin'in valinin huzuruna kabul edildiği için mi, yoksa bu önde gelen gençlerin karşısında böyle konuşabildiği için mi bu kadar neşeli olduğunu anlamak kesinlikle mümkün değildi. Sonra sözünü verdiği taraftarla tanıştırdı onları. Peki bu taraftar kim olsa beğenirsiniz? Sabahleyin haber vermek için salona gi-

54 "İleri, gidiyoruz!" (Fr.)

ren, Goluşkin'in "Vasya" dediği züppe kılıklı, testi suratlı, veremliye benzeyen adam... "Pek konuşkan değil," demişti Goluşkin Vasya'yı göstererek, "Fakat kendini bütün kalbiyle davamıza adamıştır." Vasya yalnızca eğilerek selam vermiş, kızarıp bozarmış, gözlerini kırpıştırmıştı, otuz iki dişini birden göstererek öyle bir sırıtıyordu ki sıradan bir salak mıydı, yoksa tam tersi, anasının gözü ve sahtekârın teki mi anlaşılmıyordu.

— Hadi bakalım, şimdi masaya baylar! –dedi Goluşkin.

Hep birlikte masaya oturdular. Önce doyasıya atıştırdılar. Balık çorbasından sonra Goluşkin şampanyayı getirmelerini söyledi. Uzatılan kadehlere şampanyayla birlikte şişenin boynundaki buz parçacıkları da döküldü. Goluşkin uşağına yabancıların yanında dikkatli olması gerektiğini anlatmak ister gibi başıyla işaret ederek göz kırptı. "Bizim... bizim amacımıza!" diye kadehini kaldırdı. Taraftar Vasya, efendisinin ifadesiyle, bütün kalbiyle bağlı olduğu düşünceye ters düşse de, sandalyenin ucuna pek saygılı bir tavırla ilişmiş, susmayı sürdürüyor, ama büyük bir iştahla içkisini yudumluyordu! Diğerleri konuşuyordu, en çok konuşan da ev sahibiyle Paklin'di; özellikle de Paklin... Nejdanov'un canı sıkılmıştı; Markelov öfke ve nefret doluydu, ama Suboçevlerin evindekinden değişik, daha güçlü bir öfke... Solomin ise izliyordu.

Paklin çok eğleniyordu! Neşeli konuşması Goluşkin'in çok hoşuna gitmişti. Şu "topalcığın" yanında oturan Nejdanov'un kulağına kendisiyle, Goluşkin'le ilgili çok kötü şeyler fısıldadığının da farkındaydı gerçi! Hatta onun sıradan biri olduğunu, bulunduğu yüksek konumdan onu "aşağılayabileceğini" de düşünmüştü... Zaten bu yüzden hoşlanmıştı ondan. Paklin onun yanında otursaydı çoktan böğrünü dürtmeye ya da omzuna vurmaya başlamıştı; şimdilik masanın karşısından ona doğru başını sallıyordu... ama Nejdanov'la onun arasında ilk olarak şu "kara bulut" Markelov oturuyordu; onun yanın-

da da Solomin. Goluşkin Paklin'in her söylediğine kahkahayı basıyordu. Önce karnına vurup, mavimsi diş etlerini göstererek kahkahalar atıyordu. Paklin çok geçmeden, kendisinden bekleneni anlamış, aklına gelene, gericilere, liberallere, devlet memurlarına, avukatlara, yöneticilere, toprak sahiplerine, büyük çiftlik sahiplerine, düşünce adamlarına, Moskova'ya, Petersburg'a verip veriştiriyordu (bu da ona yakışan bir işti doğrusu)!

— Evet, evet, evet! –diye onun sözünü kesti Goluşkin.– Öyle işte, öyle, öyle! Çok doğru, mesela, bizim kafamız eşek kafasından farksızdır! Çalışmaz! Ben şöyle, şöyle diyorum... ama dediklerimden bir şey anlamıyor adam; bizim vali de öyle!

— Valiniz kafasız mı sizin? –diye sordu Paklin.

— Söylüyorum size: Eşeğin teki!

— Belki de farkında değilsinizdir, numara yapıyordur ya da hımhım ediyordur?

— Nasıl? –diye sordu Goluşkin biraz şaşırarak.

— Bilmiyor musunuz yoksa? Bizim Rusya'da önemli devlet adamları mırıldanırlar, önemli askerler de hımhım eder; yalnızca en yüksek görevdekiler hem mırıldanır, hem hımhım eder.

Goluşkin bir kahkaha attı, gözünden yaş bile gelmişti.

— Evet, evet, –diye haykırdı.– Hımhım ediyor... hımhım ediyor. Asker çünkü!

"Ah seni alık!" diye geçirdi içinden Paklin.

Goluşkin bir süre sonra bağırarak şöyle dedi:

— Her şeyimiz çürümüş, neye dokunursan elinde kalıyor! Her şey, her şey çürümüş!

— Saygıdeğer Kapiton Andreiç, –dedi Paklin ciddi bir tavırla.– (Bu arada Nejdanov'a "Redingotu koltuk altlarından sıkıyormuş gibi ne diye kollarını iki yana açıp duruyor bu adam?" diye fısıldamıştı.) Saygıdeğer Kapiton Andreiç, inanın bana: Bu işte yarım yamalak önlemler bir işe yaramaz!

— Yarım yamalak önlem falan yok! –diye haykırdı Goluşkin, birden gülmeyi kesip sert bir tavır takınmıştı.– Yalnızca bir şey var: Kökten temizleme! İç Vaska, iç haydi...

— İçiyorum işte Kapiton Andreiç. –dedi kâhya, kadehi bir dikişte yuvarladıktan sonra.

Goluşkin de kadehini "devirdi".

— Çatladı, çatlayacak! –diye fısıldadı Paklin Nejdanov'a.

— Alışıktır! –diye karşılık verdi Nejdanov.

Ama içen yalnız kâhya değildi. İçki herkesi biraz etkilemişti. Nejdanov, Markelov, hatta Solomin bile yavaş yavaş konuşmalara katılmaya başlamıştı.

Önce Nejdanov, sanki küçümser bir tavırla, sanki sağlam duramadığı, havanda su dövmeye çalıştığı için kendine kızıyormuş gibi, boş sözlerle oyalanmayı bırakmanın, "harekete geçme" zamanının geldiğini söyledi, hatta ortamın uygun olduğunu hatırlattı! Kendi söylediklerileyle çelişkiye düştüğünü fark etmeden, dayanacak gerçek unsurları göstermelerini, ortalıkta böyle bir şey görmediğini söyledi. "Toplumda ilgi, halkta bilinçlenme yok... Sen istediğin kadar yırtın!" Elbette kimse ona itiraz etmedi; ama itiraz edilecek bir şeyin olmadığından değil, herkes kendi düşüncesini anlatmaya başladığından. Markelov boğuk, öfkeli sesiyle ısrarlı, tekdüze (Paklin, "Lahana doğrar gibi," dedi) bangır bangır bağırmaya başlamıştı. Aslında nelerden söz ettiği hiç anlaşılmıyordu. Bir sessizlik anında "topçular" sözcüğü duyulmuştu o kadar... Besbelli topçu sınıfında fark ettiği eksikleri hatırlamıştı... Almanlar için, yaverler için de bir sürü şey söylemişti. Solomin beklemenin de iki çeşidi olduğunu söyledi: Hiçbir şey yapmadan beklemek, ya da işi ileriye götürerek beklemek.

— Adım adım ilerlemek isteyenler gerekli değil bize, – dedi Markelov sıkkın bir tavırla.

— Adım adım ilerleyenler hep yukarı çıktı şimdiye dek, bizse aşağıya inmeye çalışıyoruz, –diye karşılık verdi Solomin.

— İstemez, canları cehenneme! –dedi Goluşkin öfkeyle. Bir anda olmalı, bir anda!

— Anlaşılan pencereden atlamak istiyorsunuz.

— Atlarım! –diye bağırdı Goluşkin.– Atlarım! Vaska da atlar! "Atla" dersem atlar? Değil mi? Vaska! Atlarsın değil mi?

Kâhya kadehindeki şampanyayı içtikten sonra:

— Siz nereye, biz oraya Kapiton Andreiç, –dedi.– Başka türlüsü olur mu?

— Ya! İşte! Koçun boynuzunu bile koparırım!

Çok geçmeden, sarhoşların dilinde kargaşa anlamına gelen şey başladı. "Büyük" bir gürültü patırtı vardı. Yağan ilk karın tanelerinin havada hızla savrularak, henüz soğumamış ılık bir sonbahar günü havayı alacakaranlığa çevirmesi gibi, Goluşkin'in yemek salonunun kızışmış atmosferinde de her çeşidinden sözcükler birbirini bastırarak, sıkıştırarak uçuşuyorlardı: Gelişme, hükümet, edebiyat, vergi sorunu, kilise sorunu, kadın sorunu, hukuk sorunu; klasisizm, realizm, nihilizm, komünizm; enternasyonal, tutucu, liberal, kapital; yönetim, organizasyon, dernek, hatta kristalleşme! Bu gürültünün Goluşkin'i heyecanlandırdığı belliydi; anlaşılan onun istediği de buydu... Coşmuştu! "Bizimkileri bilirsin! Kenara çekilin, öldürürüm! Arabada Kapiton Goluşkin var!" Kâhya Vasya sonunda öylesine duygulanmıştı ki, içini çekmeye, önündeki tabakla konuşmaya başlamıştı... ve birden deli gibi bağırmaya başladı: "Ortaokul da ne oluyormuş?!"

Goluşkin birden ayağa kalktı, kızarmış yüzünde kaba bir hükmetme ve üstünlük ifadesi ile gizli bir korku, hatta dehşet ifadesi tuhaf bir biçimde bir aradaydı, bağırmaya başladı: "Bir binlik daha feda ediyorum! Getir Vaska!" Alçak sesle hemen karşılık verdi Vaska: "Ahududu!" Beti benzi atmış, ter içinde kalmış Paklin (son on beş dakikada içmekte kâhyadan aşağı kalmamıştı) ayağa fırladı, ellerini

başının üstünde sallayarak, tane tane konuşmaya başladı: "Feda ediyorum! Feda ediyormuş, öyle diyor! Ah! Bu kutsal sözcüğü aşağılıyor! Feda etmek! Kimse senin kadar büyük olmayı göze alamaz, hiçbirimiz, burada bulunan hiç kimse! Ama şu zorba, pislik çuval rubleleri döküveriyor şiş karnından ve 'Feda ediyorum!' diye haykırıyor! Kendisine müteşekkir olmamızı, başına defne dalından çelenk koymamızı talep ediyor! Aşağılık herif!" Goluşkin ya Paklin'in bu dediklerini duymamış, ya anlamamış, ya da şaka kabul etmişti: Çünkü bir kez daha "Evet! Bir *binlik*!" diye haykırmıştı. "Kapiton Goluşkin'in sözü onun için kutsaldır!" Birden elini yan cebine soktu. "İşte burada, para burada! İstediğiniz gibi kullanın, Kapiton'u hatırlayın!" Coşmuştu, küçük çocuklar gibi, kendisinden üçüncü şahıs olarak söz ediyordu. Nejdanov masanın örtüsünü kaplayan banknotları topladı. Artık burada kalmanın gereği kalmamıştı. Hem geç de olmuştu... Herkes kalktı, şapkasını aldı, gitmeye hazırlandı.

Açık havada hepsinin başı dönmeye başladı, özellikle de Paklin'in.

— Ee? Şimdi nereye gidiyoruz? –dedi kendini zorlayarak.

— Siz nereye gidersiniz bilmem, ben doğru eve gidiyorum... –dedi Solomin.

— Fabrikaya mı?

— Evet, fabrikaya.

— Gece vakti, yürüyerek mi?

— Ne olmuş? Buralarda kurt da yoktur, haydut da... yürürüm, sağlığım yerinde. Gece yürümek daha da güzeldir.

— Öyle ya, topu topu dört versta yol!

— İsterse beş olsun. Hoşça kalın baylar!

Solomin önünü ilikledi, şapkasını alnının üzerine çekti, bir sigara yaktı, sokakta geniş adımlarla yürüdü.

Paklin Nejdanov'a döndü.

— Peki sen nereye?

Nejdanov biraz ötede, kollarını göğsünde kavuşturmuş bekleyen Markelov'u gösterdi.

— Onun evine... arabayla atlarımız şurada.

— Çok güzel... ben de, "vaha"ya... kardeşim. Fomuşka ile Fimuşka'nın evine. Bak ne diyeceğim sana kardeşim? Orada da, burada da zevzeklikten başka bir şey yaptıkları yok... Rus insanına yirminci yüzyıl değil, on sekizinci yüzyıl zevzekliği daha yakındır. Hoşça kalın baylar; sarhoşum... kusuruma bakmayın. Bakın bir de ne söyleyeceğim size, kız kardeşim... Snanduliya... dünyanın en iyi yürekli, en dürüst kadınıdır... ama ne yaparsınız ki kambur, adı da Snanduliya... Dünyamızda böyle şeyler oluyor! Ayrıca, adı böyle de kalacak. Azize Snanduliya kimdi biliyor musunuz? Hapishaneleri dolaşan, mahkûmların, hastaların yaralarına merhem olan çok iyi yürekli bir kadın... Neyse, hadi hoşça kalın! Hoşça kal Nejdanov... zavallı! Ve sen subay... uf! Hortlak! Sen de hoşça kal!

Aksayarak, yalpalayarak yürüdü, "vaha"ya gidiyordu. Markelov ile Nejdanov arabayı bıraktıkları hanı buldular, atların arabaya koşulmasını söylediler... Yarım saat sonra kent dışında şosede ilerliyorlardı.

XXI

Gökyüzünü alçak bulutlar kaplamıştı, hava tam karanlık olmasa da, yolda tekerlek izleri belli belirsiz görünse de, sağda solda her şey birbirine karışmış büyük lekeler gibi bulanık görünüyordu. Donuk, huzursuz bir geceydi; arada bir sert, nemli bir rüzgâr esiyor, yağmurun, geniş buğday tarlalarının kokusunu getiriyordu. Yolda belirleyici işaretlerden olan meşeliği geçtikten sonra toprak yola sapmaları gerekti. Burada ilerlemek çok daha zordu; dar patika kimi yerde hiç görünmüyordu... Arabacı iyice yavaş gitmeye başlamıştı.

— Umarım yoldan çıkmayız! –dedi o ana dek hiçbir şey söylemeyen Nejdanov.

— Hayır! Çıkmayız! –diye mırıldandı Markelov.– Bir günde iki felaket gelmez insanın başına.

— İlk felaket neydi?

— Ne mi? Bir günü boşuna harcadık... Bunu saymıyor musunuz?

— Evet... öyle ya... Şu Goluşkin! O kadar içmemeliydik. Başım çatlayacak gibi ağrıyor...

— Goluşkin'den söz etmiyorum, hiç değilse para verdi... Onu ziyaret etmemizin bir yararı oldu!

— Paklin'in bizi... onun deyimiyle... papağanlara götürmesine mi canınız sıkıldı?

— Bunda can sıkacak da... sevinecek de bir şey yok. Ben böyle... eğlencelerden hoşlanmam... Dediğim felaket başka.

— Neymiş?

Markelov cevap vermedi, oturduğu köşede paltosuna sarınmaya çalışıyormuş gibi şöyle bir kıpırdadı. Nejdanov karanlıkta onun yüzünü tam seçemiyordu. Yalnızca bıyığını siyah, yatay bir çizgi gibi görebiliyordu. Ama Markelov'un sabahtan beri dışa vurmadığı gizli bir hoşnutsuzluğu, can sıkıntısı olduğunun farkındaydı.

— Bakın ne diyeceğim Sergey Mihayloviç, –dedi bir süre sonra,– bugün okumam için bana verdiğiniz şu Bay Kislyakov'un mektuplarını gerçekten çok mu önemsiyorsunuz? İfademi bağışlayın ama yazdıkları saçma sapan şeyler!

Markelov doğruldu.

— Önce, –diye başladı öfkeyle,– bu mektuplar konusunda ben hiç de sizin gibi düşünmüyorum. Bence son derece önemli... ve iyi niyetle yazılmışlar! Ayrıca uğraşıyor, çalışıyor Kislyakov, en önemlisi de şu: *İnanıyor*; davamıza inanıyor, devrime inanıyor! Size bir şey söylemek zorundayım Aleksey Dmitriyeviç... davamızdan soğumakta olduğunuzu, inanmadığınızın farkındayım!

— Nereden çıkardınız bunu? –dedi Nejdanov ağır ağır.

— Nereden mi? Bütün sözlerinizden, bütün davranışlarınızdan! Bugün Goluşkin'in evinde hangi unsurlara dayanılacağını bilmediğini söyleyen kimdi? Siz! Kim bunların gösterilmesini istedi? Yine siz! Ve sizin şu boş şakacı, alaycı arkadaşınız Bay Paklin gözlerini tavana dikip hiçbirimizin fedakârlık edecek durumu olmadığını söylerken başını sallayarak onaylayan kimdi? Siz değil mi? Kendiniz hakkında istediğinizi söyleyin, istediğinizi düşünün... bu sizin bileceğiniz bir şey... ama ben inançlarına hizmet etmek, onlara sadık olmak uğruna, hayatın hazlarını –mesela aşk– tatmak varken her şeylerini veren insanlar tanıyorum. Ama hiç kuşku yok ki, bugün siz... öyle düşünmüyordunuz!

— Bugün mü? Neden özellikle bugün?

— Tanrı aşkına numara yapmayın, mutlu Don Juan, gözde sevgili! –diye bağırdı Markelov arabacıyı tamamen unutarak, gerçi o da hiç dönüp arkasına bakmıyordu, ama her şeyi rahatlıkla duyabilirdi. O anda arabacıyı, hemen arkasında oturan beylerin konuşmasından çok, yol endişelendiriyordu. Dikkatle, hatta biraz korkuyla, orada hiç de olmaması gereken dik bir yamacı inerken başını sallayarak, arkaya yaslanarak arabayı yavaşlatmaya uğraşan ortadaki atla ilgileniyordu.

— Affedersiniz ama pek anlayamadım, –dedi Nejdanov.

Markelov zoraki, öfkeli bir kahkaha attı.

— Ne dediğimi anlayamadınız demek! Ha, ha, ha! Her şeyden haberim var bayım! Dün kiminle birbirinize aşkınızı açıkladığınızı biliyorum. Yakışıklılığınızla, duygulu konuşmanızla kimi esir aldığınızı, gece saat ondan sonra kimin sizi odasına aldığını biliyorum!

Birden arabacı arkaya dönüp Markelov'a seslendi:

— Efendim! Dizginleri siz alın... Ben inip bakacağım... Galiba yoldan çıktık... Su dolu bir çukur var önümüzde...

Gerçekten de araba bir su birikintisinin tam kenarında duruyordu. Markelov arabacının ona uzattığı dizginleri aldı, yine öyle yüksek sesle konuşmaya devam etti:

— Sizi suçladığım falan yok Aleksey Dmitriç. Yararlanmışsınız... Hakkınız da var. Ben yalnızca ortak davamızdan soğuduğunuza şaşmadığımı söylemek istemiştim. Tekrar söylüyorum, aklınız karışık. Sırası gelmişken, kendimden şunu da ekleyeceğim: Bir genç kız kalbinin neden hoşlandığını hissedebilecek ya da ne istediğini anlayabilecek erkek nerede!!

— Şimdi anlıyorum sizi, –diye başladı Nejdanov,– üzüntünüzü anlıyorum, bizi kimin gözetlediğini, size yetiştirdiğini de tahmin ediyorum...

Markelov, Nejdanov'u duymamış gibi davranarak ve her sözcüğü şarkı söyler gibi özellikle uzatarak devam etti:

— Burada söz konusu olan değer ya da olağandışı bazı ruhsal ve fiziksel özellikler değil... Hayır! Düpedüz... Bütün gayrimeşru çocukların lanetli şansı, hepsinin...

Markelov son söylediklerini kesik kesin, çabucak söylemiş, sonra birden, donup kalmış gibi susmuştu. Nejdanov karanlıkta bile onun yüzünün bembeyaz olduğunu, yanaklarının titrediğini hissediyordu. Markelov'un üzerine atılmamak, boğazına sarılmamak için zor tutuyordu kendini... "Bu hakareti kan temizler..."

Arabacı sağ ön tekerleğin yanına gelip seslendi:

— Tamam, yolu buldum! Ufak bir yanlışlık yapmış, sola kaymışım... Önemli bir şey yok! Kolayca çıkarız doğru yola. Bir versta sonra evdeyiz. Siz oturun!

Arabacı yerine çıktı, Markelov'dan dizginleri aldı, ortadaki atı kenara çekti... Araba iki kez kuvvetlice sarsıldı, düz yola çıkıp hızla gitmeye başladı. Sis yükselmiş, sanki karanlık açılmıştı, önlerinde tepeye benzeyen bir şey vardı. Cılız bir ışık... bir an görünüp kayboldu... Sonra bir başkası daha... Bir köpek havlamaya başladı...

— Bizim köyler, –dedi arabacı.– Ah sevimli kediler!

Önde ışıklar giderek çoğalıyordu.

— Böylesi bir hakaretten sonra, –dedi Nejdanov nihayet,– kolayca kabul edersiniz ki, geceyi evinizde geçirmem olacak şey değil Sergey Mihayloviç. Bu durumda, benim için hiç hoş bir şey olmasa da, evinize vardığımızda, kente dönmem için arabanızı bana vermenizi rica edeceğim. Yarın bir yolunu bulur, oradan eve giderim. Sonra da benden bekleyeceğinizi sandığım haberi alacaksınız.

Markelov hemen cevap vermedi. Sonra birden alçak, umutsuz bir sesle şöyle dedi:

— Nejdanov, Nejdanov! Tanrı aşkına evime gelin, hiç değilse ayaklarınıza kapanıp sizden özür dileyebilmem için! Nejdanov! Unutun... aptalca söylediğim o sözcüğü unutun... unut, unut! Ah, şu anda kendimi ne kadar bedbaht hissettiğimi bir bilen olsaydı! (Markelov yumruğuyla göğsüne vurdu, iniltiye benzer bir ses çıktı.) Nejdanov! Bir büyüklük yap! Elini uzat bana! Bağışla beni!

Nejdanov, kararsız bir tavırla da olsa uzattı elini. Markelov uzattığı eli öyle bir sıktı ki, Nejdanov az kaldı bir çığlık atacaktı.

Araba Markelov'un evinin önünde durdu.

On beş dakika sonra çalışma odasında Markelov Nejdanov'a şöyle diyordu:

—Beni dinle Nejdanov, beni dinle! (Yalnızca "sen" diye hitap ediyordu ona artık ve mutlu rakibi olduğunu öğrendiği, biraz önce kan gerektiren bir hakarette bulunduğu, öldürmeye, parça parça etmeye hazır olduğu insana bu beklenmedik "sen"de, dönüşü olmayan bir umutsuzluk, acı, aslında bir çeşit uysal yakarış vardı. Nejdanov bunu benimsemiş, o da Markelov'a "sen" demeye başlamıştı) Beni dinle! Biraz önce aşkın mutluluğunu kabul etmediğimi söyledim sana, inançlarıma hizmet etmek için o mutluluğu reddettiğimi söyledim... Ama yalandı, böbürlenmeydi! Hiçbir zaman

kimse böyle bir şey vermek istemedi bana, reddettiğim bir şey de olmadı! Yeteneksiz doğdum, öyle de kaldım... Ya da belki öyle olması gerekiyordu. Çünkü o taraklarda bezim yok, ben başka şeyler yapacağım. Sen ikisini bir arada yürütebileceksen... yani hem sevebilecek, hem sevilen olabileceksen... aynı zamanda davamıza da hizmet edebileceksen... aferin derim sana! Gıpta ediyorum sana... ama ben yapamam! Çok şanslısın sen! Çok şanslısın! Ama benim yapabileceğim bir şey değil bu...

Markelov bütün bunları alçak bir iskemlede, başı önünde, kollarını kamçı gibi sarkıtmış otururken söylüyordu. Nejdanov onun karşısında ayaktaydı; Markelov onun çok şanslı olduğunu söylese de, derin düşüncelere dalmış gibi dikkatle onu dinliyor, kendini hiç de şanslı görmüyor, öyle de hissetmiyordu.

— Gençliğimde biri aldattı beni... –diye devam etti Markelov.– Harika bir kızdı, ama yine de aldattı... hem de kiminle? Bir Alman'la! Yaver bir Alman'la!! Ama Marianna'ya gelince...

Sustu Markelov... Marianna'nın adını ilk kez anıyordu ve bu ad sanki dudaklarını yakmıştı.

— Marianna aldatmadı beni, açık açık benden hoşlanmadığını söyledi... Neyimden hoşlansın ki zaten? Böylece sana teslim oldu... Ne çıkar bundan? Başı bağlı mıydı ki?

— Dur, dur! –diye haykırdı Nejdanov. Neler söylüyorsun? Teslim oldu da ne demek? Kız kardeşin sana neler yazdı bilmiyorum; ama inan bana...

— Fiziki değil; yani manevi yönden... kalbiyle, ruhuyla. – diye Nejdanov'un sözünü kesti Markelov, böyle haykırması nedense pek hoşuna gitmiş gibiydi.– Doğrusu, iyi de yaptı. Kız kardeşime gelince... elbette beni üzmek gibi bir niyeti yoktu... Yani aslında onun için bir anlamı yok bunun; ama anlaşılan, senden nefret ediyor, Marianna'dan da... Yazdıkları yalan değildi... neyse, günahı boynuna!

Nejdanov "Evet, bizden nefret ediyor," diye geçirdi içinden.

Markelov oturuşunu değiştirmeden devam etti:

— İyi olacak! Artık son yolum da kesildi; şimdi bir engel kalmadı önümde! Goluşkin'in kendi başına buyruk olduğuna bakma sen: Hiç önemi yok bunun. Kislyakov'un mektupları da... gülünç şeylerdir... evet, öyle; ama asıl önemli olana dikkat etmek gerek. Onun yazdığına göre, her yerde her şey hazır. Belki buna da inanmıyorsundur, değil mi?

Nejdanov cevap vermedi.

— Haklı olabilirsin. Ama her şeyin tam hazır olacağı anı bekleyecek olursak hiçbir zaman başlayamayız. Her şeyin sonucunu önceden tartmaya kalkarsak, bazı kötü yargılara da varırız. Mesela bizden öncekiler kölelerin özgürleşmesini sağladıklarında ne oldu? Bu özgürleşme sonunda bir çeyrek kötü çavdarı köylüye altı rubleye satan, bunun karşılığında ondan (Markelov bir parmağını büktü) birincisi altı rublelik iş, ikincisi (Markelov bir parmağını daha büktü) bir çeyrek iyi çavdar alan, üstelik (üçüncü parmağını büktü Markelov) zamlı satan, yine de gözü doymayan, köylünün son damla kanını emen yeni bir tefeci toprak sahipleri sınıfının türeyeceğini öngörebildiler mi? Evet, bizim kurtarıcılarımız bunu tahmin edemezlerdi, kabul et! Ama tahmin edebilmiş olsalar bile, sonuçları ince eleyip sık dokumadan, köylüleri özgürleştirdikleri için yine de iyi yapmış olurlardı. İşte ben de bu yüzden... kararlıyım!

Nejdanov soru dolu bakışlarla, şaşırmış gibi baktı Markelov'un yüzüne. Ama beriki bakışını kaçırıp köşeye doğrulttu. Kaşlarını gözlerini kapatacak kadar çatmış, dudaklarını, bıyığını ısırıyordu.

Kıllı, esmer yumruğunu öfkeyle dizine vurup tekrarladı:

— Evet, kararlıyım! İnatçıyım... Boşuna yarı yarıya Ukraynalı değilim...

Sonra ayağa kalktı, ayaklarını, gücünü yitirmiş gibi sürterek yatak odasına gitti, oradan elinde Marianna'nın camlı, çerçeveli küçük bir portresiyle döndü.

— Al, –dedi üzgün ama sakin bir tavırla.– Bir zamanlar ben yapmıştım bunu. Resmim pek iyi değildir, ama sanırım ona benziyor. (Karakalem profilden çizilmiş portre gerçekten de Marianna'ya benziyordu). Al, senin olsun kardeşim. Sana bırakıyorum onu. Bu portreyle birlikte sana veriyorum... Ama haklarımı değil... bir hakkım yoktu... ama bilirsin her şeyi! Her şeyi veriyorum sana, Marianna'yı da. İyi kızdır Marianna, kardeşim...

Markelov sustu, göğsü belirgin bir biçimde inip kalkıyordu.

— Al. Bana kızmıyorsun değil mi? Al, işte. Artık benim... buna... ihtiyacım yok.

Nejdanov portreyi aldı, ama tuhaf bir duygu sıkıştırdı yüreğini. Bu hediyeyi kabul etme hakkı yokmuş gibi geliyordu ona. Markelov onun, Nejdanov'un yüreğinde olan biteni bilseydi belki de portreyi vermezdi ona. Nejdanov, kenarları titizce siyah, yaldız şeritle çerçevelenmiş portreyi elinde tutuyor, onu ne yapacağını bilemiyordu. Markelov'un ne büyük bir fedakârlık yaptığının farkındaydı. Peki neden özellikle onun için? Ya portreyi vermek? Hayır! Daha da ağır bir hakaretti bu! Sonuçta onun için değerliydi bu kız, seviyordu onu! Nejdanov biraz da korkuyla Markelov'un yüzüne baktı... Bakıyor muydu ona Markelov... onun içinden geçenleri yakalamaya çalışıyor muydu? Ama Markelov tekrar köşeye çevirdi gözlerini, bıyığını çiğnemeye başladı.

Yaşlı uşak elinde mumla girdi odaya. Markelov silkindi.

— Yatma vakti Aleksey! –dedi yüksek sesle.– Sabah ola, hayrola... Yarın veririm arabayı, eve gidersin, hadi iyi geceler! (Birden uşağa dönüp, omzunu okşayarak ekledi:) İhtiyar, sana da iyi geceler! Beni kötü anma!

Yaşlı uşak öylesine şaşırmıştı ki, az kalsın elindeki mumu düşürecekti. Efendisinin yüzüne diktiği bakışında her zamankinden değişik bir hüzün vardı.

Nejdanov odasına gitti. Hiç iyi hissetmiyordu kendini. İçtiği şampanyadan başı hâlâ ağrıyor, kulakları çınlıyor, kapasa da gözlerinin önünde Goluşkin, kâhya Vaska, Fomuşka, Fimuşka dönüp duruyordu. Daha uzakta Marianna'nın hayali çekingen, kararsız, yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Yaptığı, düşündüğü her şey Nejdanov'a çok sahte, yalan, gereksiz, iç kaldırıcı, saçma gibi geliyordu... Öte yandan, ne yapması, neye yönelmesi gerektiğini de bilemiyordu; aradığı bilinmeyen, ulaşılmaz, cehennemin dibinde, on kilit altında bir yerdeydi.

Kalkıp Markelov'un yanına gitmek, "Al hediyeni, geri al," demek istiyordu.

— Öf! Hayat ne iğrenç! –diye haykırdı sonunda.

Ertesi gün erken yola çıktı. Markelov kapı önünde taşlıktaydı, çevresinde köylüler vardı. O mu çağırmıştı onları, kendileri mi gelmişti öğrenemedi Nejdanov. Markelov kısa sözcüklerle, soğukça vedalaşmıştı onunla... köylülerle önemli bir konuyu görüşeceğe benziyordu. Yaşlı uşak da hep aynı, değişmez bakışlarıyla yanındaydı.

Araba kenti çabucak geçti, tarlalar arasında yolda hızını artırdı. Atlar aynı atlardı, ama arabacının –Nejdanov bir zengin evine gitmekte olduğu için mi, yoksa başka bir düşünceyle mi bilinmez– "votka parası" umudu vardı. Malum, arabacılar votka içtilerse ya da böyle bir umutları varsa, atlar çok hızlı gider... Biraz serin olsa da tam bir haziran havası vardı. Masmavi gökyüzünde bulutlar yüksekte savruluyor, güçlü bir rüzgâr tekdüze esiyor, bir akşam önce yağmur yağdığı için esinti yoldan toz kaldırmıyordu. Katırtırnakları hışırdıyor, güneşte parlıyor, dalgalanıyordu... Her şey hareketliydi, uçuşuyordu. Uzak tepelerden seyrek bıldırcın çığlıkları (çığlıkların kanatları varmış, bıldırcınlar da bu çığlıklara binmişler gibi) vadiyi aşıp geliyordu. Kargalar güneş altında ışıl ışıl parlıyordu. Çıplak ufuk çizgisinde siyah birtakım pireler uçuşuyordu... toprağı yeniden süren köylülerdi bunlar.

Ama bunların hiçbiriyle ilgilendiği yoktu Nejdanov'un... hiçbiriyle... Sipyaginlerin arazisine nasıl geldiklerini bile fark etmemişti... öylesine derin düşüncelere dalmıştı...

Ama uzaktan evin çatısını, üst katta Marianna'nın odasının penceresini görünce birden ürperdi. Kendi kendine "Evet," dedi ve yüreğinde bir sıcaklık hissetti, "Markelov haklı, güzel kız... ve ben onu seviyorum!"

XXII

Hemen üstünü değiştirip ders için Kolya'nın yanına gitmek üzere odasından çıktı. Yemek salonunda karşılaştığı Sipyagin pek soğuk, kibar bir selam verdi, "İyi dolaştınız mı?" diye mırıldandı ve çalışma odasına yürüdü. Devlet adamı kendi bakanlık aklıyla bu "aşırı kızıl genç" öğretmeni, görevi sona erer ermez Petersburg'a yollamaya, bu arada da ona dikkat etmeye karar vermişti. Şöyle düşünüyordu: "Je n'ai pas eu la main heureuse cette fois-ci, ama... j'aurais pu tomber pire."[55] Valentina Mihaylovna'nın Nejdanov'la ilgili duyguları ise çok daha güçlü, belirgindi. Artık hiç katlanamıyordu ona... O, bu çocuk! Küçük düşürmüştü onu bu çocuk! Marianna yanılmamıştı: Valentina Mihaylovna koridordan gizlice dinletmişti Nejdanov'la onu... Hanımefendi bunun üzerinde durmuştu. Nejdanov'un evde olmadığı iki günde "havai" akrabasına bir şey söylemese de her şeyden haberdar olduğunu, bu duruma şaşmasa bile aşağıladığını, acıdığını belli etmişti. Onunla konuşurken, tutmaya çalıştığı gizli bir küçümseme, bir alay ifadesi oluyordu yüzünde; aynı zamanda ona acıyormuş gibi alayla kaşlarını kaldırıyordu. Büyüleyici gözleriyle "bütün hayalleri, tuhaflıkları" yetmiyormuş gibi, bir de karanlık odalarda, okulunu henüz bitirmemiş şu öğrenciyle ö... pü... şen, kendine

55 "Bu sefer şansım yaver gitmedi... daha kötüsüne de düşebilirdim." (Fr.)

pek güvenen kızın yüzüne yumuşak bir şaşkınlıkla, hüzünlü bir tiksintiyle bakıyordu.

Zavallı Marianna! Sert, mağrur dudaklarına henüz bir erkek dudağı değmemişti.

Yine de Valentina Mihaylovna öğrendiği sırrı kocasına açmamıştı. Onun yanında, manalı manalı gülümseyerek Marianna'ya ima yollu çıtlattığı, gülümsemesiyle ilgisiz birtakım sözcüklerden aldığı hazla yetiniyordu. Hatta Valentina Mihaylovna kardeşine mektup yazdığına biraz pişman bile olmuştu... Pişmandı, ama mektubu yazmasaydı daha çok pişman olabilirdi.

Marianna ile Nejdanov yemek salonunda, kahvaltıda çok kısa görüşebilmişlerdi. Nejdanov onun zayıfladığını, yüzünün sarardığını fark etmişti: O gün hiç de güzel değildi Marianna; ama Nejdanov yemek salonuna girdiğinde ona yöneltip hemen kaçırdığı bakışı yüreğine işlemişti. Bu arada Valentina Mihaylovna Nejdanov'a içinden sürekli "Tebrik ederim seni! Çok harika! Çok ustaca!" der gibi bakıyordu, ayrıca Markelov'un ona mektubu gösterip göstermediğini öğrenmek istiyordu. Sonunda gösterdiğine karar verdi.

Sipyagin, Nejdanov'un Solomin'in yönettiği fabrikaya gittiğini öğrenince ona "fabrikanın nasıl çalıştığıyla ilgili" sorular sormaya başlamış, ama kısa süre sonra genç adamın orada pek bir şey görmediğini anlayınca, böyle bilgisiz bir çocuktan işe dair bilgi almayı düşünebildiği için mağrur bir tavırla, kendine sitem eder gibi soru sormaktan vazgeçmişti! Yemek salonundan çıkarken Marianna Nejdanov'a fısıldamayı başarmıştı: "Bahçenin sonunda, eski akağaç korusunda bekle beni, ilk fırsatta geleceğim." Nejdanov şöyle geçirmişti içinden: "Öbürü gibi bu da bana 'sen' diyor." Biraz ürkütücü gelse de bundan hoşlanmıştı! Marianna ona birden yine "siz" demeye başlasaydı –gerçi bu imkânsızdı,– ondan uzaklaşsaydı ne kadar tuhaf olurdu... Bunun kendisi için büyük acı olacağını hissediyordu. Marianna'ya âşık olup

olmadığını henüz bilmiyordu; ama Marianna'nın onun için çok değerli, ona yakın ve gerekli olduğunu bütün varlığıyla hissediyordu.

Marianna'nın onu yolladığı koru yüzlerce yaşlı, uzun akağaçtan oluşuyordu. Hâlâ rüzgâr esiyordu. Ağaçların uzun dalları salıverilmiş saç örgüleri gibi sallanıyordu rüzgârda. Gökyüzünde yükseklerde bulutlar yine hızla savruluyordu; içlerinden biri güneşi kapattı ve her yer karanlık değil de, tek renk oldu. Sonra geçip gitti bulut, birden her yanda parlak ışık lekeleri yeniden dalgalanmaya başladı: Birbirlerine karışıyor, parlıyor, gölgelere karışıyorlardı... Gürültü, hareketlilik aynıydı, şimdi bir çeşit bayram sevinci eklenmişti bunlara. Aynı sevinç gölgelenmiş, coşkulu kalplere tutkuyla birlikte zorla dolar... Nejdanov da böyle bir kalp taşıyordu göğsünde.

Nejdanov bir akağaca yaslanıp beklemeye başladı. Neler hissettiğini bilemiyordu, bilmek de istemiyordu zaten: Markelov'un yanında olduğundan daha huzursuz hissediyordu, ama aynı zamanda çok daha rahattı. Her şeyden önce Marianna'yı görmek, onunla konuşmak istiyordu; iki kişiyi bir anda birbirine bağlayan o bağ tüm varlığını sarmıştı. Nejdanov kıyıya yaklaşmaya hazırlanan bir gemiden atılan halatı düşünüyordu... İşte halat iskele babasına dolanmış, gemi durmuştu...

Limandaydı artık! Tanrı'ya şükür!

Birden ürperdi Nejdanov. Yolda uzakta bir kadın giysisi görünmüştü. Gelen oydu. Ama ona doğru mu geliyordu, yoksa ondan uzaklaşıyor muydu anlayamamıştı Nejdanov; ama ışık ve gölgelerin bedeninde *aşağıdan yukarı* doğru kaydığını görünce... yaklaşmakta olduğunu anladı. Uzaklaşsaydı bu ışık ve gölgelerin *yukarıdan aşağı* inmesi gerekirdi. Biraz sonra yanında, karşısındaydı Marianna. Yüzü gülüyordu, ışıl ışıldı, gözleri sevecen bakıyordu, dudaklarında hafif, neşeli bir gülümseme vardı. Marianna'nın uzattığı elini

sıktı, ama bir şey söyleyemedi o anda, Marianna da bir şey söylemedi. Hızlı yürüdüğü için biraz soluk soluğaydı, ama Nejdanov'un onu görünce sevinmesine çok sevindiği belliydi. İlk konuşan o oldu.

— Ee, neler oldu? –diye başladı.– Neye karar verdiniz, çabuk anlat.

Nejdanov şaşırmıştı.

— Karar mı? Bir karar mı vermemiz gerekiyordu?

— Ne demek istediğimi anlıyorsun. Hadi anlat: Aranızda neler konuştunuz? Kimlerle görüştünüz? Solomin'le tanıştın mı? Anlat, her şeyi... her şeyi anlat! Dur, şöyle biraz daha uzağa gidelim. Buraları biliyorum... gideceğimiz yerde gören olmaz bizi.

Marianna önden yürüdü. Nejdanov yüksek, kuru otlarla kaplı alanda onun ardından yürüyordu. Marianna söylediği yere götürdü onu. Fırtınada devrilmiş büyük bir akağaç vardı orada. Ağacın bedenine oturdular.

— Anlat! –dedi Marianna, hemen arkasından ekledi:– Ah! Seni gördüğüme çok sevindim! Bu iki gün hiç geçmeyecek sandım. Hem biliyor musun, Valentina Mihaylovna'nın bizi dinlettiğinden kuşkum yok artık.

— Markelov'a da yazmış, –dedi Nejdanov.

— Markelov'a mı?

Marianna bir an sustu, yüzü biraz kızardı... ama utançtan değil, başka, çok daha güçlü bir duygudan.

— Kötü kalpli, acımasız kadın! –diye fısıldadı ağır ağır.– Bunu yapmaya hakkı yok... Neyse fark etmez! Hadi anlat, anlat!

Nejdanov anlatmaya başladı... Marianna taş gibi katı bir dikkatle dinliyordu onu. Ancak Nejdanov'un hiç acele etmeden, ayrıntılar üzerinde durmadan anlattığını fark edince sözünü kesiyordu. Ne var ki Nejdanov'un bu seyahatinin her ayrıntısı onun için aynı ölçüde ilgi çekici değildi: Fomuşka ve Fimuşka'nın öyküsünü dinlerken güldü, ama ilgilenmedi onlarla.

Onların yaşam biçimi kendisininkine çok uzaktı.

— II. Nebukadnezar[56] zamanını anlatır gibisin, –dedi.

Onun öğrenmek istedikleri, ilgilendikleri şunlardı: Markelov neler söylemişti, hatta (onun nasıl biri olduğunu hemen anlamış olsa da) Goluşkin neler düşünüyordu, en önemlisi de: Solomin'in fikri neydi, kendisi nasıl biriydi? Çok merak ettikleri bunlardı işte. Kafasının içinde hep aynı soru dönüp duruyordu: "Ne zaman? Ne zaman?" Nejdanov anlatırken hep bunu sormak geliyordu içinden. Ama Nejdanov, onun bu sorusuna ayrıntılı cevap vermekten hep kaçınır gibiydi. Nejdanov da Marianna'nın ilgilenmediği ayrıntılar üzerinde durduğunun farkındaydı... hep aynı konuya dönüyordu. Komik şeyler Marianna'nın sabırsızlığını artırıyordu; Nejdanov'un umutsuz ya da hüzünlü ses tonu canını sıkıyordu... Nejdanov'un sürekli "davadan", "sorundan" söz etmesini istiyordu. Bu konulardan ne kadar uzun söz ederse, o kadar hoşlanıyordu. Nejdanov daha üniversiteye girmeden, bir yaz yanlarında kaldığı iyi akrabalarının yazlık evinde çocuklarına masallar anlattığını hatırlıyordu: Onlar da kişilerin, duyguların anlatılmasından hoşlanmıyorlardı... Olayların, eylemlerin anlatılmasını istiyorlardı! Marianna çocuk değildi, ama duygularının sadeliğinde, samimiyetinde çocuktan farklı değildi.

Nejdanov içtenlikle, Markelov'u heyecanla övüyor, Solomin'den ise özel bir sempatiyle söz ediyordu. Ondan neredeyse coşkulu sözcüklerle bahsederken soruyordu kendine: "Neden bu kadar yüceltiyorum bu adamı?" Çünkü zekice, önemli bir şey söylememişti, hatta bazı ifadeleri Nejdanov'unkilerle çelişiyordu... "Dengeli bir kişiliği var," diye düşünüyordu. "İşte bu... Fimuşka'nın dediği gibi temkinli, zeki, önemli biri. Sakin, sağlam bir kişiliği var; ona gerekeni biliyor ve kendine güveni tam, ayrıca karşısındakine güven veriyor, huzursuz etmiyor... Denge! Denge! İşte

56 II.Nebukadnezar: MÖ 605-562 yılları arasında Babil kralı. (ç.n.)

önemli olan bu! Bende olmayan şey!" Nejdanov düşüncelere dalmış, susuyordu... Ansızın bir elin omzuna dokunduğunu hissetti. Başını kaldırdı: Marianna ilgiyle, sevgiyle bakıyordu yüzüne.

— Dostum! Neyin var? –diye sordu.

Nejdanov omzundan aldı Marianna'nın elini, bu küçük, ama güçlü eli ilk kez öptü. Marianna şaşırmış gibi hafifçe gülümsedi: Nereden aklına gelmişti iltifat? Bu kez düşüncelere dalma sırası Marianna'daydı...

— Markelov Valentina Mihaylovna'nın mektubunu gösterdi mi sana? –diye sordu nihayet.

— Evet.

— Peki... ne dedi?

— O mu? Son derece mert, fedakâr bir insan! O... –Nejdanov portreden söz etmek istedi Marianna'ya, ama tuttu kendini ve tekrarladı:– Mert bir insan!

— Evet, öyledir!

Marianna yine düşüncelere daldı, sonra birden birlikte oturdukları akağaç gövdesi üzerinde Nejdanov'a dönüp heyecanla şöyle dedi:

— Ne karar verdiniz?

Nejdanov omuz silkti.

— Söyledim sana, şu anda verdiğimiz bir karar yok. Beklememiz gerekiyor.

— Beklemek ha... Neyi?

— Gelecek talimatı. ("Yalan söylüyorum," diye geçirdi içinden Nejdanov.)

— Kimden gelecek talimatı?

—Kimden geleceğini biliyorsun... Vasiliy Nikolayeviç'ten. Ayrıca Ostrodumov'un dönmesini de beklemek gerek.

Marianna sorar gibi baktı Nejdanov'un yüzüne.

— Söylesene, şu Vasiliy Nikolayeviç'i hiç gördün mü sen?

— Gördüm, iki kez... şöyle bir...

— Ee... ilginç biri mi?

— Nasıl söylesem? Başkanımızdır... her şeyi o düzenliyor. Bizim iş disiplinsizliğe gelmez. İtaat etmek gerekir. ("Bunlar da saçmalık," diye geçirdi içinden Nejdanov.)

— Nasıl biridir?

— Nasıl mı? Kısa boylu, tıknaz, esmer biri. Elmacık kemikleri çıkık... kaba, yüzden Kalmıklara benziyor... Ama, gözleri fıldır fıldır.

— Konuşması nasıl?

— Daha çok emir verir, pek konuşmaz.

— Neden başkanınız o?

— Sağlam karakterlidir. Hiçbir şey karşısında gerilemez. Gerekirse öldürür. Herkes korkar ondan.

— Peki, Solomin nasıl biri? –diye sordu Marianna bir süre sustuktan sonra.

— Solomin de pek yakışıklı sayılmaz. Ama çok güzel, sade, dürüst bir yüzü var. Papaz okulu öğrencileri arasında böyle güzel yüzlü olanlara rastlanır.

Nejdanov ayrıntılı olarak Solomin'i anlattı. Marianna uzun uzun baktı Nejdanov'un yüzüne... sonra kendi kendine konuşur gibi:

— Senin de güzel bir yüzün var, –dedi.– Sanırım seninle yaşayabilir insan.

Bu sözler Nejdanov'u etkiledi. Tekrar kızın elini tuttu ve dudaklarına götürdü...

— Kompliman yapmayı bırak, –dedi Marianna gülerek, elini öptüklerinde her zaman gülerdi.– Haberin yok, sana karşı suçluyum.

— Nasıl?

— Dinle. Sen burada değilken odana girdim, masanın üzerinde şiir defterini gördüm. (Nejdanov ürperdi: Şiir defterini odasında masanın üzerinde unuttuğunu hatırlamıştı.) Özür dilerim: Merakımı yenemedim, şiirleri okudum... Sen yazdın o şiirleri, değil mi?

— Evet. Biliyor musun Marianna? Sana ne kadar sıkı bağlı olduğumun en sağlam kanıtı, şu anda sana neredeyse hiç kızmamış olmamdır.

— Neredeyse mi? Yani biraz da olsa kızdın mı? Yeri gelmişken, bana hep Marianna, diyorsun. Benim içimden sana Nejdanov demek hiç gelmiyor! Artık Aleksey diyeceğim sana. Ayrıca, "Sevgili dostum, ben ölüm döşeğindeyken..." diye başlayan şiiri de mi sen yazdın?

— Evet... ben yazdım... Ama şimdi lütfen bırak bunu... Acı çektirme bana.

Marianna başını salladı.

— Çok hüzünlü bir şiir. Bu şiiri... Umarım benimle yakınlaşmadan önce yazmışsındır. Bence şiirlerin çok güzel. İyi bir edebiyatçı olabilirdin; ancak eminim, edebiyattan daha güzel, daha yüksek şeylere yeteneğin var senin. Başka bir şeyle ilgilenmen olanaksız olduğundan edebiyatla ilgilenmişsin.

Nejdanov çabucak bir baktı Marianna'ya.

— Öyle mi düşünüyorsun? Evet, ben de öyle düşünüyorum. Başarı başka yerdeyse, yok olmak daha iyi.

Marianna birden ayağa kalktı.

— Evet sevgili dostum, haklısın! –diye haykırdı, yüzü duyduğu heyecanın ateşiyle, ışığıyla, yüce duyguların hassasiyetiyle parlıyordu.– Haklısın! Ama henüz işimiz bitmedi. Başaracağız göreceksin. Yararlı olacağız, hayatımız boşa geçmeyecek, halka karışacağız... Bir mesleğin var mı? Yok mu? Neyse fark etmez. Çalışacağız, bildiğimiz her şeyi halka, kardeşlerimize götüreceğiz... Gerekirse aşçı, terzi, çamaşırcı olurum. Göreceksin, göreceksin. Karşılığında hiçbir şey istemeyeceğim... sadece mutluluk alacağım, mutluluk...

Marianna susup uzaklara baktı, ama karşısına değil, başka, bilinmeyen, henüz var olmayan, sadece onun gördüğü uzaklara diktiği gözleri alev alev yanıyordu...

Nejdanov ona doğru eğildi...

— Ah Marianna! –diye fısıldadı.– Sana layık biri değilim ben!

Marianna birden silkindi.

— Eve dönmeliyiz! –dedi.– Yoksa yine aramaya çıkacaklar bizi. Ama anladığım kadarıyla, Valentina Mihaylovna benimle uğraşmayı bıraktı artık. Onun gözünde düşmüş bir kızım.

Marianna "düşmüş" sözcüğünü öylesine aydınlık, sevinçli bir yüzle söylemişti ki, ona bakarken Nejdanov da elinde olmadan gülümsemiş, "düşmüş" diye tekrarlamıştı.

— Ama sen onun ayaklarının dibinde olmadığın için çok aşağılanmış hissediyor kendini, –diye devam etti Marianna.– Ama hiç önemli değil... asıl önemli olan... Neyse, artık kalamayacağım ben bu evde... Kaçacağım!

— Kaçacak mısın? –diye tekrarladı Nejdanov.

— Evet, kaçacağım... Herhalde sen de kalmayacaksın değil mi? Birlikte gideriz. Birlikte çalışmamız gerekecek... Benimle geleceksin değil mi?

— Dünyanın bir ucuna da olsa! –diye haykırdı Nejdanov, sesi heyecandan, bir çeşit taşkın minnet duygusundan birden çın çın ötmeye başlamıştı.– Dünyanın bir ucuna!

Nejdanov ardına bile bakmadan, Marianna'nın gideceği her yere gitmeye hazırdı!

Marianna da bunu anladı ve kısa, mutlu bir iç geçirdi.

— Öyleyse, tut elimi... –dedi.– Ama öpme, bir dost, arkadaş gibi kuvvetle sık... İşte böyle!

Birlikte eve yürüdüler. Dalgın, mutluydular. Yeni boy atmış otlar ayaklarının altında parıldıyordu, taze yapraklar hışırdıyordu her yanda; ışık ve gölge lekeleri dolaşıyordu giysilerinde; Marianna ile Nejdanov lekelerin telaşlı oyununa, rüzgârın neşeli esintilerine, yaprakların taze taze parlayışına, gençliklerine ve birbirlerine gülümsüyorlardı.

İKİNCİ BÖLÜM

XXIII

Solomin, Goluşkin'in evinde yedikleri yemekten sonra gece beş versta yolu canlı adımlarla yürüyüp fabrikayı çevreleyen yüksek çitin kapısını çaldığında şafak sökmek üzereydi. Bekçi hemen içeri aldı onu ve tüylü kuyruklarını sallayıp duran zincirli iki köpeğin eşliğinde, saygılı tavırlarla ek binaya kadar yanında yürüdü. Amirinin sağ salim döndüğüne sevindiği belliydi.

— Gece vakti nasıl gelebildiniz Vasiliy Fedotıç? Biz yarın bekliyorduk sizi.

— Önemli bir şey değil Gavrila, gece yürümek iyi oluyor.

Solomin'le fabrika çalışanları arasında hiç de sıradan olmayan, ama güzel bir ilişki vardı: Çalışanlar amirlerine saygılıydı, kendilerini onunla eşit görüyor, onlardan biriymiş gibi davranıyorlardı; onların gözünde çok bilgiliydi. Şöyle diyorlardı: "Vasiliy Fedotıç ne dediyse odur! Çünkü bilmediği şey yoktur, benim diyen İngiliz'i de cebinden çıkarır!" Gerçekten de vaktiyle önemli bir İngiliz tekstil uzmanı fabrikayı ziyarete gelmiş, Solomin onunla İngilizce konuştuğu için mi, yoksa onun bilgisinden etkilendiği için mi bilinmez, gülümseyerek sürekli onun omzunu okşamış, kendisiyle Liverpool'a gelmeye davet etmiş; kırık dökük Rusçasıyla da işçilere şöyle demişti: "Sizin işler iyi! Oy! Çok iyi olmak!" İşçiler bu sözlere biraz da gururlanarak çok gülmüştü: "Bizimki böyle biri işte! Böyle bir adam!" Solomin gerçekten onlarındı, onların adamıydı...

Ertesi sabah çok sevdiği Pavel, Solomin'in odasına girip uyandırdı, elini yüzünü yıkaması için su döktü, bir şeyler anlattı, bir şeyler sordu. Sonra birlikte çabucak çay içtiler; Solomin gri, yağlı iş ceketini giyip fabrikaya geçti, kocaman çarklar gibi, onun da her zamanki hayatı dönmeye başladı.

Ama yeni bir hayatı vardı artık.

Solomin'in kentten dönmesinden beş gün sonra besili dört at koşulmuş, pek güzel bir fayton dayandı fabrikanın kapısına. Faytondan yeşil-beyaz resmî giysili bir uşak indi. Pavel uşağı ek binaya getirdi. Uşak, "Ekselansları Boris Aleksandroviç Sipyagin'den" resmî mühürlü bir zarfı pek mağrur bir tavırla Solomin'e uzattı. Parfüm değil de son derece iğrenç bir İngiliz kokusu olan, (üçüncü şahısla hitap etse de) bir sekreterin değil, Arjanovo köyünün sahibinin kendi el yazısıyla kaleme aldığı bir mektuptu bu; Sipyagin önce tanımadığı, ama hakkında çok iyi şeyler duyduğu bir insana mektup yazdığı için özür diliyor, Bay Solomin'i kendi köyüne, işletme ile ilgili bazı önemli konularda kendisine çok yararlı olacağına inandığı tavsiyelerini almak üzere davet etme "cesaretini" gösterdiğini ve Bay Solomin'in lütfedip bu daveti kabul etmesi durumunda kendisinin onu aldırmak üzere arabasını gönderdiğini ekliyordu. Fabrikadan bugün ayrılamayacak durumdaysa Sipyagin, Solomin'den gelebileceği bir gün belirlemesini rica ediyor; aynı arabanın, belirleyeceği gün de Bay Solomin'in emrinde olacağını yazıyordu. Sonra olağan açıklamalar geliyordu, mektubun en sonunda da bu kez birinci şahıs olarak bir post scriptum eklenmişti: "Umarım, sade (bu sözcüğün altı özellikle çizilmişti) bir redingotla bir akşam yemeğimizi onurlandırmayı kabul edersiniz." Resmî giysili uşak bu mektubun yanında Solomin'e sanki mahcup bir tavırla Nejdanov'dan da sade, yapıştırılmamış, yalnızca katlanmış bir pusula vermişti. Yalnızca birkaç sözcük vardı bu pusulada: "Lütfen gelin, burada çok gereklisiniz, çok yararlı olacaksınız; kuşkusuz yalnızca Bay

Sipyagin'e değil..." Sipyagin'in mektubunu okuyunca Solomin şöyle geçirdi içinden: "Sade bir redingotla değil de başka nasıl gidebilirim ki oraya; frak falan yok bende... Hem ne işim var benim oralarda? Zaman kaybından başka bir şey değil!" Ama Nejdanov'un mektubunu okuyunca ensesini kaşıdı, kararsızlık içinde pencereye yürüdü.

— Cevabınız ne olacak efendim? –diye sordu yeşil-beyaz üniformalı uşak saygıyla.

Solomin bir süre daha durdu pencerenin önünde, sonra saçlarını silkeleyip elini alnında gezdirdi.

— Geleceğim, –dedi.– Bekleyin giyineyim.

Uşak saygılı bir tavırla odadan çıktı, Solomin Pavel'i çağırmalarını söyledi, onunla bir süre konuştu, bir kez daha gidip fabrikaya baktı, kentin terzisine diktirdiği siyah, çok uzun etekli redingotunu giydi, yüzüne bir anda tahta görünümü veren hafif sararmış silindir şapkasını başına geçirip faytona bindi, ama birden eldivenlerini almadığını hatırladı, "her yerde hazır ve nazır" Pavel'e seslendi; Pavel yeni yıkanmış, uçlarına doğru genişlemiş parmaklarının her biri bisküviye benzeyen, beyaz güderi bir çift eldiven getirdi. Solomin eldivenleri cebine soktu ve uşağa gidebileceklerini söyledi. Uşak ani, hiç de gerekli olmayan sert bir sıçrayışla arabacının yanına atladı, terbiyeli arabacı falsetto sesiyle haykırdı, atlar koşmaya başladı.

Solomin faytonla Sipyagin'in çiftliğine doğru yol alırken, devlet adamı Sipyagin dizlerinin üzerinde yarı yırtık bir siyasi broşürle konuk salonunda oturuyor, karısıyla Solomin'den söz ediyordu. Karısına Solomin'i tüccarın fabrikasından kendi fabrikasına almayı deneyeceğini, çünkü fabrikanın durumunun iyi olmadığını, yakında elden çıkacağını, köklü değişiklikler yapmak gerektiğini anlatıyordu! Solomin gelmeyi reddetse ya da ertelese bile vazgeçmeye niyeti yoktu; bu nedenle mektubunda Solomin'e bir gün belirlemesini önermişti.

— Ama bizimki iplik fabrikası değil, kâğıt fabrikası, – dedi Valentina Mihaylovna.

— Fark etmez canım: Orada da makineler var, burada da... ve Solomin de bir makinist!

— Evet, belki de iyi bir ustadır!

— Sevgilim, bir kere Rusya'da iyi usta yoktur, ikincisi tekrar söylüyorum: Makinist!

Valentina Mihaylovna gülümsedi.

— Bak canım: Gençlerle bir kez başarısız oldun; bir kez daha mı hata yapmak istiyorsun?

— Nejdanov için mi söylüyorsun bunu? Ama bence amacıma ulaştım: Kolya için iyi bir öğretmen. Hem biliyorsun: Non bis in idem! Lütfen, ukalalığımı bağışla, ... bir şey arka arkaya tekrarlanmaz demek.

— Öyle mi sanıyorsun? *Ben* de dünyada her şeyin tekrarlandığını düşünüyorum... hatta bu da kaçınılmaz... özellikle gençler arasında...

— Que voulez-vouz dire?[1] –diye sordu Sipyagin.

— Ouvrez les yeux, et vous verrez![2] –diye cevap verdi Sipyagina.

Fransızca konuşurken elbette birbirlerine "siz" diye hitap ediyorlardı.

— Hım! –dedi Sipyagin.– O öğrenci için mi söylüyorsun sen bunu?

— Evet, o bay öğretmen için.

— Yoksa şurasında (parmağını şakağında şöyle bir döndürdü) bir şey mi var? Hı?

— Gözlerini aç!

— Marianna mı? Hı? (Bu ikinci "hı?" birinciden çok daha fazla burundan çıkmıştı.)

— Ben gözünü aç diyorum sana!

Sipyagin kaşlarını çattı.

---

1 "Ne demek istiyorsunuz?" (Fr.)

2 "Gözlerinizi açın görürsünüz!" (Fr.)

— Tamam, sonra ilgileniriz bununla. Şimdi yalnızca bir şey söylemek istiyorum... Şu Solomin, sanırım, biraz çekingen davranır... Gayet makul, çünkü alışık değildir... Bu nedenle, ürkütmemek için... ona daha bir güler yüzlü davranmalıyız. Senin için söylemiyorum bunu. Sen benim hazinemsin ve istediğin zaman herkesi büyüleyebilirsin. J'en sais quelque chose, madame![3] Başkaları için söylüyorum bunu, en azından şu...

Etajerin üzerinde duran sarı, son moda şapkayı göstermişti: Sabahtan beri Arjanovo'da olan Bay Kallomeytsev'indi bu şapka.

— Biliyorsun, il est très cassant;[4] halkı çok aşağılıyor ve doğrusu... ayıplıyorum bunu! Ayrıca son zamanlarda sanki biraz sinirli, saldırgan olduğunun da farkındayım... Yoksa *orada* (Sipyagin başıyla belirsiz bir yeri işaret etti... ama karısı ne demek istediğini anlamıştı) bir gelişme yok mu acaba? Ne dersin?

— Gözlerini aç... Tekrar söylüyorum.

Sipyagin oturduğu yerde hafifçe doğruldu.

— Hı? (Bu "hı?" diğerlerinden tamamen farklı, bambaşka bir tonda, çok daha alçak sesli bir "hı" idi.) Bak sen! Tamamen açarsam o zaman görürler!

— Sen bilirsin; şu yeni genç konusunda da... bugün gelirse telaşlanma; her türlü güvenlik önlemi alınacak.

Peki ne oldu? Güvenlik önlemi almaya gerek olmadığı anlaşıldı. Solomin hiç çekingen değildi, bir şeyden korktuğu falan da yoktu. Uşak onun geldiğini haber verdiğinde Sipyagin hemen ayağa kalktı, antreden duyulacak biçimde yüksek sesle "Buyursun! Elbette buyursun!" dedi ve konuk salonunun kapısına yürüdü, tam kapıda durdu. Solomin kapıdan girdiğinde neredeyse çarpışacaklardı. Sipyagin dostça gülümseyerek iki elini uzattı ona, başını sallayarak sevinmiş

3 "Bu konuda bir şeyler biliyorum madam!" (Fr.)

4 "Çok kabadır." (Fr.)

gibi, "Ah gelmeniz ne iyi oldu... size müteşekkirim," dedi ve Valentina Mihaylovna'nın yanına götürdü.

— İşte karım, –dedi Solomin'i sırtından hafifçe Valentina Mihaylovna'ya doğru iterken.– Bu da canım, buraların en iyi makinisti, üreticisi Vasiliy... Fedoseyeviç Solomin...

Valentina Mihaylovna doğruldu, büyüleyici kirpiklerini aşağıdan yukarıya pek hoş kaldırdı; önce bir tanıdığa gülümser gibi dostça gülümsedi, sonra incecik dirseğini bedenine bastırarak küçücük elini, avuç içi yukarı gelecek biçimde uzatırken başını uzattığı eline doğru, bir dileği varmış gibi hafifçe eğdi... Solomin, karı kocanın ona gösterdiği aşırı ilgiye sesini çıkarmadı, ikisinin de elini sıktı, kendisine ilk gösterilen yere oturdu. Sipyagin bir isteği olup olmadığını sordu. Solomin bir şey istemediğini, yolda hiç yorulmadığını, gayet iyi olduğunu söyledi.

Sipyagin konuğunun hoşgörüsü karşısında mahcup olmuş, buna inanmaya cesaret edemiyormuş gibi:

— Bu durumda sizi fabrikamıza kadar rica edebilir miyiz? –diye sordu.

— Hemen şimdi gidebiliriz, –dedi Solomin.

— Ah ne iyisiniz! Arabayı hazırlamalarını söyleyeyim mi? Yoksa yürümek mi istersiniz?

— Fabrikanız pek uzak değildir herhalde.

— En çok yarım versta!

— Öyleyse arabaya ne gerek var?

— Çok güzel! Oğlum hemen şapkamı, bastonumu getir! Sen de evin sevgili hanımı, söyle bize yemek hazırlasınlar! Şapkam!

Sipyagin konuğundan daha heyecanlıydı. Devlet adamı iki kez "Şapkamı getirin!" diye tekrarladıktan sonra, çevik bir okul çocuğu gibi kapıdan çıktı. Sipyagin Solomin'le konuşurken Valentina Mihaylovna sezdirmeden, ama dikkatle bu "yeni genci" inceliyordu. Eldivensiz elleri (eldivenlerini giymemişti) dizlerinin üzerinde, koltukta sakince oturuyor,

merakla da olsa, yine sakince mobilyaları, duvarlardaki tabloları gözden geçiriyordu. Valentina Mihaylovna "Nasıl bir şey bu?" diye düşünüyordu. "Ne halktan, ne de soylu... tam bir orta sınıf... nasıl da rahat!" Solomin, "Bana bak ve nasıl biri olduğumu anla," diye kendini rahat görünmeye zorlayan herhangi biri gibi değil; aklı, duyguları, düşünceleri karışık değil, sağlam biri gibi, gerçekten çok rahattı. Valentina Mihaylovna konuşmak istemişti onunla, ama o anda söyleyecek bir şey bulamadığına şaşmıştı.

"Tanrım!" diye geçirmişti içinden, "Yoksa bu fabrika işçisi beni kendine saygı duymak zorunda mı bırakacak?"

— Değerli zamanınızın bir bölümünü Boris Andreiç'e ayırmaya razı olduğunuz için size müteşekkir olmalı, –diyebilmişti sonunda.

— Benim zamanım pek değerli değildir hanımefendi, – dedi Solomin.– Hem kısa bir süreliğine geldim.

Valentina Mihaylovna Fransızca düşündü: "Voilà où L'ours a montré sa patte."[5] Ama tam o anda kocası, başında şapkası, elinde bastonuyla kapının eşiğinde görünmüştü. Hafifçe yan dönük, senlibenli bir tavırla seslendi:

—Vasiliy Fedoseiç! Çıkabilir miyiz?

Solomin ayağa kalktı, Valentina Mihaylovna'ya eğilerek selam verdi, Sipyagin'in ardından çıktı.

Sipyagin sık çalılıklar arasından geçiyormuş, Solomin'e yol göstermesi gerekiyormuş gibi:

— Beni izleyin Vasiliy Fedoseiç, buradan, buradan Vasiliy Fedoseiç! –diyordu.– Buradan! Basamak var burada Vasiliy Fedoseiç!

— Baba adımla hitap ederek beni yüceltmek istiyorsanız, baba adım Fedoseiç değil, Fedotıç'tır, –dedi Solomin sakin bir tavırla.

Sipyagin, dönüp omzunun üzerinden neredeyse endişeyle baktı Solomin'in yüzüne.

---

5 "İşte burada gösterdi ayı pençelerini." (Fr.)

— Ah, affedersiniz Vasiliy Fedotıç!

— Rica ederim efendim, önemli değil.

Avluya çıktılar. Orada Kallomeytsev'le karşılaştılar.

— Nereye böyle? –diye sordu Kallomeytsev Solomin'e bir göz atarak.– Fabrikaya mı? C'est là l'individu en question?[6]

Sipyagin gözlerini patlatarak baktı Kallomeytsev'e, dikkatli konuşması için uyarmak amacıyla başını hafifçe salladı.

— Evet, fabrikaya... Günahlarımı, hatalarımı sayın makiniste göstermeye, –dedi.– İzin verin tanıştırayım sizi! Bölgemizin toprak sahiplerinden Bay Kallomeytsev; Bay Solomin...

Kallomeytsev iki kere başını salladı ama Solomin'e doğru değil, hatta yüzüne bile bakmamıştı. Solomin ise dik dik Kallomeytsev'in yüzüne baktı. Yarı kısık gözlerinde değişik bir şey vardı...

— Ben de gelebilir miyim sizinle? –diye sordu Kallomeytsev.– Bilirsiniz yeni bir şeyler öğrenmeyi pek severim.

— Elbette gelebilirsiniz.

Avludan yola çıktılar, daha yirmi adım gitmemişlerdi ki, bölge kilisesinin papazıyla karşılaştılar. Papaz, cüppesinin eteklerini toplamış, "kendine bağlı köyü" dolaşmaya çıkmıştı. Kallomeytsev hemen yol arkadaşlarının yanından ayrıldı, kararlı, geniş adımlarla papaza yaklaştı (beriki böyle bir şeyi hiç beklemiyordu, biraz ürkmüştü bile) ve ondan kendisini kutsamasını istedi, kalın, kırmızı elini şapırdatarak öptükten sonra dönüp ters ters Solomin'e baktı. Anlaşılan, onunla ilgili "bir şeyler" duymuştu ve kendini göstermek, bu pek bilmiş dolandırıcıya "haddini bildirmek" istemişti.

— C'est une manifestation, mon cher?[7] –diye mırıldandı Sipyagin dişlerini sıkarak...

Kallomeytsev kıkırdadı.

---

6 "Bu o adam mı?" (Fr.)

7 "Bu bir gösteri mi dostum?" (Fr.)

— Oui, mon cher, une manifestation nécessaire par le temps qui court![8]

Fabrikaya geldiler. Onları, Sipyagin'in kovduğu önceki Alman yöneticinin yerine gelen uzun sakallı, takma dişli bir Ukraynalı karşıladı. Bu Ukraynalı geçici olarak getirilmişti fabrikaya. Bir şeyden anlamadığı belliydi. Sürekli "bundan dolayı...", "gerek yok" demekten, iç geçirmekten başka bir şey yaptığı yoktu.

Binayı incelemeye başladılar. Bazı işçiler Solomin'i tanıyor, onunla selamlaşıyorlardı. Hatta birine, "Aa merhaba Grigoriy! Burada mıydın sen?" bile demişti. Solomin işlerin kötü gittiğini hemen anlamıştı. Boşuna ve gereksiz para yatırılmıştı bu fabrikaya. Makineler kalitesizdi; birçok fazla, gereksiz şey vardı, çok gerekli şeyler de eksikti. Sipyagin ne düşündüğünü anlamak için sürekli Solomin'in yüzüne bakıyor, çekinerek sorular soruyor, onun hiç değilse düzeni beğenip beğenmediğini anlamaya çalışıyordu.

— Düzen var, –dedi Solomin,– ama sonuç getireceğinden şüpheliyim.

Yalnızca Sipyagin değil, Kallomeytsev de Solomin'in fabrikada kendini evinde gibi hissettiğini, bilmediği bir şey olmadığını, her şeyi en küçük ayrıntısına kadar tanıdığını, onun burada ev sahibi olduğunu düşünüyordu. Solomin elini bir süvarinin atının boynuna koyduğu gibi makineye koyuyor, parmağıyla bir çarka dokunuyor, makine çalışmaya, çark dönmeye başlıyordu. Teknedeki kâğıt yapılan vıcık karışımdan avucuna bir parça alıyor, karışımdaki bütün eksiklikler o anda kendini gösteriyordu. Solomin çok az konuşuyor, yanındaki Ukraynalının yüzüneyse hemen hiç bakmıyordu. Yine hiç konuşmadan çıktı fabrikadan. Ardından Sipyagin ile Kallomeytsev de çıktı.

Sipyagin kimsenin yolcu etmeye çıkmamasını söyledi... Bunu söylerken ayağını yere vurmuş, hatta dişlerini gıcırdatmıştı! Solomin'e döndü:

---

8 "Evet dostum, günümüzde bu tür gösteriler zorunlu!" (Fr.)

— Yüzünüzden anladığım kadarıyla, fabrikamı pek beğenmediniz; durumun, verimliliğinin iyi olmadığını ben de biliyorum; yalnız özellikle... resmiyeti bırakın lütfen... En önemli eksiklikleri nelerdir? Burayı iyileştirmek için neler yapmak gerekir?

— Kâğıt üretimi benim alanım değil, –diye karşılık verdi Solomin.– Ama bir şeyi söyleyebilirim size: Üretim tesisleri soylulara göre değildir.

— Bu tür işleri soylular için aşağılayıcı mı buluyorsunuz? –diye araya girdi Kallomeytsev.

Solomin geniş gülümsemesiyle gülümsedi.

— Yo hayır! Rica ederim! Küçültücü ne var ki bunda? Böyle bir şey söz konusu olsaydı bile, soylular umursamazlardı bunu.

— Nasıl efendim? Ne demek istediniz?

Solomin sakin bir tavırla sürdürdü konuşmayı:

— Şunu söylemek istiyorum, soylular bu tür işlere alışkın değildir. Bu işte ticari kafa gerek; olaya bu açıdan bakmalı, direnmeli. Soylular böyle düşünmez. Yan yana kumaş, kâğıt fabrikaları, daha başka fabrikalar kurduklarını ama sonra hepsinin başka ellere düştüklerini görüyoruz... Tüccarların eline. Yazık oluyor, çünkü tüccarların hepsi asalaktır; gelgelelim yapacak bir şey yok...

— Size göre soylular maddi konulardan anlamıyor yani! –diye bağırdı Kallomeytsev.

— Hiç değil! Bu konularda ustadırlar! Demiryolları imtiyazını alıyor, bankalar kuruyor, birtakım muafiyetler falan elde ediyorlar. Bu konularda soylularla kimse yarışamaz! Büyük sermayelere sahip oluyorlar. Ben özellikle bunu belirtmek istemiştim. Oysa siz sinirlendiniz. Ama ben doğru, kârlı girişimlerden söz etmiştim. Doğru, kârlı diyorum çünkü soylularımız meyhaneler, değiştokuş dükkânları açıyor, köylülere tahıl ya da para verip onları yüzde yüz elli faizle borçlandırıyorlar... Toprak sahibi soylularımızın çoğu şimdi

böyle şeyler yapıyor işte... Ben bu tür işlerin haklı kazanç sağlamadıkları kanısındayım.

Kallomeytsev bir cevap vermedi. Çünkü kendisi, son konuşmalarında Markelov'un Nejdanov'a sözünü ettiği toprak sahibi soylu tefecilerdendi ve taleplerinde insafsızdı, köylülerin durumuyla ilgilenmez, onları Avrupa döşenmiş çalışma odasına sokmazdı! Onlarla kâhyası aracılığıyla görüşürdü. Solomin'in sakin, hiç işine gelmeyen konuşmasını dinlerken içi öfkeden kabarıyordu... Ama bu kez sesini çıkarmamıştı, içindekileri dışa vuran yalnızca dişlerini çok sıktığı için yanaklarında beliren kaslardı.

— Ama durun bir dakika Vasiliy Fedotıç, müsaadenizle, –dedi Sipyagin.– Bütün bu söylediklerinizde, geçmiş günler için, soylularımızın bambaşka haklardan yararlandıkları, bambaşka bir durumda oldukları günler için çok haklısınız... Ama şimdi, bütün bu reformlardan sonra, bu üretim çağında soylularımız kendi çıkarları için, kazanç sağlamak amacıyla neden birtakım girişimlerde bulunmasınlar? Neden sıradan, çoğu zaman da cahil bir tüccar kadar işten anlamasınlar? Eğitim konusunda bir eksiklikleri yok; hatta son derece haklı olarak, kendilerini aydınlanmanın, gelişmenin birer temsilcisi de sayabilirler!

Boris Andreyeviç çok güzel konuşurdu; güzel konuşması Petersburg'da, mesela bakanlıkta ya da daha yüksek bir yerde etkili olabilirdi, ama Solomin'de hiç etkisi olmamıştı.

— Soyluların bu tür işlerle ilgilenmeleri doğru değil, – diye tekrarladı Solomin.

— İyi de neden? Neden? –dedi Kallomeytsev neredeyse bağırarak.

— Çünkü bir tür devlet memurudurlar.

Kallomeytsev alaylı bir kahkaha attı.

— Devlet memuru mu? Sizin ağzınızdan çıkanı kulağınız duymuyor galiba Bay Solomin!

Solomin gülümsemeyi sürdürüyordu.

— Neden öyle düşünüyorsunuz Bay Kolomentsev? (Kallomeytsev soyadının böyle "çarpıtılması" karşısında irkilmişti.) Hayır. Her söylediğimi bilerek söylerim ben.

— Öyleyse bu dediğiniz ne anlama geliyor söyleyin lütfen!

— Elbette söyleyeyim: Bence her memur yabancıdır, geçmişte de öyleydi; şimdi soylular da yabancılaştı.

Kallomeytsev bir kahkaha attı.

— Kusura bakmayın ama bayım, bu dediğinizden bir şey anlayamadım.

— Öyleyse sizin için daha kötü. Biraz zorlayın kendinizi... belki anlayabilirsiniz.

— Bayım!

Sipyagin, başının üzerinde bir şey arıyormuş gibi aceleyle araya girdi:

— Baylar, baylar, lütfen, lütfen... Kallomeïtzeff, je vous prie de vous calmer.[9] Herhalde yemek birazdan hazır olur. Benimle gelin lütfen baylar!

— Valentina Mihaylovna! – diye bağırdı Kallomeytsev beş dakika sonra Sipyagina'nın odasına girerken.– Kocanızın yaptıkları akıl alacak gibi değil! Bir nihilistimiz vardı, şimdi bir başkasını daha getirdi! Üstelik bu daha kötü!

— Neden?

— Düşünsenize, birtakım akıl almaz vaazlar veriyor; üstelik dikkatinizi çekerim, kocanızla tam bir saat konuştu ve bir kez olsun, evet, bir kez olsun "ekselans" demedi ona!

— Le vagabond![10]

XXIV

Sipyagin yemekten önce karısını kitaplığa çağırdı. Onunla yalnız konuşması gerekiyordu. Endişeli görünüyordu. Karısına fabrikanın durumunun gerçekten kötü olduğunu, bu

9 "Kallomeytsev, rica ediyorum, sakin olun." (Fr.)

10 "Serseri!" (Fr.)

Solomin'in, biraz keskin olsa da, çok işine yarayacağını, bu yüzden ona karşı aux petits soins[11] davranmak gerektiğini söyledi. Peş peşe üç kez şöyle tekrarladı: "Ah, onu kandırıp buraya alsak ne iyi olur!"

Kallomeytsev'in hâlâ evine gitmemiş olmasına Sipyagin'in canı çok sıkılıyordu... "Şeytan getirdi onu buraya! Her yanda nihilistler görüyor, düşündüğü de yalnızca onları nasıl yok edebileceği! Git kendi evinde yok et onları! Dilini tutmasını bilmiyor adam!"

Valentina Mihaylovna bu yeni konuğa "aux petits soins" olması gerektiğine sevinmişti; ama anlaşılan, Solomin'in "petits soins"a ihtiyacı yoktu, böyle şeyleri umursamıyordu. Kaba değildi, ama çok kayıtsızdı, hem de du commun[12] bir insan için hayli şaşırtıcı derecede...

— Olsun... sen gayret et! –diye rica etti Sipyagin.

Valentina Mihaylovna gayret edeceğine söz verdi ve etti de. İşe Kallomeytsev'le en tête-à-tête[13] konuşmakla başladı. Ona ne dediği bilmiyoruz, ama Kallomeytsev masaya uysal ve alçakgönüllü olmaya, "kendine hâkim olmaya" karar vermiş, hiçbir şey duymamış bir insan gibi döndü. Bu tam zamanında "feragat" tavırlarına biraz hüzün katmış gibiydi, ama bir yandan da büyük bir... vakar! Her hareketi öyle vakurdu ki! Valentina Mihaylovna Solomin'i ev halkıyla tanıştırdı (Solomin hepsinin içinde en dikkatli, Marianna'ya bakmıştı)... yemekte hemen sağına oturttu onu. Kallomeytsev solunda oturuyordu. Peçetesini açarken gözlerini kırpıştırıp gülümseyerek şöyle demek ister gibiydi: "Pekâlâ, komedi başlasın bakalım!" Sipyagin masanın karşısında oturuyor, onu biraz endişeli bakışlarla izliyordu. Ev sahibesinin düzenlemesi sonunda Nejdanov Marianna'nın yanında değil, Anna Zaharovna ile Sipyagin'in arasına oturmuştu. Mari-

11 Özellikle nazik. (Fr.)

12 Sıradan. (Fr.)

13 Baş başa. (Fr.)

anna isminin yazılı olduğu küçük kâğıdı (resmî bir yemekti bu çünkü) Kallomeytsev ile Kolya'nın arasındaki peçetenin üzerinde bulmuştu. Yemek servisi çok güzeldi. "Menü" bile vardı: Herkesin servis tabağının önünde resimli bir kart duruyordu. Çorbadan hemen sonra Sipyagin tekrar fabrikasından, genel olarak Rusya'daki fabrikalardan söz etmeye başladı. Solomin her zamanki gibi kısa cevaplar veriyordu. O konuşmaya başladığında Marianna ona bakıyordu. Marianna'nın yanında oturan Kallomeytsev ona iltifat etmeye kalktığında ("polemik" yaratmaması için uyarılmıştı çünkü), Marianna onun ne dediğini dinlemiyordu bile; berikinin iltifatları da baştan savmaydı zaten: Genç kızla kendisi arasında ulaşılmaz bir şey olduğunun bilincindeydi.

Nejdanov'a gelince, ev sahibiyle arasına durup dururken bir soğukluk girmişti... Sipyagin için Nejdanov düpedüz bir eşya ya da hiç fark etmediği bir boşluk oluvermişti sanki! Aralarındaki bu yeni ilişki öylesine çabuk, öylesine kesin bir biçimde belirginleşmişti ki, yemek sırasında Nejdanov yanında oturan Anna Zaharovna'ya birkaç sözcükle cevap verdiğinde, Sipyagin "Bu ses nereden geliyor?" diye sorar gibi bakmıştı o tarafa.

Sipyagin'in Rus devlet adamlarına özgü birtakım özellikleri olduğu belliydi.

Bütün çekiciliğini, şirinliğini sağ yanına, yani Solomin'e yöneltmiş olan Valentina Mihaylovna balıktan sonra, masanın karşısında oturan kocasına İngilizce, "Konuğumuz şarap içmiyor, belki bira ister," dedi. Sipyagin masaya bira getirmeleri için seslendi. Bu arada Solomin sakin bir tavırla Valentina Mihaylovna'ya döndü, "Hanımefendi iki yıl İngiltere'de kaldığımı bilmiyor sanırım," dedi, "Ben İngilizce anlıyor ve konuşuyorum; yanımda gizli bir şey söyleyecek olursanız diye uyarmak istedim..." diye ekledi. Valentina Mihaylovna güldü, Solomin'i bu uyarısının gereksiz olduğuna, onunla ilgili hep iyi şeyler duyduğuna inandırmaya

çalıştı; aslında Solomin'i biraz kaba ama kendince incelikli bulmuştu.

Kallomeytsev artık kendini tutamadı.

— Demek İngiltere'de bulundunuz, –diye başladı,– herhalde onların davranış biçimlerini de görmüşsünüzdür. İznizle sorabilir miyim, onların davranışlarını örnek almaya değer buluyor musunuz?

— Bazılarını evet, bazılarını hayır... –dedi Solomin.

— Kısa ve belirsiz bir cevap, –dedi Kallomeytsev Sipyagin'in işaretlerine aldırmadan,– Ama bugün soylularla ilgili sözlerinize gelince... Sanırım orada, İngiltere'de landed gentry[14] denen şeyin ne anlama geldiğini öğrenme fırsatı bulmuşsunuzdur?

— Hayır, öyle bir fırsatım olmadı; bambaşka bir çevredeydim, ama bu baylar hakkında kendime göre bir kanım var.

— Neymiş o? Bizde öyle bir landed gentry olamaz mı? Hiçbir koşulda bunu istememeli miyiz?

— Bir kere bunun imkânsız olduğu kanısındayım; ikincisi, böyle bir şeyi istemeye değmez.

— Peki efendim, neden öyle efendim? –diye sordu Kallomeytsev, bu iki "efendim" sözcüğü heyecanlanan, hatta sandalyesinde kıpırdanmaya başlayan Sipyagin'i sakinleştirmeyi amaçlıyordu.

— Çünkü landed gentry dedikleriniz yirmi-otuz yıl sonra olmayacak.

— Peki, nasıl olacak bu efendim?

— Çünkü o zaman soylu olmayan insanlar toprak sahibi olacak.

— Tüccarlar mı yani?

— Büyük ihtimalle çoğu tüccarların olur.

— Bu nasıl olacak?

— Satın alacaklar toprakları.

---

14 Toprak sahibi soylu. (İng.)

— Soylulardan mı?

— Evet soylulardan.

Kallomeytsev hoşgörüyle sırıttı.

— Hatırladığım kadarıyla, daha önce aynı şeyi fabrikalar, atölyeler için de söylüyordunuz, şimdi toprak için söylüyorsunuz, öyle değil mi?

— Evet, şimdi de toprak için söylüyorum.

— Herhalde buna çok sevineceksiniz?

— Size arz ettiğim gibi, hiç sevinmeyeceğim; bu halk için daha iyi olmayacak.

Kallomeytsev elini hafifçe kaldırdı.

— Halka da pek meraklıyız!

Sipyagin birden sesini yükseltti:

— Vasiliy Fedotiç! Biranızı getirdiler! –Sesini alçaltıp ekledi:– Voyons, Simeon![15]

Ama Kallomeytsev sakinleşecek gibi değildi. Tekrar Solomin'e döndü:

— Anladığım kadarıyla tüccarları pek sevmiyorsunuz, ama onlar da halkın içinden çıkıyor, öyle değil mi?

— Ne olmuş yani?

— Oysa ben sizin halkı, onunla ilgili her şeyi çok güzel bulduğunuzu düşünüyordum.

— Yo, hayır! Yanılmışsınız. Her zaman bir suçu olmasa da, çoğu yerde suçlayabiliriz halkımızı. Tüccarlarımız şimdiye kadar vahşi sömürücüler gibiydiler; sahip oldukları her şeye karşı atmaca gibiydiler... Kimsenin elinden bir şey gelmiyordu! Seni soyuyorlar... sen de başkalarını soyuyorsun. Halk ise...

— Ne yapıyor halk? –diye araya girdi Kallomeytsev.

— Uyuyor.

— Siz de uyandırmak mı istiyorsunuz?

— Fena olmazdı.

— Vay! Vay! Şu işe bak...

---

15 "Yeter Semyon!" (Fr.)

— İzin verin, izin verin... –diye emreder gibi araya girdi Sipyagin.– Olaya sınır koymanın... bir son vermenin zamanı geldiğini anlamıştı! Ve sınırı koydu da. Durdurdu! Sağ elini sallayarak (masaya dayadığı dirseğini kaldırmadan) uzun, ciddi bir konuşma yaptı. Bir yandan muhafazakârları övüyor, öte yandan, liberalleri bir ölçüde hoş görüyor, kendini de onlardan sayıyor; halkı yüceltiyor, ama bazı zayıf yanlarına da işaret ediyor; devlete tam anlamıyla hak veriyor, ama kendine sormadan da edemiyordu: Halk onun önceden belirlenmiş kurallarına uyuyor muydu? Edebiyatın yararlarını, önemini kabul ediyor, ama sınır tanımazlığının yanlış olduğunu söylüyordu! Batıdan baktı: Önce iyi şeyler söyledi, sonra kuşkularını dile getirdi; doğuya döndü: Önce şöyle bir durdu, sonra diklendi! Nihayet Din, Tarım ve Sanayi üçlüsüne kadeh kaldırmayı önerdi!

— Devletimizin korumasına! –diye ekledi Kallomeytsev sert bir sesle.

— Bilge ve hoşgörülü devletimizin korumasına! –diye ekledi Sipyagin.

Kadehler sessizce içildi. Gerçi Sipyagin'in solundaki Nejdanov biçimindeki boşluk, birkaç itiraz sözcüğü homurdanmıştı, ama kimsenin dikkatini çekmeyince o da sakinleşmiş ve yemek yeni bir tartışma çıkmadan, sakince sona ermişti.

Valentina Mihaylovna dudaklarında büyüleyici gülümsemesiyle bir fincan kahve verdi Solomin'e. Kahveyi içtikten sonra Solomin bakışlarıyla şapkasını aramaya başlamıştı ki, Sipyagin yumuşak bir tavırla koluna girip onu çalışma odasına götürdü; orada önce çok nefis bir puro, sonra da çok iyi koşullarla (Sipyagin'in) fabrikasına geçme önerisini aldı! "Tam yetkiyle çalışacaksınız orada Vasiliy Fedotıç, tam yetkiyle!" Solomin puroyu kabul etmişti, ama öneriyi kabul etmedi. Sipyagin ne kadar ısrar ettiyse de, kararından dönmedi!

— Hemen "hayır" demeyin sevgili Vasiliy Fedotıç! Hiç değilse, yarına kadar düşüneceğinizi söyleyin!

— Bir şey değişmez, önerinizi kabul edemem.

— Yarına kadar Vasiliy Fedotiç! Ne kaybedersiniz ki?

Solomin bir şey kaybetmeyeceğini kabul etti... ama odadan çıktıktan sonra yine şapkasını aramaya koyuldu. O ana kadar onunla iki sözcük konuşma fırsatı bulamayan Nejdanov bu arada yanına geldi, aceleyle fısıldadı:

— Tanrı aşkına gitmeyin, yoksa konuşamayacağız!

Solomin şapkasını yerine bıraktı. Bunu daha çok, onun kararsızlığını, aşağı yukarı dolaştığını fark eden Sipyagin'in seslenmesi üzerine yapmıştı:

— Yanılmıyorsam, geceyi bizde geçireceksiniz?

— Nasıl isterseniz, –diye karşılık vermişti Solomin.

Marianna'nın (salonunun penceresi önünde ayakta duruyordu) ona yönelttiği minnettarlık dolu bakışı, Solomin'i düşünmeye zorlamıştı.

XXV

Marianna, Solomin'in gelmesini beklerken bambaşka biri gibi hayal ediyordu onu. İlk bakışta, pek özelliği olmayan, sıradan bir insan görmüştü karşısında... Hayatında böyle sarışın, damarları belirgin, sıska çok insan görmüştü! Ama yüzüne baktıkça, konuşmalarını dinledikçe daha çok güven duymaya başlamıştı ona... özellikle de güven. Bu sakin, hantal değil de, ağır adam yalan söyleyebilecek ya da kendini övebilecek, atıp tutabilecek birine benzemiyordu: Taş bir duvar kadar güvenilirdi... Kimseyi ele vermezdi; üstelik karşısındakini anlar, desteklerdi. Ayrıca Marianna, Solomin'in yalnızca onda değil, salonda bulunan herkeste aynı duyguyu uyandırdığını düşünüyordu. Söylediklerini o kadar önemsemiyordu; hep tüccarlardan, fabrika işçilerinden söz ediyordu ve bunlar Marianna'yı ilgilendirmiyordu;

ama konuşma tarzı, konuşurken bakışları, gülümsemesi... bunlar fazlasıyla hoşuna gitmişti...

Samimi bir insandı Solomin... önemli olan da buydu işte! Tuhaf ama bilinen bir şeydir: Ruslar dünyanın en yalancı insanları olsa da, gerçeğe duydukları saygıyı, sempatiyi hiçbir şeye duymaz... Üstelik Marianna'nın gözünde Solomin'in özel bir halesi vardı: Vasiliy Nikolayeviç onu taraftarlarına bizzat tavsiye ediyordu. Marianna yemek süresince "onun için" birkaç kez Nejdanov'la bakışmış ve sonunda birden, ikisini karşılaştırırken yakalamıştı kendisini... Evet, Nejdanov'un yüzü Solomin'inkine kıyasla daha güzel, daha hoştu; ne var ki, yüz ifadesinde endişeli birtakım duyguların karışımı başka bir şey vardı: Can sıkıntısının, şaşkınlığın, sabırsızlığın... hatta hüznün... diken üzerinde oturuyor, bir şey söylemek istese de söyleyemiyor, susuyor, sinirli sinirli gülümsüyordu Nejdanov... Oysa Solomin tersine, biraz sıkılmış gibi görünse de evindeymiş gibi rahattı; "herhangi bir şey için" asla "hiç kimseye bağlı değilmiş" gibi davranıyordu. Marianna "Mutlaka tavsiye almalıyım ondan," diye düşünüyordu. "Kesinlikle yararlı şeyler söyler." Yemekten sonra da Nejdanov'u ona yolladı.

Akşam hayli durgun geçti. Neyse ki, yemekten geç kalkılmış, geceye az bir zaman kalmıştı. Kallomeytsev kibarca somurtuyor, ağzını açmadan oturuyordu.

— Neyiniz var? –dedi Sipyagina yarı alaylı.– Bir şey mi kaybettiniz yoksa?

— Evet efendim, –diye cevap verdi Kallomeytsev.– Dediklerine göre, muhafız birliğimizin komutanlardan biri, sözde bazı erlerin "çoraplarını" kaybetmesine hayıflanıyor, "Bana çorap bulun!" diyormuş. Ben de şöyle diyorum: "Bana 'efendim' sözcüğünü bulun!" "Efendim" sözcüğü kayboldu, onunla birlikte her tür saygı, üste itaat!

Sipyagina aradığını bulmasında Kallomeytsev'e yardım etmeyeceğini söyledi.

Sipyagin yemekteki "söylev"inin moraliyle birkaç konuşma daha yaptı, bu arada hükümetin aldığı zorunlu önlemlerden söz etti; Petersburg için hazırladığı pek sivri olmasalar da hayli tumturaklı birkaç ifade –des mots– kullandı. Hatta bunlardan birini özellikle tekrarlayıp durdu: "İfadem mazur görülebilirse..." Özellikle de zamanın bakanlarından biri için, kafasının her zaman çalışmadığını, arada bir tatile çıktığını, hayallere dalıp gittiğini söyledi. Öte yandan halktan biriyle konuştuğunu unutmamış, kendisinin de yalnızca bir Rus değil, aynı zamanda "esaslı" bir Rus olduğunu, halkın yaşamını iyi bildiğini göstermek amacıyla birkaç halk deyimi kullanmayı ihmal etmemişti! Öyle ki, mesela, Kallomeytsev'in yağmur yağarsa saman toplamaya engel olacağını söylemesi üzerine hemen cevap vermişti: "Varsın saman siyah olsun, darı beyaz ya!" Şöyle atasözleri de kullanmıştı: "Sahibi olmayan mal yetimdir"; "On kez ölç, bir kez kes"; "Tahıl varsa, ölçek de vardır"; "Yegor yortusunda kocaman açmışsa akağaç yaprakları, Kazan gününde fıçıya koy buğdayı." Doğrusunu söylemek gerekirse, kimi zaman şaşırdığı da oluyordu: "Tüneğini bil çulluk!" ya da "Kulübenin güzelliği köşelerindedir!" Ne var ki, çevresindekilerin çoğu Sipyagin'in bu büyük hatalarının farkında bile değildi. "Notre bon"[16] Rus'un deyimleri yanlış kullandığını anlayamamışlardı. Ayrıca Prens Kovrijkin sayesinde bu çeşit "çarpıtmalara" da alışkındılar. Sipyagin bütün bu atasözlerini, deyimleri sanki değişik, sağlıklı, hatta kısık bir sesle, d'une voix rustique[17] söylüyordu. Bir zamanlar Petersburg'da böyle atasözleri, deyimler, önemli hanımefendilerin şöyle haykırmasına neden olurdu: "Comme il connait bien les moeurs de Notre peuple!"[18] Eşleri yüksek, önemli kişiler ekliyorlardı: "Les moeurs et les besoins!"[19]

16 "Bizim sevgili..." (Fr.)
17 Köylü sesiyle (Fr.)
18 "Halkımızın yaşam biçimini ne güzel yansıtıyor." (Fr.)
19 "Yaşam biçimini ve ihtiyaçlarını." (Fr.)

Valentina Mihaylovna Solomin'in yanından ayrılmıyor, sürekli onunla ilgileniyordu; ne var ki gözle görülen başarısızlığı da cesaretini kırmaktaydı, Kallomeytsev'in yanından geçerken elinde olmadan şöyle mırıldanmıştı: "Mon Dieu, que je sens fatiguée!"[20]

Kallomeytsev alaylı bir tavırla eğilerek cevap verdi ona:

— Tu l'as voulu, George Dandin![21]

Nihayet bulunduğu ortamdan sıkılan herkesin ayrılma zamanı geldiğinde gösterdiği bu olağan güler yüzlülükten, nezaketten, çabucak el sıkışmalardan, dostça sızlanmalardan sonra yorgun konuklar ve yorgun ev sahipleri ayrıldılar.

İkinci katta, İngiliz tuvalet gereçleri ve bir yıkanma kabini olan, evin neredeyse en güzel odasına yerleştirilen Solomin, Nejdanov'un odasına gitti.

Nejdanov önce ricasını kabul edip gitmediği için teşekkür etti ona.

— Biliyorum... sizin için bir fedakârlıktı bu...

— Eh! Boş verin şimdi bunları! –dedi Solomin sakince.– Bir fedakârlık falan yok ortada! Ayrıca *sizin* ricanızı geri çeviremezdim.

— Neden?

— Sevdim sizi çünkü.

Nejdanov hem sevindi, hem şaşırdı buna. Solomin onun elini sıktı. Sonra sandalyeye ata biner gibi oturup bir sigara yaktı, kollarını sandalyenin arkalığına dayayıp şöyle dedi:

— Eh anlatın bakalım, durum nedir?

Nejdanov da Solomin'in karşısına sandalyeye onun gibi oturdu, ama sigara yakmadı.

— Durumu mu soruyorsunuz? Şöyle: Buradan kaçmayı düşünüyorum.

---

20 "Tanrım, çok yoruldum." (Fr.)

21 "Bunu kendin istedin George Dandin." (Fr.) Moliere'in aynı adlı eserinden bir replik. (ç.n.)

— Yani bu evden ayrılmak mı istiyorsunuz? E ne olmuş? Yolunuz açık olsun!

— Ayrılmak değil... kaçmak.

— Zorla mı tutuyorlar ki sizi? Yoksa... avans mı aldınız? Aldığınız paranın karşılığında sözünüzü tutup... çalışmak zorundasınız diyorlarsa... ben seve seve...

— Beni anlamadınız sevgili Solomin... Kaçmaktan söz ediyorum ben, işten ayrılmaktan değil... Çünkü yalnız gitmeyeceğim buradan.

Solomin başını kaldırdı.

— Kiminle?

— Bugün burada gördüğünüz kızla...

— Demek onunla! Yüzü çok güzel. Ee? Birbirinize âşık mı oldunuz? Yoksa ikinizin de mutsuz olduğu bu evden birlikte ayrılmaya mı karar verdiniz?

— Birbirimizi seviyoruz.

— Ya! –Bir an sustu Solomin.– Ev sahiplerinin akrabası falan mı?

— Evet. Ama bizim düşüncemizi bütünüyle paylaşıyor ve her şeyi yapmaya hazır.

Solomin gülümsedi.

— Ya siz Nejdanov, siz hazır mısınız?

Nejdanov hafifçe kaşlarını çattı.

— Neden soruyorsunuz bunu bana? Hazır olduğumu göstereceğim size.

— Sizden kuşkum yok Nejdanov; sizden başka kimsenin hazır olmadığını sanıyorum da, onun için sordum.

— Markelov bile mi?

— Yo! Markelov ayrı. Sanırım o doğuştan hazır...

Tam o anda biri kapıyı hafifçe tıklattı, içeriden cevap beklemeden açtı. Marianna'ydı gelen. Hemen Solomin'e yaklaştı.

— Beni bu saatte, burada gördüğünüze şaşırmadığınıza eminim, –dedi.– Kuşkusuz her şeyi anlatmıştır (Nejdanov'u

gösterdi). Elinizi uzatın ve şuna inanın, onurlu bir kız var karşınızda.

— Evet, bunu biliyorum, –dedi Solomin ciddi bir sesle; Marianna odaya girer girmez ayağa kalkmıştı.– Daha yemekte size bakıp şöyle düşünüyordum: "Ne onurlu bakışları var şu kızın." Nejdanov da şimdi niyetinizden söz ediyordu. Peki neden ille de kaçmak istiyorsunuz?

— Ne demek neden? Kendimi davaya yakın hissettiğimden... Şaşırmayın: Nejdanov hiçbir şeyi gizlemedi benden... Yakın zamanda başlamalı bu iş... öyleyken ben bir toprak sahibinin yalan dolu evinde mi kalacağım? Sevdiğim insanlar tehlikelerle karşı karşıyayken ben...

Solomin bir el hareketiyle susturdu Marianna'yı.

— Heyecanlanmayın. Oturun, ben de oturacağım. Bakın ne diyeceğim: Buradan kaçmanızı gerektiren başka bir neden yoksa kaçmanız gereksiz. Dediğiniz gibi, iş yakında başlayacak. Biraz mantıklı olmalıyız. Acele etmeye gerek yok. İnanın bana...

Marianna omuzlarına aldığı büyük İskoç atkısına sarınıp oturdu.

— Ama artık burada kalamam! Herkes aşağılıyor beni. Daha bugün şu aptal Anna Zaharovna bile Kolya'nın yanında benim için, babamı ima ederek, armut dibine düşer dedi. Kolya bile şaşırdı, bunun ne demek olduğunu sordu bana. Valentina Mihaylovna'nın yaptıklarından ise söz etmiyorum!

Solomin yine, bu kez gülümseyerek kesti sözünü.

— Ne diyorsunuz siz sevgili küçükhanım? Şu Anna Zaharovna'nın nasıl biri olduğunu da, hangi armut ağacından söz ettiğinizi de bilmiyorum... Ama insaf edin: Aptal bir kadın aptalca bir şey söylüyor size ve siz buna katlanamıyorsunuz, öyle mi? Peki, nasıl yaşayacaksınız? Dünya aptal insanlarla dolu. Hayır, bir neden olamaz bu. Başka bir şey var mı?

Marianna, Solomin'in onu hafifçe alaya aldığını hissetti, ama Solomin'in bu gülümsemesi birazcık olsun incitmemişti onu.

— En geç yarın Bay Sipyagin'in beni kovacağından eminim, –diye boğuk bir sesle araya girdi Nejdanov.– Sanırım birileri haber verdi ona; bana çok... aşağılayıcı davranmaya başladı.

Solomin Nejdanov'a döndü.

— Sizi zaten kovacaklarsa neden kaçıyorsunuz?

Nejdanov Solomin'in sorusuna hemen bir cevap bulamadı.

— Size söyledim, –diye başladı...

— Öyle diyor, çünkü ben de onunla birlikte gideceğim, –diye araya girdi Marianna.

Solomin Marianna'ya baktı, keyifle başını salladı.

— Demek öyle küçükhanım, ama tekrar söylüyorum size: Bu evi, devrimin hemen başlayacağını düşündüğünüz için terk edecekseniz...

Marianna onun sözünü kesti:

— Zaten biz de işlerin hangi aşamada olduğunu öğrenmek için görüşmek istedik sizinle.

— Bu durumda, –diye devam etti Solomin,– tekrar söylüyorum: Daha uzun süre evde kalabilirsiniz. Ama birbirinizi seviyorsanız ve başka türlü bir arada olamayacaksanız, o zaman...

— O zaman ne?

— O zaman, eskiden dedikleri gibi, "aşkınızın daim" olmasını dilemekten başka bir şey gelmez elimden. Gerekiyorsa ve elimden gelirse yardıma hazırım. Çünkü küçükhanım, sizi ve onu ilk görüşte yakın akrabammışsınız gibi sevdim.

Marianna ile Nejdanov biri sağdan, biri soldan Solomin'e yaklaştı ve ellerini tuttu.

— Ne yapmamız gerektiğini söyleyin bize, –dedi Marianna.– Diyelim ki devrime daha çok var... ama bizden isteyece-

ğiniz, ikimizin de çok istekli olduğu hazırlıkları, çalışmaları evdeki bu koşullar altında yapamayacaksak nereye gidelim söyleyin? Bir yere gönderin bizi! Gönderecek misiniz?

— Nereye?

— Halkın arasına... Halktan başka nereye gidilebilir?

"Ormana," diye geçirdi içinden Nejdanov... Paklin'in dediklerini hatırlamıştı.

Solomin uzun uzun baktı Marianna'nın yüzüne.

— Halkı tanımak mı istiyorsunuz?

— Evet, yani yalnızca tanımak değil, onun için bir şeyler yapmak... onun için çalışmak.

— Çok güzel, söz veriyorum tanıyacaksınız. Bir şeyler yapma, halk için çalışma ortamını hazırlayacağım size. Ya siz Nejdanov, siz hazır mısınız onun ve... halkın ardından gitmeye?

— Elbette hazırım! –dedi Nejdanov.

Bu kez Paklin'in başka bir sözünü hatırlamıştı: "Hindular Cagannatha'da tekerleklerin altına atıyorlar kendilerini. Tekerlekler eziyor onları, mutlu ölüyorlar... tekerleklerin çatırtısını, gürültüsünü duyuyorum..."

— Çok güzel, –dedi Solomin dalgın dalgın.– Ne zaman kaçmayı düşünüyorsunuz?

— Yarın bile olabilir. –dedi Marianna yüksek sesle.

— Güzel. Peki nereye?

— Şşş... sessiz ol... –diye fısıldadı Nejdanov.– Koridorda biri var.

Hepsi sustu.

— Nereye gitmeyi düşünüyorsunuz? –diye sordu Solomin sesini alçaltarak.

— Bilmiyoruz, –dedi Marianna.

Solomin Nejdanov'a baktı. Nejdanov da başını iki yana salladı.

Solomin elini uzatıp mumu söndürdü.

— Peki çocuklar, –dedi nihayet.– Benim fabrikaya gelin. Güzel değildir, ama tehlikesizdir... Ben sizi saklarım. Ek bina-

da küçük bir odam var. Oraya gelin yeter... sizi ele vermeyiz. Fabrikada bir sürü insanın olduğunu söyleyeceksiniz... Öylesi daha iyi. Kalabalıkta saklanmak daha kolaydır. Olur mu?

— Size yalnızca teşekkür edebiliriz, o kadar, –diye mırıldandı Nejdanov.

Fabrika düşüncesini önce yadırgayan Marianna heyecanla ekledi:

— Elbette! Elbette! Çok iyisiniz! Kuşkusuz orada fazla kalmayız. Sonra bir yere göndereceksiniz bizi değil mi?

— Bu size bağlı... Ayrıca hayatınızı bir nikâhla birleştirmek isterseniz, benim fabrikada bunu da kolaylıkla yapabilirsiniz. Yakınımızda bir komşu var, kendisi kuzenim olur... papazdır, adı da Zosima, okumuş bir papazdır. Nikâhınızı kıyar.

Marianna kendi kendine gülümsedi, Nejdanov Solomin'in elini bir kez daha kuvvetlice sıktı. Bir süre sonra sordu:

— Peki söyler misiniz, fabrikanın sahibi izin verecek mi buna? Orada bulunmamızın size bir zararı olmayacak mı?

Solomin Nejdanov'a yan yan baktı.

— Bunu dert etmeyin. Öyle bir şey olmaz. Fabrika gerektiği gibi çalışsın yeter... patron için gerisi fark etmez. Size de, sevgili küçükhanımınıza da ondan herhangi bir zarar gelmez. İşçilerden de tehlike gelmez. Yalnız geleceğiniz zamanı önceden bildirin, gerisine karışmayın.

Nejdanov ile Marianna bakıştılar. Bir süre sonra şöyle dedi Nejdanov:

— Öbür gün, sabah erkenden ya da bir gün sonra... Daha fazla bekleyemeyiz. Bakarsınız, yarın kovarlar beni...

— Oldu... –dedi Solomin, sandalyeden kalktı.– Her sabah bekleyeceğim sizi. Hatta bütün hafta bir yere ayrılmayacağım. Bu arada gereken her önlem de alınmış olacak.

Marianna kalktı, kapıya yürürken dönüp Solomin'in yanına geldi.

— Hoşça kalın sevgili, iyi yürekli Vasiliy Fedotıç... – dedi.– Adınız böyleydi değil mi?

— Evet.

— Hoşça kalın... ya da hayır: Görüşmek üzere! Teşekkürler! Teşekkürler!

— Hoşça kalın... iyi geceler canım!

— Siz de hoşça kalın Nejdanov! –dedi Marianna.– Yarın görüşmek üzere...

Hızlı adımlarla çıktı odadan.

İki genç adam bir süre kıpırdamadan durdu, ikisi de susuyordu.

— Nejdanov... –diye başladı Solomin ama sustu; bir süre sonra tekrar başladı:– Nejdanov... Bana bu kızdan söz edin biraz... ne biliyorsanız anlatın. Bugüne kadar nasıl bir hayatı olmuş? Kimin nesidir? Neden bu evde kalıyor?

Nejdanov bildiklerini kısaca anlattı Solomin'e.

— Nejdanov... –dedi Solomin.– Bu kıza sahip çıkmalısınız... Çünkü... eğer... başına bir şey gelirse, suçlusu siz olursunuz. Hoşça kalın.

Odadan çıktı; Nejdanov odanın ortasında bir süre öylece durdu, kendi kendine "Ah! En iyisi bir şey düşünmemek!" diye fısıldadıktan sonra kendini yüzükoyun yatağa attı.

Marianna odasına döndüğünde masasında şöyle bir not buldu:

"Acıyorum size. Kendinizi mahvediyorsunuz. Aklınızı başınıza toplayın. Gözleriniz kapalı, kendinizi nasıl bir uçuruma attığınızın farkında değilsiniz. Kim ve ne için?

V."

Odanın içinde çok hoş, taze bir koku vardı: Valentina Mihaylovna'nın biraz önce çıktığı anlaşılıyordu. Marianna kalemi aldı, notun altına şunları ekledi:

"Bana acımayın. Beni mahveden sizsiniz. Hangimizin daha acınacak durumda olduğunu Tanrı biliyor. Bense sadece sizin yerinizde olmayı istemediğimi biliyorum.

M."

Kâğıdı masanın üzerine bıraktı. Cevabının Valentina Mihaylovna'nın eline geçeceğinden kuşkusu yoktu.

Solomin ertesi sabah Nejdanov'la görüştü, Sipyagin'in fabrikasının yönetimini almayı bir kez daha kesinlikle reddetti ve evine döndü. Yol boyunca derin derin düşündü, ki bunu nadiren yapardı. Arabanın sallantısı bir ara uykusunu getirmiş, hafiften dalmıştı. Marianna'yı, onunla birlikte Nejdanov'u düşünüyordu. Âşık olsaydı başka bir görüntüsü, değişik bir bakışı, konuşması olmalı gibi geliyordu ona. "Ama," diye geçiriyordu içinden, "ama benim başıma hiçbir zaman böyle bir şey gelmediği için nasıl olurdum bilemiyorum." Bir gün bir mağazada tezgâh arkasında gördüğü İrlandalı bir kızı hatırladı: Kızın çok güzel, simsiyah saçlarını masmavi gözlerini, gür kirpiklerini, ona soru dolu, hüzünlü gözlerle baktığını, mağazadan çıktıktan sonra bir süre vitrinin önünde dolaştığını, çok heyecanlı olduğunu, kendi kendine "Bu kızla tanışmalı mıyım, tanışmamalı mıyım?" diye sorduğunu hatırladı. Kısa süreliğine gitmişti Londra'ya; patron eline para verip bir şeyler alması için Londra'ya göndermişti onu. Solomin neredeyse Londra'da kalmaya, parayı patrona geri göndermeye karar verecekti. Güzel Polly'si öylesine etkilemişti onu... (Kızın adını biliyordu: Arkadaşlarından biri öyle seslenmişti ona.) Ama Solomin kendini tutmuş, patronunun yanına dönmüştü. Polly Marianna'dan daha güzeldi, ama Marianna'nın bakışları da öyle soru dolu, hüzünlüydü... üstelik Rus'tu...

Kendi kendine mırıldandı Solomin:

— Bana ne oluyor yahu? Başkasının nişanlısını düşünüyorum!

Kafasındaki gereksiz düşünceleri kovmak ister gibi paltosunun yakasını silkeledi.

Bu arada araba fabrikaya varmış, ek binanın kapısında Pavel görünmüştü.

XXVI

Solomin'in olumsuz cevabı Sipyagin'in gururunu çok incitmişti: Hatta birden yerli Stephenson[22] denen bu kaba saba adamın aslında hiç de usta bir makinist olmadığını, belki numara bile yaptığını, basit halkın arasından çıkmış sıradan biri olduğunu düşünmeye başlamıştı. "Kendini bir şey sanan bu Rusların hepsini atacaksın! Au fond[23] Kallomeytsev haklı!" Sipyagin, –en herbe–[24] önemli devlet adamı, bu çeşit olumsuz, can sıkıcı duyguların etkisiyle Nejdanov'a daha da soğuk bakmaya başlamış, Kolya'ya öğretmeniyle bugün ders yapmayabileceğini, artık derslerine kendi başına çalışmaya alışması gerektiğini söylemişti... Ama öğretmenin beklediği gibi işine son vermemişti. Birkaç gündür olduğu gibi onu görmezden gelmeye devam ediyordu! Ama Valentina Mihaylovna Marianna'yı görmezden gelmiyordu. Korkunç bir çatışma oldu ikisinin arasında.

Yemekten iki saat önce, her nasılsa konuk salonunda yalnız kalmışlardı. İkisi de aralarında kaçınılmaz çatışmanın tam zamanı olduğunu hissediyordu, bu yüzden kısa bir kararsızlık anından sonra ikisi de sessizce birbirine yaklaşmaya başladı. Valentina Mihaylovna gülümsüyordu; Marianna ise dişlerini sıkıyordu; ikisinin de beti benzi atmıştı. Valentina Mihaylovna yürürken sağa sola bakındı, sardunyadan bir yaprak kopardı... Marianna gözlerini, ona doğru yürüyen Valentina Mihaylovna'nın gülümseyen yüzüne dikmişti.

---

22 İlk buharlı lokomotifin mucidi George Stephenson. (ç.n.)

23 Aslında. (Fr.)

24 Geleceğin. (Fr.)

İlk duran evin hanımı oldu. Parmaklarının ucuyla sandalyenin arkalığını tıklatarak, kayıtsız bir tavırla:

— Marianna Vikentyevna, –dedi,– yanılmıyorsam karşılıklı yazışıyoruz... Aynı çatı altında yaşayan iki kişi için çok tuhaf bir durum bu; bilirsiniz, ben tuhaflıklardan hoşlanmam.

— Bu yazışmayı ben başlatmadım Valentina Mihaylovna.

— Evet... Haklısınız, siz başlatmadınız. Bu kez tuhaflığın suçlusu benim... Ama sizi uyarmak, sizde bir duygu... nasıl desem... bir duygu uyandırmak için başka yol bulamadım.

— Açık konuşun Valentina Mihaylovna, çekinmeyin, beni kırmaktan korkmayın.

— Terbiye... duygusu.

Valentina Mihaylovna sustu. Salonda yalnızca, sandalyenin arkalığını parmaklarının ucuyla tıkırdatmasının sesi duyuluyordu.

— Hangi davranışımdan terbiyesiz olduğum sonucunu çıkardınız? –diye sordu Marianna.

Valentina Mihaylovna omuz silkti.

— Ma chère, vous n'êtes plus un enfant.[25] Çok iyi anlıyorsunuz beni... Davranışlarınızın benim, Anna Zaharovna'nın ve evdeki herkesin gözünden kaçtığını mı sanıyorsunuz? Ayrıca yaptıklarınızın fark edilmemesi için pek dikkatli olmadığınız da açık. Düpedüz hiçbir şeyi umursamıyorsunuz. Sanırım yalnızca Boris Andreiç hiçbir şeyin farkında değil... O başka, çok daha önemli şeylerle uğraşıyor. Onun dışında herkes davranışlarınızın farkında, herkes!

Marianna'nın yüzü giderek daha çok solgunlaşıyordu.

— Sizi daha açık konuşmaya davet ediyorum Valentina Mihaylovna. Neyimden hoşnut değilsiniz?

Valentina Miyaylovna "L'insolente!"[26] –diye geçirdi içinden, ama tuttu kendini, bir şey söylemedi.

---

25 Artık çocuk değilsiniz canım. (Fr.)

26 Küstah! (Fr.)

— Neden hoşnut olmadığımı mı öğrenmek istiyorsunuz Marianna? –dedi.– Buyurun! Ailesi, öğrenimi, toplumsal durumuyla sizin için çok aşağılarda olan o genç çocukla sürekli buluşmanızdan hoşnut değilim; hoşnut değilim... hayır! Bu sözcük yeterince güçlü değil... geç saatlerde... geceleri bu gencin odasına gitmenizden nefret ediyorum. Hem de nerede? Benim evimde! Bunun böyle devam edebileceğini, susmak zorunda kalacağımı, sizin bu hoppa davranışınıza katlanacağımı mı sanıyorsunuz? Şerefli bir kadın olarak... Oui mademoiselle, je l'ai été, je le suis et le serai toujours![27] Nefret etmemek elimde değil!

Valentina Mihaylovna, duyduğu nefretin ağırlığına dayanamamış gibi koltuğa bıraktı kendini. Marianna ilk kez gülümsedi.

— Geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki şerefinizden kuşkum yok, –diye başladı.– Ve bunu bütün içtenliğimle söylüyorum... Ama boşuna nefret ediyorsunuz. Soyluluğunuza bir leke sürmedim ben. Sözünü ettiğiniz genç adamı... evet, gerçekten de... seviyorum onu...

— Mösyö Nejdanov'u seviyor musunuz?

— Evet seviyorum.

Valentina Mihaylovna koltukta şöyle bir doğruldu.

— İnsaf edin Marianna! Öyle ya, soylu olmayan, kimin nesi olduğu bilinmeyen bir öğrenci o! Ayrıca sizden de küçük! (Son sözlerini kinle söylemişti.) Sonu ne olur bunun? Hem ne buldunuz onda? Bomboş bir çocuk...

— Başlangıçta böyle düşünmüyordunuz Valentina Mihaylovna.

— Aman Tanrım! Beni bir kenara bırakın şimdi canım... Pas tant d'ésprit que ça, je vous prie.[28] Burada söz konusu olan sizsiniz, sizin geleceğiniz. Sizin için nasıl bir kısmet olacak, biraz düşünün!

---

27 Evet matmazel, öyle oldum ve her zaman öyle kalacağım! (Fr.)

28 Rica ederim biraz aklınızı başınıza toplayın. (Fr.)

— Ne yalan söyleyeyim Valentina Mihaylovna, kısmet falan düşündüğüm yok benim.

— Nasıl? Ne dediniz? Nasıl anlamalıyım bu dediğinizi? Tutalım ki, kalbinizin sesini dinlediniz... Ama bu ilişkinin nikâhla sonuçlanması gerekmez mi?

— Bilmiyorum... Bunu hiç düşünmedim.

— Hiç düşünmediniz mi? Aklınızı kaçırmışsınız siz!

Marianna başını hafifçe yana çevirdi.

— Bu konuyu kapatalım Valentina Mihaylovna. Bir yere götürmez bizi... Nasılsa birbirimizi anlayamayız.

Valentina Mihaylovna birden ayağa kalktı.

— Bu konuyu kapayamam, kapamamalıyım! Çünkü çok önemli... Ben sizin için cevap vereceğim dünya önünde... (Valentina Mihaylovna "Tanrı'nın" demek istemiş, ama şaşırmıştı.) Böylesine çılgın şeyler duyarken susmak gelmez elimden! Hem neden anlamayacakmışım sizi? Ne kadar gururlu oluyor gençler! Yo... çok iyi anlıyorum sizi; sizleri kesinlikle felakete sürükleyecek şu yeni düşüncelerden etkileniyorsunuz. Ama sonra çok geç olacak.

— Olabilir. Ama inanın: Bizler felakete sürüklenirken, yok olurken bile bizi kurtarmanız için parmağımızı uzatmayacağız sizlere!

Valentina Mihaylovna el çırptı.

— Yine o gurur, o korkunç gurur! –Birden ses tonunu değiştirdi:– Bakın Marianna, beni dinleyin, (Marianna'yı kendine doğru çekmek istedi, ama Marianna geri çekildi.) Ecoutez-moi, je vous en conjure![29] Aslında dost olamayacağınız kadar yaşlı da, aptal da değilim! Je ne suis pas une encroutée.[30] Gençliğimde devrimci bile derlerdi bana, sizden aşağı kalmazdım... Bakın ne diyeceğim: Samimi olacağım size karşı, hiçbir zaman bir anne şefkatiyle yaklaşmadım size; yapı olarak bunu önemsemeyeceğinizi de biliyorum...

29 Dinleyin beni, yalvarırım! (Fr.)

30 O kadar geri kafalı da değilim. (Fr.)

Ama size karşı sorumluluklarım olduğunu biliyordum, biliyorum ve her zaman onları yerine getirmeye çalıştım. Sizin için hayalini kurduğum ve Boris Andreiç'le benim hiçbir fedakârlıktan geri durmayacağımız kısmetinizin size yetmediğini görüyorum... ama kalbimin derinlerinde...

Marianna, Valentina Mihaylovna'nın yüzüne, onun büyüleyici gözlerine, ressam elinden çıkmış gibi görünen dudaklarına, bembeyaz ellerine, bu nefis kadının ipek giysisinin kemerine öylesine gözalıcı bir biçimde sıkıştırdığı yüzüklerle süslü, hafif açık parmaklarına bakıyordu... Birden şöyle dedi:

— Evlenmemden mi söz ediyorsunuz siz Valentina Mihaylovna? Sizin şu ruhsuz, bayağı Bay Kallomeytsev dostunuzun benim için bir "kısmet" olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Valentina Mihaylovna parmaklarını kemerinden çıkardı.

— Evet Marianna Vikentyevna! Kültürlü, aydın bir insan olan Bay Kallomeytsev'den söz ediyorum. Karısını mutlu edecek, yalnızca akılsız bir kızın reddetmeyi düşünebileceği mükemmel bir genç olan Bay Kallomeytsev'den! Yalnızca çılgın bir kızın!

— Elden ne gelir ma tante![31] Besbelli, ben öyleyim.

— Peki, onun aleyhine söyleyebileceğin ciddi bir şey var mı?

— Ah hiç yok! Dostunuzu beğenmiyorum... hepsi o kadar.

Valentina Mihaylovna sabırsızca iki yana salladı başını, tekrar oturdu.

— Onu bırakalım şimdi. Retournons à nos moutons.[32] Demek Bay Nejdanov'u seviyorsun, öyle mi?

— Evet.

— Ve devam etmek niyetindesin... buluşmaya?

---

31 Teyzeciğim! (Fr.)

32 "Bizim koyunlara dönelim." Burada: Konumuza, konuşmamıza dönelim. (Fr.)

— Evet; niyetim bu.

— Peki, ya bunu yapmanı yasaklarsam?

— Sizi dinlemem.

Valentina Mihaylovna koltukta şöyle bir sıçradı.

— Ya! Demek dinlemeyeceksiniz beni! Demek öyle! Evime aldığım, yedirip içirdiğim bir kız söylüyor bunu bana... bunu söylüyor bana... bana...

— Onurunu yitirmiş bir babanın kızı... –diye ekledi Marianna suratını asarak.– Devam edin, rahat söyleyin söyleyeceğinizi, sıkılmayın!

— Ce n'est pas moi qui vous le fait dire, mademoiselle![33] Ama kim ne derse desin, övünülecek bir şey değil *bu*! Ekmeğimi yiyen bir kız...

— Yedirdiğiniz ekmeği başıma kakmayın Valentina Mihaylovna! Evinize Kolya için bir Fransız alsaydınız, daha pahalıya patlardı... Öyle ya, ona *ben* Fransızca öğretiyorum!

Valentina Mihaylovna, üzerine adının baş harfleri işlenmiş, parfüm kokulu patiska mendilini tuttuğu elini kaldırarak bir şey söylemek istedi, ama Marianna onun bir şey söylemesine fırsat vermeden, hızla konuşmasına devam etti:

— Şu anda peş peşe saydığınız şeylerin, güya iyiliklerinizin, fedakârlıklarınızın yerine yalnızca "Sevdiğim bir kız..." diyebilseydiniz bin kat daha haklı olurdunuz. Ama o kadar dürüstsünüz ki, yalan söyleyemiyorsunuz! (Marianna sıtmalanmış gibi titriyordu.) Her zaman nefret ettiniz benden. Şu anda biraz önce sözünü ettiğiniz kalbinizin derinlerinde pek mutlusunuz... mutluluğunuzun nedeni de, her zamanki beklentinizi gerçekleştirmem, kendimi bir skandala, yüzkarasına bırakacak olmam... Ama bir yandan da, bu yüzkarasının bir bölümünün aristokrat ailenizin payına düşecek olmasına canınız sıkılıyor.

— Bana hakaret ediyorsunuz, –diye fısıldadı Valentina Mihaylovna,– çıkın buradan!

---

33 "Bunu söylemeye sizi ben zorlamadım matmazel." (Fr.)

Ama Marianna kendine hâkim olamıyordu artık.

— Evinizde herkesin, Anna Zaharovna'nın bile yaptıklarımdan haberi olduğunu söylüyorsunuz! Herkes dehşet içindeymiş, benden nefret ediyormuş... Peki ama sizden, onlardan bir şey istedim mi ben? Onların ne düşündükleri umurumda mı? Sizin bana yedirdiğiniz ekmek acı değil mi sanıyorsunuz? Bu zenginliğe hangi yoksulluğu yeğlemem? Evinizle benim aramda dipsiz bir uçurum, hiçbir şeyin, hiçbir şeyin asla gizleyemeyeceği dipsiz bir uçurum yok mu? Yoksa bunun –çok zekisiniz ya– farkında değil misiniz? Benden nefret ederseniz, benim de size karşı hangi duyguyu besleyeceğimi anlayamıyor musunuz? Gayet açık olduğundan hangi duygu olduğunu söylememe gerek yok herhalde.

Valentina Mihaylovna güzel, zarif ayağını yere vurarak tekrarladı:

— Sortez, sortez, vous dis-je...[34]

Marianna kapıya doğru yürüdü...

— Hemen kurtaracağım sizi benden; ama biliyor musunuz Valentina Mihaylovna? Dediklerine göre, Racine'in "Bayazıt"ında Rachel[35] bile beceremediği bu "Sortez!"i... Sizin içinse kolay! Ayrıca, bir de şu var: Nasıl söylemiştiniz... Je suis une honnête femme, je l'ai été et le serai toujours?[36]

Marianna hızlı adımlarla çıktı, Valentina Mihaylovna ise koltuğundan fırlamıştı ve çığlık atmak, ağlamak istiyordu... Ama niye çığlık atacağını bilemiyordu. Gözyaşları da akmıyordu.

Mendiliyle yüzünü yelpazeleyerek kapamakla yetindi, ama mendilinden yayılan hoş koku sinirlerini daha da uyardı... Kendini mutsuz, aşağılanmış hissetti... Biraz önce duyduklarında belli ölçüde haklılık payı olduğunun bilin-

---

34 "Çıkın, çıkın, size söylüyorum..." (Fr.)

35 Racine'in "Bayazıt" eserinde oynayan Fransız aktris Elisa Rachel. Oyunda çok fazla "çık dışarı", "defol", "kaybol" gibi ünlemler vardır. (ç.n.)

36 "Şerefli bir kadınım ben, öyleydim, öyle de kalacağım." (Fr.)

cindeydi. Peki ama böylesine acımasızca nasıl yargılayabilmişlerdi onu? "O kadar kötü müyüm yoksa?" diye geçiriyordu içinden. Gidip iki pencere arasındaki aynaya baktı.

Aynada kırmızı lekelerle birazcık çarpılmış, yine de büyüleyici güzel bir yüz; çok güzel, kadife gibi yumuşacık bakışlar vardı... Valentina Mihaylovna tekrar "Ben mi? Ben mi kötüyüm?" diye geçirdi içinden. "Böyle gözlerle mi?"

Tam o sırada kocası girdi salona, Valentina Mihaylovna tekrar mendiliyle kapadı yüzünü.

— Neyin var? –diye sordu Sipyagin endişeyle.– Neyin var Valya?

Bu sevgi dolu ismi karısı için kendisi düşünmüştü ve onu tête-à-tête olduklarında, genellikle de köyde kullanırdı.

Valentina Mihaylovna önce bir şeyi olmadığını söyledi... ama sonra pek hoş, pek duygulu bir tavırla koltukta şöyle bir döndü, ellerini kocasının omuzlarına koydu (Sipyagin ona doğru eğilmişti), yüzünü onun yeleğinin arasına soktu... her şeyi içtenlikle, herhangi bir art niyet gütmeden, özür dilemeden olsa da, Marianna'nın bir ölçüde haklı olduğunu söyleyerek, bütün suçu onun gençliğine, heyecanlı yapısına, ilk eğitiminin eksikliğine vererek, yine art niyetsiz olarak, yalnızca kendini suçlayarak anlattı. "Benim kızım böyle olmazdı! İlgilenirdim onunla!" Sipyagin sonuna kadar hoşgörüyle, ilgiyle, ciddiyetle dinledi. Karısı omuzlarından ellerini çekene kadar öne eğik durmuş, başını kaldırmamıştı. Onun bir melek olduğunu söyledi, alnından öptü, şimdi evin erkeği olarak ne yapması gerektiğini bildiğini söyledi ve hoş olmayan, ama zorunlu bir görevi yerine getirmek amacıyla, iyi niyetli, kararlı bir insan gibi çıktı salondan...

Yemekten sonra saat sekizde Nejdanov odasında oturmuş, arkadaşı Silin'e mektup yazıyordu.

"Dostum Vladimir, hayatımdaki çok önemli bir dönüm noktasında yazıyorum bu mektubu. Çalıştığım evde işime son verdiler, buradan ayrılıyorum. Ama bu bir şey değil...

Yalnız ayrılmıyorum buradan. Sana daha önce sözünü ettiğim kızla birlikte gidiyorum. Her şeyimiz birleştiriyor bizi: Kaderlerimizin aynı olması, düşüncelerimizin, amaçlarımızın benzerliği, nihayet karşılıklı duygularımız. Birbirimizi seviyoruz. En azından bir daha şu anda hissettiğimden değişik bir sevgi duyamayacağımdan eminim. Ama yalan söylemeyeceğim sana, bir korku da yok değil içimde, hatta yüreğim tuhaf bir biçimde sıkışıyor... Önümde her şey karanlık ve birlikte karanlıklara doğru gidiyoruz. Niyetimiz ve yapacaklarımız konusunda sana şu anda bir açıklama yapmama gerek yok. Marianna ile birlikte bizim aradığımız mutluluk değil, hayattan zevk almak da istemiyoruz. Birlikte omuz omuza mücadele edeceğiz... Amacımızın ne olduğunu biliyoruz; ama ona hangi yollardan ulaşabileceğimizi bilmiyoruz. Yakınlık, yardım olmasa bile, bir şeyler yapma olanağı bulabilecek miyiz? Marianna harika, onurlu bir kız. Sonumuz felaket olacaksa, onu bu işe çektiğim için suçlamayacağım kendimi, çünkü doğru dürüst bir hayatı yoktu zaten. Ama Vladimir, Vladimir! Durumumuz iyi değil... Kuşkular kemiriyor içimi; elbette bana karşı hissettikleri konusunda değil, ama... bilmiyorum! Ne var ki, artık geri dönmemiz olanaksız, çok geç... Uzaktan ellerini uzat ikimize, sabır, fedakârlık gücü ve sevgi dile bize... en çok da sevgi. Ve sen bilmediğimiz, ama bütün varlığımızla, bütün kanımızla sevdiğimiz Rus halkı, kayıtsız kalma, kabul et bizi, senden neler ümit edebileceğimizi göster bize...

Hoşça kal Vladimir, hoşça kal!"

Nejdanov bu oldukça uzun mektubu yazıp bitirdikten sonra çıkıp köye doğru yürüdü. Ertesi sabah şafak belli belirsiz sökerken Nejdanov, Sipyaginlerin bahçesinin yakınında, akağaç korusunun kenarında bekliyordu. Biraz arkasındaki yeşil, karman çorman fındık çalılığının arasından gem vurulmamış iki atın koşulu olduğu bir köylü arabası görünüyordu. Yükü bağlı arabada ak saçlı bir köylü saman

balyasının üzerine uzanmış, başına yamalı Ukraynalı ceketini çekmiş uyuyordu. Nejdanov gözlerini bahçe boyunca uzanan salkım söğütlerin arasındaki yoldan ayırmıyordu: Gri, sakin gece sona ermemişti, gökyüzünün bomboş mavi derinliklerinde yıldızlar göz kırpmayı sürdürüyordu. Şafağın soluk ışığı doğuda ufka yakın bulutları hafifçe ışıtıyor, o yandan sabahın ilk serinliği geliyordu. Birden ürperdi Nejdanov, kulak kesildi. Yakınlarda bir yerde bir bahçe kapısı önce gıcırdadı, sonra kapandı. Şala sarınmış ufak tefek bir kadın, çıplak kolunda bir bohça, sakin adımlarla, kıpırtısız salkım söğütlerin arasından tozlu yola çıktı, karşıya geçip sanki parmaklarının ucuna basarak koruya doğru yürüdü. Nejdanov ona doğru koştu.

— Marianna? –diye fısıldadı.

Şalın altından fısıltıyla cevap geldi:

— Benim!

— Buradan gel, beni takip et, –dedi Nejdanov bohçalı çıplak kolu beceriksizce tutarak.

Marianna üşümüş gibi sarınmıştı. Nejdanov onu arabaya götürdü, köylüyü uyandırdı. Köylü hemen doğruldu, arabacı yerine geçti, ceketini giydi, ip dizginleri aldı... Atlar kıpırdadı, köylü derin uykudan uyandığı için kısık çıkan sesiyle dikkatlice dehledi atları. Nejdanov önce paltosunu serip Marianna'yı arabanın kenarına oturttu, ayaklarına battaniye sardı. Arabada saman boldu, Marianna'nın yanına oturdu, köylüye doğru uzanıp alçak sesle "Nereye gideceğini biliyorsun," dedi. Köylü dizginleri salladı, atlar soluyarak, zorlanarak korudan çıktı; araba sarsılarak, dar ve eski tekerlekleri gıcırdayarak ilerlemeye başladı. Nejdanov bir kolunu Marianna'nın beline dolamıştı. Marianna üşümüş parmaklarıyla kaldırdı şalını, yüzünü Nejdanov'a dönüp gülümsedi.

— Hava ne güzel Alyoşa!

— Evet, –diye karşılık verdi köylü,– ama çiy çok olacak!

Çiy daha şimdiden çoktu. Öyle ki, arabanın tekerlekleri yol kenarındaki ot saplarına çarptığında sular yağmur gibi dökülüyor, otların yeşilliği gri-mavi görünüyordu.

Marianna soğuktan yine sarındı atkısına, neşeli bir sesle:

— Soğuk, soğuk, –diye tekrarladı.– Ve özgürlük Alyoşa, özgürlük!

XXVII

Arabayla bir adamla kadının geldiğini ve onu sorduklarını haber verdiklerinde Solomin koşarak kapıya çıktı. Konuklarıyla selamlaşmayıp, çabucak bir baş işareti yaptıktan sonra köylüye arabayı hemen avluya almasını, dosdoğru kendisinin kaldığı ek binaya götürmesini, Marianna'yı orada arabadan indirmesini söyledi. Marianna'nın arkasından Nejdanov atladı arabadan. Solomin konuklarını ek binanın loş, uzun koridorundan geçirdi, dar döner bir merdivenden üst kata, binanın arka bölümüne götürdü. Orada alçak bir kapıyı açtı, üçü birlikte iki pencereli, küçük, gayet derli toplu bir odaya girdi.

Solomin her zamanki gülümsemesiyle (gerçi gülümsemesi her zamankinden daha geniş, daha aydınlık gibiydi artık) şöyle dedi:

— Hoş geldiniz! Alın size bir daire. Bir oda bu, bir oda da bitişikte var. Çok lüks değil, ama idare eder: Yaşanabilir. Burada kimse rahatsız etmeyecek sizi. Bu pencerelerin hemen altında, patronun lafına bakarsanız, bir çiçeklik var. Bana sorarsanız bir sebze bahçesi. Duvarın dibine kadar dayanıyor, sağda solda da çitler... Sakin bir yer! Neyse, bir kez daha hoş geldiniz küçükhanım ve siz Nejdanov, siz de hoş geldiniz!

İkisinin de elini sıktı. Marianna ile Nejdanov üstlerini çıkarmadan öylece duruyor, susuyorlardı. Yarı şaşkın, yarı sevinçli bir heyecan içinde önlerine, yere bakıyorlardı.

— Ne bekliyorsunuz? –dedi Solomin.– Hadi çıkarın üstünüzü! Ne eşyanız var?

Marianna hâlâ kolundan çıkarmadığı bohçasını gösterdi.

— Benim bütün eşyam bu.

— Benim valizimle torbam arabada kaldı, –dedi Nejdanov.– Şimdi gidip getiririm...

— Durun, siz durun, –dedi Solomin, kapıyı açıp dar merdivenden aşağıya seslendi:– Pavel! Hemen koş birader... Arabada eşyalar var... onları getir.

— Hemen! –diye karşılık geldi aşağıdan.

Solomin şalını çıkarıp mantosunun önünü açmaya başlayan Marianna'ya döndü.

— Her şey yolunda gitti mi? –diye sordu.

— Her şey iyi gitti... hiç kimse bizi görmedi. Bay Sipyagin'e bir mektup yazıp bıraktım. Vasiliy Fedotıç, bizi göndereceğiniz için... (Marianna nedense "halkın arasına" diye eklemeye karar verememişti) yanıma hiç giysi, çamaşır falan almadım. Nasılsa işimize yaramazdı... Ama param var, bir şey gerekirse alabilirim.

— Sırası gelince hepsini hallederiz... –dedi Solomin, kapıdan Nejdanov'un eşyasıyla giren Pavel'i göstererek ekledi:– İşte eşyanız da geldi... Bu arada en yakın, en iyi dostumla tanıştırayım sizi: Bana güvendiğiniz kadar, her konuda ona da güvenebilirsiniz... (Alçak sesle Pavel'e sordu:) Semaveri koymasını söyledin mi Tatyana'ya?

— Şimdi hazır olacak, –diye cevap verdi Pavel.

—Tatyana onun karısı, –diye devam etti Solomin,– o da kocası gibi güvenilirdir. Buraya... alışana kadar size o hizmet edecek küçükhanım.

Marianna mantosunu köşedeki deri sedirin üzerine attı.

— Bana sadece Marianna deyin Vasiliy Fedotıç. Küçükhanım olmak istemiyorum ben! Hizmete de ihtiyacım yok... Hizmetçilerim olsun diye kaçmadım ben oradan. Üzerimdeki giysiye aldanmayın; başka giyecek bir şeyim yoktu. Bunu da hemen değiştirmem gerekecek.

Kahverengi ince yünlü kumaş giysisi son derece sadeydi, ama Petersburglu bir terzi diktiği için Marianna'nın bedenine ve omuzlarına tam oturmuştu, modaya da uygun görünüyordu.

— Hizmetçiniz olmayacak Tatyana, –dedi Solomin.– Amerika'daki gibi yardımcınız olacak... Yine de için siz çayınızı. Henüz erken, ama yorulmuş olmalısınız. Bu arada ben de gidip fabrikanın işleriyle ilgileneyim. Daha sonra yine görüşürüz. Bir şey gerekirse Pavel'e ya da Tatyana'ya söylersiniz.

Marianna birden iki elini birden uzattı Solomin'e.

— Bu iyiliğinize nasıl teşekkür edebiliriz Vasiliy Fedotıç?

Pek duygulu bakıyordu Solomin'in yüzüne.

Solomin onun bir elini yumuşakça okşadı.

— Teşekkür etmenize gerek yok derdim, ama... doğru olmazdı bu. İyisi mi ben şöyle söyleyeyim size: Teşekkürünüz büyük haz verdi bana. Böylece ödeşmiş olduk. Hoşça kalın! Hadi Pavel, gidiyoruz.

Marianna ile Nejdanov yalnız kaldı. Marianna Nejdanov'un boynuna atıldı, biraz önce Solomin'e baktığı gibi baktı onun yüzüne. Ama Nejdanov'a bakışı daha sevinç dolu, daha duygulu, daha aydınlıktı.

— Ah dostum! –dedi.– Seninle yepyeni bir hayata başlıyoruz... Nihayet! Nihayet! Birkaç günümüzü geçireceğimiz bu yoksul odanın bana nefret ettiğim o saraylardan çok daha sevimli, hoş göründüğünü bir bilsen! Söylesene mutlu musun?

Nejdanov Marianna'nın elini tuttu, kalbinin üzerine bastırdı.

— Mutluyum Marianna, bu yeni hayata seninle başladığım için mutluyum! Benim yol gösteren yıldızım olacaksın sen, benim en büyük desteğim, benim kişiliğim...

— Sevgili Alyoşa! –dedi Marianna.– Biraz izin ver temizleneyim, saçımı başımı toplayayım. Kendi odama gideceğim... sen burada kal. Hemen geliyorum.

Marianna bitişik odaya geçti, kapısını kilitledi, bir dakika sonra kapı aralandı, Marianna başını uzatıp şöyle dedi:

— Ne iyi bir insan şu Solomin!

Sonra kapı tekrar kapandı. Bir anahtar sesi duyuldu.

Nejdanov pencereye gitti, bahçeye baktı... Her nedense çok yaşlı bir elma ağacı özellikle ilgisini çekti. Başını salladı, gerindi, valizini açtı, ama bir şey almadı. Düşünmeye başladı...

On beş dakika sonra Marianna canlı, aydınlık bir yüzle döndü. Neşesi, canlılığı yerindeydi. Birkaç dakika sonra Pavel ile karısı Tatyana çörek ve kaymakla birlikte semaveri, çay takımını getirdiler. Tatyana, Çingene'yi andıran kocasının aksine şişman, kumral, başı açık, kalın saç örgülerini tepesinde toplamış, yüz hatları çok belirgin, ama hoş, güzel, gri gözlü, tam bir Rus kadınıydı. Basma entarisi artık solmuş olsa da, üstü başı derli topluydu. Elleri irice, temiz ve güzeldi. Sakin bir tavırla eğilerek selam verdi; kararlı, ciddi, hiç melodik olmayan bir sesle, "Merhaba," dedi, semaveri, çay fincanlarını vb. yerleştirmeye koyuldu.

Marianna onun yanına gitti.

— İzninizle yardım edeyim size Tatyana, –dedi.– Hiç değilse masa örtüsünü verin, ben yayayım...

— Gerek yok küçükhanım, biz alışkınız böyle şeylere. Vasiliy Fedotıç söyledi bana. Bir şeye ihtiyacınız olursa, emredin yeter, sizin için her şeyi yapmaya hazırız.

— Bana küçükhanım demeyin lütfen Tatyana... Soylular gibi giyinmiş olabilirim, ama ben... ben hiç de...

Tatyana'nın keskin gözlerinin ısrarlı bakışı Marianna'yı şaşırtmıştı. Bir şey söylemedi.

— Kimlerden oluyorsunuz öyleyse? –diye sordu Tatyana tekdüze sesiyle.

— Doğrusunu isterseniz... ben, aslında... soyluyum ancak her şeyi geride bırakmak... ve herkes gibi... halktan kadınlar gibi olmak istiyorum.

— Demek öyle! Şimdi anladım! Sıradanlaşmak isteyenlerdensiniz siz... Şimdilerde çok var öyleleri.

— Ne dediniz Tatyana? Sıradanlaşmak mı?

— Evet... Şimdi böyle bir sözcük kullanmaya başladık. Yani sıradan halkın yanında olmak anlamında... Sıradanlaşmak. Ne olmuş? Güzel bir şey halkı eğitmek, ona gerçekleri anlatmak. Ama hiç kolay iş değil! Çok zor! Dua edelim başarsınlar!

— Sıradanlaşmak! –diye tekrarladı Marianna.– Duydun mu Alyoşa, biz de sıradanlaştık artık!

Nejdanov gülümseyerek tekrarladı:

— Sıradanlaşmak! Sıradanlaştık!

Tatyana iri, becerikli elleriyle fincanları dikkatle bir kez daha yıkarken, tatlı tatlı gülümseyerek bir Nejdanov'a, bir Marianna'ya bakıp sordu:

— Kocanız mı, kardeşiniz mi?

— Yok, –diye cevap verdi Marianna,– kocam da değil, kardeşim de...

Tatyana başını kaldırdı.

— Demek kendi isteğinizle bir aradasınız? Günümüzde öyleleri de çok... Eskiden daha çok raskolniklerde vardı, şimdi herkeste var. Yeter ki Tanrı kabul etsin, mutlu olsunlar! Hem papaza da gerek yok! Bizim fabrikada çok var öyleleri. Kötü insanlar da değiller.

— Ne güzel sözcükler kullanıyorsun sen Tatyana! "Kendi isteğinizle..." Çok sevdim bu sözünü. Bak ne diyeceğim Tatyana, bir şey isteyeceğim senden. Kendime sizinki gibi ya da daha sade bir giysi diktirmek ya da satın almak istiyorum. Ayakkabı, çorap, başörtü de... Hepsi sizinkiler gibi olacak. Param da var.

— Evet küçükhanım, bunların hepsi gerekli... Peki, bir daha söylemeyeceğim, kızmayın. Bir daha küçükhanım demeyeceğim. İyi ama ne diyeyim?

— Marianna.

— Ya, saygılı hitap ederken baba adınızı nasıl söylüyorlar?

— Baba adımdan size ne? Sadece Marianna deyin yeter. Ben size Tatyana diyorum ya...

— Ama ikisi bir değil... Siz yine de söyleyin baba adınızı.

— Tamam. Babamın adı Vikentiy'di. Peki sizinkinin?

— Benimkinin Osip.

— Öyleyse ben size Tatyana Osipovna diyeceğim.

— Ben de size Marianna Vikentyevna. Böylesi çok daha iyi olur!

— Bizimle çay içer miydiniz Tatyana Osipovna?

— İlk gün için olabilir Marianna Vikentyevna. Yegoriç çağırmadan bir fincan alabilirim.

— Yegoriç kim?

— Pavel, kocam.

— Oturun Tatyana Osipovna.

— Tamam oturayım Marianna Vikentyevna.

Tatyana sandalyeye oturdu; çayını kıtlama içiyor, şekeri her ısırdığında parmaklarının ucunda çeviriyor, ısırdığı yere gözlerini kısarak bakıyordu. Marianna onunla sohbet etmeye başlamıştı. Tatyana rahat konuşuyor, o da Marianna'ya sorular soruyor, anlatıyordu. Solomin'den büyük saygıyla söz ediyordu, Vasiliy Fedotiç'dan sonra en çok saygı duyduğu insan kocasıydı. Ama fabrikadaki hayatından yakınıyordu.

— Ne kent ne de köy burası... Vasiliy Fedotiç olmasa bir dakika kalmazdım burada!

Marianna onun anlattıklarını dikkatle dinliyordu.

Nejdanov bir kenarda oturuyor, Marianna'yı izliyor, onun bu ilgisine şaşıyordu: Bütün bunlar yeniydi Marianna için, ama Marianna daha önce yüzlerce Tatyana'yla bir arada olmuş gibi geliyordu ona.

— Bakın Tatyana Osipovna, –dedi Marianna nihayet,– halkı eğitmek istediğimizi düşünüyorsunuz ama hayır, amacımız halka hizmet etmek.

— Nasıl hizmet etmek? Eğitmeniz de bir hizmet değil mi? Hiç değilse kendimden örnek alıyorum. Yegoriç'la evlendiğimde okuma yazma bilmiyordum; ama Vasiliy Fedotiç'ın sayesinde artık ikisini de biliyorum... Kendi öğretmedi, bir ihtiyara para verdi. O öğretti. Yaşlı gibi görünüyorum ama henüz gencim.

Marianna bir süre sustu. Sonra tekrar başladı:

— Tatyana Osipovna, bir meslek öğrenmek istiyorum ben... Daha sonra sizinle uzun uzun konuşacağız bunları. Dikiş dikmeyi pek bilmiyorum. Yemek yapmayı öğrensem aşçılık yapabilirim.

Tatyana düşünmeye başladı.

— Aşçılık olur mu? Zenginlerin, tüccarların evinde olur aşçı; yoksullar yemeklerini kendileri pişirir. İşçiler için yemek pişirmekse... aşçılık en girilmeyecek iştir!

— Zengin evinden de olsam, yoksul bilinmek isterim ben. Başka türlü onlarla birlikte nasıl olabilirim? Sizinle olduğu gibi her zaman şansım gülmez.

Tatyana boş çay fincanını tabağına ters çevirip koydu.

— Zor iştir aşçılık, –dedi sonunda iç geçirerek,– öyle şıp diye öğrenemezsiniz. Ben bildiğim kadarını öğretirim, ama çoğunu ben de bilmiyorum. Yegoriç'a danışmalı. Çok bilgilidir! Çok kitap okuyor! Eli her işe yatkındır. (Tatyana bu arada sigara saran Marianna'ya baktı) Bir de şu var Marianna Vikentyevna: Bağışlayın beni ama gerçekten sıradanlaşmak istiyorsanız bunu bırakmalısınız. (Sigarayı gösterdi.) Çünkü bu tür işlerde, aşçılıkta falan olacak iş değil bu: Herkes hemen anlar bir küçükhanım olduğunuzu. Ya...

Marianna sigarayı pencereden dışarı attı.

— Artık sigara içmeyeceğim... Benim için kolay olacak. Halktan kadınlar sigara içmezler: Öyleyse ben de içmemeliyim.

— Çok doğru söylediniz Marianna Vikentyevna. Erkekler bizde de içer, ama kadınlar hayır. Öyle işte! Ah işte Vasiliy

Fedotıç de geliyor. Onun ayak sesi bu. Siz ona sorun: Hemencecik en iyisini söyler size.

Gerçekten de, o anda kapının dışından Solomin'in sesi geldi:

— Girebilir miyim?

— Buyurun, buyurun! –diye haykırdı Marianna.

— İngiltere'de edindiğim bir alışkanlık, –dedi Solomin içeri girerken,– izin almadan girmem. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz bakalım? Şimdilik canınız sıkılmadı değil mi? Bakıyorum Tatyana ile çay sohbetine dalmışsınız. Onun söylediklerini iyi dinleyin: Çok akıllıdır... Aksi gibi, bugün de patronum fabrikaya geliyor! Yemeğe kalacak. Ne yaparsınız adam patron.

— Patron basıl biri? –diye sordu Nejdanov oturduğu köşeden çıkarken.

— Fena sayılmaz... İşini bilir. Yenilerdendir. Çok kibardır –manşet bile takar,– kurnazlıkta kimseden aşağı kalmaz. Adamın derisini yüzer, bir yandan da şöyle der: "Bu yana dönün lütfen; şurada da canlı küçük bir yer daha var... orayı da temizlemek gerekiyor!" Ama bana karşı ipek gibi yumuşaktır, çünkü ihtiyacı var! Belki bugün bir daha görüşemeyiz, size bunu söylemeye geldim. Yemeğinizi buraya getirecekler. Ancak avluya çıkmayın. Ne dersiniz Marianna, Sipyaginler sizi arar mı, arkanızdan adam yollar mı?

— Sanmam, –dedi Marianna.

— Ben de sanmam, –dedi Nejdanov.

— Neyse, fark etmez, –diye ekledi Solomin.– İlk günler dikkatli olmak gerek. Sonra düzelir.

— Evet, –dedi Nejdanov.– Ancak bir şey var, Markelov yerimi bilmeli, bu yüzden haber vermeliyiz ona.

— Neden?

— Davamız için başka türlüsü olmaz. Benim her an nerede olduğumu bilmesi gerek. Birbirimize söz verdik. Hem ağzı sıkıdır!

— Pekâlâ, Pavel'i gönderirim ona.

— Giysilerim hazır olacak mı? –diye sordu Nejdanov.

— Kostüm mü yani? Olmaz mı... Maskeli balo gibi... Neyse ki pek pahalı değil kostümler. Artık dinlenin, hoşça kalın. Hadi gidelim Tatyana.

Marianna ile Nejdanov yine baş başa kaldı.

XXVIII

Önce yine kuvvetle birbirlerinin elini sıktılar. Sonra Marianna sesini yükseltip şöyle dedi: "Dur odanı toplamana yardım edeyim." Nejdanov'un valizinden ve torbasından eşyalarını çıkarmaya başladı. Nejdanov yardım edecek oldu, ama Marianna her şeyi kendisinin yapacağını söyledi. "Çünkü hizmet etmeye alışmalıyım." Ve gerçekten de, çekiç olmadığı için, masanın gözünde bulduğu fırçanın arkasıyla duvara kendi çaktığı çivilere astı Nejdanov'un giysilerini; çamaşırlarını iki pencerenin arasındaki eski komodinin gözüne yerleştirmeye başladı.

— Nedir bu? –diye sordu birden.– Tabanca mı? Dolu mu? Ne yapacaksın bunu?

— Dolu... Ver onu bana. Tabancayı ne yapacağımı soruyorsun. Bizim durumumuzda bir insan tabancasız yapabilir mi?

Marianna güldü, sonra çamaşırları silkeleyerek, hepsine tek tek avuç içiyle vurarak yerleştirmeyi sürdürdü. İki çift çizmeyi bile sedirin altına koymuştu. Birkaç kitabı, bir tomar kâğıdı ve şiirlerin olduğu defteri ise mağrur bir tavırla, köşedeki, yazı ve çalışma masası dediği (karşı köşedeki öteki yuvarlak masaya da yemek ve çay masası diyordu) küçük, üçayaklı masanın üzerine dizdi. Sonra şiir defterini alıp iki eliyle yüzüne doğru kaldırdı, kenarından Nejdanov'a baktı, gülümseyerek mırıldandı:

— İşlerimizden artakalan zamanda birlikte bu defterden bir şeyler okuyacağız değil mi?

— Ver onu bana! –diye haykırdı Nejdanov.– Yakacağım onu! Bir değeri kalmadı artık!

— Öyleyse neden yanında taşıyorsun? Yok, yok, yakmana izin vermem. Hem derler ki, sanatçılar kızar, ama eserlerini asla yakmazmış. Kendi odama götüreceğim!

Nejdanov itiraz edecek oldu, ama Marianna elinde defterle odasına koştu ve geriye eli boş döndü.

Nejdanov'un yanına oturdu, oturur oturmaz da kalktı.

— Benim odama daha hiç gelmedin –dedi.– Görmek ister misin odamı? Seninkinden kötü değil. Gel göstereyim sana.

Nejdanov da kalktı, Marianna'nın arkasından yürüdü. Marianna'nın küçük odam dediği odası Nejdanov'unkinden daha küçüktü, ama eşyası sanki daha temiz, daha yeniydi. Pencerenin kenarında içinde çiçek olan cam bir vazo, köşede demir bir karyola vardı.

— Bak Solomin ne iyi bir insan, –dedi Marianna yüksek sesle.– Fazla titizlenmeye gerek yok: İleride böyle güzel evlerimiz pek olmayacak. Bak ne düşünüyorum; birbirimizden hiç ayrılmasak, bizi aynı yere gönderseler ne harika olurdu! –Bir an düşündükten sonra ekledi:– Ama çok zor. Neyse, sonra düşünürüz bunu. Zaten fark etmez: Sen Petersburg'a dönmeyeceksin değil mi?

— Petersburg'da ne işim var? Üniversiteye devam etmeye, özel dersler vermeye mi gideceğim? Hiç gereği yok.

— Bakalım Solomin ne diyecek? –diye mırıldandı Marianna.– Ne yapacağımızı, nasıl yapacağımızı o daha iyi bilir.

İlk odaya döndüler, tekrar yan yana oturdular. Solomin'i, Tatyana'yı, Pavel'i övdüler. Sipyagin'den ve önceki yaşamlarının bir anda ne kadar geride kaldığından, sanki sis içinde kaybolduğundan söz ettiler. Sonra tekrar sıktılar birbirinin elini, sevinçle bakıştılar; daha sonra, halkın hangi tabakası-

na sızmaya çalışacaklarından, onlardan kuşkulanmamaları için nasıl davranacaklarından söz ettiler.

Nejdanov bunu ne kadar az düşünürlerse, ne kadar sade davranırlarsa o kadar iyi olacağını söyledi.

— Elbette! –diye haykırdı Marianna.– Öyle ya, Tatyana'nın dediği gibi sıradanlaşmak istiyoruz.

— Söylemek istediğim bu değildi, –dedi Nejdanov.– Kendimizi zorlamayalım demek istemiştim...

Birden gülmeye başladı Marianna.

— İkimiz için "sıradanlaşmış" dediğimi hatırladım da Alyoşa!

Nejdanov da güldü, "Sıradanlaşmış" diye tekrarladı. Sonra düşünmeye başladı.

Marianna da düşünceye dalmıştı.

— Alyoşa! –dedi.

— Ne var?

— Bence ikimiz de biraz sıkılganız. Yeni evli gençler (des nouveaux mariés, diye açıkladı) evlilik yolculuklarının başında özel bir şeyler hissetmelidir. Mutludurlar... çok keyiflilerdir ve biraz da sıkılgan...

Nejdanov zoraki gülümsedi.

— Çok iyi biliyorsun ki Marianna, biz senin dediğin anlamda... gençler değiliz.

Marianna yerinden kalktı, Nejdanov'un tam karşısında ayakta durdu.

— Bu sana bağlı olan bir şey.

— Nasıl yani?

— Alyoşa, biliyorsun ki, dürüst bir insan olarak (çünkü gerçekten dürüst bir insansın sen) bana beni o tür bir sevgiyle... yani karşısındakine yaşama hakkı tanıyan bir sevgiyle... sevdiğini söylediğin anda, bunu bana söylediğin anda... ben seninim.

Nejdanov'un yüzü kıpkırmızı oldu, biraz öte yana çevirdi başını.

— Bunu sana söylediğim zaman...

— Evet, o zaman! Ama sen de farkındasın işte, şimdiye kadar söylemedin bunu bana... Ah Alyoşa, gerçek dürüst bir insansın sen. Neyse, hadi daha ciddi şeylerden konuşalım.

— Ama ben seni seviyorum Marianna!

— Bundan kuşkum yok... ve bekleyeceğim... Dur hele, şu yazı masanı tam düzeltemedim daha. Bak, şurada sarılı sert bir şey var...

Nejdanov sandalyesinden fırladı.

— Bırak onu Marianna... Lütfen... bırak onu!

Marianna başını çevirip Nejdanov'a baktı, şaşkınlıkla kaşlarını kaldırdı.

— Bir sır mı bu? Sır mı? Bir sırrın mı var senin Alyoşa?

— Evet... evet, –dedi Nejdanov ve mahcup bir tavırla, açıklama yapar gibi ekledi:– Bir... portre o...

İstemeden söylemişti bunu. Marianna'nın elinde tuttuğu kâğıda sarılı olan, Markelov'un Nejdanov'a verdiği portreydi.

— Portre mi? –diye sordu Marianna sesi titreyerek.– Bir kadın portresi mi?

Paketi Nejdanov'a uzattı. Nejdanov beceriksizce aldı paketi, az kaldı elinden düşürüyordu ki, o arada paket açıldı.

— Ama bu... benim portrem! –diye haykırdı Marianna heyecanla.– Ama kendi portremi almaya hakkım var.

Çekip aldı portreyi Nejdanov'un elinden.

— Sen mi yaptın bunu?

— Hayır... ben değil.

— Peki kim? Markelov mu?

— Doğru tahmin ettin... o yaptı.

— Peki, neden sende?

— Markelov hediye etti.

— Ne zaman?

Nejdanov nasıl ve ne zaman olduğunu anlattı. O anlatırken Marianna bir ona, bir portreye bakıyordu... Nejdanov'un

da, onun da aklından aynı şey geçiyordu: "Şu anda o burada olsaydı, portreyi geri isteme hakkı olurdu..." Ama Marianna da, Nejdanov da aklından geçeni açıklamadı... Belki her ikisi de aynı şeyi başka biçimde düşünüyordu.

Marianna portreyi sessizce sarıp masanın üzerine bıraktı.

— Dürüst insan! –diye fısıldadı.– Şimdi nerede?

— Ne demek nerede? Evindedir. Öbür gün kitapları, broşürleri almak için ona gideceğim. Kitapları verecekti bana, ama ayrılırken unuttu.

— Peki Alyoşa, onun bu portreyi sana vermekle her şeyden vazgeçtiğini mi düşünüyorsun? Kesinlikle her şeyden?

— Ben öyle anladım.

— Yani onu evde bulacağını mı sanıyorsun?

— Elbette.

Marianna bakışını önüne indirdi, kollarını iki yana sarkıttı.

— Demek öyle! (Birden haykırdı:) İşte Tatyana yemeğimizi getirdi! Ne harika bir kadın!

Tatyana kaplarla, peçetelerle, sefer taslarıyla girmişti kapıdan. Masayı hazırlarken fabrikada olan biteni anlatıyordu.

— Trenle geldi patron ve hemen fabrikada bütün katları deli gibi koşturarak dolaştı; yemeği falan düşündüğü yoktu. Gösteriş olsun diye bir şeyler yaptı işte. Vasiliy Fedotıç çocuk gibi davrandı ona. Patron ters bir şey söylediğinde Vasiliy Fedotıç üstüne basa basa "Şu anda her şeyi bırakır giderim!" deyince o anda kuyruğunu kısıveriyordu. Şimdi birlikte yemek yiyorlar. Patron yanında bir de konuk getirmiş... Adam olanları görünce şaşırdı kaldı. Çok zengin biri olsa gerek. Çünkü hep susuyor, başını sallıyor. Çok da şişman! Moskova'nın kodamanlarındanmış! "Moskova bütün Rusya'nın yamacındadır, herkes oraya doğru kayar," diye boşuna dememişler.

— Olan biten her şeyden haberiniz var! –diye haykırdı Marianna.

— Dikkatliyimdir! –dedi Tatyana.– Buyurun, yemeğiniz hazır. Afiyet olsun. Ben de şurada biraz oturup sizi seyredeceğim.

Marianna ile Nejdanov yemeğe oturdular. Tatyana pencerenin kenarına yaslanıp yanağını eline dayadı.

— Sizi seyredeceğim, –diye tekrarladı.– İkiniz de ne genç, ne hoşsunuz... Canı sıkkın olsa bile, size bakınca içi açılıyor insanın! Ah, canlarım benim! Tanrı size sağlık versin! Bir de... Çarımız sizin gibileri içeri tıkıyor!

Nejdanov Tatyana'nın sözünü kesti:

— Öyle bir şey olmaz teyzeciğim, korkutmayın bizi. Atasözünü bilirsiniz: "Başladığın işi bitireceksin."

— Biliyorum... biliyorum; şimdi beceriklisi, beceriksizi bir şeyler yapmaya çalışıyor.

Marianna konuyu değiştirmek için araya girdi:

— Çocuklarınız var mı sizin?

— Bir oğlum var. Okula başladı. Bir de kızım vardı, ama yok artık yavrucuğum! Bir felaket geldi başına: Arabanın tekerleği altında kaldı. Orada bir anda teslim etti ruhunu! Yıllardır acısını çekiyorum. O günden sonra daha merhametli oldum; oysa önceden yabaniydim. Bir ağaç gibi serttim!

— Peki, Pavel Yegoriç'ı sevmiş miydiniz?

— Eh! O başka konu, genç kızlık çağı... Şimdi siz de sizinkini seviyorsunuz değil mi? Yoksa sevmiyor musunuz?

— Seviyorum.

— Çok mu?

— Çok.

— Ama... –dedi Tatyana bir Nejdanov'a, bir Marianna'ya bakarak ama sonunu getirmedi.

Marianna'nın konuyu tekrar değiştirmesi gerekti. Tatyana'ya sigarayı bıraktığını söyledi. Tatyana onu övdü. Sonra giysiler konusunda bir kez daha ricada bulundu; yemek yapmayı öğreteceğine söz verdiğini hatırlattı...

— Sahi, bir şey daha var! –diye ekledi Marianna.– Sağlam, kalın iplik bulabilir miyim? Köylü çorabı öreceğim de...

Tatyana, Marianna'nın istediği her şeyin gerektiği gibi yapılacağını söyledi. Masayı toplayıp sağlam, sakin yürüyüşüyle çıktı.

— Peki, biz ne yapacağız? –dedi Marianna Nejdanov'a ama cevabını beklemeden devam etti:– Gerçek işimiz hemen yarın başlayacağına göre, ister misin bu gecemizi edebiyata ayıralım? Senin şiirlerini okuyalım? Çok sert bir eleştirmenimdir...

Nejdanov uzun süre razı olmadı... Ama sonunda kabul etti, defterinden şiirler okumaya başladı. Marianna yanında oturuyor, Nejdanov okurken yüzüne bakıyordu. Doğru söylemişti, sert bir eleştirmen olduğu anlaşılmıştı. Bazı şiirler hoşuna gitmişti. Daha çok lirik, kısa ve kendi deyimiyle, ahlak dersi vermeyen şiirlerden hoşlanıyordu. Nejdanov güzel okuyamıyordu: Duygulu okumak konusunda kararsızdı, kuru bir tonda okumak da istemiyordu. Dolayısıyla okuduğu bir şeye benzemiyordu. Marianna birden Dobrolyubov'un "Ölsem de değmez üzülmeye" diye başlayan o harika şiirini bilip bilmediğini sorarak sözünü kesti ve şiiri okumaya başladı, gerçi o da pek iyi okuyamıyordu, bir parça çocuksuydu.

Nejdanov şiirin son derecede acıklı, hüzünlü olduğunu söyledi; sonra kendisinin böyle bir şiir yazamayacağını, çünkü mezarı başında gözyaşı dökülmesinden korkmasını gerektirecek bir şeyi olmadığını... olmayacağını söyledi.

— Ama benden önce ölürsen olacak... –dedi Marianna tane tane; gözlerini tavana dikip bir süre sustuktan sonra, kendi kendine konuşur gibi alçak sesle sordu:– Peki, nasıl yapmış benim portremi? Ezberden mi?

Nejdanov birden Marianna'ya döndü...

— Evet, ezberden, –dedi.

Marianna bu cevaba şaşırmıştı. Bu soruyu sadece aklından geçirdiğini sanıyordu. Aynı ses tonuyla devam etti:

— Çok şaşırtıcı... Resme hiç yeteneği yoktur. Söylemek istediğim... (Sesini yükseltti.) Evet! Dobrolyubov'un şiirlerine gelince... Şiir yazacaksan Puşkin gibi, ya da Dobrolyubov gibi yazacaksın... senin bu yazdıkların şiir değil... şiirden kötü değil ama başka bir şey.

— Benimkiler gibiyse hiç yazmamalı değil mi? –diye sordu Nejdanov.

— Senin yazdığın gibi şiirler ancak dostlarının hoşuna gider ama çok güzel oldukları için değil, iyi bir insan olduğun ve... onlar da sana benzediği için.

Nejdanov gülümsedi.

— Gömdün şiirlerimi, onlarla birlikte beni de!

Marianna eline vurdu Nejdanov'un ve onun çok kötü olduğunu söyledi... Sonra da çok yorulduğunu, yatacağını da. Kısa, gür, kıvırcık saçlarını savurarak ekledi:

— Aklıma gelmişken, bende yüz otuz yedi ruble var... Sende?

— Doksan sekiz.

— Ah! Sıradanlaşmışlar için zengin sayılırız... Hadi yarına dek hoşça kal!

Marianna kendi odasına geçti, ama birkaç dakika sonra kapısı belli belirsiz aralandı, o dar aralıktan önce "Hoşça kal!" (sonra çok daha sessiz) bir kez daha "Hoşça kal!" sesi geldi. Ve kilitte anahtarın döndüğü duyuldu. Nejdanov sedire uzandı, elleriyle gözlerini kapadı... Sonra birden ayağa kalktı, gidip Marianna'nın kapısını tıklattı.

— Ne istemiştin? –dedi içeriden Marianna.

— Yarına dek değil Marianna... yarın!

Alçak sesle cevap geldi içeriden:

— Evet, yarın.

XXIX

Ertesi sabah erkenden Nejdanov tekrar Marianna'nın kapısını çaldı. "Kim o?" sorusuna:

— Benim, –diye karşılık verdi.– Odama gelebilir misin?

— Bir dakika... hemen geliyorum.

Nejdanov'un odasına girince "Ah!" diye bir çığlık attı Marianna. İlk anda tanıyamamıştı onu. Üzerinde aba kumaştan, çok eski, sarı, küçük düğmeli, yüksek belli, devetüyü bir kaftan vardı. Saçlarını köylüler gibi ortadan ayırmış, boynuna mavi bir başörtü dolamıştı; elinde siperi kırık bir kasket, ayağında kirli deri çizmeler vardı.

— Tanrım! –diye haykırdı Marianna.– Ne... çirkin olmuşsun! (Bir anda Nejdanov'a sarılıp öptü) Neden bunları giydin? Berbat bir esnafa... işportacıya ya da emekli bir uşağa dönmüşsün... Neden basit bir köylü montu ya da gocuğu değil de kaftan?

— Öyle oldu, –dedi bu kıyafetiyle gerçekten bir esnafı, bir balık toptancısı andıran Nejdanov; kendisi de haline şaşırmıştı zaten, hatta öylesine şaşkındı ki, üzerindekileri çıkarmak ister gibi parmaklarını göğsünde dolaştırıyordu.– Pavel'in dediğine göre, köylü montuyla ya da gocuğuyla köylü olmadığım hemen anlaşılırmış. Bu kıyafet ise, ona göre... üzerimde doğuştan taşıdığım bir kıyafet gibi durmuş! Bu arada şunu da söyleyeyim, ben de pek hoşlanmadım bundan.

— Hemen şimdi... başlamak niyetinde misin yoksa? – diye sordu Marianna heyecanla.

— Evet. Bir deneyeceğim; aslında...

— Ne mutlu sana! –diye sözünü kesti Marianna.

— Şu Pavel çok ilginç biri, –diye devam etti Nejdanov.– Bilmediği yok. Kimi zaman yüzünü öyle bir ekşitiyor ki, gören de her şeye uzak durduğunu, hiçbir şeye karışmadığını zanneder! İnsana yardım ediyor, bir yandan da bıyık altın-

dan gülüyor. Markelov'dan kitapları getirdi bana. Onu da tanıyor, saygılı bir tavırla Sergey Mihayloviç diye söz ediyor ondan. Solomin için ise ateşe bile atarmış kendini.

— Tatyana da öyle, –dedi Marianna.– Neden herkes böylesine bağlı ona?

Nejdanov bir şey söylemedi.

— Pavel hangi kitapları getirmiş? –diye sordu Marianna.

— Sıradan kitaplar işte... "Dört Kardeşin Hikâyesi"[37] gibi şeyler. Herkesin bildiği, sıradan kitaplar... Gerçi öylesi daha iyi.

Marianna sıkkın bir tavırla çevresine bakındı.

— Tatyana nerede acaba? Sabah erkenden geleceğini söylemişti...

O anda Tatyana elinde bir bohçayla odaya girdi.

— İşte geldim, –dedi, kapının dışından Marianna'nın sesini duymuştu.– Geç kalmış sayılmayız...

Marianna ona doğru koştu.

— Getirdiniz mi?

Tatyana kolundaki bohçayı gösterdi.

— Hepsi burada... eksiksiz... Üzerinize ölçtük mü tamamdır... Çıkıp dolaşır, milletin gözünü kamaştırırsınız...

— Hadi çabuk olalım Tatyana Osipovna, canım benim...

Marianna kolundan tutup Tatyana'yı kendi odasına götürdü.

Nejdanov yalnız kalınca çabuk adımlarla (esnaf takımının özellikle böyle yürüdüğünü düşünüyordu) birkaç kez odayı arşınladı; ihtiyatla kol yenini, kasketinin içini koklayıp yüzünü buruşturdu; pencerenin yanındaki küçük aynada kendine baktı, başını iki yana salladı: Hiç beğenmemişti kendini. "Ama böylesi daha iyi," diye geçirdi içinden. Sonra birkaç broşür alıp arka cebine soktu ve alçak sesle bir esnaf gibi konuşmaya çalıştı: "Hah işte... böyle birader... boş ver gitsin..." Bir kez daha "Oldukça benzedim galiba," diye

37 Dönemin propaganda broşürlerinden biri. (ç.n.)

geçirdi içinden, "İyi aktör olur benden! Kıyafetim de kusursuz." Nejdanov o anda, pek Rusça bilmeyen sürgünden kaçmış bir Alman'ın Rusya'yı bir baştan bir başa geçtiğini hatırladı. Bir taşra kentinden satın aldığı kenarı kedi derisi bir esnaf kasketi yüzünden Alman'ı her yerde tüccar sanmış, güzelce ağırlamışlardı, adam böylece sağ salim sınıra kadar gitmişti.

Bu sırada Solomin girdi.

— Aha! –diye haykırdı– Teçhizat tamam! Kusura bakma kardeşim, ama bu kılıktayken "siz" diye hitap edemem ben sana.

— Lütfen etme zaten... Ben de bunu istiyorum.

— Ama henüz çok erken... Yoksa kendini hazırlamak için mi giydin bunları? Öyleyse sorun yok. Nasılsa beklememiz gerekiyor, patron henüz gitmedi. Uyuyor.

— Daha sonra çıkarım, –dedi Nejdanov– Bir talimat gelene kadar çevrede biraz dolaşırım.

— Olabilir! Ama bak ne diyeceğim Aleksey kardeş... Sana yalnızca Aleksey diyebilirim değil mi?

— Aleksey de, istersen Liksey bile diyebilirsin, –dedi Nejdanov gülümseyerek.

— Fazla sulandırmak olmaz. Bak ne diyeceğim: Bir nasihat bin musibetten iyidir. Bakıyorum broşürler sende; kime istersen verebilirsin, ama fabrikadakilere sakın verme!

— Neden?

— Çünkü ilk olarak, senin için tehlikeli olur; ikincisi, fabrikasında böyle şeyler olmayacak diye patrona söz verdim, ne de olsa buranın sahibi adam; üçüncüsü, bizim buralarda bazı kıpırdanmalar başladı, okullarda falan... İşi bozabilirsin. Elbette istediğini yap, engel olmam, ama benim fabrikamın işçilerine dokunma.

— İhtiyatlı olmaktan zarar gelmez değil mi? –dedi Nejdanov yarı şaka, yarı ciddi.

Solomin her zamanki gibi genişçe gülümsedi.

— Evet Aleksey kardeş. Daima işe yarar... Ama neler görüyorum? Neredeyiz biz?

Solomin'in bu son nidası o anda kapının eşiğinde, birçok kez yıkandığı belli boz renk entariyle, omuzlarında sarı, başında kırmızı bir başörtüsüyle görünen Marianna'yaydı. Tatyana onun arkasından bakıyor, sevgiyle onu izliyordu. Bu sade kıyafetiyle Marianna çok daha genç, canlı görünüyordu. Bu kıyafet Marianna'ya, Nejdanov'un uzun etekli kaftanından daha çok yakışmıştı.

— Gülmeyin lütfen Vasiliy Fedotiç, –dedi Marianna yalvarırcasına ve yüzü gelincik gibi kıpkırmızı kesildi.

— Aman ne güzel bir çift oldular! –diye haykırdı Tatyana el çırparak.– Yalnız hiç kızmaca yok delikanlım: İyi olmasına iyisin ya... benim gelinin yanında çok sönük kaldın...

Nejdanov "Gerçekten çok güzel olmuş," diye geçirdi içinden. "Ah! Çok seviyorum onu!"

— Bak, yüzükleri değiştirdik, –dedi Tatyana.– Altın yüzüğünü verip benim gümüşü aldı.

— Sıradan kızlar altın yüzük takmaz, –dedi Marianna.

Tatyana iç geçirdi.

— Sizin için saklayacağım onu güvercinim; merak etmeyin!

— Hadi oturun, ikiniz de, –dedi başını hafifçe eğmiş, Marianna'ya bakan Solomin.– Eskiden insanlar, hatırlarsınız, yola çıkmadan önce otururdu. Önünüzde de zor ve uzun bir yolculuk var.

Marianna'nın yüzü hâlâ kıpkırmızıydı. Oturdu. Nejdanov da oturdu. Solomin de... Tatyana da "tıçka"ya, yani iskemle gibi kullanılan kalın kütüğe oturdu. Solomin herkese tek tek baktı. Gözlerini hafifçe kısıp şöyle dedi:

Çekilip bir bakalım,
Güzelce oturuşumuza...

Sonra birden kahkahalarla gülmeye başladı; gülüşü öylesine içtendi ki, hiç kimse alınmadı, hatta herkes hoşlanmıştı.

Nejdanov birden ayağa kalktı.

— Ben hemen şimdi gidiyorum, –dedi.– Gerçi bütün bunlar çok güzel, ama kıyafetimiz biraz da vodvile benzedi... (Solomin'e döndü.) Korkma, fabrikanın işçilerine ilişmeyeceğim. Çevrede biraz gevezelik edip döneceğim... sonra da anlatmaya değecek bir şey olursa gelip hepsini anlatacağım sana Marianna. Elini uzat, bana şans dile!

— Önce çay içseydiniz, –dedi Tatyana.

— İstemem! Çay içmem gerekirse bir lokantaya ya da meyhaneye girer içerim.

Tatyana başını salladı.

— Artık yollarda adımbaşı meyhane var zaten. Köylerin hepsi de büyük, en azından Balmasovo...

Esnaf rolüne hazırlanan Nejdanov üstüne başına çekidüzen verdi.

— Hoşça kalın, görüşmek üzere... –dedi.– İyi günler!

Ama kapıya yeni varmıştı ki, koridorda Pavel çıktı karşısına. Ona kabuğu boydan boya vida gibi soyulmuş uzun bir değnek uzatıp şöyle dedi:

— Bunu yanınıza alın lütfen Aleksey Dmitriç... Yolda kullanırsınız, yürürken bu sopayı öne doğru kendinizden ne kadar uzağa koyarsanız o kadar hoş olur.

Nejdanov değneği bir şey söylemeden alıp yürüdü, Pavel de arkasından. Tatyana da çıkmak istedi, Marianna kalkıp durdurdu onu.

— Biraz durun Tatyana Osipovna; size ihtiyacım var.

— Şimdi dönerim, semaveri getireceğim. Arkadaşınız çay içmeden gitti, çok acelesi varmış gibi... Sizin günahınız ne? Her şeyin bir zamanı vardır.

Tatyana çıktı, Solomin de kalktı. Marianna'nın arkası ona dönüktü, bir süre sonra dönüp ona baktı Marianna –çünkü uzun zamandır sesi çıkmıyordu– ve yüzünde, bakı-

şında o ana kadar fark etmediği bir ifade gördü: Bu bir soru, huzursuzluk, neredeyse merak ifadesiydi. Marianna şaşırdı ve yine kıpkırmızı kesildi. Solomin ise, Marianna'nın onun yüzünde yakaladığı ifade yüzünden mahcup olmuş gibiydi; her zamanki gibi yüksek sesle konuşmaya başladı:

— Demek öyle Marianna... İşte başladınız.

— Nasıl başladık Vasiliy Fedotıç? Ne biçim bir başlama ki bu? Birden şaşırıp kaldım. Aleksey çok doğru söyledi: Bir komedi oynar gibiyiz.

Solomin tekrar sandalyesine oturdu.

— İyi ama Marianna... *Başlama* dediğiniz şeyin nasıl olacağını düşünüyorsunuz? Bayrak dikilmiş barikatlar mı kuracaksınız? Yaşasın, yaşasın cumhuriyet! Bunlar kadın işi değil. Bakın bugün bir Lukerya'ya iyi bir şeyler öğreteceksiniz; sizin için zor olacak bu, çünkü Lukerya yalnızca sizi anlamamakla kalmayacak, kendini size yabancı da hissedecek; ona öğretmeyi istediğiniz şeyleri öğrenmeye hiç ihtiyacı olmadığını düşünecek; ama iki ya da üç hafta sonra başka bir Lukerya'dan sıkılmaya başlayacaksınız; küçük bir çocuğu yıkayacağınız ya da ona alfabeyi öğretmeye çalışacağınız, bir hastaya ilaç vereceğiniz zaman... işe, işte o zaman başlamış olacaksınız...

— İyi de bu işleri hemşireler yapar Vasiliy Fedotıç! –dedi Marianna ve eliyle belli belirsiz çevresini göstererek ekledi:– Ben niye yapayım... bunları? Başka şeyler hayal ediyordum ben.

— Fedakârlık yapmayı düşünmüyor muydunuz? –diye sordu Solomin.

Marianna'nın gözleri ışıldadı.

— Evet... evet... evet...

—Ya Nejdanov?

Marianna omuz silkti.

— Nejdanov ha! Ya birlikte gideceğiz... ya da ben yalnız giderim.

Solomin dikkatle Marianna'nın yüzüne baktı.

— Biliyor musunuz Marianna... İfademin kabalığını bağışlayın... Bence uyuz bir çocuğun saçlarını taramak bir fedakârlıktır, hem de çoğu insanın yapamayacağı büyük bir fedakârlık.

— Buna itirazım yok Vasiliy Fedotıç.

— İtirazınızın olmayacağını biliyorum! Evet, *siz* yapabilirsiniz. Şimdilik bunu yaparsınız... Daha sonra belki başka şeyler de...

— Bunun için Tatyana'dan bir şeyler öğrenmeliyim!

— Güzel... öğrenin. Üstü başı pislik içinde kız çocuklarıyla çanak çömlek yıkayacaksınız, tavuk yolacaksınız... Bu arada da kim bilir, belki de vatanı kurtaracaksınızdır!

— Benimle alay ediyorsunuz Vasiliy Fedotıç.

Solomin yavaşça iki yana salladı başını.

— Ah, sevgili Marianna, inanın alay ettiğim falan yok, son derece ciddiyim ve söylediklerim de basit gerçekler. Sizler, siz Rus kadınları biz erkeklerden çok daha ileridesiniz, çok daha beceriklisiniz.

Marianna başını kaldırdı.

— Beklentinizi gerçekleştirmeyi çok isterdim Solomin... ölmeye bile hazırım!

Solomin ayağa kalktı.

— Yok, yaşayın... yaşayın! Önemli olan yaşamak. Bu arada evden ayrılmanızdan sonra neler olduğunu merak etmiyor musunuz? Bazı araştırmalar yapıp yapmadıklarını falan? Bir sözcük fısıldayın Pavel'e, sizin için bir anda her şeyi öğreniverir.

— Ne harika bir adamınız var! –dedi Marianna şaşırarak.

— Evet... basbayağı harikadır. Aleksey'le hayatınızı nikâhla birleştirmeye karar verdiğinizde de Zosima yardım edecek... Hatırlarsanız papazdan bahsetmiştim... Ama şimdilik buna gerek yok değil mi? Değil mi?

— Yok.

— Yoksa yoktur.

Solomin, Nejdanov'la Marianna'nın odasını ayıran kapıya gitti, kilidin üzerine eğildi.

— Neye bakıyorsunuz? –diye sordu Marianna.

— Kapının kilitlenip kilitlemediğine bakıyorum.

— Kilitleniyor, –diye fısıldadı Marianna.

Solomin Marianna'ya döndü. Marianna gözlerini kaçırdı.

— Öyleyse Sipyaginlerin niyetini öğrenmeye gerek yok mu? –dedi neşeyle.– Gerekmez değil mi?

Solomin çıkmak için kapıya yöneldi.

— Vasiliy Fedotıç...

— Buyurun?

— Söyler misiniz, her zaman sessizken neden benimle bu kadar konuşkansınız? Bunun beni ne kadar mutlu ettiğini bilemezsiniz gerçi.

— Neden mi? (Solomin Marianna'nın ufacık, yumuşak ellerini iri, nasırlı ellerinin arasına aldı.) Belki de sizi çok sevdiğimdendir. Hoşça kalın.

Solomin çıktı... Marianna ayakta dikiliyor, onun arkasından bakarken düşünüyordu; neden sonra henüz çayı getirmeyen Tatyana'nın yanına gitti. Çayını içti, bulaşık yıkadı, tavuk yoldu, hatta bir çocuğun karmakarışık saçlarını taradı...

Yemek vakti odasına döndü. Nejdanov'u uzun süre beklemesine gerek kalmadı.

Yorgun, toz içinde dönen Nejdanov, öylece sedire attı kendini. Marianna hemen gelip yanına oturdu.

— Neler oldu? Hadi anlat bakalım, neler oldu?

Nejdanov bitkin bir sesle karşılık verdi:

— Şu iki dizeyi hatırlıyor musun:

Her şey komik olabilirdi,
Böylesine kederli olmasaydı...

Hatırlıyor musun?

— Elbette hatırlıyorum.

— İşte benim ilk çıkışımı anlatıyor bu dizeler. Yo hayır! Aslında daha çok komik denebilir. Bir kere rol yapmaktan kolay bir şeyin olmadığını düşünüyordum: Kimse benden şüphelenmeyi aklının ucundan geçirmeyecekti. Ama düşünmediğim bir şey varmış: Önce bir hayat hikâyem olmalı... Çünkü sorup durdular: Neredensin? Ne iş için geldin? Oysa anlatabileceğim bir hikâye hazırlamamışım. Aslında o kadar da önemli değil. Meyhanede bir maşrapa votka ısmarla, istediğin kadar yalan söyle...

— Sen de... yalan mı söyledin?

— Becerebildiğim kadarını söyledim. Bir kere konuştuğum herkes mutsuzdu, bu durumun nasıl düzeltilebileceğini düşünmüyor, bu konuda bir şey bilmek bile istemiyorlar! Ayrıca, propaganda işinde de berbatım; iki broşürü iki köylünün evinde konuk odasında bıraktım, birini de bir arabanın kenarına sıkıştırdım... Ne işe yarayacaklar, orasını Tanrı bilir! Dört kişiye broşür vermek istedim. Biri "Dinle mi ilgili bu?" diye sorup almadı. İkincisi "Okumam yok," diyerek kapağında resim olduğu için, çocuklarına vermek amacıyla aldı; üçüncüsü yüzüme bakıp bakıp, "Evet, evet..." dedikten sonra birden olmayacak biçimde küfretti, ama yine de aldı; nihayet, dördüncüsü aldı, uzun uzun teşekkür etti bana, ama söylediklerimden bir şey anlamadığı belliydi. Ayrıca bir köpek bacağımı ısırdı; köylü bir kadın evinin kapısından fırın küreğini sallayıp gözdağı vererek şöyle kovaladı beni: "Defol, rezil! Moskovalı serseri! Geberesice pislik!" Bir asker de arkamdan, "Bekle, dur hele! Göstereceğiz sana gününü!" diye bağırdı ama sonra meyhanede ısmarladığım içkiyle kafayı buldu!

— Başka neler oldu?

— Başka mı? Bir ayağım su topladı: Çizmelerin biri korkunç büyük. Ama şimdi karnım çok aç, votkadan da başım çatlayacak gibi.

— Çok mu içtin?

— Hayır, çok içmedim... ancak eşlik etmek için, o kadar... Ama votka denen meret fena yapıyor beni. Oysa halkımız nasıl içiyor bilemezsin! Sıradanlaşmak için votka içmek gerekiyorsa beni affetsinler!

— Peki, kim istedi içmeni?

— Hiç kimse. Meyhanede yalnızca şişko, soluk yüzlü, donuk gözlü meyhaneci bana kuşkuyla bakıyordu. Karısına şöyle dediğini duydum: "Şu sarışın... şaşıya dikkat et! (O ana dek şaşı olduğumu bilmiyordum.) Dolandırıcıdır. Baksana ne kurumlu içiyor!" Bu "kurumlu içmek"in ne demek olduğunu bilmiyordum, ama sanmam ki bir övgü olsun... Belki de Gogol'un "Müfettiş"indeki "moveton" gibi bir şeydir,[38] hatırlıyor musun? Yoksa votkayı belli etmeden masanın altına dökmeye çalıştığımı gördüğü için mi öyle diyordu, bilmiyorum. Ah, zor, bir estetikçinin gerçek yaşama karışması çok zor!

— Bir dahakine daha başarılı olacaksın, –diye teselli etmeye çalıştı Marianna.– İlk deneyimine mizahi açıdan bakmana sevindim ama... Aslında hiç sıkılmamışsın, değil mi?

— Hayır sıkılmadım, hatta eğlendim. Ama kesin bildiğim bir şey var, bütün bu olanları uzun uzun düşünecek ve hem iğrenip, hem üzüleceğim.

— Hayır! Hayır! Düşünmene fırsat vermeyeceğim... Ben de neler yaptığımı anlatacağım sana. Şimdi yemeğimizi getirecekler, ama unutmadan şunu söyleyeyim: Tatyana'nın bize lahana çorbası pişirdiği tencereyi bizzat ve çok iyi yıkadım. Yemek yerken her şeyi, her şeyi anlatacağım.

Öyle de yaptı Marianna. Nejdanov onun anlattıklarını dinliyor, gözlerini yüzünden ayırmıyordu... Hatta Marianna birkaç kez anlatmayı kesip neden öyle baktığını sormuştu... Ama Nejdanov cevap vermemişti.

---

38 Fransızca "mauvais tone" sözcüğünün Rusçaya geçmiş hali. Cahil, kaba, görgüsüz anlamlarına gelir. Hlestakov'un mektubunda şöyle yazar: "Yargıç Lyapkin-Tyapkin tam bir moveton." (*Müfettiş* V. Perde, 8. Sahne) (ç.n.)

Yemekten sonra Marianna Nejdanov'a yüksek sesle Spielhagen'den[39] bir şeyler okumayı önerdi. Ama daha birinci sayfanın sonuna gelmemişti ki, Nejdanov birden ayağa kalktı, Marianna'nın yanına gelip ayaklarına kapandı. Marianna oturduğu yerden doğruldu. Nejdanov kollarını onun dizlerine doladı, tutku dolu, karışık, umutsuz sözcükler söylemeye başladı! "Ölmek istediğini, yakında öleceğini bildiğini..." söylüyordu. Marianna kıpırdamıyor, ona engel olmaya da çalışmıyordu. Nejdanov'un dizlerine sarılmasına ses çıkarmıyor, ona sakince, hatta şefkatle bakıyordu. Ellerini Nejdanov'un giysisinin katları arasına soktuğu başına koydu. Bu şefkatli tavır Nejdanov'u, terslenmekten çok daha fazla etkilemişti. Ayağa kalkıp şöyle dedi: "Bugün olanlar için de, dün olanlar için de affet beni Marianna: Senin aşkına layık olana kadar beni bekleyeceğini bir kez daha söyle bana... Bağışla beni!"

— Söz verdim... ve sözümden dönmeyeceğim.

— Peki, teşekkür ederim; hoşça kal.

Nejdanov çıktı; Marianna odasının kapısını kilitledi.

XXX

İki hafta sonra aynı dairede Nejdanov, odanın köşesindeki, bir mumun hafifçe aydınlattığı üçayaklı masasına eğilmiş, arkadaşı Silin'e şunları yazıyordu. (Gece yarısını hayli geçmişti. Çamurlu giysiler sedirin üzerine ve yere gelişigüzel atılmıştı. Pencerenin camlarını aralıksız çiseleyen yağmurun damlaları dövüyordu, güçlü, ılık bir rüzgâr uğulduyordu çatıda.)

"Sevgili Vladimir, gönderen adresi olmayacak bu mektubumun, hatta özel ulakla, çok uzaktaki bir posta istasyo-

39 F. Spielhagen (1829-1911), Alman yazar. *In Reih und Glied* kitabı Rusya'da tefrika edildiğinde demokrat çevrelerde epey ilgi görmüştü. (ç.n.)

nundan gönderilecek; çünkü burada gizleniyorum ve adresi yazmakla sadece kendimi tehlikeye atmış olmayacağım. İki haftadır Marianna ile birlikte büyük bir fabrikada olduğumu bilmen yeter. Sana son mektubumu yazdığım gün Sipyaginlerin evinden kaçarak ayrıldık. Bir dostumuz bizi buraya yerleştirdi. Mektubumda ondan Vasiliy diye söz edeceğim. Fabrikanın en önemli kişisi Vasiliy. Çok da iyi bir insan. Geçici bir süreliğine buradayız. Harekete geçme zamanı gelene kadar burada kalacağız. Gerçi şimdiye kadar olanlara bakacak olursak, o günün ne zaman geleceği pek belli değil ya! Vladimir, kendimi çok kötü hissediyorum, çok... Önce şunu söylemeliyim sana: Evden Marianna ile birlikte kaçmış olsak da, şu ana kadar kardeş gibiyiz. Beni seviyor... bunu ondan isteme hakkına sahip olduğumu hissettiğimde... benim olacağına söz verdi.

Vladimir, böyle bir hakkım olduğunu düşünemiyorum! Bana, dürüstlüğüme inanıyor, bunda onu yanıltmayacağım. Şimdiye kadar başka kimseyi sevmedim, bundan sonra da ondan başkasını da sevmeyeceğim (burası kesin!). Yine de onun kaderini benimkine sürekli olarak nasıl bağlayabilirim? Canlı bir bedeni bir cesede bağlamak olur bu! Elbette cesede değil de, yarı ölü bir bedene... Vicdan neresinde bunun? Bana şöyle diyeceksin: Güçlü tutkunun yanında vicdan susar. İşte bu yüzden bir cesedim ben. Doğrusunu istersen dürüst, iyi niyetli bir ceset! Lütfen her zamanki gibi "Abartıyorsın!" diye bağırma... Sana söylediğim her şey gerçek! Gerçek! Marianna temkinli bir kız ve şu anda kendini inandığı... işe verdi... Ya ben!

Neyse, şimdi aşkı, mutluluğu, böyle şeyleri bir kenara bırakalım. İki haftadır "halkın" arasına karışıyorum, bundan daha saçma, daha aptalca bir şey olamayacağı kanısındayım. Kuşkusuz suç bende. Tutalım ki, bir Slavcı değilim; kendilerini halkla *tedavi etmeye* adayanlardan, ona yaklaşmaya çalışanlardan da değilim; acılarımı dindirsin diye halkı

hasta karnıma karın bağı fanila gibi koymuyorum... etkilemeye çalışıyorum onu... ama nasıl? Bunu nasıl yapacağım? Ben halkın arasındayken, onları dinlemeye, anlamaya çalışırken, bir şey söylemeye kalktığımda... bu işi beceremediğimi fark ediyorum! Bir işe yaramadığımı anlıyorum. Değişik bir roldeki berbat bir aktör gibi oluyorum. Burada iyi niyet, şüphecilik, hatta kendine yönelttiğin en ufak bir mizah bile... yersiz kaçıyor. Beş para etmez bütün bunlar! Hatırlayınca midem bulanıyor, üzerimdeki paçavraları, Vasiliy'in dediği gibi maskeli balo kostümümü gördükçe iğreniyorum! Önce halkın dilini öğrenmek, alışkanlıklarına, yaşam biçimine alışmak gerektiğini söylüyorlar... Saçma! Saçma! Saçma! Önce ağzından çıkana *inanman* gerek, sonra ne istersen söyle! Bir keresinde bir raskolniğin, sözde bir peygamberin vaazını dinleme fırsatım olmuştu. Tanrı biliyor ya genç biriydi, ama bir çeşit kilise dili, kitap dili ile sıradan halk dilinin karışımı bir dille, Rusça değil de, sanki Beyaz Rusça konuşuyordu. "Senin" yerine "sanın", "var" yerine "vir", "ı" yerine "i" diyordu. Yabanhorozu gibi, aynı şeyi tekrarlayıp duruyordu! "Ruhume... bır agırlik çöktu...ruhume bır agırlik çöktu." Bir yandan da gözleri parlıyor, boğuk bir sesle konuşuyordu... kararlıydı, yumrukları sıkılıydı, demir gibi sağlam duruyordu! Dinleyenler ne dediğini anlamıyordu, ama büyük bir saygıyla dinliyorlardı! Ve arkasından gidiyorlardı. Bense suçlu gibi konuşmaya başlıyor, özür üstüne özür diliyorum... Raskolniklere katılsaydım keşke; tamam o kadar bilge değiller, ama inançları tam! Bak Marianna inanıyor işte. Sabahtan çalışmaya başlıyor, Tatyana ile bir şeyler yapıyor (iyi niyetli, hiç de akılsız olmayan; sırası geldiğinde bizim sıradan halktan olmak istediğimizi söyleyen, "sıradanlaşmışsınız siz" diyen Tatyana adında bir kadın var burada), bir dakikasını boş geçirmiyor, karınca gibi çalışıyor... Ellerinin kızarıp sertleşmesine seviniyor. Gerekirse darağacına bile gider! Evet darağacına! Başörtüsünü çıkarmayı bile

deneyecek oldu; yalınayak bir yerlere gitti, yalınayak döndü. Sonradan duyduğuma göre uzun süre yıkamış ayaklarını; alışık olmadığından acıdıkları için uzun süre dikkat etmiş ayaklarına... Yüzü de hazine bulmuş, sürekli güneş vuruyormuş gibi sevinçli, ışıl ışıl... Evet, Marianna harika bir kız! İyi de duygularımı nasıl açacağım ona? Çünkü ilk olarak bir başkasını mutsuz etmenin utancını yaşayacağım; sonra o bakışı... ah, o korkunç, sadık, candan bakışı... Sanki şöyle diyen bakışı: "Al beni, ama *unutma* bunların ne için olduğunu! Yeryüzünde bundan daha güzel, daha yüce bir şey var mı?" Yani başka bir deyişle: Kötü kokan bir kaftan geçir sırtına, halkın arasına dal... İşte ben de bunu yapıyorum...

Ah, o zaman ne çok lanetliyorum bu sinirli hallerimi, hassasiyetimi, duygululuğumu, iğrenmemi, aristokrat babamdan miras her şeyi! Yaşamak zorunda olduğum ortama uygun olmayan bunca özelliği ne hakla sokmuş yaşamıma? Dünyaya bir kuş getirip suya atmaktan ne farkı var bunun? Estetik, bir demokrat için, halkı seven bir insan için, yalnızca kokusu bile mide bulandıran, neredeyse insanı kusturan şu "yeşil şarap"tan farksız bir şeydir!

Görüyor musun, işi nerelere vardırdım: Babama sövüyorum! Ben kendi isteğimle demokrat oldum: Babamın hiç suçu yok bunda.

Evet Vladimir kötüyüm. Birtakım basit, iğrenç şeyler geliyor aklıma! Bu iki haftada cahil de olsa, insanın içini ferahlatacak, iç açıcı birileriyle hiç karşılaşmadın mı diye sorarsın belki... Ne diyeyim sana? Öyle bir şeyle karşılaştım... Hatta çok iyi, dürüst, cesur bir adam. Çevresinde ne kadar dolaştıysam, broşürlerimle ilgilenmiyordu. Kendisi burada! Kaldığımız fabrikanın işçilerinden Pavel'in (Vasiliy'in sağ koludur Pavel ve çok zeki, çok kurnaz, geleceği "parlak" biridir... Sanırım bir mektubumda söz etmiştim sana ondan) bir arkadaşı var, adı Yelizar... O da çok zeki, özgür ruhlu, herhangi bir kötü alışkanlığı olmayan biri... Gelge-

lelim aramızda bir duvar var sanki! Hep "hayır" der gibi bakıyor! Birine daha rastladım, o da asık suratlının teki. "Hadi bey, lafı uzatma, açık söyle: Toprağının hepsini verecek misin, vermeyecek misin?" dedi. "Sen neden söz ediyorsun?" dedim, "Beylik kim, ben kimim!" (Hatırladığım kadarıyla, Tanrı bildiği gibi yapsın seni, diye de ekledim.) "Sıradan biriysen niye öyle konuşuyorsun? Bir iyilik et, uğraşma benimle!"

Bir şey daha var. Şunu fark ettim: Biri seni istekli dinliyor, broşür alıyorsa, bil ki kafası çalışmayanlardandır. Öte yandan, okumuş yazmışlardan dilbaz birine rastlarsan, onun da hep bildiği bir şey vardır, onu söyler... Mesela, biri düpedüz eziyet etti bana: Hep aynı şeyden, "üritimden!" dem vuruyordu. "Üritim çok önemlidir, çok!" diyor, başka bir şey demiyordu. Aman! Şeytan görsün yüzünü! Bak bir gözlemim daha var... Hatırlıyor musun, bir zamanlar, (bundan çok önceleri) "gereksiz" insanlardan, Hamletlerden söz edilirdi? Düşünsene: Günümüzde köylüler arasında bu insanlardan o kadar çok var ki! Kuşkusuz kendilerine özgüler... üstelik çoğu veremli gibi. İlginç tipler... seve seve geliyorlar yanımıza ama işe yaramazlar; eski Hamletler gibi... Ama ne yapabilirsin ki? Gizli basımevi mi kuracaksın? Zaten yeterince kitap var. "Haç çıkar ve sarıl baltaya," diyenler de var, "Sadece sarıl baltaya," diyenler de... Halkın yaşamını anlatan şişirilmiş öyküler mi yazılacak? Basmazlar herhalde. Acaba baltaya mı sarılmalı? Hem kime, kiminle, neden gideceksiniz? Devletin askeri, devletin tüfeğiyle seni dipçiklesin diye mi? Karmaşık bir intihardan başka bir şey değil bu! Kendi canıma kendim kıyarım daha iyi. Hiç değilse, ne zaman, nasıl olacağını, nereme ateş edeceğimi de bilirim.

Doğrusu şimdi herhangi bir yerde bir savaş başlayacak olsa, kimi olursa olsun, birilerini özgürleştirmek için değil (kendin özgür değilken, başkalarını özgürleştirmek!!) savaşarak ölmek için katılırdım herhalde...

Bizi buraya yerleştiren dostumuz Vasiliy talihli biri: Bizim taraftan, ama çok sakin. Hiç acelesi yok. Onun yerinde başka biri olsa, bunun için suçlayabilirdim... ama onu suçlayamam. Hem anlaşılan aslolan fikirler değil, kişilik. Vasiliy'in bükülmeyen, demir gibi bir kişiliği var. Becerikli de. Bizimle çok vakit geçiriyor, Marianna ve benimle yakından ilgileniyor. Bak şaşırtıcı bir şey daha var. Ben Marianna'yı seviyorum, Marianna da beni seviyor (böyle dediğime bıyık altından nasıl gülümsediğini görür gibi oluyorum... ama inan öyle!), ama konuşacak bir şey bulamıyorum Marianna'yla. Ama Vasiliy'le tartışıyor, sohbet ediyor, onun anlattıklarını dinliyor. Vasiliy'den kıskanmıyorum onu. Vasiliy onu bir yere yerleştirmeye çalışıyor, en azından Marianna ondan bunu istiyor; ama onları öyle gördükçe içim acıyor. Hem düşünsene, evlilikten söz edecek olsam, hemen kabul edecek, Papaz Zosima çıkacak sahneye. "Tanrı'nın emriyle!" diye başlayacak, her şey gerektiği gibi yapılacak. Gelgelelim bu da rahatlatmayacak beni, çünkü bir şey değişmeyecek... Aynı durum devam edecek! Hatırlarsın, bizim ayyaş terzinin, karısından yakınırken söylediği gibi, ben de hayattan bıktım Vladimir kardeşim.

Ama bunun uzun sürmeyeceğini hissediyorum. Bir şeyler hazırlandığını hissediyorum...

"Eylem" isteyen, gerekliliğini de kanıtlamaya çalışan ben değil miydim? İşte girişiyoruz.

Sana Sipyaginlerin akrabası esmer bir tanıdığımdan söz etmiş miydim hatırlamıyorum? Bu adam başımıza bir iş açabilir...

Mektubumu burada bitirmek istiyorum artık! Bu aralar yeni bir şiir yazıyorum. Yazdıklarımı Marianna'ya okumuyorum, çünkü pek hoşlanmıyor, ama sen... bazen beğeniyorsun şiirlerimi, en önemlisi, onları kimseye göstermiyorsun. Rusya'da olan bir şey çok şaşırttı beni... Neyse, işte sana yazıyorum o şiirimi.

UYKU
Epeydir uğramamıştım anayurduma...
Ama bir değişiklik görmedim oralarda.
Yine o anlamsız ölüm durgunluğu...
Çatısız evler, yıkık duvarlar,
Yine aynı çamur, pis koku, yoksulluk, kasvet!
Ve yine aynı köle bakış, kâh küstah, kâh hüzünlü...

Halkımız özgür artık ve özgür eli,
Kırbaç misali kalkıyor yine eskiden olduğu gibi.
Her şey, her şey eskisi gibi... Tek bir şeyde geçtik
Avrupa'yı, Asya'yı, bütün dünyayı...
Yo! Hiç böyle korkunç bir uyku görmedi
Benim sevgili yurttaşlarım!

Her yerde her şey uyuyor: Her yerde, köylerde, kentlerde,
Arabalarda, kızaklarda, gündüz gece, otururken, ayakta...
Tüccarı da, memuru da uyuyor; nöbette nöbetçi uyuyor,
Soğuk kar altında da, güneşin yakıcı sıcağında da!
Yargılanan uyuyor, yargıç horluyor;
Köylüler ölü gibi uyuyor ekerken, biçerken, harman döverken.
Başkaları da uyuyor: Baba uyuyor, anne uyuyor, bütün aile uyuyor...
Herkes uyuyor! Vuran da, vurulan da uyuyor!
Yalnız meyhaneci gözlerini kırpmıyor;
Votka maşrapaları gidip gelirken,
Bir ucu kutupta, bir ucu Kafkaslarda,
Derin bir uykuda ülkem, kutsal Rusya'm!

Lütfen bağışla beni Vladimir, böylesine hüzünlü bir şiir gönderip, hiç değilse kendime güldürmek istemezdim seni. (Ne kadar zorlama kafiyeler kullandığımın sen de farkındasındır. "biçerken, harman döverken..." böyle daha bir

sürüsü var). Bir daha ne zaman yazacağım sana? Yazacak mıyım? Başıma ne gelirse gelsin, beni unutmayacağından eminim.

Sadık dostun A. N.

P.S. Evet, uyuyor halkımız... Günün birinde bir şey onu uyandıracak... ama *bizim* düşündüğümüz şey değil."

Nejdanov son sözcüğü yazdıktan sonra kalemi elinden attı, kendi kendine "Hadi şimdi uyumaya, bu berbat şiir bozuntusunu unutmaya çalış bakalım," dedi ve yatağına uzandı. Ama uzun süre uyuyamadı.

Ertesi sabah Marianna, Tatyana'nın yanına gitmek için odasından geçerken uyandırdı onu. Ama tam yeni giyinmişti ki, Marianna geri geldi. Yüzünde neşe ile telaş bir aradaydı; heyecanlı görünüyordu.

— Biliyor musun Alyoşa, dediklerine göre, buraya yakın T... bölgesinde başlamış bile!

— Nasıl? Ne başlamış? Kim söyledi?

— Pavel. Köylülerin başkaldırdığını söylüyorlar, aldıkları toprağın ödemesini yapmıyorlarmış, kalabalık gruplar toplanıyormuş.

— Sen kendin duydun mu bunu?

— Tatyana söyledi. İşte Pavel de geldi, kendin sor.

Pavel odaya girip Marianna'nın söylediğini doğruladı. Sakalını karıştırıp pek güzel, siyah gözlerini kısarak şöyle dedi:

— T... bölgesinde bir huzursuzluk olduğu doğru! Sergey Mihayloviç işin içinde olsa gerek. Çünkü beş gündür evde yokmuş.

Nejdanov şapkasını aldı.

— Nereye? –diye sordu Marianna.

Nejdanov ona bakmadan, kaşlarını çatıp karşılık verdi:

— Elbette oraya... T... bölgesine.

— Ben de seninle geliyorum. Beni de götüreceksin değil mi? Bir dakika bekle, başıma bir eşarp alayım.

Hâlâ ona bakmayan, kaşlarını çatmaya devam eden Nejdanov:

— Kadın işi değil bu, –dedi.

— Evet... evet! Gitmekle iyi ediyorsun, yoksa Markelov korkak olduğunu söylerdi... Ama ben de seninle geliyorum.

— Korkak değilim ben, –dedi Nejdanov yine somurtarak.

— Ben onun ikimizin de korkak olduğumuzu düşündüğünü söylemek istemiştim. Ben de seninle geliyorum.

Marianna eşarp almak için odasına geçti. Pavel alçak sesle, içini çeker gibi "Vay canına!" diye mırıldanıp hemen çıktı odadan. Solomin'i durumdan haberdar etmek için acele ediyordu.

Marianna henüz odasından dönmemişti ki, Nejdanov'un yanına Solomin girdi. Nejdanov yüzü pencereye dönük, alnını cama dayadığı koluna yaslamış, ayakta duruyordu. Solomin omzuna dokundu. Nejdanov birden döndü. Saçı başı karışık, elini yüzünü bile henüz yıkamamış Nejdanov yabani, tuhaf görünüyordu. Öte yandan, son zamanlarda Solomin de değişmişti. Yüzü sararmış, uzamış, üst dişleri hafiften ortaya çıkmıştı... Sakin, "ölçülü" yaradılışının izin verdiği ölçüde o da endişeli görünüyordu.

— Anlaşılan Markelov sabredemedi, –diye başladı.– Ama sonu kötü olabilir. Önce onun için... sonra da başkaları için...

— Gidip orada neler olduğunu görmek istiyorum, –dedi Nejdanov.

— Ben de, –diye ekledi kapının eşiğinde görünen Marianna.

Solomin yavaşça Marianna'ya döndü.

— Bunu hiç tavsiye etmem Marianna, –dedi.– Hiç gereği yokken, istemeden bizi de, kendinizi de ele vermiş olursu-

nuz. Bırakın Nejdanov gitsin, havayı bir koklasın, elbette istiyorsa ve... kısa süreliğine! Siz ne yapacaksınız ki orada?

— Aleksey'in yanından ayrılmak istemiyorum.

— Çalışmasına engel olursunuz.

Marianna Nejdanov'a baktı. Nejdanov kıpırdamadan, yüzü asık, ayakta duruyordu.

— Ya bir tehlike söz konusuysa? –diye sordu Marianna.

Solomin gülümsedi.

— Merak etmeyin... tehlikeli bir durum olursa sizi de gönderirim.

Marianna bir şey söylemeden eşarbını çıkarıp oturdu.

Solomin Nejdanov'a döndü.

— Sen git bir bak kardeşim. Belki abartmışlardır. Yalnız lütfen dikkatli ol. Seni arabayla götürecekler. Çabuk dön. Söz veriyor musun? Nejdanov, söz veriyor musun?

— Evet.

— Mutlaka değil mi?

— Marianna'dan başlayarak buradaki herkes sana itaat ediyor zaten!

Nejdanov vedalaşmadan koridora çıktı. Pavel birden karanlıktan çıkıp, çizmelerinin demir çakılı topuklarını vura vura merdivende önden koştu. Nejdanov'u o götürecekti.

Solomin Marianna'nın yanına oturdu.

— Nejdanov'un son söylediğini duydunuz mu?

— Duydum. Sizin sözünüzü onunkinden daha çok tuttuğum için üzülüyor. Yanlış da değil... Onu seviyorum, ama sizin sözünüzü dinliyorum. O benim için daha değerli... ama siz daha yakınsınız.

Solomin ihtiyatla Marianna'nın elini okşadı.

— Bu hikâye hiç hoş değil, –dedi neden sonra.– Markelov o işe karışmışsa öldü demektir.

Marianna ürperdi.

— Öldü mü?

— Evet. Başladığı bir şeyi yarım bırakmaz o, başkalarının arkasına da gizlenmez.

— Öldü! –diye mırıldandı Marianna tekrar; yanaklarından yaşlar süzülüyordu.– Ah Vasiliy Fedotıç! Çok acıyorum ona. Hem neden başarılı olamasın? Neden ölmüş olsun ki?

— Çünkü Marianna bu işlerde ilk olanlar, başarsalar bile... her zaman ölür. Onun kalkıştığı bu işteyse yalnızca ilkler değil, ikinciler bile ölür, ama onuncular... yirminciler...

— Yani bizler de mi göremeyeceğiz?

— Beklediğiniz şeyi mi? Asla! Gözlerimizle göremeyeceğiz, ama şu canlı gözlerimizle. Ama manevi yanımızla... bu başka bir şey. Gerçi şimdi de görebilirsiniz. Bunu yasaklayan yok.

— Siz neden böylesiniz Solomin?

— Nasıl?

— Neden bu yoldasınız?

— Çünkü başka yol yok. Yani Markelov'la amacımız aslında aynı ama yollarımız farklı.

— Zavallı Sergey Mihayloviç! –dedi Marianna kederle.

Solomin bir kez daha okşadı elini.

— Neyse, yeter artık. Henüz kesin bir şey yok. Bakalım Pavel nasıl haberler getirecek. Bizim... durumumuzda kararlı olmak gerekir. İngilizler şöyle der: "Never say die."[40] Güzel bir deyim. Ama Rusçası daha güzel: "Bela geldi, kapıyı aç!" Önceden üzülmenin bir yararı olmaz.

Solomin doğruldu.

— Bana bulacağınız iş ne oldu? –diye sordu Marianna, yanaklarında hâlâ gözyaşları parlıyordu, ama gözlerinde hüzün yoktu...

Solomin tekrar oturdu.

— Buradan bir an önce gitmek mi istiyorsunuz?

— Yo, hayır! Ama yararlı olmak istiyorum.

— Marianna burada da çok yararlısınız. Hemen terk etmeyin bizi, biraz bekleyin. –Odaya giren Tatyana'ya döndü:– Ne istemiştiniz?

---

40 "Asla her şey bitti deme!" (İng.)

Solomin yalnızca Pavel'e "sen" diye hitap ederdi. O da, ona "siz" diyecek olsa, Pavel'in çok üzüleceğini bildiği için...

— Bir kadın Aleksey Dmitriç'i soruyor, –dedi Tatyana kollarını açıp gülümseyerek.– Burada öyle birinin olmadığını söyledim. Böyle birini tanımıyoruz dedim... Ama bunun üzerine adam...

— Adam da kim?

— Canım kadın işte... Kalemi alıp adını bu kâğıda kendi yazdı adam. Sonra kâğıdı içeri getirmemi, kabul edilmesi gerektiğini, Aleksey Dmitriç gerçekten evde değilse onu bekleyebileceğini söyledi.

Kâğıtta iri harflerle şöyle yazılıydı: Maşurina.

— Bırakın gelsin, –dedi Solomin.– Buraya gelmesi canınızı sıkar mı Marianna? O da bizden.

— Hiç sıkmaz, rica ederim.

Birkaç dakika sonra kapıda Maşurina göründü. Birinci bölümün başında, onu ilk gördüğümüzde giydiği elbise vardı üzerinde.

XXXI

— Nejdanov yok mu? –diye sordu. Maşurina, Solomin'i gördü, yanına gidip elini uzattı.– Merhaba Solomin!

Marianna'ya ise şöyle bir yan yan bakmıştı.

— Yakında döner, –diye cevapladı Solomin.– Ama izninizle, kimden öğrendiniz burada olduğunu?

— Markelov'dan. Ayrıca... Kentte iki üç kişi daha öğrenmiş...

— Gerçekten mi?

— Evet. Biri gevezelik etmiş. Dediklerine göre Nejdanov'u tanımışlar.

— Al sana kıyafet değiştirmek! –diye homurdandı Solomin; yüksek sesle ekledi:– İzninizle tanıştırayım sizi: Bayan Sinetskaya, Bayan Maşurina! Otursanıza.

Maşurina hafifçe başını eğerek selam verip oturdu.

— Nejdanov'a bir mektup getirdim. Size de sözlü bilgi Solomin.

— Nasıl bir bilgi? Ve kimden?

— Malum kişiden... Durum nasıl burada... Her şey hazır mı?

— Hiçbir şey hazır değil.

Maşurina ufak gözlerini alabildiğine açtı:

— Hiçbir şey mi?

— Evet hiçbir şey.

— Yani, kesinlikle hiçbir şey mi?

— Kesinlikle.

— Böyle mi söyleyeyim?

— Öyle söyleyin.

Maşurina bir süre düşündü, sonra cebinden sigarasını çıkardı.

— Ateşiniz var mı?

— Kibrit şurada.

Maşurina sigarasını yaktı.

— "Onların" beklediği cevap başkaydı, –diye başladı.– Hem çevrede durum buradakinden farklı. Aslında bu sizin sorununuz. Ama yanınızda fazla kalamayacağım. Yalnız Nejdanov'la görüşüp bu mektubu kendisine vermeliyim.

— Nereye gideceksiniz?

— Buradan uzağa.

Maşurina aslında Cenevre'ye gidecekti, ama bunu Solomin'e söylemek istemiyordu. Onu yeterince güvenilir bulmuyor, yanında da bir "yabancı" gibi hissediyordu. Pek Almanca bilmeyen Maşurina'yı Cenevre'ye, hiç tanımadığı birine üzerine asma dalı resmedilmiş bir kartonla, gümüş 279 ruble teslim etmesi için gönderiyorlardı.

— Ya Ostrodumov nerede? O da sizinle mi?

— Hayır. Yakında bir yerde... takılıp kaldı. Ama dönecektir. Pimen'e bir şey olmaz. Telaşlanmaya gerek yok.

— Siz buraya nasıl geldiniz?

— Bir arabayla... Başka neyle olacaktı? Bir kibrit daha versenize...

Solomin yaktığı bir kibriti uzattı Maşurina'ya...

O anda kapının dışından bir fısıltı duyuldu:

— Vasiliy Fedotıç! Bakar mısınız lütfen!

— Kim o? Ne istiyorsun?

Aynı ses bu kez kararlı, ısrarcı tekrarladı:

— Lütfen! Yabancı birkaç işçi geldi, bir şeyler söylüyorlar; Pavel Yegorıç da yok.

Solomin izin isteyip çıktı.

Maşurina Marianna'ya bakmaya başladı, hatta o kadar uzun süre baktı ki, Marianna rahatsız oldu.

Ve kaba, kesik kesik çıkan sesiyle birden sordu Marianna'ya:

— Bağışlayın, –dedi sonunda kaba, kesik kesik sesiyle,– sıradan biriyim ben, bu işleri... pek beceremem. Kızmayın, istemezseniz cevap da vermeyebilirsiniz. Sipyaginlerin evinden kaçan şu kız değil misiniz siz?

Marianna biraz şaşırmıştı, yine de cevap verdi:

— Evet.

— Nejdanov'la kaçan değil mi?

— Evet.

— Lütfen... elinizi verin bana. Bağışlayın lütfen. Sizi sevmişse, iyi bir insan olmalısınız.

Marianna, Maşurina'nın elini sıktı.

— Yakından mı tanıyorsunuz Nejdanov'u?

— Tanıyorum. Petersburg'da görmüştüm onu. Bunun için sordum. Sergey Mihaylıç da söylemişti bana...

— Evet, Markelov! Yakında görüştünüz mü kendisiyle?

— Geçenlerde. Şimdi burada değil.

— Nereye gitti?

— Emredilen yere.

Marianna derin derin iç geçirdi.

— Ah, Bayan Maşurina, onun için çok korkuyorum.

— Bir kere bayan da ne demek? Böyle sözleri bırakmamız gerekiyor artık. İkincisi... "Korkuyorum," diyorsunuz. Buna da gerek yok. Kendiniz için de korkmayacaksınız, başkaları için de. Kendinizi düşünmeyeceksiniz, kendiniz için korkmayacaksınız... bunlara hiç gerek yok. Ama doğrusu... şu da var: Benim için, Fekla Maşurina için böyle konuşmak kolay. Çirkinim. Ama siz... güzelsiniz. Öyleyse sizin için bunları söylemek daha zor. (Marianna önce bakışlarını kaçırdı, sonra öte yana döndü.) Sergey Mihaylıç söylemişti... Bende Nejdanov'a verilecek bir mektup olduğunu biliyordu... "Fabrikaya gitme," dedi, "mektubu götürme; bu mektup her şeyi altüst eder. Vazgeç! İkisi de mutlu şu anda... Bırak öyle kalsınlar! İlişme onlara!" Ben de ilişmek istemezdim... ama mektubu ne yapacaktım?

— Mektubu kendisine vermelisiniz, –dedi Marianna.– Ama ne iyi bir insanmış şu Sergey Mihayloviç! Gerçekten ölecek mi o Maşurina... ya da Sibirya'ya mı gönderilecek?

— Ne olmuş? Sibirya'dan kaçanlar yok mu sanki? Hayatını kaybetmek mi?! Hayat kimileri için tatlı, kimileri için acıdır. Onun hayatı da pek şekere benzemiyor.

Maşurina yine uzun uzun, merakla baktı Marianna'ya.

— Gerçekten çok güzelmişsiniz, –dedi neden sonra.– Bir kuş gibi. Sanırım Aleksey gelmeyecek... Mektubu siz verir misiniz ona? Boşuna beklemeyeyim?

— Veririm, içiniz rahat olsun...

Maşurina bir elini yanağına koyup uzun süre bir şey söylemedi.

— Söylesenize, –dedi nihayet,– bağışlayın ama... çok mu seviyorsunuz onu?

— Evet.

Maşurina iri başını yavaşça iki yana salladı.

— Onun sizi sevip sevmediğini sormaya ise hiç gerek yok! –dedi.– Neyse ben gidiyorum, yoksa geç kalacağım. Buraya

geldiğimi söyleyin ona... Selamımı da söyleyin. "Maşurina buradaydı," deyin. Adımı unutmazsınız değil mi? Maşurina. Ha, mektup... Bir dakika, nereye koydum?

Maşurina ayağa kalktı, ceplerini karıştırıyormuş gibi döndü, o arada küçük bir kâğıt parçasını çabucak ağzına atıp yuttu.

— Aman Tanrım! Aptallığa bak! Düşürdüm mü acaba? Evet, kesin düşürdüm. Ah çok kötü! Birinin eline geçmese bari... Hayır... Bende değil. Böylece Sergey Mihaylıç'ın istediği de gerçekleşmiş oluyor!

— Biraz daha arayın, –dedi Marianna.

Maşurina boş ver anlamında bir jest yaptı.

— Yok! Arasam ne çıkar? Kaybetmişim işte!

Marianna Maşurina'ya yaklaştı.

— Neyse... öpün beni o zaman! –dedi.

Maşurina birden sarıldı Marianna'ya, bir erkek gücüyle göğsüne bastırdı onu.

— Hiç kimse için yapmazdım bunu, –dedi boğuk bir sesle.– İlk kez vicdanımın aksine davrandım! Söyleyin ona dikkatli olsun... Siz de. Uyanık olun! Kısa süre sonra burada durum kötü, çok kötü olacak. Birlikte gidin buradan... Şimdilik hoşça kalın! –diye ekledi kabaca, yüksek sesle.– Bir şey daha var... söyleyin ona... Yo, gerek yok. Önemli değil.

Maşurina kapıyı hızla çekip gitti. Marianna odanın ortasında durmuş düşünüyordu.

Bir süre sonra mırıldandı kendi kendine:

— Bu neydi böyle? Bu kadın onu benden çok seviyor! O imalar neydi? Hem Solomin neden birden çıkıp gitti ve neden hâlâ dönmedi?

Marianna odanın içinde dolaşmaya başladı. Korku, üzüntü, şaşkınlık karışımı tuhaf bir duyguya kapılmıştı. Neden Nejdanov'la birlikte gitmemişti? Solomin vazgeçirmişti... Peki şimdi o neredeydi? Etrafta neler oluyordu? Anlaşılan Maşurina Nejdanov'a üzüldüğü için vermemişti

o tehlikeli mektubu... Peki ama nasıl göze alabilmişti böylesi bir itaatsizliği? Yüce gönüllülüğünü mü göstermek istemişti acaba? Ne hakla? Maşurina'nın bu davranışı onu, Marianna'yı neden bu kadar duygulandırmıştı? Gerçekten duygulanmış mıydı Marianna? Çirkin bir kadın yakışıklı, genç bir erkeğe ilgi duyuyordu... Bunda olağanüstü ne vardı ki? Peki Maşurina, Marianna'nın Nejdanov'a bağlılığının görev duygusundan güçlü olduğunu nereden çıkarmıştı? Belki de Marianna öyle bir fedakârlığı hiç istemiyordu... Hem sonra, neler vardı mektupta? Bir an önce eyleme geçme emri mi? Olabilir!!

"Peki ya Markelov? Markelov tehlikede... oysa biz ne yapıyoruz? Markelov bizi düşünüyor, mutlu olma fırsatı tanıyor bize, bizi birbirimizden ayırmaya çalışmıyor... ne demek oluyor bu? Bu da yüce gönüllülük mü... yoksa önemsememe mi? Her şeyi bırakıp o iğrenç evden kaçmamızın sebebi bu muydu, güvercinlerle birlikte ötmek mi?"

Marianna böyle düşünüyor ve o heyecanlı hüzün giderek artıyordu içinde. Öte yandan, gururu da incinmişti. Neden herkes ama *herkes* bırakmıştı onu, neden kimse yanına gelmiyordu? O "şişko" kadın kuş demişti onun için, güzel olduğunu da söylemişti... neden açıkça bir kukla olduğunu söylememişti? Hem sonra Nejdanov neden yalnız değil de, Pavel'le gitmişti? Sanki yanında ona göz kulak olacak biri bulunmalıymış gibi! Hem Solomin neler düşünüyordu? Hiç de devrimci falan değildi! Biri çıkıp Marianna'nın bu işleri ciddiye almadığını söyleyebilir miydi?

Heyecana kapılmış Marianna'nın kafasının içinde birbiri ardında işte bu düşünceler dolanıp duruyordu. Nihayet dudaklarını büzüp kollarını erkekler gibi kavuşturarak pencerenin önüne oturdu, yine kıpırdamadan, sandalyenin arkalığına yaslanmadan (kuşkulu, gergin, her an yerinden fırlamaya hazır), öylece kalakaldı. Tatyana'nın yanına gitmek, bir şeyler yapmak istemiyordu canı. İstediği tek şey

vardı: Beklemek! O da bekliyordu işte; ısrarla, handiyse öfkeyle bekliyordu. Arada kendi ruh halini tuhaf, anlaşılmaz bulduğu oluyordu... Ama hiçbir şeyi umursamıyordu! Bir ara şöyle de düşündü: "Bütün bunlar kıskandığım için olmasın?" Ama zavallı Maşurina'yı düşününce omuz silkiyordu yalnızca, elini "adam sen de" der gibi sallıyordu... ama bunların hepsini zihninde yapıyordu.

Uzun süre bekledi Marianna, nihayet merdiveni çıkan iki kişinin ayak seslerini duydu. Kapıya dikti gözlerini... Ayak sesleri yaklaştı. Kapı açıldı ve Nejdanov, koluna girmiş olan Pavel'in desteğiyle kapının eşiğinde göründü. Yüzü ölü gibi bembeyazdı, kasketi başında değildi. Islak, karmakarışık saçları alnına dökülmüştü; gözleri bir şey görmeden, dümdüz karşıya bakıyordu. Pavel odaya taşıdı onu (Nejdanov'un bacakları düzensiz hareket ediyordu, güçsüzdü) ve sedire oturttu.

Marianna yerinden fırlamıştı.

— Bu da nesi? Neyi var? Hasta mı?

Pavel, Nejdanov'u oturttuktan sonra Marianna'ya yarım dönüp, omzunun üzerinden gülümseyerek cevap verdi:

— Telaş edecek bir şey yok: Şimdi geçer... Acemiliğinden oldu.

— İyi de ne oldu? –diye sordu Marianna ısrarla.

— İçkiyi biraz fazla kaçırdılar... Aç karnına içtiler, ondan oldu!

Marianna Nejdanov'un üzerine eğildi. Nejdanov sedirde yarı yatar vaziyetteydi, başı göğsünün üzerine düşmüş, gözleri kaymıştı... Votka kokuyordu, sarhoştu.

— Aleksey! –dedi Marianna.

Nejdanov ağırlaşmış gözkapaklarını kaldırıp gülümsemeyi denedi.

— Ah, Marianna! –diye fısıldadı dili dolaşarak.– Hep söylüyordun Marianna: Sı... sıra... sıradanlaşmak. İşte şimdi sıradanlaştım. Çünkü halkımız her zaman sarhoştur... yani...

Sustu Nejdanov; sonra anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı, gözlerini kapadı, uykuya daldı. Pavel dikkatlice sedire yatırdı onu. Marianna'ya döndü.

— Telaş etmeyin Marianna Vikentyevna, iki saatçik uyusun, kendine gelecektir.

Marianna neler olduğunu sormak istiyordu, ama Pavel onun sorularına cevap verirken oyalanıp hemen gitmeyebilirdi, oysa Marianna yalnız kalmak istiyordu... Yani Pavel'in, Nejdanov'u bu berbat durumda daha fazla görmesini istemiyordu. Pencereye doğru uzaklaştı; hemen anladı Pavel, Nejdanov'un ayaklarını kaftanının eteğiyle özenerek örttü, başının altına bir yastık koydu, bir kez daha önemli bir şey olmadığını söyledikten sonra parmaklarının ucuna basarak çıktı.

Marianna dönüp baktı. Nejdanov'un başı yastığın arasına girmişti iyice; soluk yüzünde, ağır bir hastanın yüzündeki gibi kıpırtısız bir gerginlik vardı.

Marianna "Nasıl oldu bu iş?" diye geçiriyordu içinden.

XXXII

Olup biten şuydu:

Arabada Pavel'in yanına oturduğunda Nejdanov çok heyecanlıydı. Fabrikanın avlu kapısından çıkıp T... bölgesine doğru giderlerken yolda karşılaştıkları köylülere seslenip onları yanına çağırmaya, onlarla kısa süreli, anlamsız konuşmalar yapmaya başlamıştı. Köylülere "Neden uyuyorsunuz? Ayağa kalkın! Vakit geldi artık! Vergiler kalksın! Toprak sahipleri defolsun!" gibi şeyler söylüyordu. Kimi köylüler şaşkınlıkla bakıyordu ona; bazıları onun seslenişine aldırmadan geçip gidiyorlardı: Sarhoş olduğunu düşünüyorlardı. Hatta biri evine gittiğinde yolda "anlaşılmayan bir şeyler bağıran" bir Fransız'la karşılaştığını bile söylemişti.

Bu yaptığının aptalca, hatta saçma olduğunu anlayacak kadar akıllıydı Nejdanov. Ama bir süre sonra kendini bu havaya öylesine "kaptırmıştı" ki, neyin akıllıca, neyin aptalca olduğunu anlayamaz olmuştu. Pavel yatıştırmaya çalışıyordu onu, "Lütfen," diyordu, bu yaptığının doğru olmadığını söylüyordu. "Biraz sonra, T... bölgesinden önceki son büyük köye, 'Kadınlar Pınarı' köyüne geleceğiz, orada durumu öğreniriz..." diyordu. Ama sakinleşecek gibi değildi Nejdanov... Yüzünde hüzünlü, neredeyse umutsuz bir ifade vardı. Yelesi kısa kesilmiş at besili, hareketliydi. Güçlü bacaklarını sağlam basarak, önemli yolcularını bir an önce yerine yetiştirmek istiyor gibi, yuları gevşetmesi için sürücüsünü zorluyordu. "Kadınlar Pınarı" köyüne varmadan Nejdanov yol boyunda kapısı açık bir saman ambarının önünde toplanmış sekiz köylü gördü. Hemen atladı arabadan, köylülerin yanına koştu, beş dakika çabuk çabuk, arada bağırarak, elini kolunu sallayarak bir şeyler konuştu onlarla. Köylülerin pek anlayamadığı birçok sözcüğün arasından, kısık bir sesle haykırdığı "Özgürlüğe! Geleceğe! Göğsümüzü siper edelim!" gibi sözcükler duyuluyordu. Ambarı yeniden nasıl kullanacaklarına karar vermek için toplanmış olan köylüler (ambar ortak maldı, dolayısıyla boştu) gözlerini kırpmadan Nejdanov'a bakıyorlardı; onu dikkatle dinledikleri, ama bir şey anlamadıkları belliydi. Çünkü o son kez "Özgürlük!" diye haykırıp yanlarından ayrıldığında, içlerinde en uyanık görünen biri başını pek bilgece sallayarak şöyle dedi: "Ne sert adam!" Bir başkası "Başkan falan herhalde!" diye ekledi. Uyanık olan karşılık verdi: "Öyle olduğu belli... Boşuna gırtlağını yırtarcasına bağırmıyor adam... Bizim paracıklar gidecek yine!" Nejdanov arabaya binip Pavel'in yanına otururken şöyle geçiriyordu içinden: "Tanrım! Ne saçma şey bu! Halkın nasıl ayaklandırılacağından hiçbirimizin haberi yok; acaba bu mu doğru yol? Analize zaman yok! İleri! Vicdanın mı sızlıyor senin? Boş ver!"

Bir sokağa girdiler. Bir meyhanenin önünde, sokağın tam orta yerinde bir sürü insan toplanmıştı. Pavel engel olmak istedi Nejdanov'a, ama o bir anda atlamıştı arabadan, "Kardeşlerim!" diye bağırarak kalabalığa doğru koşmuştu... Onun geldiğini görünce kalabalık biraz açıldı. Nejdanov kalabalıkta kimsenin yüzüne bakmadan, öfkeliymiş gibi bağıra çağıra konuşmaya başladı. Fakat sonuç ambardakinden farklı oldu. Kısa gocuğu yağlı, uzun çizmeli, koyun kürkü şapkalı, sakalsız, ama sert yüzlü, insan azmanı bir genç Nejdanov'un yanına yaklaştı ve omzuna vurarak, gür sesiyle haykırdı: "Pekâlâ delikanlı! Ama hele bir dur bakalım! Bilmez misin ki, kuru kaşık ağza yapışır? Gel bakalım! Burada daha rahat konuşursun." Sonra kolundan tutup meyhaneye götürdü onu. Kalabalık hep birlikte onları izledi. İnsan azmanı delikanlı seslendi: "Miheiç! Benim on kapiklik maşrapadan bir tane getir bakalım! Dostumuzu ağırlayacağım! Kimin nesi olduğunu şeytan bilir... efendilerin onuruna içmek iyidir. (Nejdanov'a döndü, dışı terlemiş gibi ıslak, ağzına kadar dolu, kocaman bir bardak uzattı ona.) Hadi iç bakalım! Biz kardeşlerin için gerçekten üzgünsen iç!" Sağdan soldan sesler yükseldi: "İç! iç!" Nejdanov kocaman bardağı aldı (kendinde değildi sanki), "Size içiyorum çocuklar!" diye bağırdı ve bir dikişte hepsini içti. Öf! Top mermilerinin ya da süngülerin üzerine kahramanca atılıyormuş gibi cesaretle içmişti bardaktaki içkiyi... Ama sonunda ne oldu! Sırtından ayaklarına kadar bir darbe hissetti birden; gırtlağı, göğsü, midesi yandı; gözlerinden yaşlar boşaldı... Tüm bedeninde iğrenç bir spazm dolaştı, kendini zor tuttu. Bu tiksinti duygusunu bir yolla bastırmak için avazı çıktığı kadar bağırdı. Meyhanenin karanlık odası birden çok sıcak, yapışkan, boğucu gelmişti ona. Nejdanov konuşuyor, konuşuyor, öfkeyle avazı çıktığı kadar bağırıyor; birtakım geniş, nasırlı avuçlara vuruyor, birtakım nemli sakalları öpüyordu... Kısa gocuklu, insan azmanı delikanlı da öpüşmüştü onunla, bu arada az kalsın Nejdanov'un kaburgalarını kıracaktı...

Ama sonra bu delikanlının bir çeşit gaddar olduğu anlaşıldı. "Kafasını koparacağım!" diye böğürüyordu. "Kardeşlerimizi ezen herkesin kafasını koparacağım! Kalanını da kıyma gibi yoğuracağım... Yalvaracak bana! Vaktiyle kasaplık yapmıştım, bu işleri iyi bilirim!" Bu arada kıllı, iri, balyoz gibi yumruğunu gösteriyordu... Öteden biri bağırdı: "Hadi iç!" Nejdanov o iğrenç şeyden bir bardak daha içti. Ama bu ikincisi korkunçtu! İçini kör çengellerle kazıyorlarmış gibi oldu. Başı dönmeye başlamıştı, gözlerinin önünde yeşil daireler uçuşuyordu. Kafasının içinde davullar vuruyor, çanlar çalıyordu... Korkunç bir şeydi! Üçüncü bardak... Onu da devirdi mi acaba? Kırmızı burunlar, tozlu saçlar, bronzlaşmış, buruşuk boyunlar, enseler eğiliyordu üzerine. Nasırlı eller onu tutuyordu. Taşkınlıkla bağıranlar oluyordu: "Gayret et! Konuş! Önceki gün de böyle tuhaf biri gelip konuşmuştu. Hadi bakalım!" Yer Nejdanov'un ayaklarının altında sallanıyordu. Kendi sesi, yabancı bir ses gibi geliyordu ona... Ölmüş müydü? Ve birden, yüzünde taze havayı hissetti. Bağrış çağrış, kırmızı yüzler, içkinin, koyun postunun, katranın, derinin iğrenç kokusu da yoktu artık... Şimdi yine arabada Pavel'in yanında oturuyordu; önce silkinip bağırdı: "Nereye? Dur! Onlara bir şey söyleyemedim daha, konuşmalıyım onlarla..." Sonra durup ekledi: "Sen çok uyanık birisin Pavel! Sen ne düşünüyorsun bu konuda?" Pavel cevap verdi: "Efendiler olmasaydı, toprak bizim olsaydı keşke... bundan iyisi olur mu? Gelgelelim, daha böyle bir yasa yok..." Sonra yavaşça atın başını geri çevirdi Pavel, kırbacı indirdi ve bütün o gürültü patırtı, uğultu geride kaldı... hızla fabrikaya doğru gidiyorlardı...

Nejdanov uyukluyor, sağa sola sallanıyordu, rüzgâr pek hoş esiyordu yüzüne, kötü düşüncelerin öne çıkmasını engelliyordu...

Nejdanov'un üzüldüğü tek şey vardı: İstediği gibi konuşmasına izin vermemişlerdi... Ateş gibi yanan yüzünü tekrar okşuyordu rüzgâr.

O arada Marianna'nın bir anlık görüntüsü, acı bir utanç duygusu ve uyku, derin, ölü gibi bir uyku... Bütün bunları daha sonra Pavel anlatıyordu Solomin'e. Nejdanov'un o kadar içmesine engel olamadığını... aslında meyhaneye girmesine izin vermemesi gerektiğini de itiraf ediyordu. Başka biri olsaymış, onu meyhaneye sokmazmış bile.

— Durumu çok kötüydü, rica ettim adamlara: "Baylar," dedim, "iyi insanlarsınız sizler, bırakın bu delikanlıyı; görüyorsunuz, kendinde değil çocuk..." Bıraktılar ama "Bize elli kapiklik içki ısmarlarsan olur!" dediler. Çıkarıp verdim parayı.

— İyi ettin, –dedi Solomin.

Nejdanov uyuyordu. Marianna ise pencerenin önünde oturmuş, bahçeye bakıyordu. Çok tuhaftır! Nejdanov'un Pavel'le gitmesinden dönünceye kadar onu huzursuz eden duygu ve düşünceler bir anda yok olmuştu. Nejdanov'dan tiksinmiyor, iğrenmiyordu: Acıyordu ona. Kötü, sarhoş biri olmadığını çok iyi biliyordu ve şimdi uyanınca fazla üzülmemesi, vicdan azabı çekmemesi için ona gönül alıcı neler söyleyeceğini düşünüyordu. "Öyle yapmalıyım ki, bu işin başına nasıl geldiğini kendi anlatsın."

Endişeli değildi Marianna, üzgündü... çok üzgün... Kendini hazırladığı yaşamın gerçek kokusunu almıştı sanki... ve onun kabalığından, karanlığından ürküyordu. Hangi Molok'a[41] kurban edecekti kendini?

Ama hayır! Olacak iş değildi bu! Bir rastlantıydı ve hemen geçecekti. Beklenmedik olduğu için onu şaşırtan bir izlenimdi, o kadar. Kalkıp Nejdanov'un yattığı sedire gitti; onun soluk, uykuda bile acıyla gerilmiş alnını mendiliyle sildi, saçlarını geri attı... Yine acımaya başlamıştı Nejdanov'a. Bir annenin hasta çocuğuna acıdığı gibi acıyordu ona. Ama yüzüne bakmakta zorlanıyordu... Sessizce odasına geçti, kapısını kilitlemedi.

41 Molok: Fenikelilerin çocuklarını kurban ettikleri tanrı. (ç.n.)

Eline bir iş almadı. Tekrar oturdu, tekrar düşüncelere daldı. Zamanın nasıl geçtiğini, dakikaların peş peşe akıp gittiğini hissediyordu. Bunu hissetmek de hoşuna gidiyordu, kalbi yine bir şey beklemeye başlamış gibi hızla çarpıyordu.

Nereye kaybolmuştu şu Solomin? Kapı hafifçe gıcırdadı, Tatyana girdi.

— Ne istemiştiniz? –diye sordu Marianna neredeyse sıkıntıyla.

— Marianna Vikentyevna, –diye başladı Tatyana alçak sesle.– Bakın ne diyeceğim, üzülmeyin; hayat böyle, hem Tanrı'ya şükürler olsun ki...

— Üzüldüğüm falan yok Tatyana Osipovna, –diye sözünü kesti Marianna.– Aleksey Dmitriç biraz rahatsız, o kadar önemli bir şey değil!

— Çok güzel! Ben de benim Marianna Vikentyevna neden yanıma gelmedi diye üzülüyordum. Neyi var diye düşünüyordum. Ama yine de çıkmadım yanınıza, çünkü böyle bir durumda ilk prensip şudur: Dokunma, rahat bırak! Tam o sırada, kimin nesi olduğu bilinmeyen biri geldi fabrikaya. Ufak tefek, topal biri; Aleksey Dmitriç'le görüşeceğim diye tutturdu! Tesadüfe bak: Sabah o kadın sormuştu... şimdi de bu topal. "Aleksey Dmitriç yoksa Vasiliy Fedotıç'la görüşeceğim!" diyordu. "Yoksa şuradan şuraya gitmem, çok önemli çünkü." O kadın gibi onu da içeri almadık. Vasiliy Fedotıç da yoktu çünkü... Bir yerlere gitmişti. Ama topal "Gitmem," diye tutturdu. "Geceye kadar olsa da bekleyeceğim..." Avluda dolaşıp duruyor. Koridora çıkın bakın; pencereden görürsünüz. Belki tanırsınız.

Marianna koridora çıkmak için Tatyana'nın arkasından yürüdü. Nejdanov'un yanından geçmesi gerekiyordu. Tekrar acılı alnını gördü, mendiliyle sildi. Pencerenin tozlu camından Tatyana'nın sözünü ettiği ziyaretçiyi gördü. Adamı tanımıyordu. Tam o sırada köşeden Solomin göründü.

Ufak tefek topal adam Solomin'in yanına gidip elini uzattı. Solomin kendisine uzatılan eli sıktı. Adamı tanıdığı belliydi. İkisi birlikte kapıdan girip gözden kayboldu.

İşte merdivende ayak sesleri duyulmuştu... Yukarı çıkıyorlardı...

Marianna telaşla odasına koştu ve soluk soluğa kalmıştı. Neden... korkmuştu? Bunu kendisi de bilmiyordu.

Kapıdan Solomin'in başı uzandı.

— Marianna Vikentyevna girebilir miyiz? Görüşmeniz gereken birini getirdim size.

Marianna başıyla onayladı ve Paklin Solomin'in arkasından odaya girdi.

XXXIII

— Eşinizin arkadaşıyım, –dedi Paklin Marianna'nın önünde, endişeli, allak bullak yüzünü saklamak ister gibi yerlere kadar eğilerek.– Aynı zamanda Vasiliy Fedotıç'ın da... Aleksey Dmitriç uyuyormuş, hasta olduğunu duydum; çok üzgünüm, ama bir bölümünü Vasiliy Fedotıç'a da bildirdiğim kötü haberler getirdim size. Bu haberler dolayısıyla birtakım önlemler alınması gerekiyor.

Konuşurken Paklin'in sesi ağzı kurumuş, sıcaktan bunalmış gibi sürekli kesiliyordu. Getirdiği haberler gerçekten çok kötüydü. Köylüler Markelov'u yakalamış, kente götürmüşlerdi. Aptal kâhyası da Goluşkin'i ele vermişti: Onu da tutuklamışlardı. O da herkesi, her şeyi açıklamıştı, Ortodoksluğa geçmek, metropolit Filaret'in bir portresini liseye armağan etmek istiyordu, bu arada "savaş malullerine" de beş bin ruble hibe etmişti. Hiç kuşku yok ki, o kâhya Nejdanov'u da ele vermiş olabilirdi. Polis her an fabrikaya baskın yapabilirdi. Vasiliy Fedotıç için de tehlike söz konusuydu.

— Bana gelince, –diye ekledi Paklin,– hâlâ ortalıkta nasıl serbest dolaştığıma şaşıyorum. Gerçi hiçbir zaman politikayla ilgilenmedim, bir plana katılmadım ya... Sizleri uyarmak, tehlikelerden... her türlü kötü durumdan nasıl kurtulabileceğiniz konusunda ikinizi aydınlatmak için, polisin dalgınlığından ya da beceriksizliğinden yararlanıp geldim buraya.

Marianna sonuna kadar dinledi Paklin'i. Hiç korkmamıştı, hatta çok sakindi...

Yine de bir şeyler yapmak zorundaydılar! İlk yaptığı Solomin'in yüzüne bakmak oldu.

Solomin de sakin görünüyordu, yalnızca dudaklarının kenarı seğiriyordu ve bu her zamanki gülümsemesinin işareti değildi.

Solomin Marianna'nın bu bakışının ne anlama geldiğini anlamıştı: Ne yapmaları gerektiğini söylemesini bekliyordu.

— Durum gerçekten çok hassas, –dedi Solomin.– Sanırım Nejdanov'u bir süreliğine saklarsak fena olmayacak. Peki, onun burada olduğunu nasıl öğrendiniz Bay Paklin?

Paklin elini salladı.

— Adamın biri söyledi... Onun köylerde dolaşıp konuşmalar yaptığını görmüş. İzlemeye başlamış, ama kötü niyetle değil... –Marianna'ya dönüp ekledi:– O da bizim gibi düşünenlerdendir. Kusura bakmayın ama... Dostumuz Nejdanov da çok... çok tedbirsizdi...

— Şimdi onu suçlamanın zamanı değil, –dedi Solomin.– Ne yazık ki şu anda onunla konuşmak olanaksız. Yarına kadar düzelir, polis de tahmin ettiğiniz gibi hemen gelmez. Evet Marianna Vikentyevna, en kısa zamanda onunla birlikte buradan uzaklaşmanız gerekiyor.

Marianna boğuk, ama kararlı bir sesle karşılık verdi:

— Kesinlikle.

— Evet! –dedi Solomin.– Nereye, nasıl gidileceğini düşünmek, araştırmak gerekiyor.

— İzninizle, bir açıklamada bulunacağım, –diye başladı Paklin.– Gelirken yolda aklıma geldi. Hemen söyleyeyim ki, kentte kiraladığım arabayı buraya bir versta kala geri yolladım.

— Neden? –diye sordu Solomin.

— Söyleyeceğim... Hemen bir araba verin bana... Bir koşu Sipyaginlere gideyim.

— Sipyaginlere! –diye tekrarladı Marianna.– Neden?

— Anlatacağım...

— Onlarla tanışıyor musunuz yoksa?

— Hiç tanımıyorum! Ama dinleyin. Bu düşüncemi de bir tartın. Bunun dâhice bir fikir olduğu kanısındayım. Markelov, Sipyagin'in kayınbiraderi, karısının ağabeyi. Öyle değil mi? Bu beyefendi kayınbiraderini kurtarmak için bir şeyler yapmayacak mı? Nejdanov da öyle! Bay Sipyagin Nejdanov'a kızgın olsun... Nejdanov sizinle evli olduğuna göre, onun akrabası değil mi? Dostumuzun başı üzerinde dolaşan tehlike...

— Onunla evli değilim ben, –dedi Marianna.

Paklin birden irkildi.

— Nasıl?! Bu arada nikâhlanmadınız demek! Neyse, –diye devam etti,– yalan söylerim. Fark etmez, nasıl olsa evleneceksiniz. İnanın başka bir şey gelmiyor aklıma! Şunu unutmayın ki, Sipyagin şimdiye kadar sizi takip ettirmedi. Demek biraz da olsa... yüce gönüllü. Bu ifademden hoşlanmadığınızın farkındayım; öyleyse biraz kibirli olduğunu söyleyeyim... Neden yararlanmayalım onun bu özelliğinden, hem de böyle bir durumda? Bir düşünün!

Marianna başını kaldırdı, eliyle saçlarını geri attı.

— Markelov için kimden yararlanırsanız yararlanın Bay Paklin... ya da kendiniz için. Ama Aleksey'le ben Bay Sipyagin'den himaye de istemiyoruz, yardım da... Daha sonra yardım dilemek amacıyla kapısını çalmak için terk etmedik evini. Hayır Bay Paklin, Sipyagin'in ya da karısının yüce gönüllülüğü de, kibri de bize lazım değil!

— Elbette övgüye değer bir şey bu, –diye karşılık verdi Paklin, bu arada içinden "Amma da bozdu beni kız!" diye geçiriyordu.– Ancak olaya başka bir açıdan bakacak olursak... Kabul ediyorum, yanlış söylediğimi kabul etmeye hazırım. Tamam, Markelov için bir şeyler yapmaya çalışacağım, sadece bizim iyi yürekli Markelov için! Ama şurasını unutmayalım ki, Markelov'un Sipyagin'le kan bağı yok, karısı tarafından akrabası... Oysa siz öyle değilsiniz.

— Bay Paklin rica ediyorum!

— Tamam... başüstüne! Ancak üzüntümü belirtmeden edemeyeceğim, çünkü çok güçlü, önemli biri Sipyagin.

— Peki siz kendiniz için korkmuyor musunuz? –diye sordu Solomin.

Paklin göğsünü şişirdi.

— Böyle anlarda insan yalnızca kendini düşünmez! –dedi mağrur bir tavırla.

Oysa aslında asıl düşündüğü kendisiydi. (Zavallı, zayıf kişilikli insan!) Aslında Paklin deyimin tam anlamıyla, "kendini kurtarma" peşindeydi. Çünkü Sipyagin, gerektiğinde, hizmetlerine karşılık onun için birkaç sözcük söyleyebilirdi. Öyle ya, kim ne derse desin, o da işin içindeydi... hatta gevezelik bile etmişti!

— Sonuç vereceğini pek sanmıyorum, ama düşünceniz fena değil, –dedi Solomin sonunda.– En azından denemeye değer. Bir şey kaybetmiş olmazsınız.

— Kuşkusuz bir şey kaybetmeyiz. Hem en kötüsünü, beni ensemden yakalayıp sürgüne gönderdiklerini düşünelim... Ne olur ki!

— Elbette önemli değil... –"Merci," diye geçirdi içinden Paklin; Solomin devam etti:– Saat kaç? Beş... Acele etmeliyiz. Şimdi hazırlayacaklar arabayı. Pavel!

Ama Pavel'in yerine kapının eşiğinde Nejdanov göründü. Kapının pervazına tutunmuş, sallanıyordu, dudakları pek güçsüz bir biçimde aralanmıştı, bakışları bulanıktı. Hiçbir şey anlamadığı belliydi.

Önce Paklin gitti yanına.

— Alyoşa! –dedi bağırarak.– Kimim ben?

Nejdanov gözlerini ağır ağır kırpıştırarak ona baktı.

— Paklin? –diyebildi sonunda.

— Evet, evet; benim... Paklin! Nasılsın? Hasta mı oldun?

— Evet... Hastayım. Ama... sen neden buradasın?

— Ben mi neden buradayım? (Tam bu sırada Marianna, Paklin'in koluna hafifçe dokundu, Paklin dönüp baktı, Marianna'nın ona birtakım işaretler yaptığını gördü...) Ah, evet! Evet, çok doğru! Bak Alyoşa, çok önemli bir iş için geldim buraya, biraz sonra da yola çıkacağım... Solomin her şeyi anlatacak sana, Marianna da... Marianna Vikentyevna. Yapacağım şeyi ikisi de tam anlamıyla onaylıyor. Konu hepimizi ilgilendiriyor, (Marianna'nın bir hareketi ve bakışı üzerine şöyle devam etti:) yani hayır, hayır, yalnızca Markelov'la ilgili bir konu bu... hepimizin dostu Markelov'la ilgili, yalnızca onunla ilgili. Hadi şimdilik hoşça kal! Her dakika değerli, hoşça kal dostum... Tekrar görüşeceğiz. Vasiliy Fedotıç, araba için benimle gelir misiniz lütfen!

— Elbette. –Solomin Marianna'ya döndü:– Marianna, size metin olmanızı söylemek istiyordum! Ama hiç gerek yok... Güçlü bir kızsınız siz!

— Elbette! Elbette! –diye onayladı Paklin.– Cato zamanının Romalı kadınları gibisiniz! Genç Cato zamanının! Neyse gidelim artık Vasiliy Fedotıç, gidelim!

Solomin tembel bir tebessümle karşılık verdi:

— Geç kalmazsınız, yetişirsiniz.

Nejdanov ikisine yol vermek için kenara çekildi... Ama bakışlarından hâlâ bir şey anlamadığı belliydi. Sonra öne iki adım attı, yüzü Marianna'ya dönük, bir sandalyeye oturdu.

— Aleksey, –dedi Marianna,– her şey ortaya çıktı. Ayaklandırmaya çalıştığı köylüler Markelov'u yakalayıp ele vermiş. Şu anda içerideymiş. Yemek yediğin tüccar da...

Sanırım, polis yakında gelip bizi de tutuklayacaktır. Paklin şimdi Sipyagin'e gidiyor.

Nejdanov zor duyulur bir sesle fısıldadı:

— Neden? –Ama gözleri parlamış, yüzü her zamanki ifadesini kazanmış, sarhoş görünümü bir anda kaybolmuştu.– Yoksa ondan yardım istemek için mi? –Sandalyesinde şöyle bir doğruldu.– Bizim için mi?

— Hayır, Markelov için. Bizim için de istemek niyetindeydi... ama ben izin vermedim... İyi yaptım değil mi Aleksey?

Nejdanov sandalyesinden kalkmadan Marianna'ya ellerini uzattı.

— İyi mi? –dedi, Marianna'yı kendine çekip yüzünü onun göğsüne bastırdı, birden hüngür hüngür ağlamaya başladı.– İyi mi?

— Neyin var Alyoşa? –diye haykırdı Marianna.– Ne oldu?

Marianna, Nejdanov ayaklarına kapanıp birden kendini kaptırdığı tutkuyla, heyecanla kıpırdamadan öylece durduğu, sık sık soluduğu zaman yaptığı gibi, ellerini onun titreyen başına koymuştu. Ama şimdi hissettiği o zamankinden çok farklıydı. O zaman kendini ona bırakmıştı, onun her dediğini yapmaya hazırdı; yalnızca onun ne diyeceğini bekliyordu. Şimdiyse ona acıyordu ve onu nasıl sakinleştireceğinden başka bir şey düşünmüyordu.

— Neyin var Alyoşa? –diye tekrarladı.– Neden ağlıyorsun? Yoksa eve biraz... tuhaf bir şekilde döndüğün için mi? Olamaz! Yoksa Markelov için mi üzülüyorsun; onun için de, kendin için de korkuyorsun musun? Ya da yapmak istediklerimiz için mi üzgünsün? Zaten kolay olmayacağını biliyordun!

Nejdanov birden kaldırdı başını.

— Hayır Marianna, –dedi hıçkırıklarını tutmaya çalışarak,– hiçbir şeyden korktuğum yok benim, senin için de, kendim için de korkmuyorum... Ama... acıyorum...

— Kime acıyorsun?

— Sana Marianna! Kaderini buna değmeyen bir insana bağladığın için çok üzgünüm.

— Nedenmiş o?

— En azından o insan böyle bir anda ağlayabildiği için!

— Şu anda ağlayan sen değilsin, senin sinirlerin ağlıyor.

— Ben ya da sinirlerim... aynı şey! Beni dinle Marianna, gözlerime bak, pişman olmadığını söyleyebilir misin bana?

— Neye pişman olmadığımı?

— Benimle geldiğine...

— Hayır, pişman değilim!

— Benimle yola devam edecek misin? Her yere?

— Evet!

— Evet mi? Marianna... evet mi dedin?

— Evet. Elimi verdim ben sana ve sevdiğim Alyoşa olarak kaldığın sürece... çekmeyeceğim onu.

Nejdanov sandalyede oturmayı sürdürüyordu. Marianna ayaktaydı. Nejdanov kollarını onun bedenine dolamıştı. Marianna'nın elleri ise Nejdanov'un omuzlarındaydı.

Nejdanov şöyle geçiriyordu içinden: "Evet; eskiden ona böyle sarıldığımda... bırakırdı kendini bana, en azından kıpırdamadan dururdu; ama hissediyorum: Şimdi belli etmeden, belki de elinde olmadan geri çekiyor kendini!"

Kollarını açtı... Ve gerçekten de Marianna belli belirsiz geri çekildi.

— Dinle şimdi! –dedi Nejdanov.– Eğer polis bizi yakalamadan... kaçmak zorundaysak... bence önce nikâhımızı kıysak iyi olur. Başka bir yerde Zosima gibi iyi bir papaz bulamayabiliriz!

— Ben hazırım, –dedi Marianna.

Nejdanov dikkatle baktı onun yüzüne.

— Romalı kadın! –dedi hiç de hoş olmayan yarım bir gülümsemeyle.– Görev duygusu!

Marianna omuz silkti.

— Solomin'e söylemeliyiz.

— Evet... Solomin... –dedi Nejdanov duralayarak.– Sanırım o da tehlikede. Polis onu da alacaktır. Bence, o benden daha çok işe karıştı, daha çok şey biliyor.

— Orasını bilmiyorum, –diye karşılık verdi Marianna.– Kendinden hiç söz etmiyor.

Nejdanov, "Yani benim gibi değil!" diye geçirdi içinden. "Asıl söylemek istediği bu."

Uzun bir süre sustuktan sonra ekledi:

— Solomin... Solomin! Evet Marianna, hayatını birleştirdiğin insan Solomin gibi biri... ya da Solomin olsaydı, senin için hiç üzülmezdim.

Bu kez Marianna dikkatli baktı Nejdanov'un yüzüne.

— Böyle bir şey söylemeye hakkın yok senin, –dedi.

— Hakkım yok! Bu sözünü nasıl anlamalıyım? *Beni* sevdiğin anlamına mı geliyor, yoksa bundan hiç söz etmemeliydim anlamına mı?

— Hakkın yok, –diye tekrarladı Marianna.

Nejdanov başını önüne eğdi.

— Marianna! –dedi biraz değişik bir sesle.

— Ne?

— Eğer şu anda ben... sana bu soruyu sorduysam, biliyorsun! Hayır hiçbir şey sormayacağım... Hoşça kal.

Nejdanov kalkıp çıktı odadan. Marianna ona engel olmadı. Nejdanov sedire oturup ellerini yüzüne kapadı. Kafası karmakarışıktı, kendi düşüncelerinden ürktüğü için düşünmemeye çalışıyordu. Hissettiği bir şey vardı ama: Yer altından çıkan karanlık bir el varlığının temelini yakalamış, bırakmıyordu sanki... Yan odada bıraktığı güzel, değerli varlığın yanına gelmeyeceğini biliyordu; kendisi de yanına dönmeye cesaret edemiyordu. Niye dönecekti zaten? Ne söyleyecekti ona?

Hızlı, kararlı bir ayak sesi duyunca gözlerini açtı. Solomin odasından geçiyordu. Marianna'nın kapısını çalıp odasına girdi.

Acıyla fısıldadı Nejdanov:

— Buyurun!

XXXIV

Saat neredeyse on olmuştu; uşak, çok önemli bir konuda Boris Andreiç'le görüşmesi gerektiğini söyleyen Paklin adında bir yabancının geldiğini haber verdiğinde Sipyagin, karısı ve Kallomeytsev'le Arjanovo Köyü'ndeki evinin konuk salonunda kâğıt oynuyorlardı.

— Bu saatte! –dedi şaşıran Valentina Mihaylovna.

— Nasıl? –dedi Boris Andreiç güzel burnunu kırıştırarak.– Soyadı ne dedin?

— Paklin dediler efendim.

— Paklin! –diye haykırdı Kallomeytsev.– Bir köylü soyadı bu! Paklin... Solomin... De vrais noms ruraux, hein?[42]

— Ve konunun çok önemli olduğunu söylüyor, öyle mi? –dedi hâlâ burnunu kırıştıran Boris Andreiç uşağa.

— Öyle dediler efendim.

— Hım... Bir dilenci ya da düzenbaz olsa gerek, –dedi Sipyagin.– ("Ya da her ikisi de," diye ekledi Kallomeytsev.) Büyük ihtimalle öyledir. Çalışma odama al onu. (Boris Andreiç masadan kalktı.) Pardon, ma bonne.[43]Şimdilik ekarte oynayın. Ya da beni bekleyin... hemen dönerim.

— Nous causerons... allez![44] –dedi Kallomeytsev.

Sipyagin çalışma odasına girdi, şömineyle kapı arasına çekilmiş sıska, ufak tefek Paklin'i görünce devlet adamlığının o yüksekten bakan acımasına, Petersburg'un önemli kişilerine özgü o küçümseyen hoşgörü duygusuna kapılmıştı. "Tanrım! Ne zavallı bir cüce!" diye geçirdi içinden. "Üstelik topal da galiba!"

---

42 Tam köylü isimleri bunlar, değil mi? (Fr.)

43 Affedersin canım. (Fr.)

44 Sohbet ederiz biz... siz gidin! (Fr.)

— Oturunuz, –dedi müşfik bariton sesiyle ve başını geriye atıp konuğundan önce oturdu.– Yolda yorulmuşsunuzdur. Oturun ve anlatın bakalım: Bu geç saatte bana gelmenize neden olan çok önemli konu neymiş?

— Ben ekselansları... –dedi Paklin usulca bir koltuğa ilişirken.– Sizin karşınıza çıkmaya karar verdim...

— Durun, durun. –diye sözünü kesti Sipyagin.– İlk kez görmüyorum sizi... Karşılaştığım birini asla unutmam ben. Her şeyi hatırlarım. A... a... Gerçekten... Nerede gördüm ben sizi?

— Yanılmıyorsunuz ekselansları. Sizinle Petersburg'da karşılaşma mutluluğuna ermiştim. Bu güne kadar... ne yazık ki... sizin nefretinizi kazanmaktan başka bir şey yapmamış olan birinin evinde...

Sipyagin birden ayağa kalktı.

— Nejdanov'un evinde! Şimdi hatırladım. O mu yolladı sizi buraya?

— Hayır ekselansları; tersine... ben...

Sipyagin tekrar oturdu.

— Bu iyi... Çünkü onun için gelmiş olsaydınız buradan hemen gitmenizi rica edecektim. Benimle Bay Nejdanov arasında arabuluculuk yapmak isteyecek hiç kimseyi kabul etmem. Bay Nejdanov asla unutulmayacak bir hakarette bulundu bana... Ondan öç almayacağım, ama onunla da, kendisine kucağını açmış aileyi evsiz barksız serseri sevgilisi için terk eden o kalbinden çok aklı bozuk kızla da (Sipyagin, evden kaçmasından sonra Marianna için bu ifadeyi otuzdan fazla kez kullanmıştı), evet, evet, Nejdanov'la ve o kızla ilgili hiçbir şey duymak istemiyorum! İkisini unutmak yeter bana! Unuttum onları!

Sipyagin böyle derken ellerini havaya kaldırmıştı.

— Ekselansları, buraya onlar adına gelmediğimi belirttim size. Bu arada şunu da söylemek isterim efendim, şu anda evliler... ("Ne fark eder," diye geçirdi içinden Paklin,

"Yalan söyleyeceğim demiştim... işte söyledim. Nereye varırsa varsın!"

Sipyagin koltuğun arkalığına yaslanıp başını sağa sola çevirdi.

— Bu hiç ilgilendirmez beni sayın bayım. Dünyadaki aptalca evliliklerden biri işte! Peki ziyaretinizin nedeni olan şu çok önemli konu neydi?

Paklin "Ah, seni memur!" diye geçirdi içinden. "İngiliz suratını dağıtmalı senin!"

— Eşinizin ağabeyi Bay Markelov, başkaldırmaları için yönlendirmeye çalıştığı köylülerce yakalanıp polise verildi ve şu anda kentte tutuklu, –dedi yüksek sesle.

Sipyagin bir kez daha ayağa fırladı. Hiç de devlet adamlarına özgü bariton bir sesle değil, gırtlaktan gelen basit bir sesle geveledi:

— Ne... ne dediniz?

— Kayınbiraderinizin yakalandığını, tutuklu olduğunu söyledim. Bunu duyar duymaz bir arabaya atladığım gibi sizi uyarmak için buraya geldim. Böylece size ve kurtarabileceğiniz o şanssız akrabanıza bir hizmette bulunmuş olacağımı umuyorum!

— Size minnettarım, –dedi Sipyagin yine o sıradan sesiyle ve mantar şekilli zile avuç içini hızla indirince evin her yanında madeni bir çınlama duyuldu. Çok daha kararlı bir sesle ekledi:– Size minnettarım... ama bilirsiniz ki, Tanrı'nın ve insanlığın yasalarını çiğneyen birinin, yüz kat daha yakın akrabam olsa bile benim gözümde şansı yoktur... O bir suçlu!

Uşak koşarak girdi kapıdan.

— Ne emretmiştiniz efendim?

— Arabayı hazırlasınlar! Dört at koşulsun! Kente gideceğim. Filipp ile Stepan benimle gelecek! (Uşak koşarak gitti.) Evet bayım, kayınbiraderim bir suçludur ve ben kente onu kurtarmak için gitmeyeceğim! Yo, hayır!

— Ama ekselansları...

— Bu benim prensibim bayım; rica ederim itiraz ederek durumumu zorlaştırmayın!

Sipyagin odanın içinde dolaşmaya başlamıştı, Paklin ise şaşkındı. "Tüh, kahretsin!" diye geçiriyordu içinden, "Bir de senin için 'liberal' diyorlardı!! Meğer kükreyen bir aslanmışsın!"

Kapı açıldı, çabuk adımlarla önde Valentina Mihaylovna, arkasında Kallomeytsev girdi.

— Ne demek oluyor bu Boris? Arabayı hazırlamalarını söylemişsin? Kente mi gideceksin? Ne oldu?

Sipyagin karısının yanına yürüdü, sağ kolunu dirseğinin altından tuttu.

— Il faut vous armer de courage, ma chère.[45] Ağabeyini tutuklamışlar.

— Ağabeyimi mi? Seryoja'yı mı? Neden?

— Köylülere sosyalist teorileri anlatıyormuş! (Kallomeytsev hafifçe ıslık çaldı. Sipyagin devam etti:) Evet! Devrimi anlatıyormuş onlara, anlayacağın propaganda yapıyormuş! Köylüler yakalayıp polise teslim etmişler. Şimdi içeridemiş... kentte...

— Deli! Peki kim söyledi bunu sana?

— İşte bu bay... bay... adınız neydi? Bay Konopatin getirdi haberi.

Valentina Mihaylovna Paklin'e baktı. Paklin üzgün bir tavırla eğilerek selam verdi. ("Ne güzel bir kadın!" diye geçirdi içinden. Hem de böyle zor bir anda... güzel kadınlara büyük zaafı vardı Paklin'in!)

— Yani şimdi bu geç saatte kente gitmeyi mi düşünüyorsun?

— Valiyi yatmadan yakalamalıyım.

— Sonunun böyle olacağını hep söylüyordum, –dedi Kallomeytsev.– Başka türlü olamazdı! Bizim Rus köylümüz

45 "Kendine hâkim olmalısın canım." (Fr.)

çok iyidir! Harikadır! Pardon, madame, c'est votre frère! Mais la vérité avant tout![46]

— Gerçekten gidecek misin Borisciğim? –diye sordu Valentina Mihaylovna.

Kallomeytsev devam etti:

— O öğretmenin, Bay Nejdanov'un da bu işlere karıştığından kuşkum yok. J'en mettrais ma main au feu.[47] Bunların hepsi aynı çete! Onu yakalamamışlar mı? Bilmiyor musunuz?

Sipyagin yine elini salladı.

— Bilmiyorum, bilmek de istemiyorum! –Karısına dönüp ekledi:– Sahi, il paraît, qu'ils sont mariés.[48]

— Kim söylüyor? (Valentina Mihaylovna tekrar baktı Paklin'e. Ama bu kez gözlerini kısmıştı.) Bu bay mı?

— Evet, o...

— Öyleyse nerede olduklarını da biliyordur, –diye söze karıştı Kallomeytsev.– Nerede olduklarını biliyor musunuz? Biliyor musunuz? Efendim? Efendim? Biliyor musunuz? Ha? (Kallomeytsev, Paklin'in bir yere gitmesine engel olmak ister gibi önünde dönüp duruyordu; oysa berikinin öyle bir niyeti yoktu.) Hadi, söyleyin! Cevap verin! Ha? Ha? Biliyor musunuz? Biliyor musunuz?

Canı sıkılan Paklin karşılık verdi:

— Bilsem bile, (sonunda sinirlenmişti, gözleri parlıyordu) bilsem bile size söylemezdim...

— O... o... o... –diye homurdandı Kallomeytsev.– Duydunuz mu? Duyun işte! Bu da, evet, bu da o takımdan!

— Araba hazır efendim! –diye seslendi odaya giren uşak.

Sipyagin zarif, hoş bir hareketle şapkasını aldı, ama Valentina Mihaylovna yarın sabaha kadar beklemesi için o

---

46 "Affedersiniz hanımefendi, sizin ağabeyiniz bu! Ama her şeyden önce gerçek önemlidir!" (Fr.)

47 "Elimi ateşe sokmaya hazırım." (Fr.) Yemin ederken kullanılan bir deyim. (ç.n.)

48 "Evlendiklerini söylüyorlar." (Fr.)

kadar ısrar etti, ona öylesine akla yatkın nedenler saydı ki (dışarısı karanlıktı, bu saatte kentte herkes uyuyor olmalıydı, boşuna sinirlerini yıpratacaktı, belki yolda üşütecekti), Sipyagin sonunda karısının dediğini kabul etti ve şapkasını aynı zarif, hoş hareketle masanın üzerine bıraktı, sesini yükseltip, şöyle dedi:

— Tamam, dediğini yapacağım! –Uşağa döndü.– Arabayı götürsünler, ama yarın sabah saat tam altıda hazır olsun! Duydun mu? Hadi git şimdi! Dur! Beyefendinin, konuğumuzun arabasını da... gönderin, gitsin! Ücretini de ödeyin. Efendim? Bir şey söylediniz galiba Bay Konopatin? Yarın ben götüreceğim sizi Bay Konopatin! Ne dediniz? Duymadım... Votka içersiniz, değil mi? Bay Konopatin'e votka getir! Hayır mı? Votka içmiyor musunuz? Öyleyse... Fyodor yeşil odaya götür konuğumuzu! İyi geceler, Bay Kono...

Sonunda sabrı tükendi Paklin'in.

— Paklin! –diye bağırdı.– Benim soyadım: Paklin!

— Evet... evet; neyse, fark etmez. Gördüğünüz gibi, ikisi de birbirine benziyor. Ufak tefek, sıskasınız, ama sesiniz gür çıkıyor! Yarın sabah görüşmek üzere, Bay... Paklin... Şimdi doğru söyledim, değil mi? Siméon, vous viendrez avec nous?[49]

— Je crois bien![50]

Paklin'i yeşil odaya çıkardılar. Kapısını bile üzerine kilitlediler. Yatağa girerken anahtarın kilitte döndüğünü duymuştu. Bu "dâhice" fikri için kendine sövüyordu ve hiç iyi uyuyamadı.

Ertesi sabah erkenden, saat beş buçukta Paklin'i uyandırmaya geldiler. Kahve verdiler, kahvesini içerken omzunda gri kordon olan bir uşak elinde tepsi, bedeninin ağırlığını sırayla bir ayağından ötekine vererek, "Hadi acele

49 "Semyon siz bizimle gelecek misiniz?" (Fr.)

50 "Sanırım." (Fr.)

et, beyefendi bekliyor," der gibi yanında dikiliyordu. Sonra onu alt kata indirdiler. Araba evin önünde bekliyordu. Kallomeytsev'in arabası da oradaydı. Sipyagin yuvarlak yakalı bir kürk paltoyla göründü kapıda. Bir zamanlar yaveri olduğu ve birçok konuda taklit ettiği çok önemli bir devlet adamının dışında, uzun zamandır böyle palto giyen pek yoktu. Sipyagin bu yüzden önemli, resmî durumlarda bu paltosunu giyerdi.

Sipyagin Paklin'e oldukça kibar bir tavırla selam verdi, bir el hareketiyle arabayı gösterip binmesini rica etti.

— Bay Paklin, siz benimle geliyorsunuz. Bay Paklin'in valizini arabacı yerine koyun! Bay Paklin benim yanımda oturacak!

Paklin sözcüğünü, özellikle de "a" harfini vurgulayarak konuşuyordu. "Böyle bir adın varken, onu değişik söylediklerinde bir de üzülüyorsun, öyle mi? İyi al bakalım işte!" der gibiydi bu tavrı. Sabahın temiz havasında "Bay Paklin! Paklin!" diye yankılanıyordu bu talihsiz isim. Hava öylesine serindi ki, Sipyagin'in arkasından çıkan Kallomeytsev birkaç kez Fransızca "Brr! Brr! Brr!" yaptı, paltosuna sarınarak, üstü açılabilen pek şık kupa arabasına kuruldu (Kallomeytsev, yoksul arkadaşı Prens Mihail Serbskiy Obrenoviç de görünce, özenip, Binder'den kendine böyle bir kupa arabası satın almıştı. "Vous savez, Binder, le Grand carrossier des Champs Elysees?")[51] Yatak odasının perdesi yarı inik penceresinden "başında bone, omuzlarında gece şalı" Valentina Mihaylovna bakıyordu.

Sipyagin arabaya bindikten sonra ona el salladı. Paklin'e döndü.

— Rahat mısınız Bay Paklin? Hadi gidelim!

Valentina Mihaylovna'nın sesi duyuldu:

— Je vous recommande mon frère! épargnez-le.[52]

---

51 "Bilirsiniz, Binder, Champs Elysées'nin en ünlü araba ustasıdır." (Fr.)

52 "Ağabeyim size emanet! Yardımcı olun ona!" (Fr.)

Kallomeytsev, yolculuk için modelini kendi çizdiği kokartlı kasketinin siperliği altından Valentina Mihaylovna'ya içtenlikle bakarak seslendi:

— Soyez tranquille! C'est surtout l'autre qu'il faut pincer![53]

— Hadi sür arabacı! –dedi Sipyagin.– Bay Paklin üşüyor musunuz? Sür arabacı!

Araba hareket etti.

İlk on dakika Sipyagin ile Paklin ağızlarını açmadı. Talihsiz Sila'cık, berbat durumdaki paltosu, buruşuk şapkasıyla, arabanın içini kaplayan pahalı, koyu mavi ipek kumaşın fonunda pek ufalmış görünüyordu. Sesini çıkarmadan, ufacık bir dokunuşla hemen kalkıveren ince perdeleri, beyaz koyun postundan ayak örtülerini, öndeki maun ağacından, çekince açılan yazı masasını, küçük kitap rafını, (Boris Andreiç yolculuk sırasında çalışmayı sevmezdi, ama başkalarının, onun Thiers gibi yolculuk sırasında arabada çalıştığını düşünmesini isterdi) her şeyi tek tek gözden geçiriyordu. İçinde bir korku vardı Paklin'in. Sipyagin sinekkaydı tıraşlı yanağını hafifçe çevirip birkaç kez ona baktı... sonra ağır ağır, mağrur bir tavırla yan cebinden, kapağında adının baş harfleri ve bir Slav amblemi olan gümüş puro kutusunu çıkarıp Paklin'e uzattı. Sipyagin köpek derisinden, sarı renk İngiliz eldivenli elinin ikinci ve üçüncü parmağı arasında tuttuğu puro kutusunu uzatarak, puro sunuyordu ona gerçekten...

— Sigara kullanmıyorum, –diye mırıldandı Paklin.

— Ya! –dedi Sipyagin ve en kalitelisinden Regalia olduğu belli bir puro yaktı. Kibarca ağzından nefis kokan ince duman halkaları çıkarırken ekledi:– Size şunu söylemeliyim ki... sevgili Bay Paklin... ben... aslında... size çok... minnettarım. Dün size... biraz soğuk davranmış olabilirim... oysa hiç de öyle biri değilimdir. (Sipyagin bilerek böyle kesik kesik konuşuyordu...) Buna inanmanızı isterim. Ama Bay Paklin! Kendi-

53 "İçiniz rahat olsun! Önemli olan, ötekinin yakalanması!" (Fr.)

nizi benim... yerime koyun (Puroyu ağzının bir ucundan öteki ucuna geçirdi). Bulunduğum mevki beni... nasıl desem... göz önünde yapıyor ve birden... karımın ağabeyi... hem kendini... hem beni kötü bir duruma düşürüyor... Ne dersiniz Bay Paklin? Belki de bunun önemsiz olduğunu düşünüyorsunuzdur?

— Hiç öyle düşünmüyorum efendim.

— Onu özellikle neden... ve nerede tutukladıklarını bilmiyor musunuz?

— Duyduğuma göre T... bölgesinde.

— Kimden duydunuz bunu?

— Bir... bir adamdan.

— Elbette, bir kuştan duymuş olamazsınız. Ama hangi adamdan?

— Valilik kalem müdür yardımcılarından birinden...

— Adı nedir?

— Müdürün mü?

— Hayır, yardımcısının!

— Onun... onun adı Ulyaşeviç. Kendisi çok iyi bir insandır efendim. Olanları duyunca hemen size koştum.

— Evet, evet! Tekrar söylüyorum, minnettarım size. Ama ne aptallık! Evet, düpedüz aptallık bu, öyle değil mi? Siz ne diyorsunuz? Bay Paklin, siz ne diyorsunuz?

— Tam anlamıyla aptallık! –diye haykırdı Paklin, ama bir yandan da sıcak ter damlaları yılan gibi kıvrılarak sırtından aşağı iniyordu.– Bu, Rus köylüsünü hiç anlamamak anlamına gelir. Bay Markelov'un, tanıdığım kadarıyla çok iyi bir kalbi var, dürüst de; gelgelelim, Rus köylüsünü hiçbir zaman anlayamamış. (Paklin, hafif dönüp onu yukarıdan aşağı soğuk ve düşmanca şöyle bir süzen Sipyagin'e baktı.) Rus köylüsünü, onun çar ailesine duyduğu derin saygı ve sevgiyi kullanarak isyana sevk etmek mümkündür. Bunun için bir efsane uydurmak yeterli, –Ljedimitri'yi[54] hatırlayın,–

54 Karışıklık Dönemi'nde kendini önce Çarın oğlu, sonra Çar ilan eden Grigori Otrepyev'in lakabı. (ç.n.)

ya da göğüste yer alan beş kapik büyüklüğündeki birtakım Çarlık işaretlerini...

Sipyagin Paklin'in sözünü kesti:

— Evet, evet, Pugaçev[55] gibi. –Ses tonundan Sipyagin'in şöyle demek istediği belliydi: "Tarihimizi henüz unutmuş değiliz... Bilgiçlik taslama bize!" Arkasından ekledi:– Çılgınlık bu! Çılgınlık!

Sonra purosunun ucundan dönerek yükselen dumanı seyretmeye koyuldu.

— Ekselansları! –dedi Paklin cesaretini toplayarak.– biraz önce sigara içmediğimi söylemiştim ya... Doğru değildi, içiyorum. Puronuz da harika kokuyor!

— Ha? Ne? Ne oldu? –diye sordu Sipyagin uykudan uyanmış gibi.

Sonra Paklin'in söylediğini tekrarlamasına fırsat vermeden, sırf ciddi görünmek için arka arkaya sorular sorarak, dediğini anladığını, çok iyi anladığını gösterdi, kapağı açık puro kutusunu uzattı ona. Paklin minnettarlık ve dikkatle bir puro yaktı. "Galiba en uygun zaman bu," diye geçirdi içinden, ama Sipyagin daha önce davrandı: Purosuna bakmayı kesip şapkasını alnına doğru eğerek, kayıtsız bir ses tonuyla şöyle dedi:

— Hatırladığım kadarıyla, bir de şey dediniz... neydi? Bir arkadaşınızdan söz ettiniz... Benim akrabamla evlenen arkadaşınızdan... Görüyor musunuz onları? Buraya yakın bir yerdeler galiba?

Paklin "Vay canına! Dikkatli ol Sila!" diye geçirdi içinden.

— Bir kez gördüm onları ekselansları! Aslında... buraya çok uzak bir yerde değiller.

Sipyagin aynı ses tonuyla devam etti:

— Kuşkusuz anlıyorsunuzdur, size daha önce de söylediğim gibi, o kendini bilmez kızla da, arkadaşınızla da ciddi

55 Yemelyan İvanoviç Pugaçev (1742-1775) 1773-1775 halk ayaklanmasının elebaşı olan Don Kazak'ı. III. Petro'nun ölmediği, yaşadığı söylentisinden yararlanarak kendini çar ilan etmişti. (ç.n.)

olarak ilgilenmem söz konusu değil! Tanrım! Önyargılı biri değilim ben, ama kabul edersiniz ki, benim yapabileceğim bir şey yok burada. Saçma olur, anlarsınız işte... Bununla birlikte, sanırım daha çok politika birleştirdi onları... ("Politika!!" diye tekrarlayarak omuz silkti) Yoksa başka bir şey olamaz...

— Ben de öyle düşünüyorum ekselansları!

— Evet, Bay Nejdanov tam bir kızıldı. Hakkını vermeli ama: Düşüncelerini gizlemiyordu.

Paklin tehlikeyi göze aldı:

— Nejdanov belki devrimci düşünceye kaptırmıştır kendini; ama yüreği...

Sipyagin ekledi:

— Temizdir, –diye ekledi Sipyagin.– Elbette... elbette, Markelov'unki gibi... Hepsinin yüreği temiz. O da olaylara karışmış olmalı... kaptırmıştır kendini... Onun için de bir şeyler yapmak gerek!

Paklin kollarını kavuşturdu.

— Ah, evet, evet ekselansları! Ondan da himayenizi esirgemeyin! Gerçekten... değer buna... yardımınıza değer.

— Hım! –dedi Sipyagin.– Öyle mi düşünüyorsunuz?

— Nihayet, onun için olmasa da... yeğeniniz için, eşi için!

Paklin "Tanrım! Tanrım! Neler saçmalıyorum!" diye geçiriyordu içinden.

Sipyagin gözlerini kıstı.

— Bakıyorum, çok iyi bir dostsunuz delikanlı. Güzel bir şey bu, övünülecek bir özellik... Demek buraya yakın bir yerde olduklarını söylüyorsunuz?

— Evet ekselansları; büyük bir fabrikada...

Paklin dudağını ısırdı.

— Tamam, tamam... Solomin'in yanındalar! Vay canına! Biliyordum bunu; söylemişlerdi bana... evet, söylemişlerdi.

Oysa Sipyagin'in bir şey bildiği yoktu, kimse de bir şey söylememişti; ama Solomin'in ziyaretini, ikisinin gece buluşmasını hatırlayınca böyle bir olta atmıştı... Paklin de hemen oltaya yakalanmıştı.

— Bildiğinize göre... –diye başladı.

Bir kez daha ısırdı dilini. Ama artık çok geçti... Sipyagin'in bir bakışından, uzun zamandır onunla kedinin fareyle oynadığı gibi oynadığını anlamıştı.

Zavallı Paklin kekeledi:

— Bununla birlikte ekselansları, şunu söylemeliyim ki, benim bildiğim bir şey yok...

— Size bir şey sorduğum yok zaten, içiniz rahat olsun! Nereden çıkardınız bunu? Beni de, kendinizi de ne sanıyordunuz?

Sipyagin tane tane konuşuyordu. Yavaş yavaş devlet adamı ağırlığını kuşanıyordu.

Paklin ise kendini yine ufalmış, küçülmüş, yakalanmış hissediyordu... O ana kadar purosunu ağzının bir ucunda tutuyor, Sipyagin'e hiç bakmadan dumanını hafifçe yana üflüyordu; ama şimdi purosunu içmiyor, ağzından da çıkaramıyordu.

"Tanrım!" diye inledi içinden ve az öncekinden çok daha yakıcı bir ter boşandı tüm bedeninden: "Ne yaptım ben! Her şeyi açıkladım, herkesi ele verdim... Aptallaştırdılar beni, kaliteli bir puroyla satın aldılar! Bir ihbarcıyım ben... nasıl çıkacağım bu işin içinden?"

İşin içinden çıkması olanaksızdı. Sipyagin önemli bir devlet adamı tavrını takınmış, onunla artık pek ciddi, mağrur konuşmaya başlamıştı... On beş dakika sonra da arabalar vali konağının önündeydi.

XXXV

S... ilinin valisi sosyetenin iyi niyetli, tasasız generallerindendi... Tertemiz, bembeyaz tenli, ruhu da öyle temiz, soylu, iyi eğitimli, hiçbir zaman "halkın çobanı" olmaya yeltenmeyen, öte yandan, önemli hizmetler yapan, pek sıkı çalışmayan, sürekli Petersburg'un hasretini çeken, taşralı güzel

kadınlarla gönül eğlendiren, fakat kente kesinlikle yararlı hizmetlerde bulunan ve ardında güzel hatıralar bırakan generallerdendi... Kendisine Sipyagin ile Kallomeytsev'in çok önemli, acil bir iş için geldiğini bildirdiklerinde yataktan yeni kalkmıştı, üzerinde önü açık gece gömleği, ipek robdöşambrıyla aynanın karşısında oturuyor, boynundan, koynundan tasvirleri, nazarlıkları, muskaları çıkarmış, yüzünü, boynunu kolonyayla, suyla temizliyordu. Sipyagin'le yakın dosttu, gençlik yıllarından beri "senlibenli"ydiler. Petersburg'un konuk salonlarında çok sık karşılaşırlardı; son zamanlarda ise Sipyagin aklına geldiğinde, geleceğin büyük devlet adamı olarak isminin arkasına bir de "Ya!" eklerdi. Kallomeytsev'i biraz daha az tanıyor, son zamanlarda kendisine onunla ilgili birtakım "iyi olmayan" şikâyetler geldiği için, ona çok daha az saygı duyuyordu. Yine de onu öyle ya da böyle qui fera son chemin[56] biri olarak görürdü. Konukların çalışma odasını onurlandırmalarını söyledi, aynı ipek robdöşambrıyla hemen yanlarına çıktı, kendilerini böyle resmî olmayan bir kıyafetle karşıladığı için özür bile dilemeden ikisinin de elini dostça sıktı. Çünkü çalışma odasında Sipyagin ile Kallomeytsev vardı; Paklin konuk salonunda kalmıştı. Arabadan inerken, evde işi olduğunu söyleyerek sıvışmak istemiş, ama Sipyagin kibar bir kararlılıkla kolundan tutmuş (Kallomeytsev, Sipyagin'in kulağına, "Ne le lachez pas! Tonnerre de tonnerres!"[57] diye fısıldamıştı) ve onunla birlikte yürümüştü. Ama onu valinin çalışma odasına götürmemiş, aynı kibar kararlılığıyla, çağrılana kadar konuk salonunda beklemesini rica etmişti. Paklin orada da sıvışmayı düşünüyordu... gelgelelim kapıda Kallomeytsev'in uyardığı iriyarı bir jandarma eri nöbet tutuyordu... Paklin de beklemeye karar vermişti.

— Neden geldiğimi sanırım tahmin ediyorsundur Voldemar, –diye başladı Sipyagin.

---

56 Geleceği parlak (Fr.)

57 Bırakmayın onu! Kahretsin! (Fr.)

— Hayır, canım, tahmin edemiyorum, –diye karşılık verdi sıcakkanlı Epikürcü; bu arada sevecen bir gülümseme pembe yanaklarını kaplamış, ipeksi bıyığının hafifçe örttüğü parlak dişlerini ortaya çıkarmıştı.

— Nasıl olur? Ya Markelov?

— Ne olmuş Markelov'a? –dedi vali aynı tavırla; birincisi dün tutuklanan kişinin adının Markelov olduğunu hiç hatırlamıyordu; ikincisi Sipyagin'in karısının soyadı Markelov olan bir ağabeyi olduğunu bütünüyle unutmuştu.– Neden ayakta duruyorsun Boris, otursana. Çay içmeyecek misin?

Ama Sipyagin'in çayı düşünecek hali yoktu.

Nihayet durumu anlattığında, Kallomeytsev'le birlikte neden geldiklerini söylediğinde, vali çok üzüldüğünü gösteren bir jest yaptı, elini alnına vurdu, yüzünü bir keder ifadesi kapladı.

— Evet... evet... evet! –diye tekrarladı.– Çok üzücü bir durum! Yalnızca bugün tutuklu, hem biliyor musun, *böylelerini* biz bir geceden fazla tutmuyoruz, ama jandarma komutanı kentte değil, kayınbiraderini tutuklatan da o... Ama yarın salarlar. Tanrım ne kötü bir durum! Karın çok üzülüyordur! Senin bir isteğin var mı benden?

— Yasalara aykırı bir şey olmayacaksa, onunla burada, senin yanında görüşmek isterim.

— Elbette canımın içi! Senin gibi insanlar için henüz kanun yazılmadı. Hak veriyorum sana... C'est affreux, tu sais![58]

Vali özel bir tonlamayla çıngırağı çaldı. Odaya yaveri girdi.

— Sevgili baron, lütfen şu ayarlamaları yapın... (Yaverine neyi, nasıl yapacağını anlattıktan sonra baron çıktı.) Düşünsene mon cher ami.[59] Köylüler az kalsın öldüreceklermiş

58 Sen de bilirsin, korkunç bir şey bu! (Fr.)

59 Değerli dostum. (Fr.)

onu. Ellerini bağlayıp arabaya atmışlar ve marş! Ama bir düşünün! O hiç kızmıyormuş onlara, ilgilenmiyormuş bile! Sakin sakin duruyormuş... Çok şaşırdım! Kendin de göreceksin ya. C'est un fanatique tranquille![60]

— Ce sont les pires,[61] –dedi Kallomeytsev nasihat verir gibi.

Vali yan yan ona baktı.

— Aklıma gelmişken, sizinle konuşmam gerekiyor Semyon Petroviç.

— Nedir?

— Hoş bir şey değil.

— Öyle mi?

— Biliyor musunuz, size borçlu olan bir köylü bana sizi şikâyete geldi...

— Ee?

— Sonra da kendini astı.

— Ne zaman?

— Ne zaman olduğu önemli değil, ama çok kötü bir şey bu...

Kallomeytsev omuz silkip çalımlı bir tavırla sallanarak pencereye yürüdü. O sırada yaver Markelov'u getirdi.

Vali doğru söylemişti: Markelov olağanüstü sakin görünüyordu. Hatta yüzünden her zamanki kasvet gitmiş, yerini bir çeşit kayıtsız yorgunluk almıştı. Eniştesini görünce de değişmemişti yüzündeki bu ifade. Ancak kendisini getiren yavere kayıtsız bakışında, bu tür insanlara beslediği eski nefret bir an görünüp kaybolmuştu. Paltosu iki yerinden yırtılmış, kaba bir iplikle gelişigüzel tutturulmuştu. Alnında, kaşının üzerinde, burnunun üstünde kanları kurumuş yaralar vardı. Elini yüzünü yıkamamıştı, ama saçlarını taramıştı. Ellerini yenlerinin içine çekmişti. Kapıdan pek uzaklaşmadan durdu. Düzgün soluk alıyordu.

60 Sakin bir fanatik! (Fr.)

61 En kötüsü de böyleleri. (Fr.)

Sipyagin ona doğru iki adım attı, elini Markelov'a dokunacak ya da o öne doğru bir hareket yapacak olursa onu durduracak kadar uzattı.

— Sergey Mihayloviç! –dedi.– Buraya sana yalnızca şaşkınlığımızı, derin üzüntümüzü bildirmek için gelmediğimi biliyorsundur; bundan kuşkun yoktur! Kendini mahvetmeyi sen istedin! Mahvettin de! Ama buraya seni görmek ve sana şunu söylemek... e... e... mantığın, onurun, dostluğun sesini dinleyebileceğini söylemeye geldim! Hâlâ geleceğini kurtarabilirsin: İnan bunun için gereken her şeyi yapmaya hazırım! Bak sayın vali de aynı şeyi söyleyecektir. (Bunu söylerken Sipyagin sesini yükseltmişti.) Temiz yüreklilikle pişman olduğunu söyler, gereken yerlere bildirilecek her şeyi gizlemeden itiraf edersen...

— Ekselansları, –dedi Markelov birden valiye dönüp sakin, ama biraz hırıltılı bir sesle,– beni görmek istediğinizi, bir şeyler daha sormanız gerektiğini düşünmüştüm... Ancak beni buraya yalnızca Bay Sipyagin'in isteği üzerine çağırdıysanız, lütfen emredin hemen geri götürsünler: Biz birbirimizi anlayamayız. Söylediği her şey bana Latince gibi geliyor.

Kallomeytsev mağrur bir tavırla mırıldandı:

— İzninizle... Latince ha! Köylüleri ayaklandırmak Latince mi? Bu mu Latince? Ha? Bu mu Latince?

— Bu kim ekselansları? –diye sordu Markelov.– Gizli polisiniz falan mı? Hani görevine de pek bağlıymış...

Soluk dudaklarında keyifli bir gülümseme belirmişti.

Kallomeytsev homurdanmaya, ayaklarını yere vurmaya başladı, ama vali susturdu onu.

— Haksızsınız Semyon Petroviç. Sizinle ilgili olmayan işlere ne diye karışıyorsunuz?

— Benimle ilgili değil... benimle ilgili değil ama... Toplumumuzla ilgili... hepimizle, soylularla...

Markelov ters ters baktı Kallomeytsev'e, hafifçe Sipyagin'e döndü.

— Enişte, düşüncelerimi size açıklamamı istiyorsanız buyurun: Köylüler sözlerimden hoşlanmadılarsa beni yakalayıp polise teslim etmekte haklılar. Onların bileceği bir şeydi bu. Çünkü *ben* onlara gittim; onlar bana gelmedi. Devlet de beni Sibirya'ya gönderirse... suçsuz olduğuma inansam bile, buna itirazım olmaz. Devlet de kendine düşeni yapacak... kendini savunacaktır. Bu kadarı yeterli mi sizin için?

Sipyagin üzüntüyle ellerini iki yana açtı.

— Yeter! Bunlara gerek yok! Sorun bu değil... Devletin yapacağını yargılamakta da bize düşmez. Öğrenmek istediğim tek şey var: Siz... *sen* Sergey (Sipyagin Markelov'un bam teline basmaya kararlıydı), yapmaya çalıştığın çılgınlıktan *pişmanlık* duyuyor musun, pişmanlığını açıkça göstermek istiyor musun ve ben belli bir ölçüde sana kefil olabilir miyim Sergey?

Markelov gür kaşlarını çattı.

— Söyleyeceğimi söyledim ben... ve aynı şeyi bir kez daha tekrarlamak istemiyorum.

— Ya pişmanlık? Pişmanlık nerede?

Markelov birden silkindi.

— Eh, şu "pişmanlık" lafını bırakın! Ruhuma mı girmek istiyorsunuz? Bırakın hiç değilse o bana kalsın.

Sipyagin omuz silkti.

— İşte her zaman böylesin. Mantığın sesini dinlemeye yanaşmazsın! Bundan kurtulmak için şimdi sakin, iyi niyetli...

— Sakin ve iyi niyetli... –diye tekrarladı Markelov sıkıntıyla.– Bu sözcüklerin ne anlama geldiğini biliyorum! Alçakça şeyler önerilen kimselere hep böyle derler. Bu sözcüklerin anlamı budur işte!

Sipyagin, Markelov'u utandırmaya çabaladı:

— Biz sizin için üzülüyoruz, ama siz bizden nefret ediyorsunuz.

— Çok güzel, üzülmeye devam edin! Bizi Sibirya'ya, kürek cezasına gönderecekler, o zaman daha çok üzüleceksiniz! Ah, boş verin... Tanrı aşkına, rahat bırakın beni!

Markelov başını önüne eğdi.

Dıştan sakin görünse de, ruhunda fırtınalar kopuyordu. İçini en çok sızlatan da onu ele verenin Goloplyoklu Yeremey olmasıydı! Öylesine gözü kapalı inandığı Yeremey! Mendeley Dutik'in onun arkasından gelmemesi aslında o kadar şaşırtmamıştı onu... Sarhoştu Mendeley, dolayısıyla korkmuştu. Ama Yeremey! Markelov'un gözünde Yeremey Rus halkının temsilcisiydi... Ve o da ihanet etmişti ona! Demek ki Markelov'un uğruna uğraştığı her şey bir yalandı ha? Kislyakov da yalan söylüyordu, Vasiliy Nikolayeviç boş emirler veriyordu, bütün o makaleler, kitaplar, her harfini sarsılmaz, kuşku edilemez sandığı sosyalistlerin, düşünürlerin bütün eserleri... hepsi boş muydu? Hele o olgunlaşmış çıbanın neşteri bekleyişi benzetmesi... O da mı boştu? "Hayır! Hayır!" Kendi kendine böyle fısıldarken bronzlaşmış yanaklarında kiremit rengi bir kırmızılık dolaşıyordu. "Hayır! Hepsi gerçekti bunların, hepsi... suç bende, *ben* beceremedim. Söylenmesi gerekeni *ben* söylemedim, yapılması gerekeni *ben* yapmadım! Emirler yağdırmalı, karşı durmaya ya da direnmeye kalkışanların alnına bir kurşun sıkmalıydım! İnce eleyip sık dokumanın gereği yoktu! Bizimle olmayanlara yaşam hakkı tanınmayacaktı... İspiyoncuları köpekler gibi değil, daha kötü geberteceklerdi!"

Köylülerin onu nasıl yakaladıkları ayrıntılarıyla geldi aklına... Önce bir sessizlik olmuş, köylüler birbirlerine bakmaya başlamış, arka sıralarda bağıranlar olmuştu... Sonra öne eğilip selam verecekler gibi yandan yandan yaklaşmaya başlamışlardı ona. Sonra birden o ani kargaşa... Onu yere yatırmışlardı... "Çocuklar... çocuklar... ne yapıyorsunuz?" diye bağırıyordu. Köylülerin "Kuşağını ver! Bağla onu!" diye haykırışları... Kemiklerinin çatırdaması... ve yararsız öfkesi... ağzına, burun deliklerine dolan iğrenç toz... "Arabaya atın onu... arabaya!" Birileri kahkahalarla gülüyordu... Hah!

— Böyle değil... böyle başlamayacaktım...

Aslında içini acıtan, onu üzen buydu işte; tekerleğin altına kendi düşmüştü, kişisel felaketi bundaydı: Davayla ilgisi yoktu bunun... üstesinden gelirdi... ama Yeremey! Yeremey!

Bu arada Markelov başı göğsünün üzerine düşmüş, ayakta duruyorken Sipyagin valiyi köşeye çekmiş, ellerini iki yana açıp bu talihsiz gencin kötü durumda olduğunu, mümkünse ona acınmasa bile, hoş görülebileceğini anlatmak ister gibi iki parmağını alnına götürüp hafifçe sallayarak alçak sesle bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Ama vali omuzlarını bir kaldırıyor, bir indiriyor, bir gözlerini kapıyor, elinden bir şey gelmeyeceğine üzülüyordu... ne için söz verebilirdi? Valinin lavanta kokulu bıyığının arasından şu hoş sözcükler duyuluyordu: "Tous les égards... certainement, tous les égards...[62] Ama yasayı biliyorsun!" Sipyagin kesin bir itaatle, "Elbette, yasa!" diye karşılık veriyordu.

Onlar köşede konuşurken yerinde duramayan Kallomeytsev odayı arşınlıyor, ağzını hafifçe şapırdatıyor, öksürüyor, sabırsızlığını her hareketiyle belli ediyordu. Sonunda Sipyagin'in yanına gidip aceleyle şöyle dedi:

— Vous oubliez l'autre![63]

— Ah, evet! –dedi Sipyagin yüksek sesle.– Merci de me l'avoir rappelé.[64] (Valiye döndü.) Başka bir durumu daha zatıalinizin bilgilerine sunmak zorundayım... (İsyancıların karşısında devlet otoritesinin itibarını düşürmemek için, bir dost olarak Voldemar'ı yüceltiyordu.) Beau-frere'imin[65] kollarından biri de, yani benim kuşku duyduğum arkadaşlarından biri de şu anda bu kente yakın bir yerde. –Sesini alçaltıp ekledi:– Biri de senin konuk salonunda... onu sana getirdim... söyle de buraya getirsinler.

---

62 "Her şey olabilir... kuşkusuz, her şey olabilir..." (Fr.)

63 "Ötekini unutuyorsunuz!" (Fr.)

64 "Hatırlattığınız için teşekkürler." (Fr.)

65 Kayınbirader. (Fr.)

Vali Sipyagin'in yüzüne baktı, saygılı, içinden "Vay canına!" diye geçirdi ve emir verdi. Bir dakika sonra Sila Paklin valinin karşısındaydı.

Sila Paklin önce saygıyla eğilerek valiyi selamlamaya yeltendi, ama Markelov'u görünce selamı kesti, yarı eğilmiş vaziyette şapkasını bir elinden ötekine geçirerek öylece kaldı. Markelov dalgınca şöyle bir baktı ona, ama tanımamış gibiydi. Tekrar düşüncelere dalmıştı. Vali firuze yüzüklerle süslü kalın, beyaz parmağıyla Paklin'i gösterdi.

— Biri de bu mu?

— Yo hayır! –dedi Sipyagin hafifçe gülümseyerek ve bir an düşündükten sonra ekledi:– Bununla birlikte! –Sesini yükseltti:– Bakın ekselansları, bu karşınızdaki Paklin diye biri... Bildiğim kadarıyla kendisi Petersburglu ve evimde öğretmen olarak çalışan, yüzüm kızararak söyleyeceğim, akrabam bir genç kızı ayartıp, onunla birlikte evimden kaçan o kişinin yakın dostudur.

Vali başını aşağı yukarı sallayarak mırıldandı:

— Ah! Oui, oui.[66] Böyle bir şey duymuştum... Kontes söylemişti...

Sipyagin sesini yükseltti:

— Nejdanov denen bu kişi zararlı düşünce ve teorileriyle beni çok kuşkulandırmıştı...

— Un rouge à tous crins...[67] –diye araya girdi Kallomeytsev.

— Zararlı düşünce ve teorileriyle –diye tekrarladı Sipyagin.– Bu tür propagandaya yabancı olmadığı da belliydi. Kendisi şu anda... Bay Paklin'in bana anlattığına göre, tüccar Faleyev'in fabrikasında... saklanıyor...

Sipyagin'in "bana anlattığına göre" demesi üzerine Markelov bir kez daha baktı Paklin'e ve yalnızca hafif, kayıtsız bir gülümsemeyle yetindi.

---

66 Ah! Evet, evet. (Fr.)

67 İliğine kadar kızıl. (Fr.)

— İzin verin, izin verin ekselansları! –diye haykırdı Paklin.– Siz de izin verin Bay Sipyagin, ben hiçbir zaman... hiçbir zaman...

Vali elini Paklin'e "yavaş ol, yavaş ol, dostum," der gibi sallayarak Sipyagin'e döndü.

— Tüccar Faleyev'in fabrikasında mı dedin? Ne oluyor bizim şu saygıdeğer sakallılarımıza? Dün de aynı nedenle bir başkasını tutukladılar. Adını duymuşsundur: Goluşkin, çok zengin biri. Devrim falan yapamaz. Diz çöküp yalvarıyor.

— Tüccar Faleyev'in bununla ilgisi yok, –dedi Sipyagin. – Onu tanımam. Sadece Bay Paklin'in sözlerinden anlaşıldığı üzere şu anda Bay Nejdanov'un saklandığı fabrikasından söz ediyorum.

— Ben öyle bir şey demedim! –diye haykırdı Paklin.– Bunu söyleyen *sizsiniz*!

— İzninizle Bay Paklin, –dedi Sipyagin o acımasız, katı, net tavrıyla,– dostluğunuzdan kaynaklanan "inkârcılığınıza" saygım var... (Vali "Vay canına... Tam bir Guizot!" diye geçirdi içinden.) Ama size kendimden örnek verme cesaretini göstereceğim. Benim akrabalık duygumun sizin dostluk duygunuz kadar güçlü olmadığını mı sanıyorsunuz? Ama başka bir duygu daha vardır sayın bayım, çok daha güçlü olan, her yaptığımızı, her davranışımızı yönlendiren çok daha güçlü bir duygu... Görev duygusu!

— Le sentiment du devoir.[68] –diye açıkladı Kallomeytsev.

Markelov Sipyagin'le Kallomeytsev'e şöyle bir baktı.

— Sayın vali, –dedi,– ricamı tekrarlıyorum: Bu iki boşboğazın yanından hemen uzaklaştırın beni lütfen.

Ama valinin sabrı yavaş yavaş tükenmeye başlamıştı.

— Bay Markelov! –diye yükseltti sesini.– İçinde bulunduğunuz durumda konuşmalarınıza dikkat etmenizi; ayrıca büyüklerinize de, özellikle beau-frère'nizin sözünü ettiği vatanseverlik gibi duygulardan söz ederlerken daha saygılı

68 Görev duygusu. (Fr.)

olmanızı tavsiye ederim... –Sipyagin'e dönüp ekledi:– Boris, senin bu soylu duygularını bakanlığa ileteceğim için kendimi talihli sayıyorum. Peki bu Nejdanov o fabrikada kimin yanında kalıyormuş?

Sipyagin yüzünü buruşturdu.

— Yine Bay Paklin'in bana dediğine göre, fabrikanın baş makinisti Solomin diye birinin yanında.

Sipyagin, zavallı Paklin'i hırpalamaktan büyük haz duyuyor gibiydi. Arabada verdiği puronun, onunla senlibenli, kibar konuşmasının, hatta yapmacık yakınlaşmasının intikamını alıyordu sanki.

— Bu Solomin denen kişi kesin bir radikal ve cumhuriyetçidir, –dedi Kallomeytsev,– ekselansları ona da dikkat etse hiç fena olmaz.

Vali amirane bir tavırla Markelov'a döndü:

— Siz bu... bayları... Solomin'i... adı neydi... Nejdanov'u tanıyor musunuz?

Markelov öfkeyle şişirdi burun deliklerini.

— Peki, siz ekselansları, Konfüçyüs'ü, Livius'u[69] tanıyor musunuz?

Vali öte yana döndü. Omuz silkerek söylendi:

— Il n'y a pas moyen de causer avec cet homme![70] Baron lütfen buraya gelin.

Yaver koşarak valinin yanına geldi. Bu arada Paklin bir fırsatını bulmuş, ezile büzüle Sipyagin'in yanına sokulmuştu.

— Amacınız nedir sizin efendim? –diye fısıldadı.– Yeğeninizi neden mahvetmek istiyorsunuz? Biliyorsunuz onunla, Nejdanov'la birlikte!

— Benim kimseyi mahvettiğim falan yok bayım, –dedi Sipyagin yüksek sesle.– Ben vicdanımın sesini dinliyorum ve...

Markelov bağırarak kesti Sipyagin'in sözünü:

---

69 Titus Livius (M.Ö. 59-17) Romalı ünlü Tarihçi. (ç.n.)

70 Bu adamla konuşulmaz! (Fr.)

— Ve kardeşimin, önünde el pençe divan durduğunuz karınızın!

Sipyagin'in, nasıl derler, gıkı çıkmadı... Onun için utanç verici bir durumdu bu!

— Bakın ne diyeceğim... –dedi Paklin, ya heyecandan, ya korkudan zangır zangır titriyordu, ama gözlerinde öfke parıltısı vardı, ağlamamak için yutkunuyordu; gözyaşları Nejdanov ile Marianna içindi, öfkesi ise kendisi için.– Size yeğeninizin evli olduğunu söyledim, yalandı, size yalan söyledim! Nikâh kıyacaklar ve siz buna engel olursanız, polis oraya giderse bu vicdanınızda bir daha silemeyeceğiniz kara bir leke olarak kalacak ve siz...

Sipyagin de çok daha yüksek sesle kesti Paklin'in sözünü:

— Bana verdiğiniz haber doğruysa ki bundan kuşkulanmaya hakkım var, almayı uygun bulacağım önlemleri yalnızca hızlandırabilir, o kadar... Benim vicdanımın temizliğine gelince, bu konuda içiniz rahat olsun sayın bayım.

Markelov tekrar araya girdi:

— Cilalıdır onun vicdanı birader, Petersburg cilasıyla cilalıdır; hiçbir sıvı işlemez! Sen istediğin kadar fısılda Bay Paklin... derdini anlatamazsın, boşuna çeneni yormuş olursun!

Vali bu ağız kavgasına bir son verme gereği duydu.

— Sanırım yeterince konuştunuz baylar, –diye başladı.– Bu yüzden Bay Markelov'u götürün sevgili baron. N'est ce pas, Boris,[71] başka bir şey gerekmiyorsa...

Sipyagin ellerini iki yana açtı.

— Söyleyeceğim her şeyi söyledim!

— Öyleyse tamam! Baron!

Yaver mahmuzlarını şakırdatarak Markelov'un yanına gitti, eliyle kapıyı gösterdi. Markelov dönüp odadan çıktı. Paklin, elbette aklından, efkârlı bir sempati ve acımayla sıktı elini.

---

71 "Öyle değil mi Boris?" (Fr.)

— Fabrikaya da bizim gençleri yollayalım. –diye devam etti vali.– Yalnız bir şey var Boris: Anladığım kadarıyla, bu bay (çenesiyle Paklin'i göstermişti) sana akrabanla ilgili bir şeyler söyledi... Anlaşılan o da fabrikada... Öyleyse nasıl...

— Bence, onu tutuklamak olmaz... –dedi Sipyagin düşünceli bir tavırla.– Belki aklını başına toplayıp eve döner. İzin verirsen bir pusula yazayım ona.

— Lütfen. Ayrıca emin olabilirsin ki... Nous coffrerons le quidam... mais nous sommes galant avec les dames... et avec celle-là donc![72]

O ana kadar valiyle Sipyagin'in konuşmasını dinleyen Kallomeytsev yakınır gibi yükseltti sesini:

— Ama şu Solomin'le ilgili bir şey düşünmüyor musunuz? İnanın elebaşı odur! Burnum iyi koku alır benim!

— Pas trop de zèle,[73] sevgili Semyon Petroviç –diyerek sırıttı vali.– Talleyrand'ı hatırlayın![74] Bir şey varsa, o da kaçamaz elimizden. İyisi mi siz şu şeyi düşünün... (Vali boğazını sıkar gibi yaptı... sonra tekrar Sipyagin'e döndü.) Aklıma gelmişken, et ce gaillard-là (tekrar çenesiyle Paklin'i gösterdi.) Qu'en ferons-nous?[75]

— Bırak gitsin, –dedi Sipyagin sakin bir tavırla ve Almanca ekledi:– Lass' den Lumpen laufen![76]

Nedense, Goethe'nin "Götz von Berlichingen"inden bir alıntı yaptığını sanıyordu.

— Siz gidebilirsiniz bayım, –dedi vali.– Artık size ihtiyacımız yok. Güle güle!

Paklin herkese topluca selam verdikten sonra ezilmiş, perişan bir durumda sokağa çıktı. Tanrım! Tanrım! Bu aşağılanma mahvetmişti onu!

---

72 "Yalnızca erkeği tutuklarız... ama kadınlara karşı kibar davranırız biz... elbette ona karşı da!" (Fr.)

73 "Fazla zorlamayın." (Fr.)

74 "Pas trop de zèle ifadesi Fransız devlet adamı Talleyrand'a mal edilir." (ç.n.)

75 "Bu çocuğu... onu ne yapacağız." (Fr.)

76 "Salın gitsin!" (Alm.)

Tarifsiz bir umutsuzluk içinde düşünüyordu: "Nedir bu böyle? Hem ödlek, hem ispiyoncu muyum? Yo, hayır... hayır; onurlu bir insanım ben baylar... mertliğimi tümden yitirmedim henüz!"

Peki ama vali konağının kapısında durmuş, ona hüzünlü, sitemli bakan bu tanıdık da kimdi? Evet, Markelov'un yaşlı uşağı... Besbelli efendisinin arkasından kente gelmiş ve onun tutuklu bulunduğu yerden ayrılamıyordu... Peki neden öyle bakıyordu Paklin'e? Markelov'u o ele vermemişti ki!

Paklin umutsuzluk içinde tekrar düşünmeye başladı: "Beni uzaktan yakından ilgilendirmeyen bu işe ne diye soktum burnumu? Rahat duramadım! Şimdi aralarında konuşuyorlardır ve belki de şöyle yazarlar: Paklin adında biri her şeyi açıkladı, hepsini ele verdi... arkadaşlarını düşmanlara teslim etti!" Markelov'un ona bakışı geliyordu gözünün önüne, onun son sözcüklerini hatırlıyordu: "İstediğin kadar fısılda dur... derdini anlatamazsın, boşuna çeneni yorma!" Ve şu ihtiyar, hüzünlü, bitkin gözler! Kutsal kitapta yazdığı gibi "acı acı ağladı" ve "vahasına", Fomuşka'ya, Fimuşka'ya, Snanduliya'sına yürüdü...

XXXVI

Marianna o sabah odasından çıkınca Nejdanov'u giyinmiş, sedirde oturur buldu. Bir elini başına destek yapmıştı, öteki bitkin, hareketsiz dizinin üzerindeydi. Marianna yanına gitti.

— Günaydın Aleksey... Soyunmadın mı sen? Uyumadın mı? Yüzün sapsarı!

Nejdanov ağırlaşmış gözkapaklarını yavaşça kaldırdı.

— Soyunmadım, uyumadım.

— Hasta mısın? Yoksa dünkü olayın sonucu mu bu?

Nejdanov başını salladı.

— Solomin'in senin odana girmesinden sonra uyuyamadım.

— Ne zaman girdi odama?

— Dün akşam.

— Aleksey, kıskanıyor musun beni? Hayret! Tam da kıskanacak zamanı buldun! On beş dakika kaldı yanımda... Kuzeni olan papazdan, nikâhımızın nasıl kıyılacağından söz ettik.

— Odanda en çok on beş dakika kaldığını biliyorum: Ne zaman çıktığını gördüm. Ve kıskanmıyorum seni, yo hayır! Yine de bu saate kadar uyuyamadım.

— Neden?

Nejdanov bir süre cevap vermedi.

— Hep düşündüm... düşündüm... düşündüm!

— Neyi düşündün?

— Seni... onu... ve kendimi.

— Başka neler düşündün?

— Söyleyeyim mi Marianna?

— Söyle.

— Sana... ona... ve kendime engel olduğumu düşündüm.

— Bana! Ona! Her ne kadar kıskanmadığını söylesen de, bundan ne demek istediğini tahmin ediyorum. Peki kendine?

— Marianna, içimde iki insan var benim... birbirine yaşam hakkı tanımayan iki insan. Bence en iyisi ikisini birden yok etmek!

— Aleksey lütfen, yeter... Neden hem kendine, hem bana boş yere acı çektiriyorsun? Şimdi neyi nasıl yapacağımıza karar verme zamanı... Biliyorsun rahat bırakmayacaklar bizi.

Nejdanov sevgiyle Marianna'nın elini tuttu.

— Şöyle yanıma otur Marianna, dostça konuşalım seninle... Henüz zamanımız varken... Ver bana elini. Açık açık konuşmamızın daha iyi olacağını düşünüyorum. Her açık konuşmanın büyük karışıklıklara neden olduğunu söyleseler de, biz yine açık konuşalım... Sen zeki, dürüst bir kızsın;

söylemediklerimi de anlayacak, onlardan bir sonuç çıkaracak kadar zekisin.

Nejdanov'un sesi çok sakindi; Marianna'ya ısrarlı bakışında büyük bir dostluk hassasiyeti ve yakarışı vardı.

Marianna hemen yanına oturup elini tuttu.

— Teşekkür ederim canım. Uzun sürmeyecek. Sana söylemem gereken her şeyi gece kafamda hazırladım. Şimdi dinle beni: Dünkü olayın beni huzursuz ettiğini sanma; herhalde çok komik, hatta iğrenç bir durumdaydım; ama hiç kuşkum yok ki, benim için kötü ya da bayağı bir şey düşünmedin... çünkü beni tanıyorsun. Sana bu olayın beni etkilemediğini söyledim; yalandı, saçmaydı... çok etkiledi, endişelendirdi... ama beni buraya sarhoş getirdikleri için değil, yetersiz olduğumu bana kesinkes kanıtladığı için! Hem yalnızca Rus insanı gibi içemediğim için değil... Genelde! Genelde! Sana şunu söylemek zorundayım, Marianna: Bizi birleştiren, evi birlikte terk etmemize neden olan davaya artık inanmıyorum ve açık söyleyeceğim, senin ateşin beni sarıp yaktıktan sonra inanmıyorum! İnanmıyorum!

Nejdanov boşta olan eliyle gözlerini kapayıp sustu. Marianna da başını önüne eğmiş duruyor, bir şey söylemiyordu... Nejdanov'un ona yeni bir şey söylemediğini hissediyordu.

Nejdanov gözlerinden elini çekti, ama yine Marianna'ya bakmadan konuşmayı sürdürdü:

— Eskiden bu işe inandığımı, ama kendimden kuşkulandığımı, gücüme ve yeteneğime güvenmediğimi, özelliklerimin düşüncelerime uygun olmadığını düşünüyordum... Ama öyle anlaşılıyor ki, bu ikisini birbirinden ayırmak olanaksız... ne diye aldatayım kendimi! Evet, *davaya* inanmıyorum ben! Ya sen inanıyor musun Marianna?

Marianna şöyle bir doğruldu, başını kaldırdı.

— Evet Aleksey, inanıyorum. Ruhumun bütün gücüyle inanıyorum ve buna bütün hayatımı vereceğim! Son nefesime kadar!

Nejdanov Marianna'ya döndü; duygulu, imrenen bir bakışla yukarıdan aşağı süzdü onu.

— Demek öyle; ben de bu cevabı bekliyordum. Görüyorsun ki, birlikte yapacağımız bir şey yok. Bir vuruşunla koptu aramızdaki bağ.

Marianna susuyordu.

— İşte Solomin, –diye başladı Nejdanov,– o da inanmıyor...

— Nasıl?

— Hayır! İnanmıyor... İnanmaya ihtiyacı da yok. Sakince ilerliyor. Görünen köy kılavuz istemez. Dosdoğru yoluna gidersin. Solomin de öyle. Yolunu biliyor. Ama ya ben... ileriye gidemiyorum; geri dönmek de istemiyorum; olduğum yerde durmak da zor... Bu durumda kimden bana yoldaş olmasını isteyebilirim? Deyişi bilirsin: Biri bir uçtan, diğeri öbür uçtan tutarsa... işler iyi gider, öyle değil mi? Biri kendi ucunu tutamıyorsa ne gelir elden?

— Aleksey, –diye mırıldandı Marianna kararsız bir sesle.– Bence abartıyorsun. Birbirimizi seviyoruz biz.

Nejdanov derin derin iç geçirdi.

— Marianna... Senin önünde saygıyla eğiliyorum... ama sen acıyorsun bana, ikimiz de dürüstüz: Gerçek bu işte! Ama aramızda bir aşk yok.

— Dur biraz Aleksey, neler söylüyorsun öyle? Biliyorsun bugün aramaya başlayacaklar bizi, belki başlamışlardır bile... Birlikte kaçmamız gerekiyor, ayrılmamız değil.

— Evet. Solomin'in dediği gibi, nikâhımızı kıyması için Papaz Zosima'ya da gitmeliyiz. Bu nikâhın senin gözünde polisteki zorluklardan kurtulmak için bir çeşit pasaporttan, olanaktan başka bir şey olmadığını çok iyi biliyorum... ama nikâh yine de beraberinde... bir arada yaşamak... gibi birtakım zorunluluklar getirir. *Zorunluluk* değilse bile, en azından bir arada yaşamayı öngörür.

— Neler söylüyorsun sen Aleksey? Burada kalmayı mı düşünüyorsun yoksa?

Nejdanov az kalsın, "evet" diye kaçıracaktı ağzından, ama toparladı kendini.

— Ha-hayır! –dedi.

— Öyleyse, benim gideceğim yere değil de başka bir yere mi gideceksin?

Nejdanov hâlâ bırakmadığı Marianna'nın elini kuvvetlice sıktı.

— Seni koruyucusuz, savunmasız bırakmak benim için büyük suç olur, ne kadar kötü olursam olayım bunu yapamam. Bir koruyucun olacak... Bundan kuşkun olmasın!

Marianna Nejdanov'a doğru eğildi, yüzünü usulca onun yüzüne yaklaştırıp gözlerinin içine, ruhunun ta derinlerine bakmaya çalıştı.

— Neyin var senin Aleksey? Yüreğinde ne var? Söyle bana! Huzursuz ediyorsun beni. O kadar tuhaf, gizemli konuşuyorsun ki! Sonra yüzün! Yüzünü hiç böyle görmemiştim!

Nejdanov Marianna'yı biraz uzaklaştırdı kendinden, hafifçe elini öptü. Marianna bu kez karşı durmadı, gülümsemedi de, Nejdanov'a dikkatle, kaygıyla bakmayı sürdürdü.

— Endişelenme lütfen! –dedi Nejdanov.– Korkulacak bir şey yok. Benim bütün düşündüğüm Markelov. Köylülerin onu dövdüğünü söylüyorlar. Bir sürü yumruk yemiş, böğrünü ezmişler... Köylüler bana vurmadı, hatta benimle içtiler, sağlığıma kadeh kaldırdılar... Ama ruhumu ezdiler, Markelov'un böğrünün ezilmesinden çok daha kötü bu. Doğuştan basit biriydim... kendimi göstermek istedim, durumumu daha da kötü yaptım. Yüzümde gördüğün bu işte...

— Aleksey, benimle açık konuşmaman doğru değil, – diye mırıldandı Marianna.

Nejdanov yumruklarını sıktı.

— Marianna, sana karşı her şeyimle açığım; şimdiden söylüyorum sana: Yapacağım şeye hiç, hiç şaşırmayacaksın!

Marianna, Nejdanov'a ne demek istediğini sormak istedi, ama soramadı... çünkü o anda odaya Solomin girmişti.

Solomin'in hareketleri her zamankine oranla daha çabuk, daha sertti. Gözleri kısık, kalın dudakları sıkılıydı. Bütün yüzü sanki sivrilmiş, kuru, katı, biraz kaba bir ifadeyle kaplanmıştı.

— Dostlarım, –diye başladı,– acele etmeniz gerektiğini söylemeye geldim. Hazırlanın... Gitme zamanı... Bir saat içinde hazır olmalısınız. Nikâhınızın hemen kıyılması gerekiyor. Paklin'den haber yok. Arjanovo'da arabayı önce tutmuş, sonra geri yollamış... Ama Paklin orada kalmış. Kente götürmüş olmalılar onu. Elbette her şeyi anlatacak değil, ama Tanrı bilir ya, bazı şeyleri kaçırmıştır ağzından. Atlardan da buradan geldiğini anlamışlardır. Kuzenime haber verildi. Pavel sizinle gelecek. Nikâh şahitliğinizi de yapacak.

— Ya siz... sen? –diye sordu Nejdanov.– Sen gelmiyor musun? –Başıyla Solomin'in uzun konçlu bataklık çizmelerini göstererek ekledi:– Anlaşılan sen de yola çıkmaya hazırsın.

— Bunu ben... öylesine giydim... avlu çok çamur.

— Peki bizim için ifade vermek zorunda kalmayacak mısın?

— Sanmam... hem bu beni ilgilendiren bir şey. Neyse bir saatiniz var... Marianna, Tatyana sizi görmek istiyor. Sizin için bir şeyler hazırlamış.

— Ya! Tamam! Zaten ben de onu görmek istiyordum...

Marianna kapıya yürüdü...

Nejdanov'un yüzünde tuhaf, korkuya, hüzne benzer bir şey belirdi... Birden, alçak sesle seslendi:

— Marianna, gidiyor musun?

Marianna durdu.

— Yarım saat sonra dönerim. Eşyalarımı toplamam uzun sürmez.

— Tamam; ama yanıma gel biraz...

— Elbette; ne var?

— Bir kez daha bakmak istiyorum sana. (Uzun uzun baktı Marianna'nın yüzüne.) Elveda Marianna, elveda! (Marianna şaşırmıştı.) Ah, ne diyorum ben? Saçmaladım... Yarım saat sonra geleceksin değil mi? Gelecek misin?

— Elbette.

— Neyse, evet... evet... kusura bakma. Uykusuzluktan kafam karmakarışık. Ben de bu arada... yatıp biraz uyuyacağım.

Marianna odadan çıktı. Solomin onun arkasından çıkmak istedi.

Nejdanov onu durdurdu.

— Solomin!

— Ne var?

— Uzat elini. Konukseverliğin için sana teşekkür etmeliyim.

Solomin gülümsedi.

— Amma da yaptın!

Yine de uzattı elini Nejdanov'a.

— Bir şey daha var, –diye ekledi Nejdanov.– Başıma bir şey gelirse Marianna'yı bırakmayacağına bana söz verebilir misin?

— Müstakbel karını mı?

— Evet, Marianna'yı.

— Bir defa başına bir şey gelmeyeceğine eminim; sonra için rahat olsun, Marianna senin olduğu kadar benim için de değerli.

— Doğru! Bunu biliyorum... biliyorum... biliyorum! Pekâlâ, çok güzel. Ve teşekkürler! Bir saat sonra mı?

— Bir saat sonra.

— Hazır olacağım. Elveda!

Solomin çıktı, merdivende Marianna'ya yetişti. Ona Nejdanov'la ilgili bir şeyler söylemek niyetindeydi, ama susuyordu. Marianna da, Solomin'in ona Nejdanov'la –özellikle Nejdanov'la– ilgili bir şey söylemek istediğini, ama söy-

lemediğini, sustuğunu fark etmişti. Kendisi de susuyor, bir şey söylemiyordu.

XXXVII

Solomin odadan çıkar çıkmaz Nejdanov sedirden kalktı, odanın bir köşesinden ötekine iki kez gidip geldi, sonra düşünceli bir tavırla bir süre odanın ortasında durdu; birden silkindi, "tuhaf" giysisini aceleyle çıkarıp attı üzerinden, ayağıyla köşeye itti, önceki giysilerini giydi. Sonra üçayaklı masaya gitti, çekmecesinden kapalı iki kapalı mektupla küçük bir şey aldı, mektupları masanın üzerine bıraktı, küçük şeyi cebine koydu. Gidip sobanın önünde çömeldi, kapağını açtı... Sobanın içi ağzına kadar kül doluydu. Nejdanov'un gece yaktığı kâğıtlarının, gizli defterinin külleriydi bunlar... Markelov'un ona hediye ettiği Marianna'nın portresi sobanın köşesine dayalı duruyordu. Besbelli onu yakmaya kıyamamıştı! Portreyi dikkatlice çıkardı, masanın üzerine, mektupların yanına koydu.

Sonra elinin kararlı bir hareketiyle kasketini geriye attı, kapıya yürüdü... ama birden durdu, geri döndü, Marianna'nın odasına girdi. Orada bir dakika dikildi, odayı gözden geçirdi, Marianna'nın yattığı dar karyolanın üzerine eğildi ve sessiz hıçkırıklarla karyolanın (başucuna değil) ayakucuna dokundurdu dudaklarını... Sonra birden doğruldu, kasketini alnının üzerine çekip çabuk adımlarla çıktı.

Koridorda, merdivende, aşağıda kimseyle karşılaşmadan küçük bahçeye geçti. Kapalı bir gündü, bulutlar alçalmıştı, nemli bir rüzgâr otların tepelerini titreştiriyor, ağaçların yapraklarını sallıyordu; fabrikanın sesi, makinelerin gürültüsü her günkünden daha az duyuluyordu; avlusundan kömür, katran, yağ kokuları geliyordu. Nejdanov dikkatle, kuşkuyla bakındıktan sonra, fabrikaya geldiği gün, kendisi-

ne verilen odanın penceresinden baktığında dikkatini çeken elma ağacına doğru yürüdü. Ağacın gövdesi yosun kaplıydı. Kimi yerlerinde kırmızı yapraklar olan çıplak, budaklı dalları, dua için kalkan dirsekleri buruşuk yaşlı kollar gibi dönerek yükseliyordu. Nejdanov elmanın dibindeki kara toprağa ayağını sağlamca bastı, etajerin gözünden aldığı küçük şeyi çıkardı cebinden. Sonra ek binanın penceresine baktı... "Şu anda biri görecek olursa belki ertelerim..." diye geçirdi içinden. Ama görünürde kimsecikler yoktu... sanki herkes ortalıktan çekilmiş, ona sırtını dönmüş, ondan temelli uzaklaşmış, onu kaderiyle baş başa bırakmıştı. Yalnızca fabrikanın uğultusu, kokusu geliyordu, soğuk, incecik bir yağmur çiselemeye başlamıştı.

Nejdanov altında durduğu ağacın eğri dalları arasından, alçalmış, gri, sisli ve nemli gökyüzüne bakıp esnedi, ürperdi ve şöyle düşündü: "Eh, Petersburg'a geri dönmek ya da cezaevine girmekten başka yapılabilecek bir şey kalmadı." Kasketini çıkarıp uzağa attı; önce bütün bedeninde hoş, güçlü, dayanılmaz bir gerginlik hissederek tabancayı göğsüne dayadı ve tetiği çekti...

Bir anda bir şey onu sarstı, hem de çok güçlü sarstı... ama işte sırtüstü yerde yatıyor, anlamaya çalışıyordu: Ne olmuştu ona ve neden Tatyana'yı görüyordu? Hatta Tatyana'ya seslenmek, "Ah, hiç gereği yok!" demek istiyordu. Ama bütün bedeni uyuşmuştu, yüzünde, gözlerinde, alnında, beyninde bulanık, yeşil bir duman dolaşıyor, müthiş ağır, yassı bir şey bedenini toprağa bastırıyordu.

Nejdanov'un Tatyana'yı görür gibi olması boşuna değildi. Nejdanov tam tetiği çektiği anda Tatyana ek binanın pencerelerinin birinin önüne gelmiş, onu elma ağacının dibinde görmüştü. Kendi kendine "Böyle bir havada başı açık, orada ne yapıyor?" diye soruyordu ki, Nejdanov birden külçe gibi sırtüstü yere yığılmıştı. Patlama sesi duymamıştı, –çok zayıf çıkmıştı tabancanın sesi,– ama Tatyana kötü bir şey olduğu-

nu hemen hissetmiş, aşağıya, bahçeye koşmuştu... Koşarak Nejdanov'un yanına gelmiş, "Aleksey Dmitriç ne oldu?" diye sormuştu. Ama artık gözleri kararıyordu Nejdanov'un. Tatyana onun üzerine eğilince kanı gördü...

Kendi sesine benzemeyen bir sesle bağırmaya başladı:

— Pavel! Pavel!

Birkaç saniye sonra Marianna, Solomin, Pavel ve iki fabrika işçisi bahçedeydi. Hemen Nejdanov'u kaldırıp ek binaya götürdüler, son gecesini geçirdiği sedire yatırdılar.

Sedirde sırtüstü, yarı açık gözleri kıpırtısız, yüzü mosmor yatıyor, güçlükle uzun uzun inliyor, arada bir boğuluyormuş gibi hıçkırıyordu. Hayat henüz terk etmemişti bedenini. Solomin'le Marianna sedirin iki yanında karşılıklı, ayakta duruyorlardı. İkisinin yüzü de neredeyse Nejdanov'unki kadar soluktu. İkisi de –özellikle Marianna– yıkılmış, sarsılmış, bitkindi, ama şaşkın değillerdi. İkisi de şöyle geçiriyordu içinden: "Nasıl tahmin edemedik bunu?" Aynı anda bunu hissetmiş gibiydiler. Nejdanov ona "Şimdiden söylüyorum sana: Yapacağım şeye hiç, hiç şaşırmayacaksın," derken de, ona yakınlık göstermeyen iki kişiden söz ederken de Marianna'nın içinde belli belirsiz bir önsezi kıpırdamamış mıydı? Neden onun bu söylediğinin, o önsezisinin üzerinde hemen düşünmemişti? Şimdi neden suç ortağıymış gibi... vicdanının kendisininki gibi sızladığını düşündüğü Solomin'in yüzüne bakamıyordu? Neden yalnızca sonsuz, dayanılmaz bir acı, Nejdanov için dehşet, korku, vicdan azabıyla karışık bir acı duyuyordu? Belki de Nejdanov'un kurtuluşu ona bağlıydı? Neden o da, Solomin de tek sözcük etmiyorlardı? Hatta neredeyse soluk bile almadan bekliyorlardı... Neyi? Ah Tanrım!

Solomin elbette hiç umut olmadığını bile bile doktora adam yollamıştı. Tatyana, Nejdanov'un kararmış, kanaması durmuş yarasına soğuk suyla ıslattığı bir süngер koydu, yine soğuk su ve sirkeyle saçlarını ıslattı. Birden inlemeyi kesti Nejdanov, kıpırdadı.

— Kendine geliyor, –diye fısıldadı Solomin.

Marianna sedirin önünde diz çökmüştü... Nejdanov ona baktı... O ana kadar gözleri can çekişen herkes gibi kıpırtısızdı.

— Ben hâlâ... yaşıyorum, –diye mırıldandı güçlükle duyulan bir sesle.– Bunu da beceremedim... Oyalıyorum sizi.

— Alyoşa, –diye inledi Marianna.

— İşte... şimdi... Şiirimi... hatırlıyor musun Marianna... "Donat beni çiçeklerle"... Nerede çiçekler? Ama sen de buradasın... Mektubumda...

Birden titremeye başladı Nejdanov.

— Ah, geliyor... Ellerinizi... ellerinizi birleştirin... benim yanımda... Çabuk... birleştirin...

Solomin Marianna'nın elini tuttu. Marianna'nın başı sedirde, yüzü Nejdanov'un yarasının hemen yanındaydı. Solomin ciddi, gece gibi karanlık bir ifadeyle dimdik ayakta duruyordu.

— İşte böyle... çok güzel... böyle...

Nejdanov tekrar inlemeye başladı. Ama şimdiki iniltisi çok farklıydı... Göğsü öne çıkıyor, karnı içeri çekiliyordu...

Solomin'le Marianna'nın birleşmiş ellerinin üzerine kendi elini koymak istediği belliydi, ama elinde can yoktu artık.

— Gidiyor, –diye fısıldadı kapıda dikilen Tatyana ve istavroz çıkardı.

Nejdanov'un inlemeleri giderek seyrekleşiyor, kısalıyordu... Bakışlarıyla hâlâ Marianna'yı arıyordu... ama içeriden gelen dehşetli bir beyazlık kaplamaktaydı gözlerini...

Son sözü "Güzel," oldu.

Artık yoktu Nejdanov... Ama Solomin'le Marianna'nın elleri hâlâ göğsünün üzerindeydi.

Bıraktığı kısa iki pusulada ise şöyle yazmıştı. Biri Silin'eydi, hepsi birkaç satırdı:

"Elveda dostum, kardeşim, elveda! Bu kâğıt parçasını aldığında ben hayatta olmayacağım. Neden, nasıl diye sorma... üzülme de; şunu bil ki, artık daha iyiyim. Ölümsüz

Puşkin'imizi al ve "Yevgeniy Onegin"in, Lenski'nin ölümünün anlatıldığı bölümünü oku. Hatırlarsın: "Kireç gibi ağarıyor pencereler; ev sahibesi yok" vb. vb. Hepsi bu kadar işte. Sana söyleyebileceğim başka bir şey yok... Çok şey yazmam gerekiyor, ama zamanım yok. Sana haber vermeden gitmek istemedim; çünkü yaşadığımı sanırdın ve dostluğuna ihanet etmiş olurdum. Elveda; yaşamaya devam et!

Dostun A. N."

Öteki mektup biraz daha uzundu. Solomin'le Marianna'ya yazılmıştı. Şöyleydi:

"Çocuklarım benim!

(Bu başlıktan hemen sonra bir boşluk vardı. Bir yerin üzeri çizilmiş, daha doğrusu, sanki gözyaşlarıyla iyice karışmış, karalanmıştı.)

Kendim neredeyse çocukken, size böyle hitap etmemi belki yadırgayacaksınızdır, ayrıca sen de benden büyüksün Solomin. Ama ben ölüyorum ve hayatımın son anlarını yaşarken kendimi ihtiyarlamış gibi hissediyorum. Size böylesine bir üzüntü bıraktığım, sizleri böylesine huzursuz ettiğim için ikinize karşı, özellikle de sana karşı Marianna (biliyorum çok üzüleceksin) suçluyum... Ama ne yapabilirdim? Başka bir çıkış yolu bulamadım. *Sıradanlaşmayı* beceremedim; geriye kendimi bütünüyle silmek kalıyordu. Marianna, kendim için de, senin için de yük olurdum. Yüce gönüllü bir insansın sen, bu yüke, yeni bir fedakârlık gibi seve seve katlanırdın... Ama senden bu fedakârlığı istemeye hakkım yoktu: Daha büyük, daha güzel bir görevin var senin. Çocuklarım, bırakın, ölüm döşeğinde ellerinizi birleştireyim. Birlikte çok mutlu olacaksınız. Marianna, sonunda seveceksin Solomin'i, o da seni seviyor... Sipyaginlerde seni ilk kez gördüğünden beri seviyor. Birkaç gün sonra evden seninle birlikte kaçmış olsak da, bu benim için bir sır değil. Ah, o sabah! Ne güzel, taptaze, gençlik dolu bir sabahtı o

sabah! Şimdi o sabahı onunla senin bir arada yaşamınızın bayrağı, sembolü gibi görüyorum; ben sadece tesadüfen Solomin'in yerinde bulunuyordum! Ama artık bitirmeliyim, sizi daha fazla acındırmak istemiyorum... Suçumu itiraf etmek istedim, o kadar. Yarın zor birkaç dakikanız olacak... Ama elden ne gelir? Öyle ya, başka yolu yok bunun. Elveda Marianna, benim iyi yürekli, dürüst kızım! Elveda Solomin! Marianna'yı sana emanet ediyorum. Mutlu olun, başkalarının yararına yaşayın; Marianna, mutlu olduğun anlarda beni hatırla. Kendin gibi dürüst, iyi bir insan olarak hatırla beni; kendine yaşamaktan daha çok ölmeyi yakıştıran bir insan olarak... Seni gerçekten sevdim mi, bilmiyorum sevgili dostum, ama daha güçlü bir duygum hiç olmadı ve böyle bir duyguyla birlikte mezara girmesem, ölmek benim için çok daha korkunç olurdu, bunu biliyorum...

Marianna! Günün birinde adı Maşurina olan bir kızla karşılaşırsan –Solomin onu tanıyor, gerçi galiba sen de gördün kendisini– ölmek üzereyken onu minnettarlıkla hatırladığımı söyle kendisine... Ne demek istediğimi o anlayacaktır.

Ama artık bitirmem gerekiyor. Biraz önce pencereden dışarı bakıyordum: Hızla giden bulutların arasında çok güzel bir yıldız vardı. Bulutlar ne denli hızlı hareket etse de, onun önünü kapayamıyorlardı. O yıldız seni düşündürdü bana Marianna! Şu anda bitişik odada uyuyorsun... hiçbir şeyden haberin yok... Kapına geldim, kulağımı dayadım, huzur dolu, tertemiz soluk alışını duyar gibi oldum... Elveda! Elveda! Elveda çocuklarım, dostlarım!

Sizin A.'nız.

Vay, vay, vay! *Son* mektubumda nasıl oldu da büyük davamızdan söz etmedim? Ölürken yalan söylenmeyeceği için galiba... Marianna, bu ek için beni bağışla... İçimde bir yalan vardı benim, ama senin inandığın şeye değil! Bak neye: Belki de, "Kesinlikle düşeceğini bildiği cezaevine girmekten kork-

tu, kurtulmak için bu yolu seçti..." diye düşünürsün Marianna. Hayır, cezaevi değildi önemli olan, ama inanmadığım bir dava için cezaevinde yatmak, işte bu anlamsızdı; cezaevi korkusundan kıymıyorum canıma.

Elveda Marianna! Elveda benim tertemiz, el değmemiş dostum!"

Marianna ile Solomin sırayla mektubu okudular. Sonra Marianna portresiyle iki pusulayı cebine koydu ve hiç kıpırdamadan kalakaldı öylece.

Bunun üzerine Solomin şöyle dedi:

— Her şey hazır Marianna; gidelim. Onun istediğini yapmalıyız.

Marianna Nejdanov'un üzerine eğildi, dudaklarını onun artık soğumuş alnına dokundurdu.

— Gidelim, –dedi Solomin'e dönerek.

Solomin Marianna'nın elini tuttu, birlikte odadan çıktılar. Birkaç saat sonra polisler fabrikaya doluştuğunda kuşkusuz buldu Nejdanov'u, ama ölü olarak... Tatyana güzelce toparlamıştı onu, başının altına beyaz bir yastık yerleştirmişti, kollarını göğsünün üzerinde çapraz yapmıştı, yanındaki etajerin üzerine bir buket çiçek bile koymuştu. Gereken her türlü talimatı almış olan Pavel polis memurlarını öylesine yerlere kadar eğilerek, aşırı rahat karşılamıştı ki, polisler ona teşekkür mü etsinler, yoksa tutuklasınlar mı bilememişlerdi. İntiharın nasıl gerçekleştiğini ayrıntılarıyla anlatmış, onları İsviçre peyniri ve votkayla ağırlamış, ama Vasiliy Fedotıç'la fabrikaya konuk gelmiş küçükhanımın nerede olduğuyla ilgili hiçbir bilgisi olmadığını söylemiş; yalnızca Vasiliy Fedotıç'ın fabrikadan uzun süre ayrı kalamayacağını, çünkü onsuz işlerin yürümeyeceğini, bugün olmasa bile yarın kesin döneceğini, gelir gelmez, bir dakika gecikmeden kendisine durumu anlatacağını, onun hemen kente geleceğini, çünkü bu konularda çok hassas olduğunu eklemişti.

Memurlar böylece, cesedin başına bir nöbetçi koyup, savcıyı göndereceklerini söyledikten sonra elleri boş dönmüşlerdi.

XXXVIII

Bütün bu olanlardan iki gün sonra, tanıdığımız bir erkekle bir kadının bulunduğu bir araba girdi papaz Zosima'nın avlusuna, ertesi gün de ikisinin nikâhı kıyıldı. Hemen arkasından kayboldular. İyi niyetli Zosima bu yaptığına hiç pişman değildi. Solomin'in ayrıldığı fabrikaya, fabrika sahibine yazılmış ve Pavel'in patrona ilettiği bir mektup geldi. Mektupta fabrikada işlerin son durumuyla ilgili (her şey çok güzeldi) ayrıntılı bilgi vardı ve üç aylık bir izin talebinde bulunuluyordu. Mektup Nejdanov'un ölümünden iki gün önce yazılmıştı. Bundan da, Solomin'in daha o zamandan Nejdanov ve Marianna ile birlikte gitmesi, bir süreliğine gizlenmesi gerektiğini düşündüğü anlaşılıyordu. Nejdanov'un intiharıyla ilgili yapılan araştırmadan bir şey çıkmadı. Cesedi toprağa verdiler. Sipyagin yeğenini aramayı bıraktı.

Dokuz ay sonra yargıladılar Markelov'u. Valinin karşısındaki tavrını mahkemede de sürdürdü: Gayet sakin, mağrur ve biraz üzgündü. Her zamanki tersliği yumuşamıştı, ama nedeni korku değildi: Burada başka, çok daha iyi niyetli bir duygu söz konusuydu. Hiçbir şekilde savunmadı kendini, hiçbir yaptığından pişmanlık duymadı, kimseyi suçlamadı, kimsenin adını vermedi. Süzülmüş yüzünde, şişmiş gözlerinde hep aynı ifade vardı: Kaderine boyun eğiş ve katılık. Ne var ki kısa, ama dolambaçsız, doğru cevapları yargıçlarda yumuşamaya benzer bir duygu uyandırmıştı. Onu yakalayıp polise teslim eden, onun aleyhine tanıklık yapan köylüler bile yargıçların bu duygusunu paylaşıyor, onun "normal", iyi bir bey olduğunu söylüyorlardı. Ama suçu kesindi. Ceza

almadan kurtulması olanaksızdı, bunu kendisi de kabul ediyordu. Sayıları pek fazla olmayan suç ortaklarından Maşurina kayıplara karışmıştı. Ostrodumov'u, konuşmalarıyla isyana ikna etmeye çalıştığı, "beceriksizce" kışkırttığı bir esnaf öldürmüştü. Goluşkin'e, "yürekten pişman olduğu" (üzüntüsünden neredeyse aklını yitirecekti) için küçük bir ceza verdiler; Kislyakov'u bir ay kadar cezaevinde tuttular, daha sonra serbest bıraktılar, hatta kent kent "dolaşmasına" bile izin verdiler; Nejdanov'u ölüm kurtardı; Solomin'e, suçlu olduğunu düşünseler de, delil yetersizliğinden ilişmediler. (Yargılanmaktan kaçmamış, zamanında yargıç önüne çıkmıştı.) Marianna için söylenebilecek bir şey yoktu... Paklin kurtulmuştu, onunla ilgilenen bile olmamıştı.

***

Aradan bir buçuk yıl geçti. 1870 kışıydı. Petersburg'da, artık üçüncü dereceye yükselmiş ve mabeyinci olmuş Sipyagin'in siyasette önemli bir rol oynamaya hazırlandığı, karısının sanat hamisi olarak müzikli akşam toplantıları düzenlediği, hayır amacıyla ucuz yemekler verdiği; Bay Kallomeytsev'in ise çalıştığı bakanlığın gelecek vadeden elemanlarından biri olduğu Petersburg'da, Vasilyevski Adası'nın sokaklarından birinde, kedi kürkü yakalı eski paltosuyla ufak tefek bir adam hafiften aksayarak, yalpalayarak yürümekteydi. Paklin'di bu. İki yıl içinde çok değişmişti: Kürklü şapkasının kenarlarından görünen şakaklarında gümüş rengi birkaç çizgi vardı. Epey şişman, uzun boylu, koyu renk kalın mantosuna sarınmış bir kadın kaldırımda ona doğru geliyordu. Paklin dalgın, göz ucuyla şöyle bir baktı kadına, yanından geçip gitti... Sonra birden durdu, düşündü, ellerini iki yana açtı, birden geri döndü, kadına yetişti, şapkasının altından yüzüne baktı.

— Maşurina? –dedi alçak sesle.

Kadın pek kibirli, yukarıdan aşağı şöyle bir süzdü Paklin'i, bir şey söylemeden yürüdü.

Paklin topallayarak arkasından koşarken devam etti:

— Sevgili Maşurina, tanıdım sizi, ama korkmayın ne olur... Ele vermem sizi... Sizi gördüğüme çok sevindim! Paklin'im ben, Sila Paklin, hatırlarsınız, Nejdanov'un arkadaşı... Bana uğrayın; hemen şurada, iki adım ötede oturuyorum... Lütfen.

Kadın alçak sesle, ama son derece temiz bir Rusça aksanla karşılık verdi:

— İo sono kontessa Rokko di Santo-Fiume![77]

— Boş verin şimdi kontesi falan... ne kontesiymiş... Uğrayın bana, sohbet ederiz.

İtalyan kontes birden Rusça sordu:

— Nerede oturuyorsunuz? Şu anda hiç zamanım yok.

— Şurada, şu sokakta, işte evim şu, sarı olan üç katlı ev. Daha fazla uzatmadığınıza teşekkür ederim! Verin elinizi gidelim. Uzun zamandır mı Petersburg'dasınız? Neden kontessiniz? Bir İtalyan kontla mı evlendiniz yoksa?

Maşurina bir kontla evlenmiş falan değildi. Bir süre önce ölen Kontes Rocco di Santo-Fiume adına bir kimlik düzenlemişlerdi ona ve böylece tek sözcük İtalyanca bilmemesine, tam bir Rus yüzüne sahip olmasına karşın Rusya'da kalabilmişti.

Paklin mütevazı dairesine götürdü onu. Birlikte yaşadığı kambur kız kardeşi konuğu karşılamak için antreyle küçük mutfağı ayıran bölmenin arkasından çıktı.

— Bak Snanduliya'cığım, –dedi Paklin,– çok değerli bir arkadaşımla tanıştırayım seni. Hemen çay getir bize.

Nejdanov'dan söz etmeseydi, Paklin'in evine gelmeyecekti Maşurina. Şapkasını çıkardı, eskiden olduğu gibi kısa kesilmiş saçlarını erkeksi, iri eliyle düzelttikten sonra eğilip

77 "Ben Kontes di Rokko-Fiume'yim." (Io sono contessa Rocco di Santo-Fiume.) (İt.)

selam verdi ve oturdu. Pek değişmemişti. Giysisi bile iki yıl öncekiydi; ama gözlerinde, yüzünün genelde sert anlatımına duygulu bir şey ekleyen sabit bir hüzün vardı.

Snanduliya semaveri koymaya koştu, Paklin Maşurina'nın yanına oturdu, hafifçe dizine vurdu, başını önüne eğdi; konuşmak istediğindeyse öksürmek zorunda kaldı: Sesi kesik çıkmış, gözleri yaşarmıştı. Maşurina kıpırdamadan, dimdik, sandalyenin arkalığına dayanmadan oturuyor, kederle yana bakıyordu.

— Evet, evet, –diye başladı Paklin,– Neydi o günler! Size bakarken çok... çok şey hatırlıyorum. Ölenleri, yaşayanları... Dostlarım öldü. Sanırım hepsini tanımıyordunuz. Hem tahmin ettiğim gibi, ikisi aynı günde. Nejdanov... Zavallı Nejdanov! Sanırım biliyorsunuzdur.

— Evet biliyorum, –diye mırıldandı Maşurina öte yana bakmaya devam ederek.

— Ostrodumov'u da biliyor musunuz?

Maşurina başını eğdi yalnızca. Paklin'in Nejdanov'dan söz etmesini istiyordu, ama sormaya cesaret edemiyordu. Paklin anladı onun ne istediğini.

— Duyduğuma göre, intihar etmeden önce yazdığı mektupta sizden söz etmiş. Öyle mi?

Hemen cevap vermedi Maşurina.

— Öyleymiş, –dedi neden sonra.

— Mükemmel bir insandı! Ama ne yazık ki şanssızdı! O da benim gibi bir devrimciydi! Aslında nasıl biriydi biliyor musunuz? Realist bir romantikti! Ne demek istediğimi anlayabiliyor musunuz?

Maşurina çabuk bir göz attı Paklin'e. Onun ne dediğini anlamıyor, anlamak için kendini zorlamıyordu da. Paklin'in kendini Nejdanov'la bir tutma çabasını yersiz, tuhaf buluyor, içinden şöyle geçiriyordu: "Bırak, biraz övsün kendini." (Oysa Paklin'in kendini övdüğü yoktu, tersine, kendini küçülttüğünü düşünüyordu.)

Paklin anlatmayı sürdürüyordu:

— Silin diye biri arayıp buldu beni. Nejdanov intihar etmeden önce ona da bir mektup yazmış. İşte o Silin benden bir ricada bulundu: "Nejdanov'dan kalmış birtakım kâğıtları nasıl, nerede bulabilirim?" Ama Aleksey'in bütün eşyaları mühürlenip kaldırılmıştı... Aralarında kâğıtlar da yoktu. Hepsini yakmış... bu arada şiirlerini de. Belki onun şiir yazdığını bilmiyorsunuzdur? Şiirlerini yakmasına çok üzüldüm. Çoğu hayli güzeldi. Kendisiyle birlikte hepsini yok etti. Hepsi evrenin girdabına karıştı, sonsuza dek kayboldu! Yalnızca dostlarının hatıralarında, onlar da sırası geldiğinde yok olana kadar yaşayacak!

Paklin sustu. Bir süre sonra devam etti:

— Sipyaginlere gelince... o hoşgörülü, çok önemli, kodaman aileyi bilirsiniz, onlar şimdi çok yüksek yerlere geldiler, çok güçlü, çok ünlüler! (Maşurina Sipyaginlerle ilgili hiçbir şey "hatırlamıyordu" ama Paklin onlardan, özellikle Sipyagin'den öyle çok nefret ediyordu ki, kendini onlara "çatma" zevkinden mahrum etmeye gönlü razı olmamıştı.) Anlattıklarına göre, evlerinde pek havalıymışlar! Hep erdemden, dürüstlükten söz ediyorlarmış! Ama bildiğim bir şey var: Bir yerde erdemden, dürüstlükten gereğinden fazla söz edilmesi, pisliği gizlemek için bir hastanın odasında gereğinden fazla hoş koku olmasından farksızdır! Kuşku duyarım bundan! Zavallı Aleksey'i onlar mahvetti, o Sipyaginler!

— Peki, Solomin? –diye sordu Maşurina.

Birden, Sipyagin'le ilgili başka bir şey duymak istememişti!

— Solomin! –diye yükseltti sesini Paklin.– O pek ustaca sıyrıldı işin içinden. Çalıştığı fabrikadan ayrıldı, fabrikanın en iyi adamlarını da yanında götürdü. Dediklerine göre, orada kafası çalışan yaman biri varmış! Adı Pavel'miş... Onu da götürmüş. Şimdi Perm'de bir yerlerde birçok ortaklı küçük bir fabrika işletiyormuş, öyle diyorlar. Asıl işini bırakmamış yani! Gagalayıp deliyor! Gagası da ince ve kuvvetlidir! İşini

bilir! Ayrıca toplumsal yaraları çabucak iyileştirmeye çalışmaz. Ama bizim Rus insanını bilirsiniz. Hep bekleriz: Birileri gelsin, her şeyi bir çırpıda düzeltiversin, yaralarımızı iyi ediversin, ağrıyan bir diş gibi bütün hastalıklarımızı bir anda ortadan kaldırıversin isteriz. Peki kim olur bu büyücü? Darwin mi? Köy mü? Arhip Perepentyev mi? Başka uluslarla savaş mı? Ne olursa olsun! Yeter ki dişimi çek birader! Tembellikten, gevşeklikten, beyinsizlikten başka bir şey değildir bu... Ama Solomin öyle değil: Hayır, dişi çekmiyor o, işini biliyor!

Maşurina "Öyledir de, geç artık," der gibi elini salladı.

— Peki o kız ne oldu? –diye sordu.– Adını unuttum, Nejdanov'la evden kaçan kız?

— Marianna mı? Şimdi Solomin'in karısı. Evleneli bir yılı geçiyor. Önce yalnızca birlikteymişler, sonra resmî karısı olmuş. Yaa...

Maşurina yine aynı hareketi yaptı.

Bir zamanlar Marianna'dan kıskanmıştı Nejdanov'u; şimdi ise Nejdanov'un hatırasına ihanet ettiği için nefret ediyordu ondan!

— Belki çocukları bile olmuştur, –diye ekledi küçümser bir tavırla.

— Olabilir, bilmiyorum, –dedi Paklin, Maşurina'nın şapkasına uzandığını görünce ekledi:– Nereye gidiyorsunuz? Acele etmeyin, Snanduliya şimdi çay koyacak.

Maşurina'yı tutmak istemesinin asıl nedeni, içinde birikmiş, kaynayan birçok şeyi dışa vurma, anlatma fırsatını kaçırmak istememesiydi. Petersburg'a döndükten sonra çok az insanla, özellikle az sayıda gençle görüşmüştü. Nejdanov olayı korkutmuştu onu, çok dikkatli olmaya başlamıştı, toplumdan uzak duruyordu. Öte yandan gençler de kuşkuyla bakıyorlardı ona. Biri yüzüne karşı "ispiyoncu" diye bile haykırmıştı. Yaşlılarla yakınlaşmayı kendisi istemiyordu. Bu yüzden kimi zaman haftalarca kimseyle konuşmadığı oluyordu. Kız kardeşine bir şey söyleyemiyordu,

ama bunun nedeni kız kardeşinin onun dediklerini anlayacak yetenekte olmadığını düşünmesi değildi, hayır! Onun zekâsına büyük değer veriyordu... Ama onunla ciddi ve tam anlamıyla dürüst konuşması gerekiyordu. Ama tam o "övünerek", "yüksekten atarak" konuşmaya başladığında kız kardeşi yüzüne pek dikkatli, ona acıyormuş gibi tuhaf tuhaf bakıyordu. O zaman kendini iyi hissetmiyordu Paklin. Ama söylesenize: Azıcık da olsa "övünmeden" konuşabilir mi insan? Karşındakiyle eşit de olsan övüneceksin! İşte bu yüzden Petersburg'da hayat çekilmez olmaya başlamıştı Paklin için. Bir yolunu bulup kapağı Moskova'ya atmayı bile düşünmeye başlamıştı. Kapalı bir değirmende havuz suyunun birikmesi misali, onun içinde de öfkeli, gülünç çeşitli fikirler, hayaller birikiyordu... Engellerin kaldırılması olanaksızdı: Su durgunlaşmış, bozuluyordu. İşte Maşurina karşısına çıkınca Paklin engelleri kaldırmış, konuşuyor, konuşuyordu...

Petersburg'a, Petersburg'daki hayata, bütün Rusya'ya verip veriştiriyordu! Hiç kimseye, hiçbir şeye en ufak acıması yoktu! Maşurina tüm bunları oldukça sakin karşılıyordu; itiraz etmiyor, sözünü kesmiyordu... Paklin'in istediği de buydu zaten...

— Evet efendim, –diyordu,– pek neşeli günler yaşıyoruz! Toplum durgun; herkesin canı çok sıkkın. Edebiyat bomboş, in cin top oynuyor! Ya eleştiri... Önde gelen genç bir eleştirmen "tavuğun özelliği yumurta yapmaktır" diyecek olsa, bu büyük gerçeği yorumlaması tam yirmi sayfa sürüyor... onu bile tam beceremiyor! Söylüyorum size, hepsi balon bu bayların, kuş tüyü yatak gibi puf puf, tirit çorba gibi boş... Ağızlarından köpükler saçarak beylik laflar ediyorlar! Bilime gelince... ha-ha-ha! *Bilgin Kant* da bizde ancak mühendislerin yakalarında![78] Sanat da aynı durumda! Bugün bir konsere

78 Kant sözcüğü Rusça kaytan, kordon, şerit anlamlarına gelir. Paklin bu benzerlikten faydalanarak sözcük oyunu yapıyor. (ç.n.)

gitmek ister miydiniz? Halk sanatçımız Agremantski'yi bir dinleyin... müthiş başarılı... Gerçi bir çapak balığı, –bakın *balık* diyorum– bile bu bay kadar şarkı söyleyebilir! Biliyorsunuz, bizim Skoropihin, bizim ezeli Aristarkhos'umuz da pek över onu! Bu Batı'nın sanatı değilmiş güya! Bizim iğrenç ressamlarımızı da över! "Bir zamanlar Avrupa sanatına, İtalyanların resim sanatına ben de hayrandım, ama Rossini'yi dinledim ve 'Eh!' dedim; Rafaello'yu gördüm yine 'Eh!' dedim." diyor adam. Bizim gençlerimize de bu "*Eh!*" yeter doğrusu. Skoropihin'in arkasından onlar da "Eh!" diye tekrarlıyorlar; düşünsenize, bu onlara yetiyor! Bu arada halk yoksulluk içinde kıvranıyormuş, köylüler, soylulardan aldıkları toprağın parasını ödemekten perişan olmuş, gerçekleşen tek reform köylülerin şapkayı, kadınların başörtülerini çıkarıp atmasıymış... kimsenin umurunda değil! Açlık! Sarhoşluk! Zenginler!

Maşurina tam burada esneyince Paklin konuyu değiştirmesi gerektiğini anladı.

— Hâlâ söylemediniz, iki yıldır nerelerdeydiniz? –dedi.– Petersburg'a yeni mi geldiniz? Bu arada neler yaptınız? Nasıl İtalyan kontesi oldunuz?

— Bunları bilmenize hiç gerek yok, –dedi Maşurina.– Ne işinize yarayacak? Size ne?

Maşurina'nın bu cevabı Paklin'e dokunmuş gibiydi; mahcupluğunu gizlemek için zoraki gülümsedi.

— Neyse, nasıl isterseniz öyle olsun, –dedi.– Biliyorum, günümüz gençlerinin gözünde geri kalmış biriyim. Hatta kendimi onlardan saymam... (Cümlesinin sonunu getirmedi.) İşte, Snanduliya da çayımızı getirdi... Bir fincan çayımızı için ve dinleyin beni... Söyleyeceklerim arasında sizin için ilginç bir şeyler olabilir.

Maşurina fincanı aldı, bir şeker alıp kıtlama içmeye başladı.

Paklin sırıttı.

— İyi ki polis yok burada, –dedi,– yoksa İtalyan kontesi... nasıldı adınız?

Maşurina sıcak çayı yudumlarken rahat, mağrur bir tavırla karşılık verdi:

— Rokko di Santo-Fiume.

— Rokko di Santo-Fiume, –diye tekrarladı Paklin,– ama çayı kıtlama içiyor Rokko di Santo-Fiume! Hiç de olağan değil bu! Polis hemen kuşkulanırdı.

— Sınırda da üniformalı biri gelmişti, –dedi Maşurina.– Bir sürü şey sordu. Tuttum kendimi, sabrettim, sonunda "Tanrı aşkına çekil başımdan!" dedim.

— İtalyanca mı söylediniz bunu?

— Hayır Rusça.

— Ne yaptı?

— Ne yapacak? Elbette çekip gitti!

— Bravo! –diye haykırdı Paklin.– Vay be Kontes! Bir fincan daha? Bakın ne söylemek istiyorum size. Solomin'den çok soğuk söz ettiniz. Ama bakın ne diyeceğim? Onun gibiler toplumumuzun özüdür. Hemen anlamak zordur onları, ama inanın, günümüzün gerçek insanları onlardır; gelecek onlarındır. Kahraman değiller... Biz zavallıları terbiye etmek için acayip birinin yazılarında sözünü ettiği bir Amerikalı ya da İngiliz "emek kahramanı" da değiller... halktan, sağlam, gösterişsiz, tek renk insanlardır. Şimdi bize gereken de yalnızca onlardır! Bakın Solomin'e: Kafası gündüz kadar berrak, bedeni testere balığı gibi sağlamdır... Ne olağanüstü! Şimdiye kadar Rusya'da hep şöyleydi: Duyguları, mantığı olan bir insansanız, kesin hastasınızdır! Solomin'in yüreği de belki bizimki kadar sızlıyordur, Bizim nefret ettiklerimizden o da nefret ediyordur; ama sinirlerine son derece hâkim, bütün bedenine de hükmetmeyi biliyor... Demek ki yaman biri! Söyleyin: İdealleri olan, ama bir şeyler söylemeyen mi, kültürlü ve halktan olan, sade ve aklı başında biri mi? Hangisini yeğlersiniz?

Giderek heyecanlanan Paklin, Maşurina'nın onu uzun zamandır dinlemediğini, tekrar başını çevirdiğini fark etmeden konuşmasını sürdürüyordu:

— Hem siz bakmayın şimdi Rusya'da halkın arasında çeşit çeşit insan olduğuna: Slavcılar da, memurlar da, sıradan insanlar da, omuzları kalabalık generaller de, Epikürcüler de, taklitçiler de, bir sürü tuhaf insan var halkın arasında... (Havronya Prışçova adında bir kadın tanımıştım. Durup dururken monarşist oluvermişti; herkese, öldüğü zaman bedenini açarlarsa kalbinde V. Henry'nin adının yazıldığının görülebileceğini iddia ediyordu... Öyle bir kadındı işte bu Havronya Prışçova!) Siz bakmayın bütün bunlara, saygıdeğer dostum benim, şunu bilin ki, bizim tarihten gelen yolumuz Solominlerin, gösterişsiz, sade, zeki Solominlerin yoludur! Bunu Almanya'nın Fransa'yı yok etmeye hazırlandığı bin sekiz yüz yetmiş yılının kışında söylediğimi de unutmayın... Hem sonra...

— Sila, –diye fısıldadı Snanduliya Paklin'in arkasından,– bence geleceğe dair öngörülerinde dinimizi ve üzerimizdeki etkisini hafife alıyorsun. Üstelik Bayan Maşurina seni duymuyor... Bir bardak çay daha ikram etsen iyi olur.

Paklin birden ayılmış gibi olmuştu.

— Ah, sevgili dostum, –dedi.– Biraz daha ister miydiniz?

Maşurina siyah gözlerini yavaşça çevirdi Paklin'e ve dalgın dalgın şöyle dedi:

— Sizden bir ricam olacak Bay Paklin, Nejdanov'un yazdığı bir not ya da bir resmi falan var mı sizde?

— Fotoğrafı var... hem de hayli iyi bir fotoğraf. Masanın gözünde... Şimdi bulurum.

Paklin masanın gözünü aramaya başladı. Bu arada Snanduliya Maşurina'nın yanına geldi, içtenlikle uzun uzun baktı yüzüne, dostça sıktı elini.

— İşte! Buldum! –diye haykırdı Paklin.

Fotoğrafı Maşurina'ya uzattı.

Maşurina çabucak (neredeyse fotoğrafa bile bakmadan), bir şey söylemeden, ama kıpkırmızı kesilerek fotoğrafı alıp cebine koydu, şapkasını giydi, kapıya yürüdü.

— Gidiyor musunuz? –dedi Paklin.– Hiç değilse nerede oturduğunuzu söyleseydiniz.

— Nerede olursa.

— Anladım, bunu bilmemi istemiyorsunuz. Ama bari şu kadarını söyleyin: Hâlâ Vasiliy Nikolayeviç'in talimatlarına göre mi hareket ediyorsunuz?

— Bunu bilmek ne işinize yarayacak?

— Belki de bir başkasınındır, Sidor Sidoriç mı?

Maşurina cevap vermedi.

— Yoksa isimsiz biri mi veriyor emirleri?

Maşurina kapıdan çıktı.

— Belki de isimsiz biri! –dedi.

Hızla çarparak kapadı kapıyı.

Paklin kapalı kapının önünde uzun süre kıpırdamadan durdu.

Neden sonra kendi kendine mırıldandı:

— "İsimsiz bir Rus!"

Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde Yayımlanan Eserler

1. GURUR VE ÖNYARGI
   Jane Austen
2. GECEYE ÖVGÜLER
   Novalis
3. MUTLU PRENS
   -BÜTÜN MASALLAR, BÜTÜN ÖYKÜLER-
   Oscar Wilde
4. SEÇME MASALLAR
   Hans Christian Andersen
5. KEREM İLE ASLI
   Anonim
6. YÜREK BURGUSU
   Henry James
7. DUINO AĞITLARI
   Reiner Maria Rilke
8. MODESTE MIGNON
   Honoré de Balzac
9. KANLI DÜĞÜN
   Federico Garcia Lorca
10. HÜSN Ü AŞK
    Şeyh Galib
11. YARAT EY SANATÇI
    Johann Wolfgang von Goethe
12. GORGİAS
    Platon
13. DEDEKTİF (AUGUSTE DUPIN) ÖYKÜLERİ
    Edgar Allan Poe
14. ERMİŞ ANTONIUS VE ŞEYTAN
    Gustave Flaubert

15. YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ
Gustave Flaubert
16. PARİS SIKINTISI
Charles Baudelaire
17. YERGİLER
Iuvenalis
18. YUNUS EMRE, HAYATI VE BÜTÜN ŞİİRLERİ
Abdülbâki Gölpınarlı
19. SEÇME ŞİİRLER
Emily Dickinson
20. KAMELYALI KADIN
Alexandre Dumas Fils
21. DÖRTLÜKLER
Ömer Hayyam
22. YAŞAM BİLGELİĞİ ÜZERİNE AFORİZMALAR
Arthur Schopenhauer
23. DENEMELER
Michel de Montaigne
24. DEVLET
Platon
25. GARGANTUA
François Rabelais
26. OBLOMOV
İvan Aleksandroviç Gonçarov
27. UTOPIA
Thomas More
28. TARİH
Herodotos
29. KAYGI KAVRAMI
Søren Kierkegaard
30. ŞÖLEN-DOSTLUK
Platon
31. YÜZBAŞININ KIZI
-BÜTÜN ROMANLAR, BÜTÜN ÖYKÜLER-
Aleksandr Sergeyeviç Puşkin
32. SEVİYORDUM SİZİ
Aleksandr Sergeyeviç Puşkin
33. MADAME BOVARY
Gustave Flaubert
34. BABALAR VE OĞULLAR
İvan Sergeyeviç Turgenyev
35. KÖPEĞİYLE DOLAŞAN KADIN
Anton Pavloviç Çehov
36. BÜYÜK OYUNLAR
Anton Pavloviç Çehov

37. CİMRİ
Molière
38. MACBETH
William Shakespeare
39. ANTONIUS VE KLEOPATRA
William Shakespeare
40. AKŞAM TOPLANTILARI
Nikolay Vasilyeviç Gogol
41. HİTOPADEŞA
Narayana
42. MANTIK AL-TAYR
Feridüddin Attâr
43. HAGAKURE: Saklı Yapraklar
Yamamoto
44. EŞEKARILARI, KADINLAR SAVAŞI VE DİĞER OYUNLAR
Aristophanes
45. SUÇ VE CEZA
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
46. SİS
Miguel de Unamuno
47. BRAND-PEER GYNT
Henrik Ibsen
48. BİR DELİNİN ANI DEFTERİ
Nikolay Vasilyeviç Gogol
49. TOPLUM SÖZLEŞMESİ
Jean Jacques Rousseau
50. MİLLETLERİN ZENGİNLİĞİ
Adam Smith
51. MASALLAR
Jean de La Fontaine
52. GULLIVER'İN GEZİLERİ
Jonathan Swift
53. URSULE MIROUËT
Honoré de Balzac
54. RUBAİLER
Mevlânâ
55. MEDEA
Seneca
56. JULIUS CAESAR
William Shakespeare
57. BİLİMLER VE SANAT ÜSTÜNE SÖYLEV
Jean Jacques Rousseau
58. KADIN HAKLARININ GEREKÇELENDİRİLMESİ
Mary Wollstonecraft

59. KISA ROMANLAR, UZUN ÖYKÜLER
Henry James
60. HOPHOPNAME (Seçmeler)
Mirze Elekber Sabir
61. KARAMAZOV KARDEŞLER
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
62. TOPRAK ARABACIK (Mriççhakatika)
Şudraka
63. DİLLERİN KÖKENİ ÜSTÜNE DENEME
Jean Jacques Rousseau
64. AKTÖRLÜK ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER
Denis Diderot
65. YAŞAMININ SON YILLARINDA GOETHE İLE KONUŞMALAR
Johann Peter Eckermann
66. PHAEDRA
Seneca
67. ABEL SANCHEZ –Tutkulu Bir Aşk Hikâyesi–
TULA TEYZE
Miguel de Unamuno
68. PERICLES
William Shakespeare
69. SANAT NEDİR
Lev Nikolayeviç Tolstoy
70. III. RICHARD
William Shakespeare
71. DÎVÂN-I KEBİR
Mevlânâ
72. BİR İNGİLİZ AFYON TİRYAKİSİNİN İTİRAFLARI
Thomas De Quincey
73. ATİNALI TIMON
William Shakespeare
74. AKIL ve TUTKU
Jane Austen
75. ILLUMINATIONS
Arthur Rimbaud
76. YÜCE SULTAN
Miguel de Cervantes Saavedra
77. SİYASAL İKTİSADIN VE VERGİLENDİRMENİN İLKELERİ
David Ricardo
78. HAMLET
William Shakespeare
79. EZİLENLER
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

80. BİNBİR HAYALET
Alexandre Dumas
81. EVDE KALMIŞ KIZ
Honoré de Balzac
82. SEÇME MASALLAR
E.T.A. Hoffman
83. HÜKÜMDAR
Niccolò Machiavelli
84. SEÇME ÖYKÜLER
Mark Twain
85. HACI MURAT
Lev Nikolayeviç Tolstoy
86. İKİ BÜYÜK DÜNYA SİSTEMİ ÜZERİNE DİYALOG
Galileo Galilei
87. ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
88. SEÇME AFORİZMALAR
Francis Bacon
89. MASUMİYET VE TECRÜBE ŞARKILARI
William Blake
90. YERALTINDAN NOTLAR
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
91. BİZANS'IN GİZLİ TARİHİ
Prokopios
92. OTHELLO
William Shakespeare
93. IV. HAÇLI SEFERİ KRONİKLERİ
Geoffroi de Villehardouin-Henri de Valenciennes
94. UPANİSHADLAR
Anonim
95. GALİB DÎVÂNI
Mirza Esedullah Han Galib
96. ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ
Jonathan Swift
97. FRAGMANLAR
Sappho
98. KURU GÜRÜLTÜ
William Shakespeare
99. MAHŞERİN DÖRT ATLISI
Vicente Blasco Ibañez
100. GÜVERCİNİN KANATLARI
Henry James
101. GEZGİN SATICI
Guy de Maupassant

102. TROIALI KADINLAR
Seneca
103. BİR HAVVA KIZI
Honoré de Balzac
104. KRAL LEAR
William Shakespeare
105. MURASAKİ SHİKİBU'NUN GÜNLÜĞÜ
Murasaki Shikibu
106. EMILE
Jean Jacques Rousseau
107. ÜÇ SİLAHŞOR
Alexandre Dumas
108. RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ
İvan Sergeyeviç Turgenyev
109. SİVASTOPOL
L. N. Tolstoy
110. YAŞAMIMDAN ŞİİR VE HAKİKAT
Johann Wolfgang von Goethe
111. DİRİLİŞ
L. N. Tolstoy
112. SUYU BULANDIRAN KIZ
Honoré de Balzac
113. PAZARTESİ HİKÂYELERİ
Alphonse Daudet
114. SONELER
William Shakespeare
115. KATIKSIZ MUTLULUK
Katherine Mansfield
116. BÜTÜN FRAGMANLAR
Ephesoslu Hipponaks
117. ECCE HOMO
Friedrich Nietzsche
118. MÜFETTİŞ
Nikolay Vasilyeviç Gogol
119. SİYASETNAME
Nizamü'l-mülk
120. TILSIMLI DERİ
Honoré de Balzac
121. STEPANÇİKOVO KÖYÜ
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
122. THÉRÈSE ve LAURENT
George Sand
123. ROMEO VE JULIET
William Shakespeare

124. TRAGEDYANIN DOĞUŞU
Friedrich Nietzsche
125. AŞK SANATI
Ovidius
126. MÜLKİYET NEDİR?
Pierre-Joseph Proudhon
127. PIERRETTE
Honoré de Balzac
128. KAFKAS TUTSAĞI
Lev Nikolayeviç Tolstoy
129. GÖKSEL KÜRELERİN DEVİNİMLERİ ÜZERİNE
Nicolaus Copernicus
130. TARAS BULBA VE MİRGOROD ÖYKÜLERİ
Nikolay Vasilyeviç Gogol
131. ON İKİNCİ GECE
William Shakespeare
132. SAPHO
Alphonse Daudet
133. ÖTEKİ
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
134. PUTLARIN ALACAKARANLIĞI
Friedrich Nietzsche
135. GERMINAL
Émile Zola
136. KİTLELERİN AYAKLANMASI
José Ortega y Gasset
137. BAKKHALAR
Euripides
138. YETER Kİ SONU İYİ BİTSİN
William Shakespeare
139. ÖLÜ CANLAR
Nikolay Vasilyeviç Gogol
140. LYKURGOS'UN HAYATI
Plutarkhos
141. YANLIŞLIKLAR KOMEDYASI
William Shakespeare
142. DÜELLO –Bütün Öyküler–
Heinrich von Kleist
143. OLMEDO ŞÖVALYESİ
Lope de Vega
144. EV SAHİBESİ
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
145. KRAL JOHN'UN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ
William Shakespeare

146. LOUIS LAMBERT
Honoré de Balzac
147. GÜLŞEN-İ RÂZ
Mahmûd-ı Şebüsterî
148. KADINLAR MEKTEBİ
Molière
149. BÜTÜN ŞİİRLERİ
Catullus
150. MASAL IRMAKLARININ OKYANUSU
Somadeva
151. HAFIZ DÎVÂNI
Hafız-ı Şirazî
152. YAKARICILAR
Euripides
153. CARDENIO
William Shakespeare - John Fletcher
154. GEORGE DANDIN
Molière
155. GENÇ WERTHER'İN ACILARI
Johann Wolfgang von Goethe
156. BÖYLE SÖYLEDİ ZERDÜŞT
Friedrich Nietzsche
157. KISASA KISAS
William Shakespeare
158. SİSTEM OLARAK TARİH
José Ortega y Gasset
159. HAYAT BİR RÜYADIR
Calderon de la Barca
160. DİONYSOS DİTHYRAMBOSLARI
Friedrich Nietzsche
161. ANNA KARENİNA
Lev Nikolayeviç Tolstoy
162. GÜZEL DOST
Guy de Maupassant
163. RESOS
Euripides
164. KRAL OIDIPUS
Sophokles
165. BUDALA
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
166. KRAL VIII. HENRY
William Shakespeare
167. KÖRLER ÜZERİNE MEKTUP
SAĞIRLAR ÜZERİNE MEKTUP
Denis Diderot

168. AKIL ÇAĞI
Thomas Paine
169. VENEDİK TACİRİ
William Shakespeare
170. SILAS MARNER
George Eliot
171. MUTLAK PEŞİNDE
Honoré de Balzac
172. BİR YAZ GECESİ RÜYASI
William Shakespeare
173. MARIANNE'İN KALBİ
Alfred de Musset
174. ECİNNİLER
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
175. BORİS GODUNOV
Aleksandr Sergeyeviç Puşkin
176. HIRÇIN KIZ
William Shakespeare
177. DUMAN
İvan Sergeyeviç Turgenyev
178. ELEKTRA
Sophokles
179. NORTHANGER MANASTIRI
Jane Austen
180. ROBINSON CRUSOE
Daniel Defoe
181. İKİ SOYLU AKRABA
William Shakespeare - John Fletcher
182. SOKRATES'İN SAVUNMASI
Platon
183. İNSAN NEYLE YAŞAR?
Lev Nikolayeviç Tolstoy
184. EVLENME KUMARBAZLAR
Nikolay Vasilyeviç Gogol
185-1 İNSANCA, PEK İNSANCA
Friedrich Nietzsche
185-2 KARIŞIK KANILAR VE ÖZDEYİŞLER
Friedrich Nietzsche
185-3 GEZGİN VE GÖLGESİ
Friedrich Nietzsche
186. AYI -DOKUZ KISA OYUN-
Anton Pavloviç Çehov
187. PARA ÜZERİNE BİR İNCELEME
John Maynard Keynes
188. JOSEPH ANDREWS
Henry Fielding

189. PROFESÖR
Charlotte Brontë
190. MALAVİKA VE AGNİMİTRA
Kalidasa
191. NASIL HOŞUNUZA GİDERSE
William Shakespeare
192. ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS
Aiskhylos
193. CYRANO DE BERGERAC
Edmond Rostand
194. YAŞAMA SEVİNCİ
Émile Zola
195. KUMARBAZ
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
196. FELSEFE PARÇALARI YA DA BİR PARÇA FELSEFE
Søren Kierkegaard
197. YÜKÜMLÜLÜKLER ÜZERİNE
Cicero
198. RAMEAU'NUN YEĞENİ
Denis Diderot
199. KRAL V. HENRY
William Shakespeare
200. KREUTZER SONAT
Lev Nikolayeviç Tolstoy
201. BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ
Søren Kierkegaard
202. MASALLAR
Aisopos
203. CYMBELINE
William Shakespeare
204. ATİNALILARIN DEVLETİ
Aristoteles
205. BİR İDAM MAHKÛMUNUN SON GÜNÜ
Victor Hugo
206. FELSEFE KONUŞMALARI
Denis Diderot
207. VERONALI İKİ SOYLU DELİKANLI
William Shakespeare
208. İNSANDAN KAÇAN
Molière
209. ÜÇ ÖLÜM
Lev Nikolayeviç Tolstoy
210. KIRMIZI VE SİYAH
Stendhal

211. İLÂHİNAME
Feridüddin Attâr
212. KADERCİ JACQUES VE EFENDİSİ
Denis Diderot
213. NOTRE-DAME'IN KAMBURU
Victor Hugo
214. CORIOLANUS'UN TRAGEDYASI
William Shakespeare
215. MEDEA
Euripides
216. TROILUS VE CRESSIDA
William Shakespeare
217. GÜLME
Henri Bergson
218. KIŞ MASALI
William Shakespeare
219. İLYADA
Homeros
220. ODYSSEİA
Homeros
221. KRAL IV. HENRY - I
William Shakespeare
222. KRAL IV. HENRY - II
William Shakespeare
223. İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ
Lev Nikolayeviç Tolstoy
224. AŞKIN EMEĞİ BOŞUNA
William Shakespeare
225. AŞK VE ANLATI ŞİİRLERİ
William Shakespeare
226. SEVGİLİLER
Carlo Goldoni
227. BEYAZ GECELER
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
228. ANTİGONE
Sophokles
229. TITUS ANDRONICUS
William Shakespeare
230. ÇOCUKLUK
Lev Nikolayeviç Tolstoy
231. HANÇER -Seçme Şiir ve Manzumeler-
Mihail Yuryeviç Lermontov
232. TRAKHİSLİ KADINLAR
Sophokles

233. II. RICHARD
William Shakespeare
234. SAVAŞ SANATI
Sun Tzu
235. KRAL VI. HENRY - I
William Shakespeare
236. KRAL VI. HENRY - II
William Shakespeare
237. KRAL VI. HENRY - III
William Shakespeare
238. ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ
Johann Wolfgang von Goethe
239. WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI
William Shakespeare
240. GILGAMIŞ DESTANI
Anonim
241. ÖZEL GÜNCELER -APAÇIK YÜREĞİM-
Charles Baudelaire
242. FIRTINA
William Shakespeare
243. ŞAM TARİHİNE ZEYL
İbn Kalânisî
244. KUTADGU BİLİG
Yusuf Has Hacib
245. İLKGENÇLİK
Lev Nikolayeviç Tolstoy
246. PHİLOKTETES
Sophokles
247. SEYİR DEFTERLERİ
Kristof Kolomb
248. LOKANTACI KADIN
Carlo Goldoni
249. THESEUS-ROMULUS
Plutarkhos
250. SEFİLLER
Victor HUGO
251. İSKENDER-SEZAR
Plutarkhos
252. İRAN MEKTUPLARI
Montesquieu
253. KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ
Baudelaire

İvan Sergeyeviç Turgenyev (1818-1883): Avrupa'da ve ülkemizde eserleri ilkönce çevrilen 19. yüzyıl Rus yazarlarındandır. Döneminin Avrupalı bakış açısına sahip tek Rus yazarı olarak anılır. 1877 yılında yayımlanan Ham Toprak, *Turgenyev'in son romanıdır.* Ham Toprak, *yazarın bir önceki romanı* Duman*'la birlikte Rusya'daki devrimci hareketleri konu edinen en sert eserlerinden biridir.* Ham Toprak*'ta Rus soyluların liberalizmle maskelediği muhafazakâr tutumlarını alaycı bir dille sergileyen Turgenyev, halka hizmet etmekten, onu özgürleştirmekten başka amaçları olmayan çarlık karşıtı, korkusuz, dürüst, idealist gençleri de kendine özgü lirik üslubuyla ölümsüzlüğe kavuşturur.*

Ergin Altay (1937): Yusuf Ziya Ortaç'ın Akbaba *dergisinde yayımlanan ilk öykü çevirisinden (Zoşçenko) günümüze, son elli yılın en önemli Rusça çevirmenlerindendir. Dostoyevski ve Tolstoy kadar, Gogol, Gonçarov ve Çehov da Altay'ın yetkinlikle dilimize kazandırdığı yazarlar arasındadır.*

9 786053 325130

KDV dahil fiyatı
16 TL

